

DÉL-DUNÁNTÚLI RÉGIÓ

KOMPLEX FEJLESZTÉSI PROGRAM

1999. július 30.

PREAMBULUM

A Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács nyílt közbeszerzési eljárás lefolytatása után megbízást adott az AACM Konzorcium részére a Dél-Dunántúl komplex fejlesztési programjának kidolgozására, különös tekintettel a régió hat kiemelt prioritására. E prioritások, melyek 1995-ben kerültek meghatározásra és érvényüket mindmáig megőrizték, a következők:

- ⇒ gazdaságfejlesztés és szerkezetváltás,
- ⇒ mezőgazdaság- és vidékfejlesztés,
- ⇒ közlekedés-fejlesztés,
- ⇒ innováció-fejlesztés,
- ⇒ üzleti szolgáltatások fejlesztése,
- ⇒ régiómarketing,

A Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács 1999. június 1-i döntésének megfelelően az anyag kiegészült egy humán erőforrás-fejlesztési blokkal, illetve a Tanács 1999. július 14-i ülésén hozott döntésének megfelelően a Balaton komplex fejlesztését célzó blokkal.

A Tanács a programozási munka elé hármas stratégiai célt tűzött, nevezetesen, hogy

- ⇒ alakítsa (ki) és erősítse a regionalizációs folyamatot és együttműködést,
- ⇒ készítse fel a régiót az Európai Unióhoz való csatlakozás időszakára,
- ⇒ növelje a régió adaptációs készségét.

A programozási feladat végrehajtója az AACM Konzorcium az alábbi intézmények részvételével szerveződött:

- ⇒ AACM Central Europe Kft (konzorciumvezető),
- ⇒ MTA Regionális Kutatások Központja Dunántúli Tudományos Intézete,
- ⇒ Janus Pannonius Tudományegyetem,
- ⇒ Pannon Agrártudományi Egyetem, Állattenyésztési Kar.

A programozási folyamat a vonatkozó 18/1998 (VI. 25.) számú KTM rendelettel összhangban három szintet, a területfejlesztési koncepció, középtávú stratégiai program és az operatív program szintet foglalja magába. A Baranya, Somogy, Tolna- és Zala megyék alkotta dél-dunántúli régió - a magyarországi makrorégiók közül elsőként - 1994-ben megfogalmazta fejlesztési koncepcióját, mely a Konzorcium tevékenységének is kiindulópontját képezi.

Az anyag elkészítésénél és szerkesztésénél a tervezők különös figyelmet fordítottak arra, hogy a Baranya, Somogy és Tolna megyéket magába foglaló Dél-Dunántúli Tervezési és Statisztikai Régióra és a Zala megyét is integráló Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra egyaránt kiterjedjen az elemző munka és a következtetések és javaslatok mindkét földrajzi egység összefüggésében kerüljenek megfogalmazásra.

Jelen dokumentum elkészültének az AACM Konzorcium szerződésének és tevékenységének keretein belüli előzményei az alábbiak:

1. A Konzorcium a koncepció és programalkotás megkezdése előtt munkatervet készített, melyet a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács 1998. december 18-i ülésén jóváhagyott.
2. A Konzorcium elkészítette a régió helyzetértékelését és megfogalmazta a programozást téziseit, az anyag szakmai vitája 1999. február közepétől március közepéig zajlott. A Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács március 4-i ülésén vitatta meg az anyagot.
3. A Konzorcium megfogalmazta a régió programjának tervezetét (a stratégiai- és operatív programokat), melyet a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács 1999. június 1-i ülésén hozott határozatával vitára bocsátotta.
4. A Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács 1999. július 14-i ülésén összegezte azokat az észrevételeket, melyeket a tervezők részére javasol az anyag végleges változatába beépíteni.

Jelen dokumentum a Dél-Dunántúl területfejlesztési koncepciója és programja, mely a térség korábbi területfejlesztési koncepciójának felülvizsgálatát és aktualizálását, valamint a javasolt stratégiai és operatív program javaslatokat tartalmazza. A munka egyaránt kiterjed a Baranya, Tolna és Somogy megyéket magába foglaló Dél-Dunántúli Tervezési és Statisztikai Régióra, illetve a Zala megyét is integráló Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra.

TARTALOMJEGYZÉK

	Old.
1. Bevezetés	1.
2. Helyzetértékelés	3.
2.1. Előzmények	3.
2.1.1. Megyei Koncepciók	4.
2.1.2. A Dél-Dunántúl helyzetértékelése	7.
3. Intézmény- és eszközrendszer	14.
3.1. Az EU-csatlakozás perspektívái	15.
4. Jövőkép és fejlesztési forgatókönyvek	18.
5. Stratégiai és operatív programok	19.
I. Prioritás: Közlekedésfejlesztés	22.
I/1. Stratégiai Program: A nemzetközi közlekedési kapcsolatok fejlesztése	22.
I/1.1. Operatív Program: Repülőtér-fejlesztés a régióban	23.
I/2. Stratégiai Program: A hazai interregionális közlekedési kapcsolatok fejlesztése	26.
I/2.1. Operatív Program: A régió közúthálózatfejlesztési szükségletei	28.
I/3. Stratégiai Program: A dél-dunántúli régió belső közlekedési kapcsolatainak fejlesztése	28.
I/3.1. Operatív Program: Intraregionális, többszintű tömegközlekedés összeköttetések	29.
II. Prioritás: Humánerőforrás-fejlesztés	31.
II/1. Stratégiai Program: A régió humánerőforrás-fejlesztési stratégiájának kidolgozása	31.
II/1.1. Operatív Program: A régió humánerőforrás- fejlesztési stratégiájának kidolgozása	31.
II/2. Stratégiai Program: Foglalkoztathatóság javítása	32.
II/2.1. Operatív Program: Munkaerőpiaci esélyegyenlőség feltételeinek elősegítése	34.
II/3. Stratégiai Program: Regionális egészségügyi struktúra kialakítása	37.
II/3.1. Operatív Program: A regionális egészségügy informatikai háttérének kiépítése	37.
II/4. Stratégiai Program: Az oktatás és képzés fejlesztése	39.
III. Prioritás: Innováció fejlesztés	41.
III/1. Stratégiai Program: A régió K+F tevékenységének támogatása	41.
III/1.1. Operatív Program: Korszerű élelmiszeripari termékek fejlesztése és gyakorlati elterjesztése	42.
III/2. Stratégiai Program: Az innovációs transzfer rendszerek fejlesztése	44.
III/2.1. Operatív Program: Agrárinnovációs transzfer-hálózat kialakítása a régióban	45.
III/2.2. Operatív Program: Innováció-transzfer szervezetek reg. együttműködése	47.
III/3. Stratégiai Program: Innovatív kísérleti projektek	49.
III/3.1. Operatív Program: Megújuló energiaforrások	49.
III/3.2. Operatív Program: Kistérségi informatikai fejlesztési kísérleti program	51.
IV. Prioritás: Ipari szerkezet és technológia váltás	54.
IV/1. Stratégiai Program: Hálózatszerű gazdaságfejlesztés	55.
IV/1.1. Operatív Program: Telekommunikációs-elektronikai klaszter kialakítása	57.
IV/1.2. Operatív Program: Környezettechnológiai klaszter	60.
IV/1.3. Operatív Program: A dél-dunántúli ipari parkok hálózati fejlesztése	64.
IV/2. Stratégiai Program: Külföldi működőtőke vonzása	69.
IV/2.1. Operatív Program: Regionális gazdaságszervező központ (iroda)	69.

IV/3. Stratégiai Program: Piacképesség fokozása	72.
IV/3.1. Operatív Program: A korszerű kis- és közepes vállalatok stabilizálása, növekedésük elősegítése	73.
IV/3.2. Operatív Program: Minőségbiztosítási rendszerek elterjesztése	75.
IV/3.3. Operatív Program: A design (ipari formatervezés) gyakorlati és elméleti szerepének erősítése a régióban	78.
V. Prioritás: Az agrárszektor fejlesztése	81.
V/1. Stratégiai Program: Integrált élelmiszergazdaság	82.
V/1.1. Operatív Program: A szarvasmarha ágazat integrált fejlesztése	83.
V/1.2. Operatív Program: Borászati klaszter kialakulásának elősegítése	85.
V/1.3. Operatív Program: Az organikus mezőgazdaság fejlesztése	87.
V/1.4. Operatív Program: Gyepterületek alternatív hasznosítása	89.
V/1.5. Operatív Program: Regionális nagybani piac fejlesztése	92.
V/1.6. Operatív Program: Halhústermelés fejlesztése	98.
VI. Prioritás: Üzleti szolgáltatások fejlesztése	102.
VI/1. Stratégiai Program: Üzleti szolgáltatások fejlesztése	102.
VI/1.1. Operatív Program: Üzleti tanácsadás fejlesztése	102.
VI/1.2. Operatív Program: Regionális konferenciaközpont	104.
VII. Prioritás: Az idegenforgalom fejlesztése	110.
VII/1. Stratégiai Program: Termál és gyógyturizmus fejlesztése	111.
VII/1.1. Operatív Program: A gyógy- és termálturizmus fejlesztése	111.
VII/2. Stratégiai Program: Szelíd turizmus fejlesztése	119.
VII/2.1. Operatív Program: Régiós szintű falusi turizmus termékfejlesztési program	119.
VII/2.2. Operatív Program: Az ökoturizmus fejlesztése a Dél-Dunántúlon	121.
VII/3. Stratégiai Program: Kulturális és rendezvényturizmus	127.
VII/4. Stratégiai Program: Vízi turizmus	127.
VIII. Prioritás: Régiómarketing	130.
VIII/1. Stratégiai Program: A Dél-Dunántúl kommunikációs stratégiájának kidolgozása	131.
VIII/1.1. Operatív Program: A Dél-Dunántúl kommunikációs stratégiájának kidolgozása	131.
VIII/2. Stratégiai Program: A belső identitás erősítése	132.
VIII/2.1. Operatív Program: A térségi identitás erősítése	132.
VIII/3. Stratégiai Program: A régió promóciója	134.
VIII/3.1. Operatív Program: Turizmusmarketing	134.
VIII/3.2. Operatív Program: Fogyasztói trendekhez kapcsolódó termékprogram	139.
IX. Prioritás: Felkészülés az EU csatlakozásra	141.
IX/1. Stratégiai Program: A területfejlesztési intézményrendszer fejlesztése	141.
IX/1.1. Operatív Program: Az EU csatlakozás regionális intézményrendszerének kiépítése	142.
IX/2. Stratégiai Program: Interregionális kapcsolatok erősítése	144.
IX/1. Operatív Program: A Régió képvisellete Budapesten és Brüsszelben	144.
IX/2.2. Operatív Program: Nemzetközi interregionális kapcsolatok fejlesztése	147.
X. Prioritás: A Balaton komplex fejlesztése	150.

1. BEVEZETÉS

A regionalizációs folyamat, a régiók létrejötte a világ fejlett térségeiben a szerves fejlődés eredménye. A regionalizációt a globalizálódó gazdasági tér, a kommunikációs, kereskedelmi és közlekedési, stb. infrastruktúra és kapcsolatok fejlődése, az élesedő világgazdasági verseny idézi elő és kísérője a belső erőforrásokkal való ésszerű gazdálkodásra való törekvés és a szándék a szervezeti struktúrák és együttműködés hatékonyabbá tételére mind a köz-, a gazdasági és a civilszféra területén.

Magyarország jövő századi társadalmi, gazdasági és környezeti fejlődését is a regionalizáció fogja áthatni. Hangsúlyozandó, hogy hazánk esetében is a szerves fejlődés egy állomása és nem az európai integráció által kikényszerített fejlődési törés lesz a régiók kialakulása és megerősödése. Kétségtelen azonban, hogy az ország európai integrációs perspektívái meghatározó hatást gyakorolnak a hazai regionalizációs folyamat irányaira és ütemére.

A magyarországi régiók fejlődésének stratégiai kereteit az alábbi tényezők határozzák meg:

- ⇒ a területfejlesztés és regionalizáció támogatását célzó kormányzati szándék,
- ⇒ a hazai - elsősorban kormányzati - felkészülés az EU tagság elnyerésére,
- ⇒ az EU-nak a tagjelölt országok csatlakozásait támogató, középtávú programja a 2000-2006 közötti időszakra ("Santer"-csomag),
- ⇒ az EU belső reformja, különös tekintettel a strukturális és területfejlesztési politika és a belső finanszírozási rendszer reformjára.

A hazai regionalizációs folyamatot az 1996 évi (III. 19.); A területfejlesztésről és területrendezésről szóló XXI. törvény foglalta jogszabályi keretbe, a területfejlesztés átfogó cél-, feladat-, intézmény- és eszközrendszerének szabályozása mellett megteremtette annak elvi lehetőségét, hogy a megyék az EU területfejlesztési normáknak megfelelő NUTS II. szintű nagyrégiókat alkossanak. Az Országos Területfejlesztési Konceptió a megyehatárok érintetlenül hagyása mellett, illetve kiegyensúlyozott lakónépességi arányokra tekintettel javaslatot tett a régiók területi lehatárolására. A jelenleg módosítás alatt álló területfejlesztési törvény minden valószínűség szerint rögzíteni fogja a régiólehatárolást és továbbfejleszti a regionális intézményrendszert.

A hatékony regionális építkezést elősegítheti, hogy az EU struktúra- és területfejlesztési politikájának átvétele nem hordoz közvetlen jogharmonizációs feladatot a felkészülés fázisában, hanem a vonatkozó EU jogszabályok, a csatlakozás tényével automatikusan a magyar jogrend részévé válik. Az EU jogrenddel ("acquis communautaire") való harmonizáció a végrehajtás feltételeit érinti (pl. közbeszerzés, versenyjog, agrárszabályozás egyes elemei).

Az EU a 2000-2006-os időszakra elfogadott költségvetéssel rendelkezik. E költségvetés forrásokat irányoz elő a tagjelölt országok felkészülése támogatására, ugyanakkor megteremti a pénzügyi feltételeit a fenti időszakon belül annak, hogy a csatlakozó országok, mint tagállamok lehessenek kedvezményezettjei az EU belső pénzügyi mechanizmusainak.

Az EU belső reformját mozgató átfogó folyamatok a következők: a világgazdaság globalizációja, a műszaki fejlődés, a kedvezőtlen európai demográfiai tendenciák, a fenntartható fejlődésre való törekvés, valamint a politikai stabilitást veszélyeztető folyamatok.

E folyamatokat az EU területfejlesztési és strukturapolitikájában való leképződése az EU-n belüli szolidaritás erősítését, a belső erőforrások hatékonyabb feltárását és a területfejlesztés aktorai közötti együttműködés szorosabbá tételét eredményezi.

A hazai regionalizációs folyamat egyik kezdő lépését a dél-dunántúli megyék (Baranya, Somogy, Tolna és Zala) tették meg, amikor 1994-ben saját kezdeményezésként megszületett a Dél-Dunántúl területfejlesztési koncepciója, benne a fejlesztési prioritások és a régióépítést támogató fejlesztési szükségletek meghatározásával.

A Dél-Dunántúlon a regionális szintű kapcsolatépítést segítheti a közös történelmi múlt, a kétségkívül meglévő együttműködési készség, valamint a térséget átfogó társadalmi, gazdasági és környezeti konfliktusok együttes megoldásának igénye és lehetősége.

Az Országos Területfejlesztési Koncepció a Baranya, Somogy és Tolna megyékből álló Dél-Dunántúli Tervezési-Statistikai Régió lehatárolást adja meg. A korábbi és most is aktív, - Zala megyét is magába foglaló - négy megyés dél-dunántúli együttműködés kereteit a területfejlesztési törvénnyel összhangban értelmezhető Dél-Dunántúli Programrégió adja. (Jelen munka a Dél-Dunántúl mindkét területét átfogja és az elemzések, illetve a programjavaslatok a Statistikai és Tervezési Régió mellett a Programrégió összefüggésében is értelmezésre kerülnek.)

A dél-dunántúli régióban a regionális központi funkciókat feladatmegosztáson alapuló társközpontok gyakorolják. Ezeket a funkciókat elsősorban a megyeszékhelyek és a speciális adottságaiknál fogva erre alkalmas települések egymással együttműködve, sajátos munkamegosztásban látják el.

A "Dél-Dunántúl", illetve a "régió" vagy "térség" kifejezések használata továbbiakban azokra az esetekre vonatkozik, amikor a programozás a Dél-Dunántúli Tervezési és Statistikai Régióra, illetve Programrégióra egyaránt kiterjedhet és a pontosabb területi lehatárolás nem szükséges.

2. HELYZETÉRTÉKELÉS

A Dél-Dunántúl helyzetértékelése 1994-ben az MTA Regionális Kutatások Központja Dunántúli Tudományos Intézete koordinálásában készült el. 1994 óta a régió általános gazdasági pozíciója a többi hazai régióval összehasonlításban romlott, a fontosabb teljesítmény mutatókat tekintve az országos sorrendben hátrébb sorolódott vagy helyben maradt.

2.1. Előzmények

Az MTA Regionális Kutatások Központja Dunántúli Tudományos Intézete által készített két munka, nevezetesen: "A Dél-Dunántúl Területfejlesztési Konceptiója" (1994), valamint a "Dél-Dunántúl Területfejlesztési Konceptiója Alapelemei" (1995) a dél-dunántúli térség 13 fejlesztési prioritását határozza meg, melyek a következők:

1. a falusias térségek újjászervezése, vidékfejlesztés
2. a környezetvédelem, a gazdaság és idegenforgalom integrációja a Balaton térségében
3. a Duna-Dráva Nemzeti Park létrehozása
4. Pécs-Komló urán- és szénbányászatának visszafejlesztése és tájrehabilitáció
5. a gazdasági klaszterek fejlesztése
6. a mezőgazdaság fejlesztése
7. erdőterületek védelme
8. turizmus fejlesztése
9. közútfejlesztés
10. regionális repülőtér-fejlesztés
11. az innovációs lánc alapelemeinek megteremtése (K+F és technológia transzfer fejlesztése)
12. nemzetközi együttműködések fejlesztése
13. befektetési társaság, fejlesztési intézet létrehozása, a meglévő intézmények támogatása.

Az 1997-ben készült Országos Területfejlesztési Konceptió a Dél-Dunántúli Tervezési és Statisztikai Régió fejlődésének zálogát az alábbi tényezőkben látja:

- ⇒ belső adottságokra és erőforrásokra való támaszkodás,
- ⇒ munkaerő képzettségi színvonala,
- ⇒ nemzetközi interregionális kapcsolatokban való részvétel,
- ⇒ együttműködési készség.

A Konceptió a régió kiemelt fejlesztési feladatait a következőkben határozza meg:

- ⇒ **gazdaságfejlesztés**
 - ⇒ új ipari struktúra kialakítása
 - ⇒ az innovációs kapacitás erősítése
 - ⇒ határmenti térségek integrálása
 - ⇒ balatoni komplex turizmus fejlesztése
 - ⇒ Pécs-Komló térség ipari szerkezetváltása
 - ⇒ versenyképes mezőgazdaság ágazatok fejlesztése
 - ⇒ közlekedésre alapozva Mohács, Pécs, Taszár, Nagykanizsa, Dombóvár fejlesztése
- ⇒ **humán infrastruktúra fejlesztése**
 - ⇒ foglalkoztatási problémák oldása a kritikus övezetekben
 - ⇒ válságkezelő program Komlón
 - ⇒ rendelőintézeti ellátás fejlesztése Somogyban és Tolnában

- ⇒ oktatás fejlesztése az aprófalvas területeken
- ⇒ felsőoktatáshoz kapcsolódó K+F tevékenység fejlesztése
- ⇒ falugondnoki hálózat kiépítése

⇒ **műszaki infrastruktúra fejlesztése**

- ⇒ közlekedési peremhelyzet oldása a vasúti-, közúti-, légi- és víziközlekedés, valamint a határátkelőhelyek fejlesztése révén
- ⇒ vízgazdálkodás (szennyvíz elvezető és kezelő rendszerek fejlesztése, Kis-Balaton vízvédelmi rendszerének kiépítése, a Dráva árvízvédelmi rendszerének erősítése)
- ⇒ energiaellátó (földgáz és villamos-energia) rendszerek fejlesztése.

Zala megyét a másik két nyugat-dunántúli megyével együtt tárgyalja az Országos Területfejlesztési Konceptió. Az alábbiakban a Konceptió által meghatározott kiemelt nyugat-dunántúli fejlesztési programok közül a Zalát nevesítő elemek kerülnek felsorolásra:

⇒ **gazdaságfejlesztés**

- ⇒ turizmus infrastruktúrájának fejlesztése Dél-Zala és Göcsej térségeiben
- ⇒ vállalkozói övezet Lenti-Rédics térségében
- ⇒ ipari szerkezetváltás a szénhidrogén-bányászat visszaszorulása következtében.

⇒ **humán infrastruktúra fejlesztése**

- ⇒ foglalkoztatási és szociálpolitikai intézkedések Zala aprófalvas övezetében
- ⇒ Keszthely és Zalaegerszeg kutatási alközponttá való fejlesztése

⇒ **műszaki infrastruktúra fejlesztése**

- ⇒ közlekedés: Győr-Csorna-Szombathely-Zalaegerszeg közötti főút autóúttá fejlesztése
- ⇒ vízgazdálkodás: Zalaegerszeg szennyvíztisztító telepének fejlesztése
- ⇒ energiagazdálkodás: 400kV-os alaphálózat kiépítés Győr és Hévíz között és a zalai települések földgázellátásának fejlesztése.

Megjegyzendő, hogy az Országos Területfejlesztési Konceptió által meghatározott feladatok, valamint az (országos, a regionális, a megyei és a helyi) döntési kompetenciák és intervenciók szintek közötti hozzárendelést nem végzi el.

2.1.1. Megyei koncepciók és programok

A dél-dunántúli megyék területfejlesztési koncepciói 1997 és 98 során elkészültek és az illetékes megyei területfejlesztési tanácsok által jóváhagyásra kerültek. Az illetékes megyei területfejlesztési tanácsok által elfogadott középtávú fejlesztési stratégiák és operatív programok Baranya és Zala megyékben állnak rendelkezésre. Somogy megyében is a programok a véglegesítés stádiumában vannak. Tolna megyében csak a területfejlesztési koncepció áll rendelkezésre és a programalkotás előkészítő munkái folynak. Az 1. sz. táblázat a megyei stratégiai fejlesztési célokat tekinti át.

Területfejlesztési prioritások	Megyei területfejlesztési programjavaslatok			
	Baranya megye	Somogy megye	Tolna megye	Zala megye
Versenyképes gazdaságszerkezet	<ul style="list-style-type: none"> • exportképesség fokozása • vállalkozásfejlesztés • pénzügy-üzleti szolgáltatások 	<ul style="list-style-type: none"> • vállalkozásfejlesztés • tercier-kvaterner szektor fejlesztése 	<ul style="list-style-type: none"> • piacfejlesztés • pénzügyi és marketing szolgáltatások • gazdasági integráció • vállalkozásfejlesztés 	<ul style="list-style-type: none"> • integrált gazdaságfejlesztési eszközök • kereskedelemfejlesztés • üzleti szolgáltatások • pénzügyi szolgáltatások • vállalkozásfejlesztés • Lenti vállalkozási övezet
Mezőgazdaság és élelmiszeripar	<ul style="list-style-type: none"> • integrált élelmiszergazdaság 	<ul style="list-style-type: none"> • termelési struktúra korszerűsítése • termékfeldolgozás fejlesztése • agrármarketing 	<ul style="list-style-type: none"> • agrárintegráció • agrármarketing 	<ul style="list-style-type: none"> • mezőgazdasági termelés fejlesztése • agrárintegráció • mezőgazdasági szolgáltatások
Idegenforgalom	<ul style="list-style-type: none"> • Mecsek-Villány kiemelt üdülőkörzet • hivatásturizmus • kulturális örökségek • falusi turizmus • idegenforgalmi képzés • minősítési rendszer 	<ul style="list-style-type: none"> • megyei idegenforgalmi koncepció • turisztikai termék kínálat • turisztikai marketing • idegenforgalmi képzés 	<ul style="list-style-type: none"> • turisztikai termékleltár • turisztikai termékfejlesztés és marketing • Dombóvár-Gunaras, Tamási gyógyüdülőkörzet • dunai viziturizmus 	<ul style="list-style-type: none"> • intézményfejlesztés • piacbővítés • kommunikáció erősítése
Innováció	<ul style="list-style-type: none"> • technológiai, műszaki innováció • informatika 		<ul style="list-style-type: none"> • termék- és technológia fejlesztés 	
Közlekedés	<ul style="list-style-type: none"> • főközlekedési utak • összekötőutak • vasútfejlesztés • Mohácsi kikötő és híd • regionális repülőtér • határátkelőhelyek 	<ul style="list-style-type: none"> • Kaposvár-Taszár regionális közlekedési kapcsolatainak fejlesztése • Barcs komplex fejlesztése • zsáktelepülések feltárása 	<ul style="list-style-type: none"> • közúthálózat • vasútfejlesztés • vízúthálózat • légi közlekedés 	<ul style="list-style-type: none"> • főközlekedési és elkerülő utak • mellékutak • határátkelőhelyek • vasútfejlesztés • repülőterek

Területfejlesztési prioritások	Megyei területfejlesztési programjavaslatok			
	Baranya megye	Somogy megye	Tolna megye	Zala megye
Vidékfejlesztés és település-szerkezet	<ul style="list-style-type: none"> térségi központok megerősítése falusias térségek fejlesztése belső kohézió 	<ul style="list-style-type: none"> megyei területrendezési terv elkészítése 	<ul style="list-style-type: none"> kistelepülések fejlesztése városok vonzáskörzetének fejlesztése vidákfejlesztés 	<ul style="list-style-type: none"> kistérségi gazdaságfejlesztési modell
Humán erőforrások	<ul style="list-style-type: none"> aktív foglalkoztatás politika iskolarendszer és képzés felsőoktatás-fejlesztés szociális szolgáltatások 	<ul style="list-style-type: none"> oktatás, képzés humán szolgáltatások fejlesztése 	<ul style="list-style-type: none"> aktív foglalkoztatáspolitikai egészségügy és szociális rendszer középfokú képzés 	<ul style="list-style-type: none"> felsőoktatás innováció középfokú oktatás, szakképzés kultúra és közművelődés szociális ellátás és egészségügy
Regionális kohézió	<ul style="list-style-type: none"> dél-dunántúli együttműködés területi marketing 	<ul style="list-style-type: none"> régióépítés és intézményrendszer megerősítése térségi marketing 	<ul style="list-style-type: none"> megyemarketing 	<ul style="list-style-type: none"> megyemarketing
Nemzetközi kapcsolatok	<ul style="list-style-type: none"> nemzetközi gazdasági kapcsolatépítés 	<ul style="list-style-type: none"> határmenti térségek fejlesztése nemzetközi együttműködés felkészülés az EU csatlakozásra 	<ul style="list-style-type: none"> részvétel nemzetközi finanszírozású programokban 	<ul style="list-style-type: none"> nemzetközi kapcsolatok fejlesztése
Környezetgazdálkodás	<ul style="list-style-type: none"> környezetvédelmi fejlesztés rekultiváció erdőgazdálkodás 	<ul style="list-style-type: none"> megyei környezetvédelmi program környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztése részvétel kormányzati szintű programokban (Balaton, Duna-Dráva) erdő-gazdálkodás 	<ul style="list-style-type: none"> környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztés 	<ul style="list-style-type: none"> vízbazisvédelem hulladékgazdálkodás erdőgazdálkodás
Természetvédelem	<ul style="list-style-type: none"> természetvédelem 		<ul style="list-style-type: none"> természetvédelem 	<ul style="list-style-type: none"> természetvédelem
Energiaszektor				<ul style="list-style-type: none"> villamosenergis rendszer földgázrendszer megújuló energiaforrások

2.1.2. A Dél-Dunántúl helyzetértékelése

A DÉL-DUNÁNTÚL TERMÉSZETI ADOTTSÁGAI ÉS ÉPÍTETT KÖRNYEZETE	
FÖLDRAJZI POZÍCIÓ	
ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
+ déli nyitottság, "déli kapu" szerep	- viszonylagos távolság a fő európai fejlődési tengelyektől - országon belüli peremhelyzet
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
➤ az európai növekedés centruma keletebbre húzódik (délnémet és észak-olasz tartományok) ➤ intenzívebb bekapcsolódás a mediterrán gazdasági folyamatokba	➤ délszláv konfliktus tartósan ígérekző elhúzódása
VÁLTOZATOS GEO- ÉS ÖKOPOTENCIÁL	
ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
+ az ország egyik legváltozatosabb geomorfológiai képet mutató területe + gazdag ásványlelőhelyek, gyógyhatású termálvizek és ivóvízkészletek + változatos növény- és állatvilág, jelentős védett természeti értékek + jók a mezőgazdasági adottságok és erdőgazdaság művelésre az erdőterületek aránya az országos átlag felett van + a régió éghajlata a klimatikus szélsőségektől mentes, submediterrán + Zala megye az általános képet a szénhidrogén készletekkel, a subalpin klímával és a Kisbalatonnal, mint védett természeti együttesével gazdagítja	- leértékelődött természeti erőforrások - a bányaművelés rekultivációja és tájrehabilitáció szükséges
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
➤ a környezet és gazdaság hatékony összhangja kialakul	➤ a környezet-, természet- és tájvédelem nem kap kellő hangsúlyt

TELEPÜLÉSSZERKEZET	
ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> + viszonylag fejlett régióközpont + kiegyensúlyozottabb városszerkezet Zala megyével 	<ul style="list-style-type: none"> - szélsőséges településszerkezet és funkcióhiányos térségi központok
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
<ul style="list-style-type: none"> ➤ diplomáciai és gazdaságdiplomáciai alközpont kialakulása ➤ dezurbanizációs tendenciák erősítik a rurális területek pozícióit ➤ hálózatszerű városfejlesztés 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ az aprófalvas peremvidékek elnéptelenedése ➤ a térség nagyvárosai között versengés kerül előtérbe
KÖRNYEZETI KONFLIKTUSOK	
ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> + a térség a nehézipar fejlesztésének nem volt elsődleges célterülete + az utóbbi évtizedben az agrártermelés válsága miatt a mezőgazdaság környezetkárosító hatásai csökkentek 	<ul style="list-style-type: none"> - növekvő kommunális hulladékmennyiség - levegő szennyezettsége a megyeszékhelyeken és a tranzitközlekedés okozta légszennyezés import jelentős - pontszerű veszélyes hulladék források (pl. Garé) - a bányászati tevékenységből származó örökség
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
<ul style="list-style-type: none"> ➤ a környezeti értékek köré épített gazdaságfejlesztési stratégia és gyakorlat ➤ az önkormányzati és a magán szféra hatékony együttműködése a kommunális infrastruktúra fejlesztésében ➤ a környezetállapot stabilitásának megőrzése a Balaton térségében 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ forráshiány a környezeti károk felszámolására és környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztésére

EMBERI ERŐFORRÁSOK	
DEMOGRÁFIA ÉS ETNIKAI ÖSSZETÉTEL	
ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> + etnikai sokszínűség + a német és horvát kisebbség szoros anyaországi kapcsolatokkal rendelkezik 	<ul style="list-style-type: none"> - kedvezőtlen korösszetétel, az aktív népesség csökken - cigány népesség dominanciája a legelmaradottabb területeken
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
<ul style="list-style-type: none"> ➤ a dezurbanizáció a falu közösségek erősödését szolgálja ➤ a német és horvát kapcsolatok erősítése 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ falvak népességmegtartó képessége megszűnik ➤ a cigány kisebbség végleges leszakadása
OKTATÁS, KÉPZÉS ÉS KUTATÁS	
ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> + magas képzettségi színvonal + erős agrárkutatói profil 	<ul style="list-style-type: none"> - innovációs transzfer potenciál kicsi
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
<ul style="list-style-type: none"> ➤ a régió K+F tevékenységének fejlesztésére szakmai és intézményi feltételek adottak ➤ a kutatási és gazdaságfejlesztési szervezetek, valamint a gazdasági szféra együttműködése erősödik 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ a régió tartósan leszakad, szellemi importra szorul

EGÉSZSÉGÜGY	
ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> + magas alapellátásban dolgozók száma + jó területi lefedettség a járóbeteg ellátásban + „önellátó” egészségügyi szolgáltatások 	<ul style="list-style-type: none"> - az egészségvédelem rendszere fejletlen - kommunikációs és informatikai kapcsolatok gyengék - a megyehatárok nem „átjárhatók”.
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
<ul style="list-style-type: none"> ➤ az egészségügy regionális szerveződésének feltételei adottak ➤ regionálisan a kapacitások és források hatékonyabban tervezhetők és fejleszthetők 	<ul style="list-style-type: none"> ⚡ az egészségügy finanszírozására csökkennek a források

MŰSZAKI INFRASTRUKTÚRA	
ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> + a villamos energiatermelés 25%-a régióban realizálódik + telekommunikáció dinamikusan fejlődik 	<ul style="list-style-type: none"> - közlekedési peremhelyzet - környezetvédelmi infrastruktúra viszonylag fejletlen
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
<ul style="list-style-type: none"> ➤ az EU infrastruktúra-fejlesztési forrásai rövid időn belül hozzáférhetővé válnak ➤ a Dél-Dunántúl a szerepe a NATO logisztikában növekszik ➤ szlovén és horvát közlekedésfejlesztési projektek előrehaladottsága ➤ mediterrán érdekek erősödése a közlekedési folyosók fejlesztésében 	<ul style="list-style-type: none"> ⚡ a régióknak nincs kompetenciája a régiót érintő nagy infrastrukturális fejlesztésekben ⚡ gyenge a régió érdekérvényesítő szerepe országos szinten (pl. a közlekedésfejlesztési stratégia meghatározásakor) ⚡ a közlekedés-fejlesztési célokban nincs konszenzus a régióban ⚡ környezetvédelem fejlesztésekre a források nem biztosítottak

GAZDASÁG	
GAZDASÁGSZERKEZET	
ERŐSSÉGEK	GYENGESEÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> + a mezőgazdaság versenyképes szegmensei + széles turisztikai kínálat + high-tech megjelenése a régióban 	<ul style="list-style-type: none"> - a régió gazdasági teljesítménye gyenge - az agrárszektor dominanciája, az ipar összezsugorodott - a terciér szektor nem elég fejlett - gyenge exporthányad, a tőke érdeklődése alacsony - közlekedési infrastruktúra hiányosságai akadályozzák a gazdaság kibontakozását
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
<ul style="list-style-type: none"> ➤ a gazdaság a nagyobb külgazdasági nyitottság felé el tud mozdulni ➤ az ipar megfelelő támogatással képes stabilizálódni ➤ a mezőgazdaság képes pozíciója erősítésére ➤ a szolgáltatási szektor fel tudja szívni a szabad munkaerőt 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ a régió nem képes érdemben bekapcsolódni a nemzetközi gazdasági munkamegosztásba ➤ a közlekedési helyzet konzerválódik ➤ felerősödik a gazdasági verseny a régióban
IPAR	
ERŐSSÉGEK	GYENGESEÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> + az ipari szerkezetváltás megindult + képzett munkaerő és a munkaerő képzés, átképzés feltételei adottak 	<ul style="list-style-type: none"> - a fejlett, tudásigényes és exportképes ipari ágazatok aránya kicsi - a nagyvállalatok nem a régió gazdaságába integráltan működnek - sok párhuzamos iparfejlesztési kezdeményezés
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
<ul style="list-style-type: none"> ➤ a régióban jelen van az a nagyvállalati kör és azok a gazdaságfejlesztő szervezetek melyek köré a régió iparfejlesztésének stratégiája felépíthető ➤ külföldi működőtőke vonzásának feltételei adottak ➤ az exportképes minőségi termelés szakmai és intézményi feltételei részben adottak és fejleszthetők 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ a régió belüli gazdasági verseny kerül előtérbe ➤ az ipari munkanélkülieknek nem teremődik foglalkoztatási alternatíva

MEZŐGAZDASÁG	
ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> + a versenyképes mezőgazdaság feltételei adottak + erős felsőoktatási és innovációs bázis + viszonylag jól funkcionáló nagyvállalati integrátorok 	<ul style="list-style-type: none"> - kedvezőtlen adottságú területek aránya magas - a nem piaci mezőgazdaság aránya magas - kedvezőtlen üzemgazdasági struktúra és termelés szerkezet - gyenge agrárexport potenciál - akut forráshiány
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
<ul style="list-style-type: none"> ➤ az EU-hoz alkalmazkodni képes agrárstruktúra tud kialakulni (kompatibilitás és komplementaritás) ➤ környezetbarát mezőgazdasági technológiák térnyerése ➤ erős felsőoktatási bázisú szolgáltatások bővíthetők 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ az agrárgazdaság polarizálódik a régióban ➤ az agrártermékek exportképessége terén nem történik elmozdulás ➤ együttműködési készség, bizalom nem erősödik
SZOLGÁLTATÁSOK	
ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> + a terciér szektor fejlődése viszonylag kiegyensúlyozott + a hagyományos gazdaságsegítő szolgáltatások jelen vannak a megyeközpontokon kívül is 	<ul style="list-style-type: none"> - a fejlett üzleti szolgáltatásokra kicsi a fizetőképes kereslet a régióban
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
<ul style="list-style-type: none"> ➤ a specializált, nagyobb hozzáadott értékű szolgáltatások fejlesztése ➤ a régió gazdaságdiplomáciai szerepkörének erősítése ➤ az üzleti szolgáltatók szoros együttműködésének erősítése a gazdaság többi szereplőivel 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ régióban konzerválódik az üzleti szolgáltatások importja

IDEGENFORGALOM	
ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> + széleskörű és változatos turisztikai termékkínálat (pl. a Balaton-part komplex kínálata, gyógy- és termálfürdők, kulturális értékek, stb.) + erős önszerveződés a turisztikai szektorban 	<ul style="list-style-type: none"> - hiányzik az egységes régióarculat - idegenforgalmi marketing nem elég fejlett - a turisztikai létesítmények jelentős része rekonstrukcióra szorul - turisztikai szolgáltatások fejlesztése szorulnak, minőségük nem kiegyensúlyozott
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
<ul style="list-style-type: none"> ➤ komplex turisztikai szolgáltatások és termékek fejlesztése ➤ a minőségi turizmus fejlesztése ➤ az aktív (falusi, öko-) turizmus fejlesztése ➤ a régiót érintő Balaton szakasz komplex turisztikai fejlesztése 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ turisztikai beruházásokra nem teremődnek meg a források ➤ a közlekedési infrastruktúra hiánya és a környezet állapota akadályozza az idegenforgalom fejlődését

3. INTÉZMÉNY- ÉS ESZKÖZRENDSZER

A magyarországi területfejlesztés eszközszerének központi eleme a jogi szabályozás, melynek alapjául az 1996-ban elfogadott XXI. Törvény a Területfejlesztésről és Területrendezésről szolgál. A törvény meghatározza a területpolitika korszerű intézményrendszerét, és hangsúlyozza a szereplők közötti koordinációt, a hatékony eljárások valamint a pénzeszközök integrált felhasználásának fontosságát.

Az összehangolt nemzeti területfejlesztési politika kialakítása érdekében hozott határozatot az Országgyűlés a területfejlesztési szabályozórendszer másik alapidokumentumáról, az Országos Területfejlesztési Konceptióról. A koncepció célja, hogy biztosítsa a térségi (régió, megye, kistérség) és helyi szintű területfejlesztési kezdeményezések összhangját; biztosítsa az egyes fejlesztési koncepciók kidolgozásához szükséges információs bázist; elősegítse az Európai Unió regionális politikájához való illeszkedést; és végül elősegítse a határ menti együttműködésekben rejlő kölcsönös előnyök hatékony kiaknázását. A koncepció meghatározza a területfejlesztési politika országos céljait és irányelveit valamint a területfejlesztés szempontjából legfontosabb ágazati prioritásokat.

A területfejlesztés új, magas szintű, elkülönült központi szerve az Országos Területfejlesztési Tanács. A Tanács a területfejlesztés és területrendezés kormányzati testülete, mely előkészíti az országgyűlési és kormánydöntéseket, összehangolja az országos és térségi területfejlesztési akciókat, és részt vesz a területi szervek irányításában. A tanács titkárságának feladatait az Országos Területfejlesztési Központ látja el, melyben helyet kapnak a régiók képviselői is.

A területfejlesztés térségi szintű intézményei a megyei területfejlesztési tanácsok, a regionális fejlesztési tanácsok valamint ezek munkaszervezetei. A megyei területfejlesztési tanácsok döntenek a megyei szintű területfejlesztési koncepcióról és programokról, illetve az ezekhez tartozó decentralizált állami fejlesztési források felhasználásáról. A tanács összetétele: a megyei közgyűlés elnöke, a megyében lévő megyei jogú városok polgármesterei, a FVM képviselője, a területi gazdasági kamarák képviselői, a területfejlesztési önkormányzati társulások vonzáskörzetenkénti 1-1 képviselője valamint a megyei munkaügyi tanács két képviselője. Az elnök a megyei közgyűlés elnöke, az alelnököt a tanács maga választja. A tanács maga alakítja ki munkaszervezetét, illetve igazgatási szervezetét.

A regionális fejlesztési tanácsok életrehívásával az európai területfejlesztési politikával kompatibilis intézményrendszer megteremtése kezdődött el. A regionális fejlesztési tanácsok közül az országban elsőként a Dél-Dunántúli Fejlesztési Tanács kezdte meg működését. A regionális fejlesztési tanácsok területi illetégsége 1-1 tervezési-statisztikai régióra terjed ki. A tanács feladatai közé tartozik dönteni a regionális szintű területfejlesztési koncepcióról és stratégiai programokról, szervezni és koordinálni a regionális területfejlesztési tevékenységeket, illetve véleményezni a megyei szintű fejlesztési terveket. A tanácsnak jelenleg nincs állami forrásokhoz kötődő forrásallokációs döntési jogköre. A Dél-Dunántúli Fejlesztési Tanács jelenleg kísérleti jelleggel mégis ellát forrásallokációs feladatot is: az Európai Unió Phare területfejlesztési programjából részesedik a régió (96-os programból 4 millió euró-val, 97-es programból 8 millió euró-val), mely forrásról a döntés a tanács illetéksége. A tanács összetétele: a megyei területfejlesztési tanácsok elnökei, a földművelésügyi és vidékfejlesztés miniszter, a pénzügyminiszter, a belügyminiszter, a közlekedési és hírközlési miniszter, a környezetvédelmi miniszter, a gazdasági miniszter, az egészségügyi miniszter, az oktatási miniszter, a szociális és családügyi miniszter, a gazdasági

kamarák képviselői, a területfejlesztési önkormányzati társulások képviselői. Az elnöki tisztelet a régió megyei közgyűléseinek elnökei felváltva viselik, jelenleg a Dél-Dunántúli Fejlesztési Tanács elnöke a Baranya Megyei Közgyűlés elnöke. A tanács maga alakítja ki munkaszervezetét. A Dél-Dunántúlon a Tanács munkaszervezete az általa létrehozott, de tőle szervezetileg elkülönült Dél-Dunántúli Fejlesztési Ügynökség Kht. A munkaszervezet feladata kettős: egyrészt a tanács számára a döntések előkészítése, másrészt a jóváhagyott fejlesztési programok managementje és monitoringja.

A területfejlesztés jelenlegi szabályozása a régiók szempontjából számos kérdésben pontosításra szorul (pl. tervezési és statisztikai, illetve funkcionális régiók kettőssége, régióközpontok körüli viták, stb.), melyek a XXI/1996-os törvény jelenleg folyó teljes revíziójával kerülhetnek tisztázásra.

3.1. Az EU csatlakozás perspektívái

A hazai területfejlesztés cél-, intézmény- és eszközrendszerének illesztése az Európai Unió (EU) területfejlesztési- és struktúrapolitikájához az ország egyik kiemelt stratégiai célja. E folyamatot elősegítendő az EU - a többi közép-kelet-európai tagjelölt országhoz hasonlóan - Magyarország részére is biztosít forrásokat. A 2006 végéig előrevetített EU támogatást három alapvető döntés határozza meg, nevezetesen:

- **Az 1998 és 1999-es költségvetési években** továbbra is a Phare program marad az EU támogatások fő forrása. (Az adott költségvetési években a Phare támogatásnak az ország részére történő elkülönítése történik meg, és a források felhasználása a későbbi évek feladata.) A Phare a korábbi gazdaságfejlesztés központú és ágazatcentrikus megközelítéssel szemben az EU csatlakozás közvetlen támogatására helyezte át a hangsúlyt.
- **2000-től az országnak EU-ba történő felvételéig** a Phare program mellett az ún. előcsatlakozási alapok is megnyílnak a tagjelölt országok számára, melyek az EU belső támogatási rendszerébe való integrációt hivatottak elősegíteni, különös tekintettel a közös agrárpolitika és a kohéziós politika összefüggésében.
- **A csatlakozást követő időszakra 2006 végéig bezárólag** az EU megteremtette a pénzügyi alapjait annak, hogy az új tagállamok az EU belső támogatási mechanizmusainak "teljes jogú" kedvezményezettjeivé válhassanak.

A csatlakozás által vezérelt ("accession driven") Phare megközelítésben a területfejlesztési (vagy részben területfejlesztési hatású) elemek markánsan megjelennek. A források két fő területre, a kapcsolódó emberi erőforrásfejlesztést is ötvöző **intézményfejlesztésre** és **beruházástámogatásra** összpontosulnak.

Az intézményfejlesztési komponens az EU jogrend ("acquis communautaire") átvételének és végrehajtásának szabályozási és intézményi kereteinek, valamint személyi feltételeinek megteremtését célozza a ún. koppenhágai kritériumokkal összhangban. A támogatási eszközök között szerepel az ún. twinning (az EU, illetve a tagországok adminisztrációiban dolgozó köztisztviselők delegálása a magyar testvérszervezetekhez hosszabb távra), a képzési programok és ösztöndíjak EU partnerszervezeteknél, szakértők biztosítása, különös tekintettel a jogharmonizációs feladatokra. E keret biztosítja továbbá a megnyíló EU programok (társ)finanszírozását és támogatás nyerhető a civil társadalom erősítését szolgáló

intézkedéseket. Említendő továbbá a Phare program részét alkotó SPP kezdeményezés (SPP: Special Preparatory Programme), mely a strukturális alapok fogadására való felkészülés jogi és adminisztratív feladatait támogatja.

A beruházástámogatási komponens célja a gazdasági szervezetrendszer és a nagy infrastrukturális létesítmények összhangjának megteremtése a vonatkozó EU normákkal. A beavatkozás főbb területei:

- az EU jogszabályok végrehajtása (pl. minőségellenőrzési és minőségbiztosítási, környezetvédelmi monitoring rendszerek)
- ipari szerkezetváltás (pl. innovatív kezdeményezések, technológiaváltás)
- nagy infrastruktúra rendszerek fejlesztése (pl. transzeurópai hálózatok, határon átnyúló környezeti problémák)
- kis és közepes vállalkozások fejlesztése (pl. finanszírozási konstrukciók).

A Phare program kiterjesztése a 2000-2006-os időszakra évi 1.5 milliárd Euros költségvetéssel megtörtént.

A Phare program mellett a tíz EU tagjelölt ország - így Magyarország - számára 2000-től megnyílnak az előcsatlakozási alapok:

- Az agrár és vidékfejlesztést támogató SAPARD program (SAPARD: Support for the Accession Partnership in Agriculture and Rural Development), valamint
- a közlekedési és környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztését célzó ISPA program (ISPA: Instrument for Structural Policies Accession).

A SAPARD program évi mintegy 500 millió EUROS és az ISPA évi kb. 1 milliárd EUROS költségvetésének kedvezményezett országok szerinti megoszlása egyelőre nem került meghatározásra. Az országok szerinti forrásmegosztás kritériumrendszere alapvetően a makrogazdasági mutatók fog épülni (a javasolt indikátorok: a kedvezményezett országok lakossága, teljes területe és GDP-je vásárlóerő paritáson), melyet valószínűsíthetően a finanszírozásra érett projektek előkészítettsége, a társfinanszírozási kapacitás és az ún. forrás abszorpciós képesség is befolyásolni fog. A SAPARD a teljes projekt költségvetésének maximum 75%-át az ISPA legfeljebb 85%-át fogja fedezni. Az ország reálisan várható részesedése az alapokból a teljes évi költségvetés 8-10%-a.

A SAPARD program által támogatott területek az alábbiak:

- mezőgazdasági beruházások támogatása
- mezőgazdasági (és halászati) termékek feldolgozásának és piacrajutásának javítása
- a minőségellenőrzés valamint az állat- és növényegészségügyi ellenőrzés rendszerének korszerűsítése
- a környezetbarát mezőgazdasági termelés fejlesztése
- a gazdasági tevékenységek diverzifikálása a falusias térségekben
- farm menedzsment szolgáltatások
- a mezőgazdasági érdekképviselet erősítése
- a falusias térségek fejlesztése és a kulturális örökség megőrzése
- birtokrendezés
- az ingatlannyilvántartás korszerűsítése

- a szakképzés feltételeinek javítása
- a vidéki infrastruktúra fejlesztése
- vízkészlet-gazdálkodás
- az erdőgazdálkodás támogatása, az erdősítést, a magán-erdőgazdaságok beruházásait és az erdészeti termékek feldolgozását és értékesítését beleértve
- szakértői közreműködés finanszírozása.

A SAPARD program jelenlegi előkészítettségi fokánál a Dél-Dunántúlt érintő operatív programok kidolgozásához az alábbi két munkahipotézis felállítása szükséges:

- **A program közvetlenül is támogathat gazdasági tevékenységet és gazdálkodó szervezeteket.** A jelenleg rendelkezésre álló dokumentumok a vidéki gazdaság szereplőinek közvetlen támogatását és a vidéki gazdaság feltételeinek, kereteinek együttes, illetve az utóbbi kizárólagos fejlesztését egyaránt hordozzák. A operatív programok lehetséges forrásai meghatározása miatt szükséges e kérdés felvetése.
- **A program előkészítése és végrehajtása regionális szintre történő jelentős decentralizáció mellett fog zajlani.** Az EU regionális és strukturapolitikájának (melyre a SAPARD a felkészülés egyik eszköze) központi eleme a decentralizáció. Magyarország strukturális alapok szempontjából 1-es Céletterület és így a kedvezményezettek területi lehatárolását NUTS II-es régiók adják. Az EU NUTS II-es régióival ekvivalens hazai tervezési és statisztikai régiók szerepének szükségképpen a decentralizáció mentén is fel kell értékelődnie már a SAPARD program során.

A Kohéziós Alap típusú ISPA program a közlekedési és környezetvédelmi infrastruktúra nagyrendszereinek fejlesztését támogatja. A tervek szerint a befogadható projektek költségvetésének el kell érnie az 5 millió EURO-t és a közlekedési és környezetvédelmi projektek közti megoszlás 50-50 % lesz.

A közlekedés vonatkozásában TEN rövidítéssel jelzett (TEN: Trans European Network), transz-európai hálózatba illeszkedő projektek élveznek prioritást. A közlekedési projektek kiválasztásának szakmai megalapozását a TINA program (TINA: Transport Infrastructure Needs Assessment) támogatja.

Az ISPA környezetvédelmi fejezete az EU környezetvédelmi direktívákhoz (levegő minőség, kommunális hulladék, veszélyes hulladék, stb.) kapcsolódó projekteket fog támogatni. A rendelkezésre álló dokumentumok szerint az ivóvíz-ellátás és a kommunális folyékony és szilárdhulladékok gyűjtése, kezelése és elhelyezése a támogatás kiemelt területe lesz.

A Dél-Dunántúl szempontjából az ISPA közlekedésfejlesztési fejezete a meghatározóbb, mellyel elsősorban a régiót átszelő helsinki folyosók mentén történő nemzetközi közlekedési összeköttetés fejlesztésénél lehet potenciálisan számolni. A közlekedésfejlesztés mögött összeurópai érdekek húzódnak meg, a programok előkészítése és végrehajtása (vonatkozik ez az ISPA-ra is) kormányzati szinten központosítottak, a (társ)finanszírozásban a nagy költségigény miatt a központi források dominálnak. Ezért a Dél-Dunántúl határozott és egységes érdekérvényesítő erejére fontos szerep hárul, hogy a térség kitörhessen a periférikus közlekedési helyzetéből.

4. JÖVŐKÉP ÉS FEJLESZTÉSI FORGATÓKÖNYVEK

Az adottságok és lehetőségek egy közepesen fejlett európai régió perspektíváját nyújtják a Dél-Dunántúl részére. A Dél-Dunántúl fejlődését a régió által befolyásolható belső tényezők, az ország fejlődéséből fakadó külső tényezők, illetve a belső és külső tényezők kölcsönhatása határozzák meg.

A régió belső erőforrásaira támaszkodva képes gazdaságát a jelenlegi stagnáló helyzetből egy tartós növekedési pályára állítani. Ennek feltételei:

- konszenzus és aktív stratégia egy környezettudatos gazdaságfejlesztés centrumú regionális fejlesztési politika végrehajtásában,
- a régió aktorai közötti együttműködési készség erősítése,
- az innovációs kapacitások megerősítése,
- falu-város közötti társadalmi és gazdasági különbségek mérséklése,
- nemzetközi együttműködés fokozása.

E feltételek együttes teljesülése esetén -"reálisan/mérsékelt optimista scenárió"- a gazdasági struktúraváltás képes végbemenni és kialakul

- egy hatékony, a belső adottságokra épülő, tudás-igényes iparszerkezet, mely a multinacionális és hazai nagyvállalati körrel együttműködve, nemzetközi minőségi normáknak megfelelő termék- és technológia-kínálattal a nemzetközi munkamegosztásba be tud kapcsolódni,
- egy versenyképes, az EU Közös Agrárpolitikájából származó potenciális előnyöket kiaknázni és exportpotenciálját növelni képes, a széles termékskálájú speciális termékkínálat és lehetőség szerint a nagy hozzáadott értékű termékek felé elmozduló agrárstruktúra,
- egy tercier szektor, mely tudatosan koncentrálódik az ipari és agrárszerkezet-váltás, illetve a régió turisztikai termékkínálata körül és melynek függősége sz ország centrumterületeitől csökken a versenyképes szolgáltatások szférájában.

A gazdaságfejlesztés központú fejlődési pálya pozitív módon hat vissza a népesség elvándorlásra (az akut demográfiai problémákat valószínűleg nem lesz képes oldani), a környezet fejlődésére és a regionális kohézióra.

A gazdasági növekedés felső korlátját (5-6%) a gazdasági infrastruktúra és ezen belül is első helyen a nemzeti és nemzetközi közlekedés kapcsolatok depressziója szabja meg. A gazdasági infrastruktúra fejlesztésében a régió külső forrásokra van utalva. A régióba bevonható hazai központi, illetve nemzetközi fejlesztési források viszonylag jól becsülhetők. Valószínűsíthető, hogy az EU integrációs folyamat előrehaladtával a központi fejlesztési célú források orientáltsága átrendeződik a területfejlesztés irányába, továbbra is a területi kiegyenlítés elve fog dominálni a jobb fejlesztési esélyekkel rendelkező régiók támogatásával szemben ("segítsük a fejlettebbet a további fejlődésben") és a központi és a nemzetközi források közötti integráció kialakul. E tendenciák önmagukban pozitívak a Dél-Dunántúlra nézve, de az infrastruktúra fejlesztési üteme szempontjából lényegi elmozdulás nem prognosztizálható.

A Dél-Dunántúlon az infrastruktúra-fejlesztésben áttörést csak az ország Európai Unió tagóságának elérése után lehetséges reálisan elképzelni, a strukturális alapoknak a mai finanszírozási elvekből extrapolálható támogatási nagyságrendje mellett.

Amennyiben az európai integráció materializálódik és a EU támogatások csatornái megfelelő léptékben megnyílnak azelőtt, hogy a belülről generált gazdasági fejlődés üteme megtörne és a gazdasági infrastruktúra (hangsúlyosan: közlekedési és környezetvédelmi infrastruktúra) fejlesztése a gazdaságfejlesztéssel fázisba képes kerülni, a gazdaság növekedési ütemének további emelkedése (2-3%) várható ("szerencsés konstellációk forgatókönyve").

Ehhez az európai integrációnak a 2000-2006-os időszakon belül úgy kell bekövetkeznie, hogy az Európai Unió által a közép-kelet európai régió csatlakozott országai számára elkülönített költségvetése érdemben kiaknázható legyen, mely jelenti egyúttal a hatékony hazai felkészülést is az EU alapok fogadására.

A szerencsés konstellációk feltételezik a világgazdaság egészséges globális fejlődését, illetve azt, hogy a világgazdasági válságócok hatása (Távol-Kelet, Brazília) nem gyűrűzik át a magyar gazdaságra.

Az EU integráció dominálta külső -nemzetközi- tényezők szerencsés alakulása a Dél-Dunántúl számára egy közepesen fejlett európai régió kilátásait jelenti. Amennyiben a nagy infrastruktúrális fejlesztések késve, vagy lassúbb ütembe következnek be, a Dél-Dunántúlra egy strukturális anomáliáktól kevésbé terhelt, de gyenge gazdasági teljesítőképességű európai régió jövője vár.

5. STRATÉGIAI ÉS OPERATÍV PROGRAMOK

A Dél-Dunántúl térségére kidolgozásra került területfejlesztési program tartalmát a következő nemzetközi és nemzeti feltételek befolyásolják:

- az európai regionális folyamatok irányai:
 - a dezindusztrializáció (a klasszikus nehézipar térvesztése),
 - a terciarizáció (a szolgáltatóipar súlyának növekedése az iparral és mezőgazdasággal szemben),
 - a technológiai váltás (magas képzettségi színvonal, tudás-igényes technológiák alkalmazása),
 - a decentralizáció (az alacsonyabb szintű döntések szerepe),
 - a fenntartható fejlődés követelményei (a gazdasági növekedés és a tudatos környezetgazdálkodás kapcsolatrendszerének kiépülése),
- a területfejlesztés nemzeti céljai:
 - a társadalmi-gazdasági és területi egyenlőtlenségek mérséklése (a társadalmi szolidaritás és a területi kohézió erősítése),
 - ország gyorsabb és hatékonyabb fejlődésének elősegítése (nemcsak az elmaradott térségek felzárkóztatása, hanem a fejlettebb térségek adottságainak jobb kihasználása révén is),
 - fenntartható fejlődés és a környezeti potenciállal összhangban lévő gazdasági és területi szerkezet kialakítása (a természetes és épített környezet értekeinek és állapotának megóvása, helyi és térségi adottságok érvényesítése),
 - az EU csatlakozás területfejlesztési követelményeihez való illeszkedés (fejlesztési alapok hatékony fogadási feltételeinek kiépítése),

- az Európai Unió regionális politikájának alapelvei:
 - szubszidiaritás és decentralizáció (a területfejlesztési szintek stratégiájának összehangolása és önálló mozgástér, döntési kompetencia, erőforrások feletti rendelkezés),
 - partnerség (a területfejlesztés szereplőinek együttműködése),
 - programozás (alulról építkező stratégiák, fejlesztési prioritások, programok),
 - koncentráció (az erőforrásoknak a stratégiai fejlesztésre való ráirányítása),
 - adicionalitás (területfejlesztési szintek és köz- és magánforrások szerinti kombinált költségvetés).

Az EU területfejlesztési gyakorlatában a "regionalitás" nem jelenik alapelveként, a regionális dimenzió kritériumát a régió fejlesztési stratégiájához való illeszkedés önmagában kielégíti.

A dél-dunántúli térség stratégiai és operatív programjai meghatározásánál a regionalitás elvét is szükséges rögzíteni. A Dél-Dunántúl területfejlesztési céljainál (a többi magyar régióhoz hasonlóan) figyelembe veendő, hogy nem stabilizálódott EU típusú régióról, hanem a régióépítkezés folyamatában lévő térségről van szó és a régió aktorai együttműködésének, illetve a térség kohéziójának erősítése önmagában is cél.

A regionális programozást időben megelőző, a térségben zajló megyei szintű programozási munka során az összhang megteremtése a regionális és a megyei fejlesztési célok és programok között alapvető követelmény. Ugyanakkor a megyei döntési, illetve intervenciók kompetenciába tartozó feladatok visszatükröztetése a regionális elem hiányában a regionális programokban nem indokolt.

A regionalitás fogalmát, illetve a regionális programok körülírását a jelenlegi magyar közigazgatási struktúra sajátosságai miatt nehéz egyértelműen megadni, ezért regionális programok tartalmi elemeit határozzuk meg. E szerint az alábbi típusokat tekintjük a továbbiakban regionálisnak:

- ⇒ térbeli regionalitás (földrajzi értelemben, aktorok elhelyezkedése);
- ⇒ a régió a kompetens döntési szint;
- ⇒ közös végrehajtási mechanizmus (pl. képzés a kedvezményezettek egy meghatározott csoportjának);
- ⇒ regionális munkamegosztás;
- ⇒ pilot jelleg és multiplikálhatóság a régióban;
- ⇒ megvalósítás regionális szinten költséghatékony;
- ⇒ regionális kisugárzás (regionális hatású lokális fejlesztés, pl. innovációs transzfer szervezet);
- ⇒ a regionális kohéziót erősíti (regionális intézményrendszer).

A térség területfejlesztési koncepciója és a stratégiai programok közötti kapcsolatot a 2. ábra szemlélteti.

I. Prioritás: Közlekedésfejlesztés

A régióknak olyan komplex (ágazatközi) stratégiai programokra van szüksége, amelyek az interakciók területi szintje szerint (európai, nemzetközi-szomszédsági, országos, interregionális, intraregionális) tagolódva többféle – és egyformán elengedhetetlen – térségi kapcsolat létrehozására, fenntartására alkalmasak, és jól kiegészítik egymást az igények és a közlekedési infrastrukturális/szolgáltatási kínálat szempontjából egyaránt.

A régió (keleti felében erősebbnek mutakozó) pozícióromlásának ugyan több oka is van, azonban a legtöbb probléma a közlekedési értelemben vett – még a földrajzinál is erősebb – peremhelyzetből, az ország többi régióival és a külföldi szomszédokkal való, valamint a régiókn belül több viszonylatban is rendkívül rossz összeköttetésekéből, a hálózat gyenge minőségéből adódik. Végső soron a régió legtöbb ágazati, terület- és településfejlődési problémája jelentős részben az elégtelen, sőt anakronisztikus közlekedési kapcsolatokra (mint közös nevezőre) vezethető vissza. Ebből következően a régió legtöbb problémáját a megoldáshoz közel vinni, illetve kezelni csak a közlekedés fejlesztésével lehet, ezért a régió szempontjából hátrányos, hogy a közlekedésfejlesztés elsőrendű létérdeke, ugyanakkor a régió aktorai ténylegesen és közvetlenül keveset tehetnek az ágazati és strukturális fejlesztések tekintetében, mert a legfontosabb kérdések a régiókn kívül dőlnek el.

Figyelembe véve a regionális szint korlátozott kompetenciáját az országos vagy összeurópai érdekeket szolgáló közlekedési hálózat fejlesztésében, illetve a régió szerény pénzügyi lehetőségeit, a régió területfejlesztési stratégiája azokat a közlekedés-fejlesztési elemeket hangsúlyozza,

- melyek a régiókn belüli, regionális hatású kezdeményezések, (például tipikus régióknól induló kezdeményezés a minden megye fejlesztési tervében előforduló repülőtér-fejlesztés), valamint
- az olyan országos kezdeményezéseket, illetve folyamatban lévő fejlesztéseket, melyeknek a régiókn anyagi teherbíróképességéhez mért támogatása tekintetében a régiókn konszenzus van, illetve konszenzus alakítható ki.

I/1. Stratégiai Program: A nemzetközi közlekedési kapcsolatok fejlesztése

A Dél-Dunántúl nemzetközi kapcsolatainak fő hordozói az 1994. évi krétai összeurópai konferencián elfogadott, majd az 1997. évi helsinki konferencián további elemekkel gyarapított (több alágazat pályáit magába foglaló) páneurópai korridorok, melyek célja a kelet-közép, továbbá kelet-európai országok közötti, illetve az EU-országokkal való nagy teljesítményű infrastruktúrával való összeköttetés megteremtése. Ezek általában a fő forgalomáramlási irányokkal esnek egybe és többnyire fővárostól fővárosig tartanak. Létesítésük, kiépítésük meghaladja a régiókn kompetenciáját, megvalósításuk (főként költségvetési oldalról) állami /EU-döntésektől függ.

A Dél-Dunántúli Tervezési és Statisztikai Régiót érintő közlekedési folyosók:

- Az V. korridor fő ága (V/a) Lvov–Budapest–Ljubljana–Trieszt–Velence irányú. Ennek egyik fő eleme a Budapest–Nagykanizsa–Tornyiszentmiklós–[Szlovénia]–M7 autópálya/gyorsforgalmi út (az Országos Területrendezési Terv Tervezete jelenleg több nyomvonal-alternatívát határoz meg).
- Az V/b korridor Fiume–Zágráb–Budapest irányú. Két fő eleme: a Budapest–Pusztaszabolcs–Dombóvár–Kaposvár–Gyékényes–[Horvátország] vasút és az M7 autópálya (V. korridorhoz csatlakozó) Nagykanizsa–Letenye–[Horvátország] szakasza. E korridorok fő rendeltetése a Horvátországgal, Szlovéniával (Zágrábbal és Ljubljánával), illetve az észak-adriai kikötőkkel (Fiume, Trieszt/Koper) és Észak-Olaszországgal való magisztrális kapcsolat javítása.
- Az V/c korridor Budapest–Eszék–Szarajevó–Ploče irányú, melynek vasúti ága az V/b korridorból Dombóvárnál ágazik ki és Pécs–Magyarbólyon át vezet a délszláv térségbe, míg a közúti ágát a Budapest–Illocska irányú M6/M56 autópálya, illetve gyorsforgalmi út adja. E korridor fő célja az elszigetelt Bosznia–Hercegovina számára Közép-Európa, valamint a közeli horvátországi Adria-kikötő felé összeköttetés teremtése.
- A VII. korridor a régió keleti peremét érintő Duna mint kombinált szállításra is alkalmas nemzetközi vízi út.

A korridorokon kiépül az e kapcsolati szintet képviselő, a nemzetközi menetrendszerű és charterrepülésre alkalmas regionális repülőtér, valamint inter- és multimodális központok alakulnak ki a közlekedési folyosók és határátkelőhelyei közelében.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Zala megyét is integráló Programrégiót érinti továbbá az V/a korridor másik fő eleme is nevezetesen: a Budapest–Székesfehérvár–Veszprém–Boba–Zalaszentiván–Zalaegerszeg–Zalalövő–Bajánsenye [Hodos-Koper] vasútvonal.

I/1.1. Operatív Program: Repülőtér-fejlesztés a régióban

Indoklás

A nemzetközi kapcsolatok kisebb ráfordítással, leggyorsabban létrehozható módja, és az egész régió fejlődését szolgálja. A repülőtér-fejlesztést minden érintett megye fejlesztési programja kitörési pontként határozza meg.

A program célja

Általános cél, hogy a régiónak legyen olyan regionális repülőtere, amely:

- kiszolgálja a régióban felmerülő, a környező országokkal való nemzetközi jellegű menetrend szerinti és charter légitársasági igényeket,
- továbbá az ország többi regionális és kisebb repülőterével való kapcsolatot a kisgépes repülésben (légitaxi, magángép, sportgép, légi mentő, esetleg mezőgazdasági légitársaság számára);

Közvetlen cél: megalapozott döntés előkészítésére alkalmas anyag készítése.

A program leírása

Egyelőre a regionális repülőtér helyéről ugyan nincs még végrehajtható érvényes döntés, azonban két helynek van esélye a Dél-Dunántúli Tervezési és Statisztikai Régióban az alábbi szempontok alapján:

A *taszári* katonai-polgári státusú repülőtér regionális repülőtérre előléptetése/fejlesztése mellett szól: a régió belüli centrális elhelyezkedés és a meglévő fejlett infrastruktúra (szilárd burkolatú futópályák, légiirányító berendezések), mely a nemzetközi forgalomban használatos nagy utasszállító gépek fogadását és indítását is lehetővé teszik. A polgári célú hasznosítás megvalósításához kiegészítő létesítmények szükségesek a repülőtér területén. Megvizsgálandó, hogy a polgári repülőterek hatékony működéséhez, térségkiszolgáláshoz szükséges kiegészítő infra- és szuprastruktúrák együttese (szállodakapacitás, logisztikai centrum, ipari park, stb.) a reptér katonai jellege mellett milyen mértékben tud érvényesülni.

A *pécs-pogányi* repülőtér:

- a régió legnagyobb városa mellett fekszik, így forgalma valamivel nagyobb lehet a taszárinál,
- szerepel mind az országos regionális repülőtér-hálózati tervben, mind a baranya megyei fejlesztési tervben,
- hátránya, hogy teljesen kiépítetlen, ezért óriási infrastruktúra-beruházást igényel.

A régióban elhelyezkedő kiegészítő, illetve speciális funkciójú repülőterek (pl. mezőgazdasági és sportrepülést szolgálók) fejlesztése is indokolt regionális fejlesztési cél. A szóba jöhető ilyen repülőterek a balatonkiliti, öcsényi és kaposújlaki.

A még további tényezők (pl. az osijeki nemzetközi repülőtér közelségéből adódó helyettesíthetőség lehetősége) által is rendkívül bonyolulttá vált kérdésben szakszerű állásfoglaláshoz *további vizsgálatokra van szükség*, ezért a több fázisra bontandó programnak csupán az első része lenne a részletesebb helyzetfeltárás, tanulmányírás, szakmai viták és a programozási munkának a döntés-előkészítésig való fejlesztése.

A területi hatókör

A regionális repülőtér gazdasági és egyéb (kulturális, sporton belüli stb.) hatása

- elsősorban a leendő repülőtér közelében levő városban és szűkebb vonzáskörzetében (pl. a repülőtér közvetlen és közvetett foglalkoztatási hatása, a néhány km-es övezeten belül létrehozott üzemek, vállalkozások révén),
- másodsorban a főútcsatlakozások révén a tágabb vonzáskörzetében,
- kevésbé intenzíven az egész régióban érvényesül.

Költségvetés

Döntés előkészítés

A regionális repülőtér, illetve a kiegészítő repülési funkciók fejlesztését célzó megalapozott szakmai döntés előkészítése 25-30 millió Ft-ot igényel.

Kiépítési program

A *taszári repülőtér* polgári célokra történő hasznosításához szükséges kiegészítő beruházások összköltségigénye 100 millió Ft-os nagyságrend. (fogadóépület, gurulóutak, parkolóhelyek a repülőgépek számára, összekötő utak, stb.)

A *pogányi repülőtér* beruházási szükségletei lényegesen nagyobbak a taszárinál, a Baranya Megyei Területfejlesztési Program szerint összesen (1998. évi árakon) mintegy 600–800 millió Ft-ba kerülne a csupán kis (max. 6–10 személyes, delegációsállító) repülőgépre méretezett alap-infrastruktúra az első ütemben.

Az első fejlesztési szakasz (200–2006) feladatai:

- 1200 m hosszú aszfalt burkolatú pálya
- fényoszor az éjszakai repülésekhez
- új NDB irányadó telepítése
- a jelenlegi forgalmi épület átalakítása a mellékelt terv szerint
- üzemanyagtöltő létesítmények és szolgáltatásstruktúra megteremtése.

A második fejlesztési szakasz (2005–2015) feladatai: közepes befogadóképesség, 60/80 személyes, regionális utasszállító gépek közlekedéséhez:

- a pálya meghosszabbítása 1500 m-re
- VOR/DME rendszer telepítése
- új forgalmi épület felépítése
- a téli üzem technikai hátterének létrehozása.

A fejlesztéseknek alapvetően nem a ma érzékelhető közlekedési igényekhez kell igazodnia (követő jelleggel), hanem elébe kell menni az igényeknek azzal a céllal, hogy a légiközlekedési feltételek megteremtésével a gazdasági élet élénküljön, kedvező irányban fejlődjön.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

A Programrégió összefüggésében Sármellék is, mint potenciális regionális repülőtér felmerül.

A sármelléki repülőtér főbb jellemzői:

- infrastruktúrája kiépült, gyakorlati tapasztalatokkal rendelkezik a polgári forgalom lebonyolításában,
- szerepel mind az országos regionális repülőtérhálózati tervekben, mind a Zala megyei fejlesztési programban,
- hátránya a régió egészét tekintve periférikus fekvése.

A sármelléki repülőtér korszerűsítését a zala megyei területfejlesztési program középtávon két ütembe tervezi. A becsült költségek 350 millió Ft (I. ütem) és 4960 millió Ft (II. ütem).

A kiegészítő funkciójú repülőterek sorában a nagykanizsai is figyelembe veendő a Programrégiót alkotó terület összefüggésében.

I/2. Stratégiai Program: A hazai interregionális közlekedési kapcsolatok fejlesztése

A tervezési periódusban (2000–2006) felgyorsul az európai, a nemzetközi-szomszédsági, az országos [2117/1999. (V. 26.) Korm. határozat], valamint az interregionális hálózati elemek fejlesztése. A Dél-Dunántúl aktorainak elemi érdeke a tervezett, valamint folyamatban levő fejlesztések támogatása. Ezeket tudomásul véve kell kialakítani az országos interregionális elképzeléseit, amely a régió belső kohéziója erősítését szolgálja.

Vasútfejlesztések és -korszerűsítések:

- a részben az V/b korridor részét képező [Budapest] –Dombóvár–Kaposvár–Gyékényes–Nagykanizsa–[Szombathely] vasútvonal Somogyszob–Dombóvár szakaszának rehabilitációja,
- amennyiben az V/c korridor vasúti ágának kiépítésére sor kerül Bosznia–Hercegovina felé, úgy szükséges a Pécs–Magyarbóly (országhatár) pályaszakasz korszerűsítése,
- Budapest–Rijeka közötti nagysebességű vasútpálya kiépítésének előkészítése,
- Sárbogárd-Szekszárd-Baja vasútvonal rekonstrukciója és intercity járat működtetése.

Közútfejlesztés

A Kormány 2117/1999. (V. 26.) határozata által megfogalmazott gyorsforgalmi úthálózat fejlesztési program elsődlegesen a nemzetközi és országos érdekeknek megfelelően fogalmazta meg a tízéves időhorizontú fejlesztéseket és azon belül a Dél-Dunántúli Tervezési és Statisztikai Régiót érintő elemeket:

- az M7 Zamárdi–országhatár közötti autópályává fejleszthető autót,
- az M6–M56 Budapest–Dunaújváros–Szekszárd–országhatár közötti autópályává fejleszthető autót,
- a szekszárdi Duna-híd a 6–51. számú főutak közötti autóúttal együttes,
- az M7 autópálya Budapest–Zamárdi közötti szakasza (beleértve a szükséges kapaszkodósávok és a Balatonaliga–Zamárdi közötti jobb pálya megépítését) felújítását,
- új közúti határátkelőhelyek nyitása (Gyékényes, Sellye, Beremend, stb.).

A Dél-Dunántúlnak a szomszédos Nyugat-Dunántúllal és a Dél-Alfölddel való közvetlen kapcsolatát megteremtő interregionális és az intraregionális kapcsolatokat egyaránt szolgáló M9 (amely a kormányprogramban közvetlen módon nevesítve nem szerepel, de a szekszárdi híd építése, valamint a kaposvári elkerülő út lényegében részének tekinthető), valamint az M65 főút (mely az M9-essel együtt ugyancsak a távlati országos gyorsforgalmi úthálózat részét alkotná a hosszú távú tervek szerint), nemcsak országos, hanem regionális érdeket is szolgál. Az intraregionális rendszerben a 67-es és a 68-as kétszámjegyű főutak fejlesztése kiemelten kezelendő a régió észak-déli irányú összeköttetése biztosítására és a megépülő autópályák, autóutak gyors elérhetősége érdekében. Ugyancsak indokolt a régióban kelet-nyugati kapcsolatot hordozó 61-es út fejlesztése is.

A fejlesztésektől várható területi hatások jelentősek lehetnek.

Az M9 hatása a legkifejezettebben a Szekszárd–Dombóvár–Kaposvár–Nagykanizsa/Zalaegerszeg tengely mentén érvényesülne, további lehetőséget teremtene az alföldi és dél-dunántúli azonos alágazathoz tartozó (pl. húsipari, egyéb élelmiszeripari, olaj- és földgázkitermelő, gép- és műszeripari stb.) üzemek termelési kooperációjához. Az M9-es azonban a kétoldalt 8–12 km-es sávban elhelyezkedő területek gazdasági dinamizmusát is előnyösen befolyásolná, növekedne a mezőgazdasági területek értéke (a növekvő különbözeti földjáradék alapján), felendítené az idegenforgalmat (vadászat, termál-, gyógyturizmus, falusi turizmus, kultúr- és ökoturizmus). Elszívó, a területek kiüresedéséhez vezető hatása kb. a 12–30 km-es zónában várható.

A közlekedési nagyhálózatok fejlesztése során kialakulnak azok a közlekedési csomópontok, ahol logisztikai központok gazdaságosan fejleszthetők. A szekszárdi Duna-híd tervezett építése, illetve az M9-es gyorsforgalmi út fejlesztése egy regionális hatású logisztikai centrum fejlesztését indokolja Szekszárd térségében. Várhatóan további logisztikai központok alakulnak ki Pécs, Kaposvár, Dombóvár és Mohács térségében is.

A Siófok–Dombóvár, illetve Dombóvár–Pécs és Dombóvár–Kaposvár/Taszár főközlekedési út gyorsforgalmi úttá fejlesztését indokolják, hogy

- a Dél-Dunántúl lakosságának legalább egyharmadát (300–350 000 főt) közvetlenül érinti a fejlesztés, a közvetett hatások a statisztikai régió területének túlnyomó részén érezhetőek lesznek;
- két dél-dunántúli megyeszékhelynek a fővárossal való összeköttetése javul ezáltal.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

A Programrégiót további regionális jelentőségű vasút- és közútfejlesztések érintik, melyek a magyar-szlovén kapcsolatot teremtik meg. A vasútfejlesztések és korszerűsítések között szerepelnek:

- Zalalövő-Bajánsenye (országhatár) új, nagy teljesítményű pálya,
- Zalalövő-Zalaegerszeg vonalszakasz teljesítménynövelő korszerűsítése,
- Zalaegerszeg-Zalaszentiván-Boba vonalrészek rehabilitációja, és

A közútfejlesztések közül az M70 Szlovénia irányú autópályára fejleszthető autót, valamint a Nyugat-Magyarországgal összeköttetést biztosító M74-es út fejlesztése indokolt. Regionális jelentőségű az V-ös európai korridoron elhelyezkedő nagykanizsai logisztikai központ is.

<p>I/2.1. Operatív Program: A régió közúthálózat-fejlesztési szükségleteinek, érdekeinek megfogalmazása, tudatos érvényesítési technikáinak kidolgozása</p>
--

Indoklás

Az országos hálózatfejlesztési döntések alapvetően érintik a régió külső, s részben belső alapstruktúráit, s ezekre a régió aktorainak csak áttételes hatása van.

Ugyanakkor az országos döntéseket tudomásul véve, sőt támogatva a régió szereplőinek *saját lehetőségeiken belül* át kell gondolniuk a régió mint egész közúthálózatát, s annak fejlesztését.

A program célja

- A régió meghatározó aktorai fogalmazzák meg a régió mint egész közúthálózat-fejlesztési szükségleteit, jussanak megállapodásra mind a belső hálózati elemek fejlesztése, mind pedig azok ütemezése tekintetében.
- A megfogalmazott célokról, szükségletekről, széles körű társadalmi vitára, egyeztetésre van szükség.
- Jöjjön létre önálló munkacsoport a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács keretein belül a közlekedési, különösen a közúti közlekedés fejlesztésével kapcsolatos kérdések folyamatos kezelésére.

Területi hatókör

Dél-Dunántúli Tervezési és Statisztikai Régió.

Költségek

A jelenlegi feltételek és célkitűzések mellett mintegy 24 millió Ft.

Várható hatás

Az operatív program végrehajtása révén létrejöhet a régió szereplőinek kompromisszumokon alapuló érdekközössége és cselekvő együttműködése, egymást erősítve jelentősen javulhat az érdekérvényesítés, s azon keresztül a régió közúthálózatának fejlettsége.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

A négy megyés régió összefüggésében a közúthálózat-fejlesztés hangsúlyai áthelyeződnek, ezért a „régió” pontos lehatárolása egy ilyen jellegű munkánál alapvető.

I/3. Stratégiai Program: A dél-dunántúli régió belső közlekedési kapcsolatainak fejlesztése

E kapcsolatok hordozói jelenleg:

- részben a régiók közötti kapcsolatokat is hordozó főutak (pl. 61-es, amely a régió közepén összeköti Tolnát Somogyval és Zalával), valamint országrészeket összekötő nagytávolsági autóbusszjáratok (pl. Lenti–Gyula járat Dél-Dunántúl közepén áthaladó szakasza, vagy a Győr–Veszprém–Pécs–Harkány járat Délkelet-Dunántúlt átszelő szakasza);
- részben a régión belüli távolsági kapcsolatok (pl. a Pécs–Dombóvár–Kaposvár–Fonyód–Keszthely/Siófok vonat, a Zalaegerszeg–Nagykanizsa–Csurgó–Szigetvár–Pécs autóbusszjárat).

Mivel e viszonylatban a szolgáltatások alapvetően a Volán és a MÁV vállalatok üzletpolitikája által motivált döntésektől függenek, valószínűsíthető új buszvonalak kialakítása, járatszám-változtatások, illetve új fajta és viszonylatú közvetlen vonatokkal végzett vasúti szolgáltatások.

A régió belső közlekedési kapcsolatainak erősítését szolgálja a zsáktelepülések feltárása további összekötőutak építésével és ezáltal a közúti tömegközlekedés menetideje csökkenthető és a kistérségi központok és megyeszékhelyek elérhetősége javul.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

A program jellegéből és a régió nyugatirányú nyitottságából következően indokolt négy megyés kontextusban való átgondolása is. Ebben az esetben az aktorok száma növekszik és gondoskodni kell a forrásmegosztásról is.

I/3.1. Operatív Program: Intraregionális, többszintű tömegközlekedési összeköttetések

Indoklás

A transzregionális és intraregionális közlekedés pályáinak (vasutak, főutak) ügye állami kompetencia, viszont a pályákon nyújtott vasúti és autóbusz-közlekedési szolgáltatások hálózatának, irányainak és intenzitásának alakítása a régió közhasználatú szolgáltatásokat nyújtó vállalatoknak a hatáskörébe tartozik.

A program célja

A régióon belüli (megyéket, megyeszékhelyeket megyéjük településeivel, a többi várost vonzáskörzetével összekötő, a régió turisztikai szempontjait is ötvöző, a belső kohéziót erősítő) megfelelő távolsági közhasználatú közlekedés megteremtése.

A területi hatókör

Kedvező hatása részben a régió megyeszékhelyein, másodsorban az intraregionális vonzáskörzeti vonatok és autóbuszjáratok vonalain mentén lévő, általuk felfűzött településeken érvényesül.

A program leírása

- A megyeszékhelyek között (az infrastrukturális, pályaadottságtól függően) a vasúti és távolsági közvetlen autóbusz-közlekedés a kor reális szükségleteinek megfelelő szintű komfortfokozatú járművekkel, az utasok által elfogadhatónak talált menetidejű és járatsűrűségű szintre felfejlesztése (részben a végpontokat, Zalaegerszeget, Kaposvárt, Szekszárdot Péccsel megállás nélkül, részben több köztes megállással összekötő gyorsjáratokkal, amelyek esetenként a régiók közötti gyorsösszeköttetések pl. a Pécs–Szombathely viszonylatú részei is lehetnek);
- a megyeszékhelyek és a többi város közötti gyorsjáratok tegyék lehetővé a 35–60 percen belüli eljutást;
- a városok (beleértve a megyeszékhely városokat is) és vonzáskörzetük között valamennyi települést felfűző tömegközlekedés biztosítása, ahol nem a menetidő rövidítése az elsődleges cél, hanem a teljes körű összeköttetés, azaz, hogy egy megye valamennyi

településéről átszállás nélkül (legalább napi egy járatpárral) elérhető legyen a megyeszékhely, valamint (napi minimum 2-1 járatpárral) a legközelebbi, ugyancsak szolgáltatási vonzasközpont, foglalkoztatási központ szerepet betöltő kisebb város.

Várható hatások

Javul a régió megyeszékhelyei közötti kapcsolat, javítva a régió belső kohézióját erősítő interakciók esélyét;

javul az igazgatási központok és az általuk igazgatott térségek közötti közlekedési kapcsolat, amire (a helyi önkormányzatok kompetenciájának lényeges növekedése ellenére) még mindig szükség van, mint ahogyan a kétségtelenül nem elhanyagolható gazdasági decentralizáció ellenére továbbra is a városok a meghatározó foglalkoztatási központok.

II. Prioritás: Humánerőforrás-fejlesztés

A humán erőforrások karbantartása, a munkaképesség megtartása minden területfejlesztési program egyik fő feladata kell legyen. Ha nincsenek olyan emberek, akik a változtatásokat végre tudják hajtani, akkor az átalakítás megvalósíthatatlan. Egy ország, egy térség gazdasági teljesítménye, innovációs hajlama, fejlesztési lehetőségei összefüggnek azzal, hogy mennyi a térségben a "kiművelt" emberfő. Minél magasabb az értelmiségiek aránya, annál nagyobb az esély arra, hogy a modern világ viszonyait átvegyék, beépítsék a társadalomba, a gazdaságba. A termelés csak egy ideig fokozható egyszerű változtatásokkal. Új minőséget csak egy bonyolultabb, gondolkodó ember által végzett munka hozhat. A humánerőforrás-fejlesztés feladata a Dél-Dunántúlon, hogy

- az Európai Unió munkamegosztásába való bekapcsolódásra fel kell készítse a munkaerőt;
- a lakosság életkörülményei javuljanak az Európai Szociális Chartában foglalt integrációs feladatokkal összhangban;
- javuljon a lakosság általános egészségi állapota.

A régióban a népesség száma 1980 óta folyamatosan csökken. A születési és halálozási arányszámok az országos átlagnál kedvezőtlenebbek. Jelentős munkaerő tartalék áll rendelkezésre, amelynek nagy része mobilizálható. Erősség, hogy a munkaerő szakképzettsége jó. A Dél-Dunántúl a hazai régiók közül az egyetlen, ahol két egyetemi város található. A képzésnek, amely a munkaerő mobilitását is alapvetően meghatározza, rugalmasan alkalmazkodnia kell a munkaerőpiac megváltozott igényeihez. Az egészségügyben a hangsúlyt a megelőző tevékenység fejlesztésére és általában az egészségvédelemre kell fordítani.

II/1. Stratégia Program: A régió humánerőforrás-fejlesztési stratégiájának kidolgozása

II/1.1. Operatív Program: A régió humánerőforrás-fejlesztési stratégiájának kidolgozása

Kedvezményezetttek köre

A program általános kedvezményezettje a térségben élő lakosság. A közvetlen kedvezményezetttek köre a foglalkoztatás-politika, egészségügy, szociális és oktatási és képzési rendszerek közreműködői, illetve ezen rendszerek kedvezményezettjei.

Területi hatókör

Az egész régió területe, figyelembe véve az érintett intézmények térbeliségét.

A program célja

A program célja a dél-dunántúli régió átfogó humánerőforrás-fejlesztési stratégiájának kidolgozása, mely felöleli a régió:

- foglalkoztatás-politikai és munkaerőpiaci kérdéseit;

- a szociális és egészségügyi fejlesztéseit;
- az oktatás és képzés feladatait;
- a kutatás és oktatási bázisú innováció szakterületeit;
- egészségmegőrzés, testnevelés, sport.

A stratégia a célok, eszközök és intézményi háttér mellett egy középtávú cselekvési programot is meghatároz, mely figyelembe veszi az összeurópai tendenciákat és az ország EU csatlakozási folyamatának fejlődését egyaránt.

Indoklás

A régió hasonlóan a többi magyar régióhoz nem rendelkezik átfogó humánerőforrás-fejlesztési stratégiával. A hazai társadalmi és gazdasági folyamatok a regionális összefüggések értelmezése, feltárása és kiaknázása irányába hatnak. Az emberi tőke fejlesztése, mint a folyamatok hajtóereje akkor tudja a régió társadalmi és gazdasági fejlődését hatékonyan támogatni, ha maga is felkészül a regionalizáció kihívásaira.

Várható hatások / eredmények

A régió érintett intézményei fejlesztés-politikájában erősödnek a regionális elemek. A régió társadalmi és gazdasági kohéziója erősödik.

A végrehajtásért felelős szervezet(ek) és közreműködők

A tanulmány megvalósítóját a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács választja ki közbeszerzési pályázaton.

Költségigény és források

A tanulmány költségigénye 20-25 millió Ft, amelyet a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács saját forrásból fedez.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

A humánerőforrás-fejlesztési kérdések a Programrégió egészét érintik. A munka elkészítése előtt szükséges azonban a területi lehatárolást megtenni.

II/2. Stratégia Program: Foglalkoztathatóság javítása

Társadalmi szempontból a legélesebb feszültségeket az eltartó/eltartott (aktív/inaktív) arány romlása jelenti, részben az életkor szerint összetétel miatt a munkaképes korcsoportok arányának csökkenésével összefüggésben, részben a munkanélküliség terjedésével. Az előregedett és a munkanélküliség által sújtott régiókban ez az arány különösen rossz. A térségben a gazdaságilag aktív népesség számottevő csökkenése jelentős alakító tényezőjévé vált a munkanélküliségi mutató értékének. Az országos munkanélküliségi rátát évek óta meghaladó régió megyéinek számadatai jelzik, hogy a régió az ország leszakadó térségeihez tartozik. Jól érzékelhető az a törésvonal, ami a Dunántúl észak, északnyugati és a dél-

dunántúli térség között mutatkozik. A munkanélküliség relatív nagyságát kifejező mutató értéke ez utóbbi térséghez tartozó megyékben kétszerese a Győr-Moson-Sopron és Vas megyében mérteknél.

A régió gazdasági szerkezetváltásának folyamatával párhuzamosan a foglalkoztatottak alkalmazkodóképességének növelését szükséges célként kitűzni, ezért nagy hangsúlyt kell fektetni a munkaerő szakmai mobilitására, az emberi erőforrás fejlesztésére, ez a folyamat már a pályaválasztásnál, az iskolarendszerű képzésnél kezdődik, és a munkapiac új kihívásaihoz rugalmasan alkalmazkodó munkaerő-piaci képzések rendszerében folytatódik.

A nyílt munkanélküliség megjelenésével és gyors emelkedésével a jövedelemi viszonyok szélsőségei tovább növekedtek. A munkanélküliség a családok és háztartások közel ötödét sújtja. A munkanélküivel együtt élő családok jellemzően a legszegényebbek közé tartoznak. Különösen nagy a szegények aránya az alacsony iskolai végzettségűek, az eltartottak, szakképzetlenek és a községi népesség körében.

A képzetlen munkanélküli, társadalmi szempontból dezintegrálódott csoportokban terjed a lumpen életforma, a társadalmi deviancia és az ezzel szokásosan együtt járó többi jelenség.

A munkanélküliség – bár önmagában is munkaerőpiaci-szociális hátrányok okozója – belső struktúrák alapján rétegzí az egyes kockázati csoportokat. A tartós munkanélküliség az alábbi struktúrák alapján jeleníti meg a különböző szempontból és minőséggel rendelkező hátrányokat:

- alacsony iskolázottságúak
- pályakezdő munkanélküliek
- idős korú munkanélküliek
- női munkanélküliek (nagy családosok, gyermeküket egyedül nevelők)
- szociális konfliktusokkal rendelkező családok
- hátrányos helyzetű térségben, vagy településen élők
- depressziós ipari övezetben élők
- megváltozott munkaképességűek, egészségkárosodottak, fogyatékosok
- cigány munkanélküliek
- állami gondozottak
- börtönből szabadultak
- társadalmi beilleszkedési zavarokkal rendelkezők (drogfüggők, szenvedélybetegek, szociopátiások, depressziós tünetekkel rendelkezők.

A foglalkoztathatóság javításával egyrészt közvetlenül megváltoztathatók a régióra jellemző kedvezőtlen társadalmi folyamatok, másrészt érdemben segíthető a humán erőforrások fejlődése, ami a társadalom, a gazdaság bármely területén tervezett előrelépés, vagyis a jövőbeni tartós fejlődés legfontosabb alapfeltétele. Az emberek alkalmasságát, képességét arra hogy foglalkoztassák őket, értjük foglalkoztathatóság alatt. De ez nemcsak képesség- és képzettségbeli megfelelést jelent, hanem azokra az ösztönzőkre és lehetőségekre is vonatkozik, amelyekkel az egyéneket munkavállalásra készítik, illetve segítik. A nehezebben foglalkoztatható egyének újrafoglalkoztatásához szükséges képességek és képzettségek megszerzésének a támogatására foglalkoztathatóság orientált stratégiákat és munkaerő-piaci programokat fontos kidolgozni és megvalósítani.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

A foglalkoztatási kérdések Zala megyében is hasonló módon merültek fel.

II/2.1. Operatív Program: Munkaerőpiaci esélyegyenlőség feltételeinek elősegítése

A program indoklása

A foglalkoztatás csökkenése, a munkaerőpiacról való kiszorulás felerősödése, a hosszú távú munkanélküliek arányának gyors növekedése, a munkanélküliség térségi különbségeinek növekedése és a hátrányos helyzetben lévő rétegek területi koncentrációja egy olyan munkaerőpiac-politikai stratégia megvalósítását igényli, amely hatása komplex módon érvényesül, segíti a helyi gazdaság fejlődését, alkalmassá teszi a munkavállalókat a munkaerőpiac igényeinek kielégítésére, a gazdaság és a társadalom szereplőinek összefogásán, együttműködésén alapul.

A munka világtól elszakadó, motivációiban és cselekedeteiben nehezen kiszámítható, ellátással csak részben, vagy ideiglenesen rendelkező, tehát a munkaerőpiacon hátrányba került munkaképes korú lakosság esélyegyenlőségének a megteremtése, a munkaerő fizikai teljesítőképességének és az életminőségének fejlesztését szolgálja. A munkanélküliségből való kikerülés valószínűségét – az elemző vizsgálatok szerint – a munkanélküliek személyes jellemzői (nem, életkor, iskolai végzettség, családi körülmények, egészségkárosodás, etnikai hovatartozás, stb.) mellett elsősorban a helyi munkaerőpiaci adottságok határozzák meg.

A munkavállaláshoz ma már nem pusztán a szaktudás magas szintű elsajátítása elengedhetetlen, hanem olyan általános tudás megszerzése is, mint az idegennyelv- és számítástechnikai ismeret. Fontos tehát, hogy a foglalkoztatást elősegítő, iskolarendszeren kívüli képzések, átképzések jól szolgálják a gazdaság rövid távú elvárásait, igényeit, valamint, hogy a hátrányos helyzetű térségekben, településeken élők is egyenlő esélyeket kapjanak a tanulás terén.

A munkaerőpiac szerveződésénél a regionalizáció felerősödésben van, a régió gazdaságfejlesztési stratégiájának is a gazdaság szereplői közötti horizontális és vertikális, valamint a gazdasági és köz- illetve civilszféra közötti kölcsönhatások regionális szintű erősítése az egyik alappillére.

A foglalkoztatáspolitikai intézkedések koordinálására indololt egy a Regionális Fejlesztési Tanácsot segítő Regionális Munkaügyi Tanács (RMT) létrehozása.

A program célja

A program célja kettős:

- a régió gazdaságának stabilizálása a munkaerőszükséglet minél magasabb szintű kielégítése, a foglalkoztatási szint növelése és a képzettségi hátrányok csökkentése révén,
- a foglalkoztatás szempontjából hátrányos helyzetű rétegek (tartós munkanélküliek, pályakezdők, megváltozott munkaképességű, alacsony iskolázottságú rétegek, roma származásúak, stb.) integrációjának, reintegrációjának elősegítése foglalkoztatási programokon keresztül, illetve a szociálisan veszélyeztetett társadalmi csoportok végleges lemaradásának korlátozása.

A program leírása

A programmegvalósítás fő elemei a következők:

1. Alprogram:

A gazdasági folyamatokhoz igazodó képzési rendszer, a tanulás támogatása biztosíthatja annak a kvalifikált munkaerőnek a meglétét, ami ösztönzőleg hathat a meglévő vállalkozások fejlődésére, illetve új beruházások létrejöttére. Az emberi erőforrás fejlesztésében új távlatokat nyithat, és a fenti folyamatot erősítheti a nyitott képzési rendszerek elterjedése.

A hátrányos helyzetű térségekben arányában és számában lényegesen növelni kell (illetve be kell vezetni) az önkormányzat, a képző intézmény, a gazdaság szereplői és a munkaügyi központ összefogásával, összehangolt tevékenységével végzett komplex átképzési-foglalkoztatási programokat. A legfontosabb feladat, hogy kiemelésre kerüljenek mindazon területek, amelyek – a mindenkori sajátos regionális adottságok figyelembevételével – a legnagyobb prioritást élveznek.

- A tartós munkanélküliség megakadályozása
- Az ifjúsági munkanélküliség leküzdése
- A megváltozott munkaképességűek szakmai integrációja
- A szakmai mobilitás támogatása
- Új foglalkoztatási területek feltárása
- Koordinált eljárás a szociális partnerek, önkormányzatok, képző intézmények és a munkaügyi igazgatás között, stb.

2. Alprogram

A foglalkoztatás szempontjából hátrányos helyzetű rétegek (tartós munkanélküliek, pályakezdők, megváltozott munkaképességűk, alacsony iskolázottságúak, roma származásúak, stb.) integrációjának, reintegrációjának elősegítésére – mind az elsődleges, mind a másodlagos munkaerőpiacon – foglalkoztatási programok megvalósítása:

- másodlagos munkaerőpiaci működésének elősegítése
- tranzitfoglalkoztatás feltételeinek megteremtése
- közmunka programok
- speciális programok, a munkáltatók a foglalkoztatási célú civil szervezetek, az önkormányzatok és a munkaügyi szervezet közötti szoros együttműködésre építve (pl. szociál-ökonomia program).

A szociális szolgáltatások alaphálózatának fejlesztése, a szociális ellátó rendszer funkció illetve más szempontok szerinti regionálissá szervezése. A program megvalósulásában az önkormányzatokon kívül a civil szervezetek és kisebbségi önkormányzatok aktív részvételére kell alapozni.

Kedvezményezettek köre

Egyrészt a régióban élő aktív korúak (életfeltételeinek közvetlen vagy közvetett javításával), másrészt a gazdasági szférát érintő következményeihez kapcsolhatók. Ennek talán legfontosabb eleme a képzés, átképzés, továbbképzés, a gazdaság munkaerő szükségletének minél magasabb színvonalon történő kielégítése.

Szociális ellátó rendszer, szociális célú civil szervezetek, illetve a régió szociálisan rászoruló lakossága.

Területi hatókör

A régió teljes területe.

Várható hatások/eredmények

- Elősegíti a foglalkoztatási szint növekedését,
- képzettségi, gazdasági hátrányok csökkennének
- az elmaradott térségek népességmegtartó képessége erősödik,
- a munkaerőpiaci hátránnyal bíró aktív korúak problémáira rávilágít, és megoldásokat keres,
- a programok megvalósításához nélkülözhetetlen együttműködési kényszer pedig hosszabb távon erősítheti a kistérségek, illetve a régió belső kohézióját is.
- A másodlagos munkaerőpiac működése
- Átmeneti (rövidebb idejű, közmunka) munkavállalással megakadályozható a munkaerőpiacról történő végleges kimaradás
- Nagyobb lhelyezkedési arány az elsődleges munkaerőpiacon
- Civil szervezetekre támaszkodó társadalmi környezet
- Szociális ellátó rendszer hatékonyabb működése

A végrehajtásért felelős szervezetek és egyéb közreműködők

Programgazda: Megyei Munkaügyi Központok, a Regionális Munkaügyi Tanács koordinációjával

Közreműködők: Regionális Fejlesztési Ügynökség, megyei területfejlesztési tanácsok, Regionális Fejlesztési Tanács, kamarák, vállalkozói központok, Regionális Munkaerőfejlesztő és Képző Központ, önkormányzatok.

Regionális Fejlesztési Tanács mellett létrehozandó Regionális Munkaügyi Tanács, önkormányzatok, megyei munkaügyi központok, civil szervezetek, Pécsi Regionális Munkaerőfejlesztő és Képző Központ.

Lehetséges források

- Területfejlesztési célelőirányzat
- Munkaerőpiaci Alap
- Phare és egyéb EU források
- Regionális Fejlesztési Tanács forrásai
- Országos Foglalkoztatási Közalapítvány forrásai
- Szociális és Családügyi Minisztérium forrásai
- Alapítványi források (Soros, Autonómia, stb.)

Értékelési kritériumok

- a foglalkoztatási szint
- képzésben résztvevők száma
- munkanélküliségi ráta
- Tartós munkanélüliek száma
- Szociális ellátó rendszer által bevontak (érintettek) száma

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Zala megyében a foglalkoztatási problémák nem térnek lényegesen el az általános képtől, ezért a munka a megfelelő zalai szereplők bevonásával kiterjeszhető.

II/3. Stratégia Program: Regionális egészségügyi struktúra kialakítása

A régió alapvető érdeke a térségben az egészségi állapot javítása és a gyógyítás hatékonyságának fokozása. A régió szerepe az egészségpolitika alakításában felértékelődik, mivel

- az egészségügyi kapacitások kihasználásának optimalizálása;
- a szolgáltatások színvonalának és a gyógyítás eredményességének javítása;
- az ágazat költségeinek racionalizálása, valamint
- az egészségügyi infrastruktúra és képzés fejlesztése regionális léptékben valósítható meg hatékonyan.

A regionális egészségpolitika kialakítása és az abból származó feladatok intézkedéscsomaggá szervezése a humánerőforrás-fejlesztési stratégia része. A jelenlegi fázisban csak a támogató informatikai infrastruktúra fejlesztése fogalmazható meg mint közvetlen cselekvési program.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Programrégióra vonatkozóan nincs érdemi eltérés a szakmai megközelítésben.

II/3.1. Operatív Program: A regionális egészségügy informatikai háttérének kiépítése

Kedvezményezettek köre

Az általános kedvezményezettek köre a régió teljes népessége. A közvetlen kedvezményezettek az egészségügyi alap- és szakellátás, az egészségvédelem intézményei, az egészségügyi oktatási, képzési és kutatási bázisai.

Területi hatókör

A Dél-Dunántúl teljes területe az aktorok földrajzi elterjedésének figyelembe vételével.

A program célja

A program általános célja regionális egészségügy informatikai kereteinek, illetve egységes, régiószintű informatikai rendszerének megalapozása és kiépítése, mely a naprakész egészségügyi információk elérését és az egészségügy közreműködői közötti kommunikációt hivatott javítani.

A régiót jelenleg a kórházak, rendelőintézetek, Gyógyinfók az ÁNTSZ-ek különböző szintű, mélységű, diszperz informatikai fejlesztései jellemzik. Ezeknek a rendszereknek az integrálása elősegíti a

- regionális egészségügyi adatok feldolgozását, elemzését,
- az egészségügyi intézmények által nyújtott szolgáltatások körének szélesítését,
- az oktatás, képzés, továbbképzés feltételeinek javítását.

Indoklás

A régió kórházai, rendelőintézetei különböző szintű és terjedelmű, hard- és software környezetükben eltérő információs rendszereket működtetnek. Ezek a rendszerek nem képesek egymással, illetve az alapellátás közreműködőivel hatékonyan kommunikálni, és korlátozott a szakmai adatbázisok hozzáférhetősége.

A regionális egészségügy informatikai hátterének kiépítése a diszperz informatikai rendszerek hálózatba szervezését célozza, mely feltételezi a kórházak, rendelőintézetek, gyógyinfók, megyei ÁNTSZ-ek az információs infrastruktúrájának hálózati és protokolláris integrálását, megteremtve annak lehetőségét is, hogy az arra jogosult adatigénylők (adatfeldolgozók, elemzők, döntéselőkészítők, egészségügyi szolgáltatók stb.) csatlakozhassanak a rendszerbe.

A regionális egészségügyi informatikai rendszerek fejlesztésénél további szempont az oktatásba való bevonásának lehetősége.

Várható hatások/eredmények

Hosszútávú hatás: a régió népessége egészségi állapotának javulása

Közvetlen hatás: javul az egészségügyi adatokhoz való hozzáférés, az egészségügyi szolgáltatások színvonala, valamint az egészségügyi gyakorlat és az oktatás, képzés közötti kapcsolat erősödik.

A végrehajtásért felelős szervezetek

- a régió kórházai, rendelőintézetei
- ÁNTSZ-ek
- Gyógyinfók
- a közép- és felsőfokú egészségügyi oktatási intézmények
- önkormányzatok

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Zala megye kapcsolódása a rendszerhez nem szakmai és műszaki jellegű döntésektől függ.

Az Európai Unió kihívásainak Magyarország és a dél-dunántúli régió alapvetően csak akkor tud megfelelni, ha a rendelkezésre álló humán erőforrás minősége tekintetében viszonylag gyors javulást képes elérni. A minőségi színvonal a térség innovációs potenciálját erősíti. Az Európai Unióhoz való csatlakozással kialakulnak új stratégiai ágak, fejlődik az infrastruktúra. Szükségeszerű a humán szféra munkaerőpiaci esélyegyenlőségének biztosítása.

A régió feladata tehát, hogy a piac új kihívásaihoz a munkaerő alkalmazkodni tudjon. Ehhez:

- A képzést a lehető legkorábban el kell kezdeni.
- A képzés minden szintjén biztosítani kell a legkorszerűbb oktatási körülményeket és programokat.
- Lehetővé tenni, hogy az általános műveltséget minél többen megszerezzék.
- Koordinálni kell az oktatási programokat.
- Elősegíteni, hogy a lakosság mind nagyobb aránya szerezzon felsőfokú diplomát.
- A képzés kiszélesítése érdekében megteremteni a távoktatás feltételeit.
- A tudományos kutatások folyamatosságának biztosítása, eredményeinek hasznosítása.

A fentiek figyelembevételével a megvalósítandó rövid- és középtávú stratégiai célok az alábbiak:

- Az iskolaérettség biztosítása miatt a képzést a lehető legkorábban el kell kezdeni. Valamennyi gyermek 5 éves kortól járjon óvodába. Az aprófalvak gyermekei részére, ahol a kisebb létszám miatt nem működik óvoda, a központi településen kell helyet biztosítani, és gondoskodni a gyermekek szállításáról. Alternatíva lehet az óvoda és az idősek napközi otthonának összekapcsolása.
- Az alacsony gyermeklétszám miatt nem kivitelezhető, hogy minden településen legyen iskola. A befogadó központi iskolákat kell támogatásban részesíteni, oktatási körülményeiket korszerűsíteni. Meg kell viszont szervezni az iskolabusz rendszert és megoldani a gyermekek biztonságos szállítását. Az általános iskola felső tagozatain biztosítani kell, hogy szaktanárok tanítsák a diákokat. Az iskolák biztosítsák legalább egy idegennyelv oktatását. A követelményrendszer egységessé tétele megkívánja a szakfelügyeleti rendszer visszaállítását, továbbá a rendszeres pedagógusképzést.
- A nemzetiségi, főleg a roma lakosság oktatásában, lehetőséget kell biztosítani anyanyelvi központi iskolák létesítésére bentlakásos képzéssel.
- A középiskola feladata maradjon az általános műveltség biztosítása, továbbá az, hogy készítse fel diákjait a felsőfokú képzésre. A középfokú oktatás jelen struktúrája jónak mondható. Törekedni kell arra, hogy minél többen végezzék el a középiskolát. Új szakok létesítésével az iskola alkalmazkodjon a gazdaság és a társadalom igényeihez. Szerepet kell játszani a felnőttek átképzésében is. Az új képzési formák, szakirányok oktatásának koordinálását szükségesnek tartjuk. Célul kell tűzni, hogy két idegennyelvet legalább alapfokon sajátítsanak el a gimnáziumok diákjai. Segíteni kell a számítástechnikai képzést.
- Meg kell oldani a szakmunkásképzésben a szakoktatás kérdését, illetve keresni e területen is egy idegennyelv oktatásának lehetőségeit.
- A középiskola vonzáskörzete gyakran a régió túlra is kiterjed, ahonnan a bejárás már nem oldható meg. Ezeket a diákokat kollégiumban kell elhelyezni. A régióban kiemelten kell kezelni az értelmiségi képzést és az értelmiség megmaradását.

- A felsőoktatási intézmények (pécsi egyetemek, a kaposvári egyetem és a hozzájuk csatolt felsőfokú intézmények) autonómiájának figyelembevételével a régió belüli együttműködésüket támogatni kell. Törekedni kell egy komplex felsőoktatási struktúra kialakítására a régióban a hiányos műszaki felsőoktatás fejlesztésére, valamint a felsőoktatásban gyenge pozíciókkal rendelkező Tolna megye harmonikus fejlődésére is.
- A régió és a felsőoktatás együttműködése segítse az egyetemeken a modern szakok oktatását, a felnőtt továbbképzést, a szakértői tevékenység kiépülését. A régió segíti a képzési feltételek javítását, támogatja a hallgatók beiskolázását, a végzetek letelepedését és továbbképzését.
- A régió támogassa az orvosegyetemet, és a kapcsolódó főiskolák oktató, gyógyító, megelőző és kutatási tevékenységét.
- Segítse a régió a távoktatás elterjesztését, amely a felnőttoktatásban és a továbbképzésben egyaránt fontossá válik.
- A képzés minden szintjén törekedni kell kulturális értékeink megismerésére, védelmére, az egészséges életmódra nevelésre, a tömegsport feltételeinek javítására. A régió támogassa az oktatási intézmények tömegsportját, az egészségmegőrzésre irányuló rendezvényeit.
- A tudományos kutatás támogatásának növelés, amely a régió innovációs potenciálját jelentősen erősíti, kiemelt régiós program kell legyen.

Operatív program meghatározása a humánerőforrás-fejlesztési stratégia ajánlásai ismeretében indokolt.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Az oktatás/képzés stratégia célja tekintetében a Programrégió és a Tervezési és Statisztikai Régió között nincs érdemi eltérés. A felsőoktatásnál figyelembe veendő Zalaegerszeg, Keszthely és Nagykanizsa felsőfokú képzési intézményei is.

III. Prioritás: Innováció fejlesztés

A Dél-Dunántúl stagnáló/romló gazdasági pozíciójából való kitörés katalizátora az innováció. Ahhoz, hogy az innováció be tudja szerepét tölteni a régióban, a régió innovációs potenciáljának egyes elemeit támogatni, illetve fejleszteni szükséges.

A régió széles képzési, felsőoktatási profiljában viszonylag gyenge a műszaki tudományok képviselője, különös tekintettel azokra a szakokra, melyek a gazdaságban bekövetkező modernizáció és technológiaváltás műszaki megalapozását és végrehajtását elősegítik (pl. mikroelektronika, informatika, automatizálás, stb.). Kétségtelen eredmények dacára a térségben folyó műszaki kutató és fejlesztő tevékenység sem kellően fejlett és fejlődését a forráshiány determinálja. Az innovációs folyamat másik gyenge láncszeme az innováció transzfer, a K+F eredményeknek a gyakorlati megvalósulás szintjére történő leképezése. Ebben a tekintetben a régió feladata az innovációs transzfer közreműködői közötti együttműködés erősítése, az információ ellátottság és a hatékony forrásfelhasználás biztosítása.

Az innováció fejlesztése alapvető cél a régió gazdaságfejlesztési programjának (pl. gazdasági klasztere kiépítése) megvalósítása szempontjából. Ugyanakkor az innováció fejlesztési stratégia olyan kísérleti programokat is javasol, melyeknél az innováció mint a területfejlesztés integrált eszköze jelenik meg.

Az innovációt a régió szempontjából kiemelt jelentősége, a gazdasági-fejlesztéssel való szoros kapcsolata és az innovációs folyamat szereplőinek sokszínűsége miatt a humán erőforrás-fejlesztéstől elkülönített prioritásként indokolt kezelni.

III/1. Stratégia Program: A régió K+F tevékenységének támogatása

A régióban folyó kutatási-fejlesztési tevékenységeknek erősítése szükséges. A K+F tevékenység az agrárszektorban a legjelentősebb. Ennek főbb okai a szilárd és gyakorlatközelbeni felsőoktatási bázis, a régióban folyó vállalati élelmiszeripari fejlesztés, az alkalmazott kutatás területén erős az élelmiszeripari és a felsőoktatás közötti munkakapcsolat és az agrárkutatások relatíve jobb pénzügyi feltételei. A régióban az agrár kutató-fejlesztő tevékenységet komplex módon indokolt kezelni, így a K+F tevékenység a minőségi élelmiszeripari alapanyagoktól a legmagasabb feldolgozottsági fokú termékekig a legszélesebb alapon támogatandó.

Fejlettek az ugyancsak egyetemi keretekre épülő orvosi diagnosztikai módszertani kutatások folynak továbbá a régióban energia hatékonysági vizsgálatok, és erősödik az informatikai és környezettechnológiai kutatási bázis is.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

A Programrégió összefüggésében az agrárkutatás és fejlesztő tevékenység szempontjából alapvető a Keszthelyi Georgicon szerepe, egyes területeken (pl. informatika) Zala megye felsőfokúoktatási intézményei is figyelembe veendők.

III/1.1. Operatív Program: Korszerű élelmiszeripari termékek fejlesztése és gyakorlati elterjesztése

A program indoklása

A program jól illeszkedik az agrárinnováció-fejlesztés című stratégiai programba, mivel a régióban működő kutató-fejlesztő intézetek tudományos eredményeire épül, az új eljárások és termékek pedig a régió élelmiszeripari vállalkozásait erősítik, javítva ezáltal a gazdasági hatékonyságot, közvetve pedig a fogyasztók egészségét.

A funkcionális élelmiszerek (meghonosodott angol nevükön: functional food) választéka és forgalma - éppen a bennük rejlő piaci előnyszerzési lehetőség miatt - a közeli években ugrásszerűen megnőtt, a fejlett országok piacának vezető, meghatározó gyártmányai már ma is, a jövőben pedig egyre erősödően. Forgalmuk 1997-ben pl. az USA-ban meghaladta a 20 milliárd dollárt, a Morinaga japán óriáscég a Yakult italát elterjesztette az egész világon és a hasonló funkciójú termékeivel együtt dollármilliárdos nagyságrendű forgalmat bonyolított le, avagy az EU országokban csak a funkcionális tejtermékek piaca elérte az 1 milliárd EURO-t. Magyarországon éppen a régióban levő néhány kutató-fejlesztő intézmény (a Pécsi Milker Élelmiszertudományi Intézet és az Magyar Tejgazdasági Kísérleti Intézet, a kaposvári PATE) volt az elindítója a funkcionális élelmiszereknek. Közülük eddig a Party vajkrémek, a Kalci-sajtok, a Mineral-plussz joghurtok az Aktivit és a Kalci Túró Rudi, a szelénés, az Atlasz és a vitaminozott kenyerek értek el nagy piaci sikert. Mindez jó alap a régió vezető szerepének fenntartására és a nemzetközi élvonalhoz való felzárkózásra.

A korszerű adalékanyagok igen kis koncentrációival (0,03-3%, jellemzően 0,2-1,2%) lehetséges az élelmiszerek kritikus tulajdonságait (pl. élvezeti érték, tápérték, energiatartalom, cukormentesség) a kedvező irányokban módosítani, vagyis ezek nélkül nem állíthatók elő a fogyasztók által elvárt minőségű élelmiszerek. E tekintetben a közép- és kelet-európai államok teljesen elmaradtak a fejlett országoktól, évtizedek óta szinte kiszolgáltatott helyzetben vannak. Magyarország élelmiszeripari adalékanyag importja még ma is többszáz millió dollár, annak ellenére, hogy hazánk az egyetlen a volt szocialista országok közül, ahol ilyen fejlesztés és termelés - éppen a régióban megtalálható két intézmény kutató-fejlesztő és realizáló munkája alapján - másfél évtizede megindult, mára pedig hazai és nemzetközi rangot vívott ki magának. A program célja az eddig megszerzett pozíció és versenyképesség megőrzése, ill. megerősítése.

A program célja

A program általános célja az, hogy segítségével javítható a régió agrárinnovációs potenciálja olyan területeken, ahol a régióknak kiemelkedő lehetőségei (komparatív előnyei) vannak. A program közvetlen célja a jelenleg ismert élelmiszerek egy részének olyan továbbfejlesztése, ill. olyan új élelmiszerek, élelmiszercsaládok kidolgozása, amelyek az eddigiekhez képest többlet táplálkozásbiológiai és használati előnyökkel rendelkeznek: bioaktív tulajdonságaik révén hatékony egészségvédők, amelyek a használati előnyökkel együtt a fogyasztók számára hosszabb élettartamot és az alatt egy jobb életminőséget biztosítanak.

További cél a hazai előállítású korszerű természetes adalékanyagok (pl. stabilizáló- és emulgeálószer, bioaktívumok) választékának bővítése, a meglévők továbbfejlesztésével és újak kidolgozásával.

Kedvezményezettök köre

A program keretében a kutatás-fejlesztést és a gyakorlati elterjesztést végző régiós intézmények, szervezetek, azaz a Pécsi Milker Élelmiszertudományi Intézet és a Magyar Tejgazdasági Kísérleti Intézet, valamint a PATE Ökonómiai, ill. Kémiai Intézete, POTE.

Területi hatókör

Sorrendben a Dél-Dunántúl, majd az ország más régiói, ill. az országon túli régiók.

A program leírása

A saját forráson túl a támogatás fő formája a kutatás-fejlesztést és a végleges technológiák megalkotását szolgáló intézményfejlesztés, döntően pilot-berendezések beállításával és a kutatás-fejlesztés költségeinek fedezésével, kisebb részben szakmai és alapszerű támogatás. Maga a program folyamatos és hosszú távon fenntartandó.

A program keretében bővíteni kell a kutatás-fejlesztés ágazati területeit (a tej- és sütőipar mellé felzárkóztatni elsősorban a hús- és konzervipart) és az azokon belüli irányokat (pl. pro- és prebiotikus, bioaktívumokban gazdagított termékek). Emellett tovább kell bővíteni a magyar stabilizáló- és emulgeálószer választékot, amelyek az adalékanyagok között mindenütt a világon a legbonyolultabbak és a legnagyobb értéket képviselik. A továbbiakban ki kell dolgozni az új funkcionális élelmiszerek eddig nem ismert bioaktív adalékait.

A megvalósítás első lépéseként rövid távon célszerű pilot-berendezések beszerzését támogatni, amivel együtt járhat a K+F tevékenység költségeinek a biztosítása is (pl. alap-, segéd- és adalékanyagok beszerzése, új munkahelyek teremtése stb.). A megvalósítás második lépéseként pénzügyi és szakmai támogatással (mindenekelőtt képzéssel) segítséget kell nyújtani ahhoz, hogy az új termékek minél gyorsabban elterjedjenek, azaz hasznosításra kerüljenek mindenekelőtt a régió vállalkozóinak körében.

Mivel a programban leírtak megvalósítását csak az erre a tevékenységre szakosodott, a kutatás-fejlesztést és a gyakorlati elterjesztést végző régiós intézmények, szervezetek képesek végrehajtani, ezért a kiválasztás módja csak a kijelölés lehet.

Várható hatások/eredmények

A régió és azon keresztül Magyarország élelmiszertermelési potenciáljának bővülése, erősödése, felzárkózása a nemzetközi élvonalhoz, éppen a legkritikusabb területen, ill. gyártmányokkal, vagyis a nemzetközi versenyképesség biztosítása adottságaink kihasználásával.

A végrehajtás értékelési kritériumai

Elsődleges a kidolgozott eljárások és termékek szabadalmaztathatósága. Ugyanilyen fontos, hogy a termékek vonzóak legyenek a fogyasztók, ezen keresztül a régió élelmiszer-termelői számára, kellő profittermelési potenciál valószínűségével.

A végrehajtásért felelős szervezetek és a közreműködők

A feladatok végrehajtásának felelős letéteményesei és megvalósítói (közvetlen kedvezményezettek) a Pécsi Milker Élelmiszertudományi Intézet és a Magyar Tejgazdasági Kísérleti Intézet, valamint a PATE Ökonómiai, ill. Kémiai Intézete. A közreműködők főleg a régió tej-, sütő-, hús- és konzervipari cégei, adalékanyag termelője.

Költségigény és források

A kutatás-fejlesztés tárgyi és személyi, valamint az eljárások és termékek gyakorlati elterjesztésének költségei középtávon (2005. január 1-ig) 400 millió Ft-ra előkalkulálhatók. Miután a megnevezett innovációs intézmények nagy szellemi kapacitásuk mellett pénzügyileg folyamatosan forrásszegények, az intézményfejlesztési támogatásnak kezdetben nagyobb arányúnak kell lennie. Ezek sorában a pilot-berendezések beszerzési értéke 260 millió Ft-ra kalkulálható, a személyi fejlesztés 60 millió Ft. Szakmai támogatásra az előzetes igény 20 millió Ft, amely kifejeződik tanulmányutak, cserekapcsolatok, de konkrét képzés formájában is.

A program megvalósításába a támogatáson túl bevonható 15% egyéb forrás, amelynek formája támogatás, mindenekelőtt OMFB-pályázatok révén, ill. hitel és saját erő.

Később a kidolgozott és jogilag védett eljárások és termékek licence-díja egyre inkább képes fedezni a folyamatos, hosszú távú fejlesztés fenntartását.

Költségvetési ütemterv (nem tartalmazza az egyéb bevonható forrásokat):

2000.	90 millió Ft.
2001.	90 millió Ft.
2002.	80 millió Ft.
2003.	60 millió Ft.
2004.	20 millió Ft.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

A négy megyés régió szempontjából meghatározó jelentőséggel bír a Keszthelyi Georgicon, mely a fenti kutató-fejlesztő munka tevékenységi és közreműködői körét egyaránt szélesíteni képes. További közreműködők lehetnek Zala megye élelmiszeripari vállalatai.

III/2. Stratégiai Program: Az innovációs transzfer rendszerek fejlesztése

Az innováció-transzfer még a legfejlettebb országokban sem kizárólagosan az üzleti szféra feladata. Az EU is komoly összegeket fordít az innovációs transzfer folyamatok gyenge elemeinek erősítésére. Az innováció-transzfer hatékony működésének feltételei

- hogy az intézményi szféra, mind szervezeti, mind finanszírozása révén aktív részese a folyamatnak azokon a területeken, ahol a gazdasági szféra, pénzügyi tehervállaló képességének, szakértelmének, információhoz való hozzáféréseinek, stb. hiányában nem képes önállóan előrelépni,
- szoros együttműködési kapcsolatok (együttműködési háló) alakul ki az intézményi és a gazdasági szféra közreműködői között, beleértve a gazdasági döntéshozókat, a kutató-

fejlesztő műhelyeket, a gazdasági szervezetek szakmai és érdekképviselői szervezeteit, finanszírozó intézményeket, az üzleti szolgáltató szervezeteket és az innovációs transzfer végpontját jelentő, az innovációs eredményeket hasznosító termelő szférát.

A dél-dunántúli régióban az innovációs folyamat leggyengébb eleme az innováció-transzfer potenciál, melynek piaci alapú önfejlődésének nincs esélye és ezért a közszféra szakmai és finansziális szerepvállalása egyaránt szükséges, annak ellenére, hogy tudás-transzfer bizonyos elemei (pl. műszaki tervezés, pénzügyi tanácsadás) az üzleti szolgáltatások szférájában, akár a szakismeret importja útján, realizálhatók.

III/2.1. Operatív Program: Agrárinnovációs transzfer-hálózat kialakítása a régióban

A program indoklása

A program szorosan illeszkedik a III/1.1. sz. operatív programhoz, mivel a régióban az innováció eredményeit transzferáló intézményrendszer teljes egészében hiányzik. A régió emellett olyan jelentős agrár és élelmiszeripari kutató-fejlesztő potenciállal rendelkezik, hogy az új tudományos eredmények továbbítása a gazdasági szféra felé a régió fejlődését jelentős mértékben felgyorsíthatja. Az agrárinnovációs transzfer-központ egyértelműen regionális léptékű szervezet.

A program célja

Állat-, növény- és mikróbafajtákban, valamint élelmiszerekben testet öltő, a régió imázsát és versenyképességét leginkább alakító alap- és alkalmazott kutatási, valamint kísérleti fejlesztési eredmények folyamatos figyelemmel kísérése és közvetítése a termelői-üzleti szféra felé. Közvetlen célként megjelölhető, hogy a transzfer-központ tevékenységével egyik oldalról segíti a K+F tevékenységet végzőket, másik oldalról pedig azokat a régióban működő vállalkozókat, akik az új szellemi eredmények hasznosítását magukra vállalják.

Kedvezményezettek köre

Közvetlen kedvezményezettek a szellemi termék előállító intézmények (PATE Állattenyésztési Kar-Kaposvár, PATE Takarmánytermesztési Kutató Intézet-Iregszemcse, Milker Élelmiszertudományi Intézet, Magyar Tejgazdasági Kísérleti Intézet-Pécs, Szőlészeti és Borászati Kutató Intézet), általános kedvezményezettek pedig az innovációs eredményeket hasznosító gazdasági szervezetek.

Területi hatókör

Sorrendben a Dél-Dunántúl, majd az ország más régiói, ill. az országon túli régiók.

A program leírása

A program a régióban eleve megtalálható agrárinnovációs kutató-fejlesztő szervezeti hálózatra és azok legjelentősebb eddigi tudományos eredményeire épül. A transzfer-hálózat egy koordináló intézményből, valamint a közreműködőkből álló kutatási alcentrumokból áll. A program a koordináló intézményen belül új intézmény (szervezeti egység) létrehozását tervezi, ezért a támogatás fő formája a rendszer működését megalapozó intézményfejlesztés és szakmai támogatás, kisebb részben pedig alapszerű támogatás. A rendszer lényege az, hogy

elsősorban a közreműködő kutató-fejlesztő helyeken elért új tudományos eredményeket az alcentrumok szakértőivel együtt a koordináló intézmény szakemberei menedzselik a piacon. Ez a tevékenység két irányú: egyik oldalról közvetíti a piaci igényeket a K+F tevékenységet végző intézmények felé, másik oldalról pedig szakmai és anyagi támogatást biztosít azoknak a vállalatoknak és vállalkozóknak, akik a régióban hasznosítani kívánják az új szellemi eredményeket. A rendszer legfontosabb feladata mellett innovációs (jogvédelmi, szabadalmaztatási stb.) tanácsadást nyújt a kutatással és fejlesztéssel foglalkozó szervezetek számára, segíti a nemzetközi együttműködéseket az innovációval foglalkozó szakemberek és szervezetek között, valamint rendszeres információkat továbbít az Európai Unió innovációs támogatási programjairól. Emellett a program tervezi egy, a régió tudományos eredményeit népszerűsítő innovációs és marketing szaklap kiadását.

A megvalósítás első lépése a koordináló szervezet létrehozása. Ez jelentős beruházást igényel, mivel az ilyen típusú intézményforma teljes egészében hiányzik a régióban. Második lépésként a rendszer működéséhez elengedhetetlen szakmai és alapszerű támogatás kerül előtérbe. A vállalkozók felkészítése az új szellemi eredmények hasznosítására legtöbb esetben szakmai és pénzügyi támogatást igényel, a forrásokhoz való hozzájutást pályázatokkal kell elősegíteni.

Mivel a koordináló intézmény és a közvetlen kedvezményezettek köre meghatározott, így a program megvalósításáért felelős szervezetek kiválasztása kijelöléssel történik.

Várható hatások/eredmények

A transzfer-hálózat kiépülése a régió jelentős gazdasági fejlődését eredményezheti azáltal, hogy a térség csúcstechnológiákat kidolgozó és hasznosító centrumává válik. A rendszer emellett hozzájárulhat a régió munkaerő-piaci helyzetének javításához, a munkanélküliség csökkentéséhez, valamint fellendítheti a régió speciális agrártermékekre épülő exportját és a turizmust is (speciális egészségvédő ill. tájjellegű élelmiszerek turistákat vonzó hatása).

A végrehajtás értékelési kritériumai:

- A kutatás-fejlesztési tevékenység során kidolgozott eljárások és termékek szabadalmaztathatósága, ill. azok száma.
- A jogilag védett szellemi termékek gyakorlati hasznosíthatósági potenciálja és száma a régióban, országosan és az országhatáron túl.
- A kutatás-fejlesztési eredmények népszerűsítése (publikációk, szakmai fórumok, szakkiállítások).
- Létrejött nemzetközi kutatási együttműködések.
- EU innovációs pályázatokon nyertes kutatás-fejlesztési témák száma.

A végrehajtásért felelős szervezetek és a közreműködők

A rendszer koordináló intézménye a PATE Kaposvári Állattenyésztési Kara. Közreműködő szervezetek a régió szellemi termék előállító intézményei: a PATE Takarmánytermesztési Kutató Intézete, a Milker Élelmiszertudományi Intézet, a Magyar Tejgazdasági Kísérleti Intézet, továbbá a Szőlészeti és Borászati Kutató Intézet.

Költségigény és források

A program személyi és tárgyi költségei közép távon (2005. január 1-ig) 450 millió Ft-ra előkalkulálhatók. Ebből egyéb bevonható forrás (pl. támogatás, saját erő) 10%. Miután a koordináló transzfer-központ intézménye teljesen hiányzik, az alcentrumok pedig nagy szellemi kapacitásuk mellett forrásszegények, az intézményfejlesztési támogatásnak kezdetben nagyobb arányúnak kell lennie, ami értékben 220 millió Ft. Az intézmény működéséhez nélkülözhetetlen személyi fejlesztés költsége 80 millió Ft-ra kalkulálható. Az intézmény ún. "bejáratási költsége", azaz az önállóvá válást megalapozó folyamatos működési költség 105 millió Ft. Hosszú távon a szellemi termékek hasznosításából befolyó közreműködői díj és az egyéb bevételek képesek fedezni a folyamatos, hosszú távú működés és fejlesztés fenntartását.

Költségvetési ütemterv (nem tartalmazza az egyéb bevonható forrásokat):

2000.	150 millió Ft.
2001.	90 millió Ft.
2002.	65 millió Ft.
2003.	60 millió Ft.
2004.	40 millió Ft.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

A keszthelyi Mezőgazdasági Kart a rendszer egyik kulcsszereplőjeként célszerű figyelembe venni.

III/2.2. Operatív Program: Innováció-transzfer szervezetek regionális együttműködése

Kedvezményezettek köre

Az innovációs transzfer folyamat intézményi közreműködői, a gazdasági kamarák és azoknak az innovációval foglalkozó szervezetei, a K+F tevékenységet folytató felsőfokú oktatási intézmények, helyi vállalkozói központok, valamint az üzleti szféra innovációban részvevő szereplői.

Területi hatókör

A teljes dél-dunántúli régió figyelemmel az innovációs, illetve az innovációs folyamatba bevont gazdasági tevékenységek térbeliségére.

A program célja

A régióban képződő, illetve a régióba bevonható külső K+F eredményeknek a régióban való gazdasági hasznosulásának elősegítése az innovációs transzfer folyamat közreműködői közötti együttműködés erősítése révén, mely az intézményi szféra (közsféra) aktívabb szerepvállalását és a gazdasági szférával való hatékonyabban és tudatosabb együttműködését feltételezi.

Indoklás

A régióban keletkező magas színvonalú kutatási eredmények (agrárkutatási eredmények, orvosi diagnosztikai módszerek, informatikai fejlesztések, környezet- és biotechnológiai, energiahatékonysági vizsgálatok, stb.) a gyakorlatban alig hasznosulnak. Ugyanez mondható el az egyes hazai és nemzetközi innovációs eredmények a régióba történő transzferéről is. Az innovációs folyamat elemei, melyek az intézményi szférában felhalmozott ismeretanyag és a közszféra aktív tehervállalását igénylik a következők:

- a hazai és nemzetközi kutatási eredmények megismertetése, naprakész információnyújtása,
- a régióban sikeresen alkalmazható technológiák, műszaki megoldások, eljárások feltárása és megismertetése,
- a régió -felsőoktatási bázisú- K+F profiljának kialakításának célzott támogatása,
- EU szabályozók (szabványok, minőségi normák, stb.) hozzáférhetővé tétele,
- EU intézményekkel való K+F együttműködés erősítése és EU programokban való részvétel erősítése,
- az innovációs folyamatot támogató, üzleti alapon nem elérhető szolgáltatások, tanácsadás, képzés (iparjogvédelem, minőségbiztosítási rendszerek, stb.),
- az innovációs folyamatba bevonható források feltárása és közzététele.

A program leírása

Az innováció transzferben résztvevő szervezetek regionális hálózatának kiépítése szükséges, megteremtve az innovációs folyamathoz kapcsolódó információk hozzáférhetőségének és a regionális munkamegosztás lehetőségének szakmai és műszaki-informatikai feltételeit. Az innovációs szervezetek hálózata mintegy szakmai ernyőt von a regionális léptékű gazdasági fejlesztések fölé, és azok megvalósítását hatékonyan képes támogatni.

A fejlesztést a K+F tevékenységet folytató felsőoktatási intézmények, a gazdaságfejlesztési és szervezési funkciót betöltő szervezetek és a megyei gazdasági kamarák bázisán javasolt létrehozni, melyek törvényben rögzített jogosítványokkal rendelkeznek az innovációs potenciál fejlesztésében való közreműködésre és az innovációs folyamat kínálati és keresleti oldalát egyaránt integrálni képesek. A regionálisszintű intézményfejlesztés vizsgálata a későbbi elemzőmunka tárgyát képezi.

Várható hatások/eredmények

- a gazdasági növekedés, makrogazdasági mutatókban kimutathatóan, felgyorsul a Dél-Dunántúlon,
- a gazdasági szerkezet a tudás-igényes, nagy hozzáadott értékű, nemzetközi minőségi normáknak megfelelő, exportképes termékek és tevékenységek irányába tolódik el,
- a térségben a gazdasági kohézió erősödik,
- a térség gazdasági szereplői és az intézményi szféra közötti együttműködés erősödik.

Végrehajtásért felelős szervezet(ek) és egyéb közreműködők

- K+F tevékenységet folytató felsőoktatási intézményei és ipari kutatóhelyei,
- gazdaságfejlesztő szervezetek (fejlesztési társaságok, vállalkozói központok, stb.),
- térség gazdasági kamarái,
- innovációs és technológiai szervezetek,
- területfejlesztési szervezetek

Költségigény és források

A programnak az innovációs folyamatban résztvevő szervezetek saját forrásaira kell alapvetően épülnie, és a terület- illetve gazdaságfejlesztési forrásoknak kiegészítő jelleggel kell részt vállalni.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Zala megye felsőoktatási intézményei, gazdasági kamarái és egyéb gazdaságfejlesztési szervezetei a hálózat részévé tehetők.

III/3. Stratégiai Program: Innovatív kísérleti projektek

A kísérleti programok olyan célorientált fejlesztések, melyek a korszerű technológiai ismereteknek a régióban való adaptációja által közvetlen és komplex területfejlesztési hatásokat váltanak ki, és amelyek a térségben szélesebb körben elterjeszhetőek. Jelenleg a környezet- és az informatikai technológiák kísérleti jelleggel történő alkalmazása indokolt. Ezeknek az eszközöknek a területfejlesztésben betölthető szerepét nemzetközi tapasztalatok is igazolják.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Zala megye rurális kistérségei hasonló adottságaik miatt ugyanolyan eséllyel pályázhatnak a kísérleti projektek megvalósítására, illetve azok eredményeit ugyanúgy hasznosítani tudják, mint a programrégió egyéb térségei.

III/3.1. Operatív Program: Megújuló energiaforrások

Indoklás

A Dél-Dunántúl biomasszatermelési potenciálja kedvező. A térség jellemzően agrár dominanciájú, a kedvezőtlen mezőgazdasági adottságú, ezért az agrártermelésben piaci alapon nem hasznosítható területek aránya jelentős. A térség rendelkezik az országban a legmagasabb erdőszültségi mutatókkal a rövid és hosszú élettartamú fafajok tenyésztési területeinek viszonylag kedvező megoszlása mellett. Ehhez járul, hogy a régióban a napsütés órák száma relatíve magas. Továbbá, a régió térszerkezetének jellegzetességei közé tartoznak az erősen rurális jellegű aprófalvas körzetek, ahol az energiaellátó rendszerek kiépítése és üzemeltetése viszonylag magas, az alternatív energia megtérülési mutatói kedvezőbbek.

A megújuló energia széleskörű elterjedésének a hagyományos energiahordozóknál magasabb költségintje szab gátat, mert az utóbbiak árában nem érvényesülnek a közvetlenül nem a fogyasztót terhelő környezetkárosító hatások.

A megújuló energia alkalmazásának komplex társadalmi, gazdasági és környezeti költség-haszon elemzése a Dél-Dunántúlon nem készült el.

A program célja

A program általános célja a megújuló természeti erőforrásokból nyerhető energia hasznosítási lehetőségeinek vizsgálata a dél-dunántúli régióban.

A közvetlen cél egy a megújuló energia hasznosítását célzó modell program megalapozása és megvalósítása a Dél-Dunántúl aprófalvas térségeiben, illetve annak vizsgálata, hogy a megújuló energia (biomassza, napfény, szél) hasznosítása alkalmas komplex fejlesztési eszköze a Dél-Dunántúl rurális gazdaságának.

A program leírás

A program megvalósítás fő elemei a következők:

I. fázis: Elemzés és előkészítés

- Az megújuló energia felhasználás gazdasági, társadalmi és környezetvédelmi hatásainak elemzése,
- nemzetközi pl. ausztriai tapasztalatok és azok hazai adaptálhatóságának vizsgálata,
- egy dél-dunántúli megújuló energia hasznosítását célzó kísérleti program megvalósíthatóságának vizsgálata.

II. fázis: Pilot program

- kísérleti program megvalósítása egy arra kiszemelt mintaterületen, párhuzamosan: költség-haszon elemzés, illetve a multiplikálhatóság (a tapasztalatok újabb célterületeken történő hasznosítása) feltételeinek vizsgálata,
- a szükséges technológiák régióon belüli előállításának feltételeinek vizsgálata (környezettechnológiai klaszter szélesítése).

Kedvezményezettek köre

Települési önkormányzatok, önkormányzati gazdálkodó szervezetek, egyéb gazdálkodó szervezetek.

Területi hatókör

A dél-dunántúli régió olyan rurális területei, ahol a kedvező természeti adottságok lehetőséget nyújtanak alternatív, természeti forrásokból nyerhető megújuló energia termelésére. A program szempontjából kitüntetett szerepe lehet a régió aprófalvas községeinek, illetve a biomassza-produkció szempontjából, valamint a napenergia hasznosítására legalkalmasabb területeknek.

Várható hatások/eredmények

- a megújuló energiaforrások hasznosítása felé irányuló érdeklődés,
- a biomassza hasznosulása,
- környezet-tudatosság erősödése,
- közvetlen gazdasági hatások (villamosenergia kiváltás, munkahelyteremtés, stb.).

Költségigény és források

I. fázis: 10-15 millió Ft.

II. fázis: jelen stádiumban nem becsülhető.

Javasolt források:

- OMFB források,
- központi és decentralizált területfejlesztési források,
- EU kutatás-fejlesztési források.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Zala megye is dominánsan agrártérség, ahol nagy az erdősítésültség aránya, így a biomassza-produkció szempontjából is kedvezőek az adottságai. Ezen túlmenően Zalának jelentős olyan területei vannak, ahol az aprófalvas jelleg uralkodik. Nagykanizsa és ausztriai partnervárosa, Gleisdorf között a napenergia-hasznosítás területén az együttműködés már.

III/3.2. Operatív Program: Kistérségi informatikai fejlesztési kísérleti program

Indoklás

A gazdasági perifériára szorult térségeknek a közlekedési infrastruktúra fejlesztése révén történő feltárása alternatívájaként fogalmazódik a informatikai infrastruktúra fejlesztésén keresztül történő térségi felzárkóztatás. Az informatikai infrastruktúra fejlesztés a hagyományos műszaki infrastruktúra-fejlesztéshez képest összehasonlíthatatlanul alacsonyabb költségintet képvisel. A régióban a telekommunikációs, adatátviteli bázis színvonala lehetővé teszi az informatikai felépítmény költséghatékony kiépítését. Az informatikai technológiák manapság könnyen, széles választékban és felhasználóbarát módon férhetők hozzá.

Az informatika adta lehetőségek a Dél-Dunántúl leszakadóban lévő rurális területeit veszélyeztető tényezők jelentős részét tompítani képesek, így például:

- javíthatják az információ ellátottságot (pl. gazdasági, piaci információk),
- csökkenthetik a képzési, művelődési, kulturális lehetőségek hiányát,
- erősíthetik a települések és térségi központok funkcióit,
- csökkenthetik a munkaképes lakosság elvándorlását,
- felerősíthetik a dezurbanizációs tendenciákat.

A program célja

A program célja a fejlett telekommunikációs és informatikai technológiáknak a területfejlesztés szolgálatába állítása oly módon, hogy azok ne csupán a területfejlesztést támogató, hanem közvetlen területfejlesztési hatásokat kiváltó és területfejlesztési célokat megvalósító rendszerekké szerveződjenek.

A Dél-Dunántúlon a területfejlesztési célú informatikai fejlesztések fő iránya a társadalmi és gazdasági peremvidékek számára az esélyegyenlőség biztosítása és a kedvezőtlen közlekedési kapcsolatok okozta térbeli elzártság oldása.

A program leírása

A program megvalósítás fő elemei a következők:

I. fázis: Elemzés és előkészítés

- a komplex, területfejlesztési célú informatikai fejlesztési potenciál gazdasági és társadalmi hatásainak elemzése,
- nemzetközi pl. EU (spanyol, ír) tapasztalatok és azok hazai adaptálhatóságának vizsgálata,
- egy dél-dunántúli komplex informatikai fejlesztési kísérleti program célterületeinek meghatározása és kistérségi léptékű megvalósíthatóságának vizsgálata.

II. fázis: Pilot program

- kísérleti program megvalósítása egy arra kiszemelt mintaterületen (kistérségben), párhuzamosan: költség-haszon elemzés, illetve a multiplikálhatóság (a tapasztalatok újabb célterületeken történő hasznosítása) feltételeinek vizsgálata,
- a szükséges technológiák régióon belüli előállításának feltételeinek vizsgálata (telekommunikációs és informatikai klaszter szélesítése).

Kedvezményezettek köre

Legáltalánosabban: az információs társadalom adta lehetőségre fogékony népesség. A régió önkormányzati szervezetei, intézményei, a gazdálkodói szféra, stb. Közvetlen kedvezményezett egy meghatározott szempontok szerint kiválasztott kistérség a Dél-Dunántúlon és annak népessége.

Területi hatókör

A régió teljes területe az információs és fejlesztési igények és lehetőségek térbeli megoszlásának figyelembevételével. A kísérleti program fázisban egy kiszemelt kistérség.

Várható hatások/eredmények

- korszerű és naprakész ismeretek hozzáférhetősége javul,
- térségi, képzetségi, gazdasági hátrányok csökkennek,
- az elmaradott térségek népességmegtartó képessége erősödik,
- települési funkciók hiánya kevésbé érezteti hatását,
- dezurbanizációs folyamatok felerősödnek.

Végrehajtásért felelős szervezet(ek) és egyéb közreműködők

- önkormányzatok és önkormányzati szövetségek,
- gazdasági kamarák
- felsőoktatási intézmények (JPTE Pollack Mihály Főiskolai Kar),
- informatikai vállalatok.

Költségigény és források

I. fázis: 10-15 millió Ft.

II: fázis: jelen stádiumban nem becsülhető.

Javasolt források:

- OMFB források,
- központi és decentralizált területfejlesztési források,
- EU kutatás-fejlesztési források.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Zala megye legtöbb kistérségének infrastruktúrájának jellemzői megegyeznek a Programrégióval, ezért a fenti komplex informatikai fejlesztések alkalmas célterületei, illetve egy másutt megvalósuló kísérleti program eredményeit ugyanúgy hasznosítani képesek.

IV. Prioritás: Ipari szerkezet és technológia váltás

A Dél-Dunántúl ipari fejlettsége még hazai viszonylatban is alacsony. A statisztikai régióban az egy lakosra jutó ipari termelés értéke, a Paksi Atomerőmű kiemelkedő teljesítménye dacára is, a hazai régiók sorában az utolsó.

A térségben az ipari foglalkoztatottak aránya várhatóan kissé tovább csökken, de a tendencia a stabilizálódást vetíti előre. Ebből következően az ágazat a foglalkoztatásban betöltött jelentőségét továbbra is megőrzi, sőt még néhány rurális kistérségben a gazdaságban betöltött szerepe erősödhet. A fentiek figyelembevételével a Dél-Dunántúl komplex fejlesztési programjának egyik kiemelt területe, átfogó stratégiai célja az ipari szerkezetváltás regionális kompetenciájú elősegítése.

Az EU iparpolitikájának súlyponti céljaival harmonizáló gazdaságfejlesztés koncepcionális alapelvei, amelyeket a szereplők korábban elfogadtak és máig is érvényesek a következők:

- A fejlesztéseket a Dél-Dunántúl adottságaira, de csak kisebb részben a hagyományos bázisokra kell alapozni;
- Erősíteni kell a versenyképes ipari termelést, ami javítja a régió gazdaságának az exportképességét;
- A gazdaságfejlesztést a terület és környezetpolitikával együttesen kell kezelni;
- Ösztönözni kell a nemzetközi munkamegosztásba való jobb bekapcsolódást;
- Ki kell építeni a hiányzó termelő szolgáltatásokat;
- Fejleszteni kell a K+F tevékenységet és elő kell segíteni az eredmények minél gyorsabb diffúzióját a régióban;
- A régióban el kell mélyíteni a területi munkamegosztást és kooperációt, segíteni kell a regionális klaszterképződést;
- A fejlesztések biztos alapjai a régió jelenlegi gazdasági társaságai, de meg kell kísérelni korszerű nemzetközi vállalatokat is a térségbe vonzani;
- Az elmúlt időszakban sok új vállalkozás alakult, most feladat a leginkább versenyképes, közepes gazdasági társaságok megerősítése;
- A koncepció elveinek összhangban kell lenniük a Strukturális Alapok működési elveivel, és a tervezett támogatási programok nem sérthetik az Európai Unió versenyszabályait.

E célkitűzések java részben az iparfejlesztési és szerkezet-átalakítási stratégiai programokon keresztül teljesíthetők, de nem kis részben az egyéb programok hatékony teljesítésén is múlnak.

A középtávú átfogó iparfejlesztési cél a versenyképes, nagy hozzáadott értékű, nemzetközi normáknak megfelelő termékek előállítására képes, regionálisan együttműködő vállalati struktúra fejlesztése. Ez egyrészt a meglévő gazdasági alapok, gazdálkodó egységek megerősítését jelenti, másrészt az adottságoknak és a lehetőségeknek megfelelő új típusú gazdasági tevékenységeket kell életre hívni. Mindez feltételezi a gazdasági versenyfeltételeket javító háttér intézményrendszer (K+F szervezetek, iparfejlesztési pólusok stb.) programszerű fejlesztését.

Az egymást erősítő középtávú iparfejlesztési stratégiai célok, melyek a stratégia program elemeit alkotják a következők:

- a hálózatszerű gazdaság kialakulásának elősegítése,
- a működő tőke vonzása, valamint
- az ipari termékek piacképességének javítása.

A gazdaságfejlesztési programok megvalósításának kritikus pontja a régió gazdasági szereplőinek kezdeményező- és együttműködési készsége. Hangsúlyozandó, hogy a területfejlesztésintézmény- és közrendszerének feladata a programok iniciálása, illetve a megvalósításra való rásegítés olyan („piackonform”) eszközökkel, melyek nem jelentenek a gazdaságban közvetlen beavatkozást.

IV/1. Stratégiai Program: Hálózatszerű gazdaságfejlesztés

Az EK un. Bangemann-jelentése már 1991-ben említette a "horizontális iparpolitika" fogalmát. Ennek lényege, hogy az egyes beavatkozások ne szektorspecifikusak legyenek, hanem horizontálisak, több szektorra kiterjedőek; valamint, hogy célszerű összekapcsolni az iparpolitikát a K+F támogatásával, a műszaki képzés javításával, a kis- és közepes vállalkozások támogatásával stb.

A Dél-Dunántúlon a regionális munkamegosztás és kooperáció erősítésével a gazdasági szervezetrendszer hálózatszerű fejlesztését célszerű kialakítani. Amennyiben a korábban egymástól függetlenül működő gazdasági egységek ágazati vagy funkcionális kapcsolatba lépnek egymással, akkor képesek erősíteni egymást és a régió piaci pozícióját, javítják végtermékeik és szolgáltatásaik versenyképességét. A regionális gazdaság stabil hálói a jövedelemtermelés biztonságát garantálják és a régió erőforrásai úgy hasznosulnak, hogy a jövedelem jelentős része helyben maradjon.

A gazdasági szervezetrendszer hatékonyságát erősítő, a hálózatszerű fejlesztés elvét szem előtt tartó középtávú regionális stratégiának két alapvető iránya van:

- regionális gazdasági klaszterek kialakulásának elősegítése és a
- a gazdaságfejlesztési intézmények regionális hálózatba szervezésének támogatása.

A Dél-Dunántúlon a gazdasági klaszterek kialakulását nehezíti, hogy bizonyos elemek hiányoznak vagy nem elég fejlettek a régióban. A régióban folyó K+F tevékenység irányultsága nem olyan, hogy az ipari technológiaváltást hatékonyan tudná elősegíteni. Hiányzik a térségben a belső innovációs transzfer rendszer, melynek kiépítése elengedhetetlen a sajtóterős fejlesztések megindításához és a régiót jellemző követő magatartáson való változtatáshoz. A legnagyobb elmaradás a műszaki fejlesztésben tapasztalható.

A régió elvben rendelkezik azzal a nagyvállalati háttérrel, mely a klaszterépítés szilárd bázisát képezheti, de jelenleg sem a hazai, sem a nemzetközi nagyvállalati kör nem integrálódott a régió gazdaságába ehhez megfelelően. A Dél-Dunántúl korábbi karakteres bányászati, könnyűipari és élelmiszeripari klaszterei széttöredeztek és helyüket újak nem vették át. A régió hagyományos tevékenységét integráló klasztercsoportok a

- feldolgozóipari,

- élelmiszergazdasági,
- erdőgazdasági és faipari klaszterek.

Ezeknek a klasztereknek a fejlesztésénél több probléma vetődik fel, az általuk előállított áruk piaca lassan növekszik és az EU integrációval párhuzamosan e termékek piacán a verseny erősödik. Ezért célszerű két fő klaszter típus fejlesztésére koncentrálni:

- Tradicionális, de a piaci versenyt unikális jellegük miatt kiálló klaszterek. E típusra kiváló példa lehet a borgazdasági klaszter, mely egységes turisztikai terméként ötvözheti egy borút program keretein belül az idegenforgalmi, mezőgazdasági és kulturális értékeket, így egy minőségileg új terméket kínálva a fogyasztónak. Természetesen a program sikeres működéséhez alapfeltételként fogalmazódik meg a kapcsolódó szolgáltatások magas színvonalú, hálózatszerű rendszere, az infrastruktúrális fejlesztések kiteljesítése, a hatékony kommunikációs és információs rendszer, a szolgáltatók és igénybevevők szakmai képzése/tájékoztatása, valamint a termékek és szolgáltatások egységesen magas színvonalának biztosítása (minőségbiztosítási rendszer).
- Új versenyképes klaszterek fejlesztése. A Dél-Dunántúlon két ilyen új klaszter kialakítása indokolt, nevezetesen:
 - a telekommunikációs és elektronika és
 - a környezettechnológia.

A Dél-Dunántúl versenypozícióinak erősítésére további eszköz a ma még egymástól független, illetve esetenként egymással konkuráló, a gazdaság élénkítésével, szervezésével, promóciós tevékenységekkel foglalkozó szervezetek hálózatba szervezése. A regionális szolidaritáson alapuló gazdasági kapcsolatok intézményesített rendszere elősegíti a központi és EU forrásokból származó támogatás, valamint a (külföldi) működő tőke hatékonyabb bevonását, ugyanakkor ernyőt von a régió belüli hatékony gazdaságszervezési folyamatok fölé is (pl. klaszterek).

A hálózatépítés fő aktorai a régió gazdaságával foglalkozó intézményi közreműködők:

- a gazdasági kamarák,
- helyi vállalkozói központok,
- regionális fejlesztési társaságok,
- ipari parkok és vállalkozói övezetek,
- gazdaságélénkülést elősegítő gazdasági társaságok.

A gazdasági klaszterek fejlesztésének (telekommunikációs és elektronikai, környezettechnológiai és borgazdasági klaszterek) operatív programjai olyan modellértékű klaszterek létrehozását illetve fejlesztését célozzák,

- melyek potenciálisan az egész régiót átfogják,
- tapasztalatok szűrhetők le más gazdasági ágak klaszterszerű fejlesztésére vonatkozóan és
- következtetések vonhatók le a területfejlesztési források hatékony felhasználási módjaira.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Az új versenyképes klaszterek fejlesztéséhez Zala megyében ugyanolyan érdekek fűződnek. A megye szempontjából kisebb jelentőségű a borgazdasági klaszter hatása, ugyanakkor a

program egész szempontjából indokolt lehet az erdőgazdasági klaszter operatív programként való kidolgozása.

IV/1.1. Operatív program: Telekommunikációs-elektronikai klaszter kialakítása

Kedvezményezettek köre

Az egymással együttműködni kész dél-dunántúli székhelyű, jogi személyiségű gazdasági társaságok és azokat kiszolgáló egyéb intézmények, az importot és más régióból származó terméket kiváltó beszállítók és azok a háttér intézmények, amelyek segítik a telekommunikációs és elektronikai ipar megerősödését a régióban.

Területi hatókör

Potenciálisan a Dél-Dunántúl egésze. Elsősorban azok a települések, ahol olyan gazdasági és egyéb szervezetek vannak, amelyek képesek egy ilyen korszerű klaszterben részt venni.

A program célja

A program elsődleges célja, hogy támogassa a telekommunikációs-elektronikai ipar további bővülését, az érintett cégek közötti együttműködést, a hiányosságok megoldását, a beszállítói pozícióra alkalmas kis - és középvállalatok bevonását.

Közvetve a program végrehajtásával jelentősen növekedhet a régió gazdasági alkupozíciója a hosszú távú infrastrukturális, oktatási és egyéb beruházási tervek kialakításakor., másrészt mintaként szolgálhat a régiót érintő más klaszterek tevékenységére.

A programnak olyan alprogramokat kell tartalmaznia, ami a klaszterbe bevonható nagyvállalat (pl. NOKIA /Pécs/ és Neutronics /Tab/) működési tapasztalatain alapul.

Indoklás

A Dél-Dunántúl gazdasági szerkezete elavult. Területfejlesztési programok és támogatási rendszerek összehangolása is szükséges ahhoz, hogy a kívánt megújulást előmozdítsuk. A jelenlegi támogatási formák mind a mai napig valamelyik vállalati kategóriát (pl. kisvállalkozások) vagy a munkahelyteremtést célozzák meg függetlenül az adott ágazattól. Ez önmagában nem biztosítja, hogy a támogatások olyan gazdasági tevékenységeket hívjanak életre, amelyek korszerű, piacképes termékeket állítanak elő és piacuk perspektivikusan növekvő. A források felhasználásának hatékonysága megkövetelné, hogy a támogatásokat célzottan a leginkább fejlődőképes ágazatokba juttassuk.

Az egyes termékek megmérettetése az egyre táguló világpiacon történik. Ugyanakkor megfigyelhető nemzetközi trend az is, hogy az egyes termékek előállítása döntő részben regionálisan szerveződő klaszterekben történik. Ez találkozik a régiók érdekeivel is, így ezek kialakulásának támogatása kívánatos.

A klaszterek középpontjában általában korszerű (nagy)vállalkozások állnak, amelyek megteremtik a lehetőséget a kisebb vállalkozásoknak is arra, hogy korszerű termékek előállításában közreműködjenek. Így a kutatás és fejlesztés, az információ-beszerezés költségei nem terhelik a kisebb vállalkozásokat.

A versenyképességet nem egyszerűen az olcsó munkaerő, az alacsony társadalmi költségek vagy éppen a kedvezményes/támogatott telepítés határozza meg, hanem a telephely tágabb földrajzi és gazdasági környezete, aktorainak egymásra hatása, azaz komplex telepítési

tényezők. Ezért ezekbe a klaszterekbe számos külső szolgáltatás is tartozik (pl. logisztikai szolgáltatások).

Az elmúlt évek során a dél-dunántúli régióban elindult gazdasági szerkezetváltás egyik zászlóshajója az elektronikai iparban érdekelt multinacionális nagyvállalatok betelepülése volt. Figyelembe véve a termelési volumen felfuttatását, a foglalkoztatási ráta emelkedését és a beszállítói körre gyakorolt hatást, kijelenthetjük, hogy a betelepült nagyvállalatok sikeres és hosszú távon is stabilnak tekinthető gazdasági pozíciót értek el.

A külföldi cégek régióba településének szükséges kiegészítő feltétele az átmenetileg ideköltöző külföldi családok sikeres életfeltételeinek biztosítása (pl. idegen nyelvű oktatás).

A program leírása

E program döntő eleme, hogy a gazdaságfejlesztést nem a szűk értelemben vett ágazati megközelítésben kezeli, hanem vertikálisan és horizontálisan integrált klaszterekben.

A különböző klaszterek építésében sajátos és általános teendők határozhatók meg. A programok indulásához, a különböző klaszterek kialakításához elsődleges feltétel a támogatási háttér megszervezése:

- A települések, a megyék és a különböző promóciós intézmények meggyőzése a telekommunikációs és elektronikai ipar jelentőségéről és preferálásának szükségességéről;
- A programgazdák kiválasztása és cselekvőképességének a segítése;
- A magánszektor és a közösségi szféra együttműködésének elősegítése;
- A régión belüli potenciális partnerek közötti információcsere és kapcsolatfelvétel elősegítése;

Az elektronikai klaszter kialakításához a sajátos, erre a gazdasági körre jellemző igények figyelembe vétele mellett kialakított, programok sikeres végrehajtása szükséges. A célbavett iparág sajátos jegyei a következőkben foglalhatók össze:

- Komoly technikai és szakmai ismereteket feltételez, nagy számú és javarészt nagy távolságból érkező elektronikai komponenseket használ fel, melyek értéke esetenként meglehetősen magas. A nagy terjedelmű, alacsonyabb értékű mechanikai komponensek azonban a magyar piacon is megfelelő színvonalon gyárthatók, így azok helyi beszerzésére kell törekedni.
- A telekommunikációs-elektronikai beruházások jól kiépített infrastruktúrát (villany, telefon, szállítási útvonat, stb.), komoly tőketartalékot és nagyszámban jelenlevő képzett munkaerőt igényelnek.

A programot, a klaszter egyedi jellemzői alapján a következő alprogramokra bonthatjuk:

- Régió belüli cégek közötti kooperáció támogatása,
- A helyi beszállítói program támogatása, az igények alapján történő specifikálása, az import kiváltása,
- Oktatási háttér testreszabása,
- A régióba érkező és induló szállítmányozási csatornák fejlesztése,
- Logisztikai szolgáltatások (konszignációs raktárak, komissiózás, stb.) fejlesztése,

- Kedvező lakókörnyezet kialakítása a külföldi tulajdonosok és azok családtagjai számára.

Várható hatások/eredmények

A programok végrehajtását követően erősödik az elektronikai ipar a régióban. Stabilizálódik a klaszterbe integrálódott gazdasági egységek piaci helyzete.

A végrehajtásért felelős szervezetek és egyéb közreműködők

A megvalósításért felelős szervezet:

Regionális Területfejlesztési Ügynökség

Potenciális programgazdák:

NOKIA (Pécs), Neutronics (Tab), Videoton (Kaposvár), kereskedelmi és iparkamarák,

Lehetséges közreműködők:

Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács - támogató, kezdeményező

Megyei területfejlesztési tanácsok - támogatók

Megyei vállalkozásfejlesztési központok

Megyei munkaügyi központok

Lehetséges források

A gazdasági egységek és az egyéb háttérintézmények között meglévő kapcsolatoknak, a klaszterek működésének csak olyan költségei vannak, amelyek a piaci szférába tartoznak, így szempontunkból nincsen tervezendő költségigényük. Forrásigénye elsősorban a nem létező kapcsolatok megteremtésének, a klaszterek kialakításának van. Ezek a költségek azoknál a promóciós intézményeknél jelentkeznek, amelyek ebben a programban részt vesznek.

Konkrét beruházási költségigénye az egyes hiányzó hálózati elemek kiépítésének lehet, illetve a külső beszállítók kiváltásához szükséges beruházásoknak lesz.

A program becsült költségigénye 1,850 millió Ft, mely mintegy 30 % saját erő, 5-10 % forrást és 60-65 % központi költségvetési, illetve EU forrást feltételez.

Lehetséges források:

- Gazdasági Minisztérium (GM) beszállító programja;
- Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium (KHVM) logisztikai fejlesztési programja;
- a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács majdani forrásai;
- a megyei területfejlesztési tanácsok forrásai (területfejlesztési céllelőirányzat);
- a Területfejlesztési Céllelőirányzat központi kerete;
- PHARE COOPME program;
- Gazdaságfejlesztési Céllelőirányzat;
- Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvány;
- Előcsatlakozási Alapok;
- Munkaerőpiaci Alap.

Értékelési kritériumok

Az ágazatban foglalkoztatottak száma, a termelés volumenének növekedése. A ki- és beszállítói kapcsolatok száma és volumennövekedése. A gazdasági egységek értékesítési mutatóinak javulása, import kiváltása.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

A klaszterépítésben szerepe lehet a Neutronics HTR zalaegerszegi, a GE Lighting Tungstram nagykanizsai egységének, illetve az oktatási háttér kialakításánál a Pénzügyi és Számviteli Főiskola informatikai fejlesztő gárdájának.

IV/1.2. Operatív program: Környezettechnológiai klaszter
--

Kedvezményezettek köre

Az általános kedvezményezettek célcsoportjai:

- *a lakosság:* aki ezúton csökkentheti kommunális hulladékának mennyiségét és védheti környezetét.
- *az ipar:* amely hosszú távú mennyiségi garanciákkal és megbízható anyagbeszerzéssel tiszta másodnyersanyagokhoz jut.
- *az önkormányzatok:* amely új munkahelyek létrejöttével egy időben csökkentheti a területén keletkező kommunális hulladék mennyiségét és megnövelheti hulladéklerakójának élettartalmát.
- *a környezet:* amely a rendszergazdák és partnereik segítségével mentesül terheinek egy részétől és nyersanyag tartálékainak teljes kiaknázásától.

Közvetlen kedvezményezettek a gazdasági társaságok, és azokat kiszolgáló egyéb intézmények, az importot és más régióból származó terméket kiváltó beszállítók.

Területi hatókör

A Dél-Dunántúl egész területe.

Program célja

A program legfontosabb célja a komplex hulladékgazdálkodás különböző szegmenseinek kiépítése révén a Dél-Dunántúli régióban a tudatos környezetgazdálkodás fejlesztése, a környezettudatosság erősítése.

Közvetlen cél: A hulladékgazdálkodás környezetünk védelmének gyors és hatékony változásokat igénylő területe. Idetartoznak a következő feladatok:

- a lakossági (kommunális) hulladékgyűjtő, - elhelyező rendszer,
- a szelektív gyűjtés rendszere,
- az ipari és lakossági hulladéktermelés csökkentése,
- az újrahasznosítás megszervezése.

Indoklás

A növekvő társadalmi fogyasztás révén egyre nagyobb mennyiségű (hasznosítható) hulladék keletkezik. Ennek deponálása, gyűjtése és kezelése egyre növekvő feladatot jelent. A környezettechnológiai klaszter kiépítése, a keletkezett másodlagos nyersanyagok régióon belüli

hasznosítása nemcsak a környezetterhelés csökkentése érdekében fontos, hanem ez az ágazat jelentős gazdasági erőt is jelenthet a jövőben.

Ez a projekt a gazdasági klaszterek kialakításának elősegítése című stratégiai programhoz illeszkedik, mivel célszerű a Dél-Dunántúl gazdaságát új klaszterek fejlesztésével is erősíteni.

A program leírása

A program három, fő moduláris alprogramra épül.

1. Alprogram: A másodlagos hulladékgyűjtési, kinyerési és előkészítési rendszer meglévő csíráinak továbbfejlesztése, minél több, a régióon belül tevékenykedő fővállalkozói-alvállalkozói reláció bekapcsolásának segítségével. A hulladéktermelők egyes csoportjai (ipar, lakosság, kereskedelem) számára megfelelő gyűjtési rendszerek kidolgozásával kell biztosítani a keletkező hulladékok visszagyűjtését.

További feladat még a régióon belüli nagy hulladéktermelők rendszerbe kapcsolása, a területen lévő, már működő gyűjtővállalkozások (pl. kommunális cégek) alvállalkozókénti bevonása a rendszerbe, a területen folyó visszagyűjtési tevékenység koordinálása, folyamatosságának fenntartása.

A régióban keletkező csomagolóeszköz hulladék mennyisége évente átlagosan mintegy 70 ezer tonna, melynek visszagyűjtése két fő területen történik meg.

Az egyik terület az ipari, kereskedelmi és intézményi szféra, ahol viszonylag egyszerűen kombinált szerződésekkel és plusz edényzet beiktatásával megoldható a haszonanyagok szelektív gyűjtése. Az ipar és kereskedelem területén meg kell oldani a multinacionális vállalatcsoportok komplex hulladékkezelését. Mindezek megvalósításához speciális edényekre és gépparkra, valamint megfelelő telephelyekre van szükség.

A hulladékok keletkezésének második fő területe a lakossági szféra, ahol a csomagolóeszközök igen jelentős hányada válik hulladékká. Ezen hányad begyűjtése jelentős költséggel jár, hisz a hulladékok nagy területen kis koncentrációban keletkeznek.

2. Alprogram:

Az EU-ban a környezetvédelem új és korszerű iránya a biomassza lehetséges legnagyobb mértékű hasznosítása. Ennek oka az, hogy a biomassza létrejöttékor légköri szén-dioxidot (CO₂) köt meg, és ezzel csökkenti az üvegházhatást, napenergiát köt meg, keletkezésekor oxigén szabadul fel, lebomlásakor (ami lehet energiatermeléssel együtt járó is) többlet CO₂ kibocsátására nem kerül sor, tehát keletkezésekor és lebontásakor is környezetbarát nyersanyag.

A biomassza környezettechnológiai szempontból háromféle lehet:

- zöldhulladék,
- termesztett biomassza,
- nagy szervesanyag-tartalmú iszapok.

A környezettechnológiák a zöld hulladékot kisebb-nagyobb mértékben komposztálással hasznosítani tudják, de összetételének változatossága miatt felhasználási lehetőségeinek korlátai vannak. Emellett vannak olyan biomassza-jellegű hulladékok, melyek csak megfelelő anyagok hozzáadásával hasznosíthatók, komposztálhatók.

A termesztett biomasszák:

- Fizikai tulajdonságaik miatt (aprítást követően) komposzt-keverékekben kedvezően befolyásolják a biológiai folyamatokat,
- Kémiai összetételükből következően önmagukban is jó komposzt-alapanyagok,
- Ásványianyag-tartalmuk kémiai összetételéből következően értékes anyagokat és nyomelemeket visznek a komposztba.
- Egyes (később egyre nagyobb mértékben komposztálandó) biomasszák, pld. Iszapok komposztálhatóságához egyebek mellett a megfelelő pórushányadot is biztosítják.

3. Alprogram: Az alprogram célja a feldolgozás és hasznosítás, melynek gazdasági eredménye nem kizárólag a térség gazdasági növekedéséhez járul hozzá, hanem az egészséges környezet visszaállításában is jelentős szerepet tölthet be.

A Pécsen létrehozott gumihasznosító üzem a hulladék gumiabroncsokból egy gumi őrleményt állít elő, amely félkész termék. Ezen meglévő technológia bővítésével, továbbfejlesztésével késztermék előállítására lenne lehetőség, melynek értékesítése - a régió kívüli területre, (export) - nagyobb gazdasági haszonhoz vezetne.

A visszagyűjtött csomagolóeszközök régió belüli hasznosítása nagy előrelépést jelenthet, mivel megszűnne az előkezelt hulladék kiszállítása más régiók területeire, ehhez azonban szükség van megfelelő technológiák kialakítására. A Tetra-Pack csomagolóeszköz hasznosításánál a különböző komponensek elválasztása jelenleg nem megoldott, sőt itt kapcsolódhatunk vissza a "K+F" tevékenységhez, ugyanis, még megfelelő technológia kidolgozására is szükség lenne. Fontos lenne egy papírfeldolgozó üzem és egy műanyag feldolgozó üzem létrehozására a dél-dunántúli régió belüli, melyekhez fellépnek az aprító, őrölő, tömörítő, bálázó, rakodó, szállító eszközök beruházási igényei. A program megvalósulása során számos új produktum előállítási lehetősége teremthető meg, mely lehet akár energia, szolgáltatás vagy egyéb termék.

A program elősegíti a ki- és beszállítói kapcsolatok regionális szervezését, másrészt az ezeket erősítő külső intézmények szorosabb együttműködésében is aktív szerepet játszik.

Várható hatások

A várható eredmények hosszabb távon és széles körben jelentkeznek. Közvetlen gazdasági hasznot realizálnak a klaszterben közreműködő gazdálkodók. A tevékenység gazdaság-élénkítő hatása mellett a foglalkoztatáson, a képzésen és a magasabb környezeti kultúrát igénylő technológiák széles körben történő mindennapos használatán keresztül a társadalom fejlődését is elősegíti.

A program megvalósulása magával vonja a térségen belüli új termékek megjelenését, értékesítését a régió kívüli területekre is.

Erősödnek a régió belüli gazdasági kapcsolatok, stabilizálódik a gazdasági egységek piaci helyzete és ezáltal a Dél-Dunántúl gazdasága is.

Erősödik a környezettudatosság és a gazdasági és környezetvédelmi szempontok összhangja.

Végrehajtásért felelős szervezet(ek) és egyéb közreműködők

Lehetséges közreműködők:

BIOKOM Kft. (Pécs), Településgazdálkodási Rt. (Siófok), KVG Rt. (Kaposvár), HÉLIOSZ Kft. (Szekszárd), Tiszta Lakóhely Környezetvédelmi Vállalkozás (Barcs), Aranyhíd ÁFÉSZ (Balatonmáriafürdő), ÖKO-NOVEX Kft., Baráth és Társa Kft. (Mohács), Murafém Kft.

(Nagykanizsa), Collect Pannónia Kht, Magyar Biomassza Társaság, BONYCOM Kft. (Bonyhád), stb.

Egyéb partnerek:

- A térségben működő nagy ipari és kereskedelmi cégek (NOKIA MONITOR Kft., BAT Kft., PRAKTIKER KFT., METRO Kft., FELLBACH Rt. stb.),
- Önkormányzatok (Pécs, Komló, Mohács, Szigetvár, Barcs, Fonyód, Tab, Paks, Tolna, Tamási, Kaposvár, Szekszárd, Hird, Hosszúhetény, Mánfa, Siklós, stb.),
- Egyetemek és kutatóintézetek (JPTE, Kaposvári Pannon Agrártudományi Egyetem), a régióban működő általános- és középiskolák.

Lehetséges források

- Környezetvédelmi Célelőirányzat központi része;
- a Dél-dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács majdani forrásai;
- a megyei területfejlesztési tanácsok forrásai (környezetvédelmi és területfejlesztési célelőirányzat);
- FVM erdősítési (támogatás);
- Gazdaságfejlesztési Célelőirányzat;
- Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvány;
- Előcsatlakozási alapok;
- Munkaerőpiaci Alap.

Értékelési kritériumok

A várható előnyök két részre bonthatóak:

- a globális és hosszú távú;
- a lokális és szinte azonnali.

Ennek figyelembevételével:

1. A környezetvédelmi intézkedések egyik haszna, hogy úgy alakítja át a gazdaság szerkezetét, hogy az nemcsak gazdasági, de környezeti szempontból is hatékony legyen.
2. A program értékelésének felmérésénél vizsgálni kell a támogatások mértékét, a begyűjtött másodnyersanyagok mennyiségét és az azzal elérhető megtakarításokat, nemzetgazdasági előnyöket.
3. A hulladékdepók igénybevételének csökkenéséből eredő megtakarítást.
4. A komposztált szervesiszap mennyisége
5. A környezettechnológiai klaszterben résztvevők számára a program megvalósítása jelentős gazdasági előnyökkel jár, hiszen a közös tervek, fejlesztések, összehangolt piaci lépések megtakarításokat, illetve többlet bevételeket eredményezhetnek.
6. Az újrahasznosítható hulladék anyagok gyűjtése, újrafeldolgozása egy új iparág iparszerű működését alapozza meg.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Zala megyében keletkező hulladék mennyisége és összetétele nem tér el jelentősen a térség többi részétől. A programnak a Programrégióra való kiterjesztése viszonylag egyszerű és részben egy önmagát gerjesztő folyamat. Zala megyei közreműködők lehetnek a Zalaegerszegi Városgazdálkodási Kft., Saubermacher-RYNO Kft, NSR, Murafém Kft. (Nagykanizsa) és a egyes városi önkormányzatok (pl. Lenti).

Megjegyzés

A környezettechnológiai klaszter az érdekelt, a régióban jelenlévő, nagy termelő vállalatok bevonásával bővíthető az ipari és veszélyes hulladékok kezelése, feldolgozása és újrahasznosítása irányába. Tekintettel arra, hogy az ország villamosenergia-ellátásának körülbelül egynegyede, melyet nukleáris energiából nyernek, a régióban kerül előállításra és nagy valószínűséggel a kis és közepes sugárzású nukleáris erőműi hulladékok elhelyezése is a régióban fog megtörténni, a környezettechnológiai klaszter szélesítése a nukleáris hulladék elhelyezési technológiák irányába a régió egyik sajátos fejlesztési célja lehet.

IV/1.3. Operatív program: A dél-dunántúli ipari parkok hálózati fejlesztése

Kedvezményezettek köre

Célcsoport: A régió ipari parkjai és az azokhoz szorosan kapcsolódó ipartelepek, logisztikai központok, képzési és fejlesztési centrumok, marketing intézmények.

Közvetlen kedvezményezettek:

- a már működő parkok (pl. Pécs, Bóly, Kaposvár-Videoton, Kaposvár-Keleti Ipari Park, Marcali),
- az ipari park címmel rendelkező, építés alatt levő parkok (Paks, Dunaföldvár, Szekszárd, Nagyatád, Marcali stb.),
- a tervezési, mérlegelési stádiumban levő leendő parkok,
- vállalkozói övezetek parkjai, logisztikai központjai és ipartelep-hálózata (Mohács, Barcs),
- felső és középfokú oktatás, átképzés ipari parkokhoz közvetlenül kapcsolódó részlegei, beleértve az ezután megalakítandókat is (pl. zalaegerszegi műszaki másoddiplomás képzés és K+F központ),
- alkalmazott kutatási, fejlesztési, minősítési intézmények,
- logisztikai központok, szolgáltatók (pl. mohácsi szabad kikötő),
- befektetés marketinggel foglalkozó intézmények (pl. ITDH)
- inkubátorházak (pl. Kaposvár, Flamand inkubátorház),
- ipari parkok tervezésével, kivitelezésével, üzemeltetésével, betelepítésével foglalkozó vállalkozások.

Területi hatókör

Dél-Dunántúl egész területe. Közelebről az alábbi települések nyugatról keletre haladva: Marcali, Nagyatád, Curgó, Barcs, Kaposvár, Balaton-part (Fonyód, Balatonföldvár vagy Siófok), Dombóvár, Tamási, Simontornya, Dunaföldvár, Paks, Szekszárd, Pécs, Komló, Szigetvár/Sásd, Mohács, Bóly, Siklós, egyéb települések, iparteleppel (Fonyód, Igal, Tab, stb.).

A program célja

Általános célok:

- a kiépülés alatt álló ipari parkok üzembeállításának felgyorsítása és illesztése a már működő parkok hálózatába,
- a tervezési, mérlegelési stádiumban levő ipari parkok hálózati elemként való megvalósítása,
- az ipari park létesítésre nem alkalmas települések illetve az ipari parkokon kívül üzemelő vállalkozások integrálása az ipari parkok hálózatához,
- a régió már üzemelő ipari parkjainak befektetőkkel való megtöltése.

Konkrét hálózatfejlesztési célok:

- az ipari parkok regionális hálózatának kiépítése, teljes területi lefedettség elérése,
- átfedések, túlzott lefedés elkerülése,
- funkciómegosztás, egyeztetés,
- információcsere, képzés,
- horizontális együttműködés elősegítése településen belül,
- közös marketing és PR munka,
- ipari parkok közös fellépése, horizontális integrálás a régió parkjai között,
- együttműködés a régió kívüliekkel, szomszédos régiókkal, külfölddel, illeszkedés országos hálóba: (külső kapcsolatok és makro integrálás),
- ipari parkok kistérségi együttműködésének elősegítése.

Indoklás

Az 1999-es iparpolitikai elvek szerint az ipari parkok hálózatszerű működése kívánatos és a GM rajtuk keresztül kívánja megvalósítani az innovációs fejlesztéstől a tőkebevonásig, beszállítói tevékenységig a makro iparpolitika összes főbb elemét. Az ipari parkok koordinált hálózat-szerű fejlesztését többek között az alábbiak is szükségessé teszik:

A működő tőke bevonás, munkahelyteremtés, struktúraváltás egyik leghatékonyabb eszköze az ipari parkok létesítése. Az ipari park címet elnyert ipari parkok betelepítése lassan halad, beruházás-igényes és időigényes. A jelenlegi támogatási rendszer egy sor beruházási költséget nem támogat.

Az ipari park cím elnyerése nem jelenti az ipari park automatikus megvalósulását, mint ahogy ipari park cím nélküli sikeres ipari parkok is vannak (Rétság pl.) Az ipari parkok méretükben, ágazati/munkaügyi/befektetői profilukban eltérőek, mégis közöttük tudatos funkciómegosztás.

A dél-dunántúli ipari parkok zöme még építés alatt van, a hálózati kívánalmaknak megfelelően alakíthatók.

A parkok együttműködése más parkokkal a földrajzi helyzet és a tulajdoni illetve a technológiai/beszállítói kapcsolatok szerint is alakul (lásd. pl. Kaposvár/Székesfehérvár).

A dél-dunántúli ipari parkok között az informális tapasztalatcsere, információcsere, spontán módon alakul, a befektetők tudatos egymáshoz irányítása, a munkaerőszerzés koordinálása esetleges.

Az ipari parkok közötti együttműködés, koordináció mértékét, formáit, területét behatárolja, hogy a parkok bizonyos értelemben egymás versenytársai, piaci körülmények között működnek, a parkokban levő vállalatok pedig kivétel nélkül a versenyszférában működő

magáncégek. Az együttműködés, hálózati szerveződés nem célozhatja meg a verseny korlátozását, egyes parkok, vállalatok nem piacconform előnyökhöz jutását.

Az ipari parkokban levő, illetve betelepülő cégeknek nyújtott kedvezményeknél mindig figyelembe kell venni az adott településen már korábban megtelepedett magyar és külföldi cégek szempontjait is, akik általában támogatás nélküli munkahelyeket teremtettek és adót fizetnek.

Az ipari park létesítés, üzemeltetés evolúciós folyamat, 2-5 év telik el a kiépítéssel és betelepítéssel. E folyamatra ez a program pozitív hatással lehet.

Nem lehet, nem lesz minden településen, még minden városban sem ipari park. Azon településeknek is szerepet kell találni (ipartelep, beszállítói központ, bedolgozói központ formában), az ipari park hálózathoz kapcsolva, ahol ipari park nem létesíthető. Az ipari parkok 30 km-es körzetében a fő kapcsolódási forma a bejárás és lehetőség kínálkozik a bedolgozásra.

Az ipari park létesítése nem kapcsolható egy adott városmérethez (lásd Bóly sikeres ipari parkja). Kis településen is lehet jól működő park, ha megfelelő funkciót találnak számára.

A logisztikai központok és az ipari parkok viszonyának 1999-es ártértékelése szerint a logisztikai szolgáltató központok nem önállóan, a parkoktól függetlenül léteznek, hanem az ipari parkok szerves, belső részeként vagy kapcsolódó külső létesítményként.

Nem feltétlenül a nagy munkanélküliségű települések a legcélszerűbb ipari park székhelyek és a befektetők sem a munkanélkülieket alkalmazzák elsősorban. Az ipari parkok a látens munkanélküliek (alulfoglalkoztatottak, pályaelhagyók, átmenetileg passzívak) foglalkoztatásának az eszközei, a munkanélküliek egy részét is újra alkalmazva. Ezzel együtt az ipari parkok körzetében csökken a regisztrált munkanélküliség is, továbbgyűrűző hatásuk miatt.

A program leírása

Az ipari parkok beruházásainak (műszaki, infrastruktúra, intézményfejlesztés) támogatása aszerint, hogy a dél-dunántúli hálózaton belül milyen szerepet tölt be:

A/ A címmel rendelkező, működő ipari parkok hiányzó, telekhatáron belüli és kívüli infrastruktúrájának komplettálása, különös tekintettel a GFC-ből nem támogatható létesítményekre (út, transzformátor, közvilágítás, iparvágány-csatlakozás, közműkiváltások, stb.) a teljes hasznos terület kiépítése, szükség esetén a park bővítése. A szükséges szolgáltatások fizikai kiépítése (vámudvar, szolgáltatóház, inkubátorház, logisztikai egység, kereskedelmi egységek, a munkaerő buszoztatásának, étkezésének a megoldása, stb.). Beleértendő a nem az ipari park területén megvalósuló, de azzal szorosan összefüggő létesítmények építése, bővítése, áthelyezése is (pl. az ipari park szempontjából kedvezőtlen helyen levő városi vámudvar áttelepítése, pl. Kaposvárott). A címmel rendelkező, épülőben levő még nem üzemelő ipari parkok esetében a park első részének (minimum 10 hektár) komplettálása ill. a park egészének működéséhez szükséges, nem osztható infrastrukturális létesítmények ill. szolgáltatások mielőbbi megvalósítása (pl. szennyvízkezelő, ipari út, stb.), különös tekintettel a GFC-ből nem támogatható beruházásokra ill. tevékenységekre (tervezés, egyes infrastrukturális elemek). A park üzemeltetői tapasztalatszerzésének, képzésének a támogatása. A munkaerőképzés, átképzés költségeinek, intézményfejlesztésének a támogatása.

B/ A címmel még nem rendelkező, de hiányzó hálózati elemet képviselő ipari parkok terület-előkészítésének, (kisajátítás, fizikai elkészítés, engedélyek, előtervek, tanulmányok, stb. készítésének) támogatása.

1. prioritás: az építés alatt álló ipari parkok hálózatban betöltött szerepüknek megfelelő befejezése, üzembe helyezése, betelepítésének megkezdése, a kiépítés alatt a meglévő

parkokkal és a többi épülő parkkal hálózatszerű együttműködés kialakítása (pl. Paks, Szekszárd, Kaposvár-Kelet stb.)

2. prioritás: a már üzemelő ipari parkok komplettálása és teljes betelepítése, hálózatszerű együttműködésének erősítése.

3. prioritás: az ipari park hálózat teljes lefedettségéhez szükséges néhány láncszem, új ipari parkok előkészítése (lehetséges helyszínei: Pécs/urános ipari park, Nagykanizsa, Balaton partvidék, Dombóvár vagy Tamási, Komló, Szigetvár stb.)

4. prioritás: a parkon kívüli vállalatok, ipartelemek, a parkkal nem rendelkező települések munkaerejének, vállalkozásainak az összekapcsolása az ipari parkokkal (beszállítás, bedolgozás, megosztott szolgáltatások, képzés stb.)

Várható hatások/eredmények

- külföldi befektetések növekedése,
- új ipari kultúrák megjelenése,
- foglalkoztatottság növekedése, jövedelmi viszonyok javulása
- magasabb helyi adó bevételek és kiskereskedelmi forgalom,
- nagyobb helyi hozzáadott érték,
- exportnövekedés, szorosabb külkapcsolatok,
- import kiváltás,
- képzési rendszer átalakulása,
- EU csatlakozásig erősebb gazdaságstruktúra, EU konform ipar,
- minőségbiztosítási, környezetvédelmi előírásoknak jobb megfelelés,
- beszállítói kapcsolatok, beágyazódottság erősödése: hazai kisvállalkozások erősödése, külföldi befektetők erősebb helyi kötődése (nem települnek el az ország más részeibe vagy külföldre), befektetők megtartása,
- fiatalok megtartása, elvándorlás megállítása,
- urbanisztikai, közlekedési, környezetvédelmi előnyök a telepszerű iparból eredően.

A végrehajtásért felelős szervezetek és egyéb közreműködők

Programgazda: Megyei Kereskedelmi és Iparkamarák

Közreműködők: Keleti Ipari Park (Kaposvár), Videoton Ipari Park (Székesfehérvár), Kaposvári Főiskolai Kar, Marcali Ipari Park, Nagyatádi Ipari Park, Barcsi Vállalkozási Övezet, Dunaföldvári Ipari Park, Paksi Ipari Park, Bonyhádi Ipari Park, Szekszárdi Ipari Park, Bólyi Ipari Park, Pécs Ipari Park, Janus Pannonius Egyetem, Mohácsi Vállalkozási Övezet, Önkormányzatok (Nagykanizsa, Fonyód, Tab, Siófok, Balatonboglár/Balatonföldvár, Tamási, Dombóvár stb.) a régió valamennyi középfokú oktatási intézménye, a régió valamennyi K+F vállalkozása, intézménye, a régió valamennyi logisztikai szolgáltatója, a régió valamennyi befektetés-ösztönzési vállalkozása, intézménye.

Lehetséges források

- Saját forrás (ipari park, önkormányzat saját forrása)
- Vállalati források (park építő/üzemeltető)
- GFC
- OMFB
- Útalap
- megyei és központi területfejlesztési támogatás

- regionális, PHARE területfejlesztési támogatás
- CBC Phare
- munkaügyi, foglalkoztatási támogatások
- MFB, kockázati tőke
- nemzetközi donorok (EBRD, IFC)
- banktőke
- FVM támogatások (rurális helyzet, agráripari tevékenységek esetén)

Értékelési kritériumok

- az újonnan létesült munkahelyek száma az adott ipari parkban,
- az elért exportnövekmény abszolút értékben, százalékosan (megyei, régiós szinten), ill. egy települési ill. régió lakosra vetítve,
- a helyi adóbevételek és a központi adóbevételek növekménye,
- a munkanélküliség csökkenése, különösen a pályakezdők, a szakmunkások, a nők és a diplomások körében,
- a gazdaságszerkezet változása,
- az egy lakosra vetített feldolgozóipari teljesítmény, beruházási teljesítmény, GDP és annak növekedése (település és régió szinten),
- az ipari park, a település, a megye, a régió területén levő iparágak, ipari kultúrák számának bővülése,
- a hozzáadott érték növekménye,
- az átlagos települési ill. ipari parki bérszínvonal és annak növekedése, aránya országos, régiós mutatókhoz,
- az ipari park vonzáskörzetébe tartozó települések száma, rádiusza, a bejárók száma,
- az ipari park által foglalkoztatott helyi, térségi, régiós beszállítók száma, megrendelés volumene,
- az ipari park egyes mérföldkő időpontjaitól (címszerzés, infrastruktúra első részének kiépítése, infrastruktúra teljes kiépítése) és az első befektető betelepüléséig, üzembeállításáig, az első száz, ezer ember foglalkoztatásáig eltelt idő hossza hónapokban,
- az épülő ipari parkokban a kiejánlható, teljes infrastruktúrártó iparterület növekménye (hektárban vagy ezer négyzetméterben),
- az újonnan létesült és címet szerzett ipari parkok száma.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

A Programrégió összefüggésében figyelembe veendők az alábbi zalai települések: Lenti/Rédics (vállalkozási övezet és ipari park), Csesztreg (ipari park címmel nem rendelkezik), Zalaegerszeg, Nagykanizsa (ipari park és országos jelentőségű logisztikai bázis). Ipari park létesítését tervezi továbbá Zalalövő is. A program közvetlen kedvezményezettjei között az ipari parkkal rendelkező településeken és az ipari parkot üzemeltető szervezeteken túlmenően figyelembe veendő a zalaegerszegi Pénzügyi és Számviteli Főiskola és a megyei szakirányú közép fokú oktatási intézményei.

IV/2. Stratégiai Program: Külföldi működőtőke vonzása

Az elemzések azt mutatják, hogy a régió a külföldi működő tőke beáramlásához kötődő telephelyi versenyben növekvő hátránnyal 1995-től marad le, vagyis akkortól, ami óta az országba jövő tőke nagyobb részt már nem a „privatizáció által vezényelt” területi szerkezetben, hanem a piaci-forgalmi viszonyok rajzolta térstruktúrában allokálódik. A Dél-Dunántúl sem az örökölt és fennmaradt gazdasági potenciáljával (telephely halmazával), sem pedig a külföldi tőke által favorizált minősítési kritériumaival (földrajzi-közlekedési pozíció, a saját piac nagysága és a közeli – elérhető – piacterületek stratégiai értéke, a fejlesztési externáliák minimalizálása stb.) nem tartozott a különösebben exponált vagy értékelt térségek sorába.

1997-ben a Magyarországon külföldi tőke részvételével működő vállalatoknak csupán 7%-a helyezkedett el a dél-dunántúli régióban. A befektetett külföldi tőke összege alapján a Dél-Dunántúl az utolsó a régiók rangsorában. A viszonylag kis tőkeerő miatt ezek a vállalkozások kis hatást gyakoroltak a régió gazdaságára. Ráadásul a vállalatok túlnyomó többsége kereskedelmi jellegű, ami a piac újraosztását és nem bővülését jelenti.

A régió kívüli székhellyel rendelkező magyarországi nagyvállalatok sem fektettek be a régióban és a meglévő vállalatok tőkeereje nem tesz lehetővé jelentősebb beruházásokat.

Nemzetközi tapasztalat, hogy a régió gazdaságának élénküléséhez hatékony eszköz a régió gazdaságába integrálódni képes multinacionális nagyvállalatok letelepítése. A közvetlen munkahelyteremtésnél jelentősebb a régió kis- és közepes vállalataira gyakorolt hatás, a beszállítói és termelő szolgáltatási háttér kiépítése révén. A Dél-Dunántúl gazdaságába középtávon bevonható gazdálkodói, költségvetési és EU források nagyságrendje jól becsülhető. Ezek a források önmagukban a régiót jellemző általános tőkeszegénységet nem oldják, szükséges tehát, hogy kiegészüljenek a külső forrásokból származó (külföldi) működő tőkével.

A külföldi működő tőke számára kedvező feltételek megteremtése és a befektetők aktív („proaktív”) módon történő vonzása a dél-dunántúli régió gazdaságfejlesztésének sarkalatos eleme.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

A külföldi tőke érdeklődése szempontjából Zala megye jobban pozicionált, mint a Programrégió többi területei. Ennek ellenére a külföldi tőke bevonására mutatkozik igény.

IV/2.1. Operatív program: Regionális gazdaságszervező központ (iroda)

Kedvezményezetttek köre

A területfejlesztési non-profit szolgáltató-promóciós feladatkörben elvileg minden olyan gazdasági szervezet, települési és területi önkormányzat vagy társulás a kedvezményezetteli célcsoport, amely a központ feladattervében, programjaiban és projektjeiben érdekelt és érintett. A központ szabadpiaci tevékenysége során bármilyen, a szakmai kompetenciájába tartozó megbízást elvállalhat.

Területi hatókör

A régió egész területe, együttműködésben a központ által ellátott feladatok és tevékenységek körében érdekelt és érintett megyei és térségi szereplőkkel. A központ szolgáltató-promóciós intézmény, lehetőség szerint a szabadpiaci tevékenységet is lehetővé kell tenni már a kezdettől fogva.

A program célja

A régióban a hosszú távú fejlődőképesség és a gazdasági teljesítmény növelése érdekében

- növelni kell a régió tőkebevonási képességét, ösztönözni kell a (külső, sőt külföldi) befektetéseket: a befektetési lehetőségek "kínálatát" kell nyújtani és menedzselni kell a potenciális befektetéseket és befektetőket;
- koncentrált eszközökkel (információ, tanácsadás, szolgáltatás, forrásszerzésben való közreműködés, közvetítés stb.) támogatni kell a vállalatok piacképességének a fejlődését, a vállalati szervezetrendszer "természetes", akkumulatív fejlődése előtt álló korlátok lebontását;
- feltárni, ösztönözni és szervezni kell a regionális kooperációt, támogatni és esetenként menedzselni kell a modern területi gazdaságszervezési, -fejlesztési formákat (klaszterek, hálózatok, ipari-disztribúciós parkok rendszere stb.).

A program célja egy olyan intézmény felállítása, amelynek kizárólagos profilja az ezen funkciókkal kapcsolatos területfejlesztési feladatok ellátása. Az intézmény a működése során folyamatosan együttműködik az e funkciók ellátása terén érdekelt és érintett térségi szereplőkkel (a vállalatok és szervezeteik mellett a kamarákkal, a vállalkozásfejlesztési intézményekkel, a regionális és megyei fejlesztési ügynökségekkel, esetlegesen a megyei társintézményekkel). Az intézmény jellege szerint kifejezetten gazdaságpromóciós szervezet.

Indoklás

A Dél-Dunántúl gazdasági szervezetrendszerét összességében a tőkehiány, a gazdasági szervezetek - azon belül a döntő többséget alkotó kis- és közepes méretű vállalkozások - szervezeti-működési fejletlensége és a belső kooperációs kapcsolatok gyenge foka jellemzi. A külföldi tapasztalatok azt mutatják, hogy a versenyképes gazdasági szervezet mércéje:

- a kellő számú nagyvállalat, amelyek megtakarításokat produkálnak a kutatás és fejlesztés, a marketing, az ellátó- és szervizhálózat, valamint a finanszírozás terén, követni tudják az új technológiai trendeket és piaci lehetőségeket, húzó hatást gyakorolnak a háttérvállalatokra;
- a dinamikus kis- és középvállalatok, amelyek nagyfokú innovativitást mutatnak a termékek és a piaci lehetőségek, termelési eljárások és értékesítési formák iránt és a jövőbeni növekvő iparágak csírái lehetnek;
- a hatékony - hálózatos jellegű - együttműködés a különböző típusú vállalatok és vállalkozások között.

Mindhárom elem piaci úton előbb-utóbb - a verseny kényszerítése miatt --kialakul, területfejlesztési eszközökkel történő támogatása azonban gyorsítja a folyamatot, regionális versenyelőnyt eredményezhet. Működő tőke bevonási képesség és teljesítmény növelése, a piaci viszonyokhoz hosszú távon alkalmazkodni képes, kiegyensúlyozott rendszert alkotó dinamikus gazdasági szervezetek, regionális együttműködés (klaszterek, hálózatok, kooperációk stb.) - ezek a regionális gazdaságfejlesztés főbb stratégiai elemei.

A régióban - Zalával és anélkül egyaránt - a 300 fősnél nem nagyobb jogi személyiségű szervezetek aránya 99%, a legfeljebb 10 főseké pedig mintegy 89%. A régióban Zala nélkül az

ország társas vállalkozásainak 7,8, a vegyes vállalatoknak a 7,4, a vegyes vállalati tőkének pedig a 3,8%-a található. Zalában relatíve több külföldi vegyes vállalat van, a régió három megyéjéhez hasonlóan az átlagosnál lényegesen kisebb tőkeerővel. A régió belül kooperációs hálókat alig léteznek.

A régió hanyatló gazdasági pozíciójának megfordítása, a gyors kitörés szükségessé teszi a koncentrált területfejlesztési támogatást, amelynek intézménye célszerűen egy önálló, csak ezzel foglalkozó gazdaságszervező központ (iroda) lehet.

A program leírása

A gazdaságfejlesztő központ felállítása és működésének megkezdése az alábbi feladatok elvégzését igényli:

- *a szervezet létrehozása:* a jogi forma meghatározása, dokumentumok előkészítése, bejegyzés, forrásbiztosítás, munkatársak felvétele; a szervezet non-profit szolgáltató-promóciós és szabad piaci tevékenysége viszonyának a szabályozása;
- *a szervezet hosszabb távú és operatív feladatainak meghatározása:* tevékenységi (üzleti) terv, eszközök, források és hatáskör (esetleg érdekeltségi rendszer) hozzárendelése;
- a régió tőkeabszorpciós kataszterének elkészítése, a lehetőségek "kínálattá szervezése" a regionális stratégia céljai alapján;
- a regionális kooperáció kataszterének elkészítése, a lehetőségek és az igények feltárása a regionális stratégia céljai alapján;
- a vállalatok fejlesztési támogatási igényének feltérképezése, akcióterv a hozzáférhető lehetőségek körének bővítésére;
- operatív programok és projektek kidolgozása (kidolgoztatása) e hármas funkciókörben;
- az operatív programok, projektek megvalósítása vagy a megvalósítás szervezése (menedzselése);
- értékelés, ellenőrzés, a szervezet működtetésének esetleges korrekciója.

Várható hatások, eredmények

A közvetlen eredmények a tevékenységi terv végrehajtásában, a megvalósított programok és projektek eredményeiben jelentkeznek. A közvetett hatás a regionális tőkebevonás fokozódásában, az exportképesség fejlődésében, a kooperációs hajlam és képesség terjedésében, a gazdasági teljesítmények növekedésében mutatkozik meg.

A végrehajtásért felelős szervezet(ek) és egyéb közreműködők

A központ felállításának előkészítéséért és megvalósításáért felelős szervezet [a regionális fejlesztési ügynökség].

A program végrehajtásában közreműködhet és – lehetőség szerint – a központ mint elkülönült gazdasági szervezet résztulajdonosa lehet:

- a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács,
- a megyei területfejlesztési tanácsok, területi és (megyei) városi önkormányzatok,
- a kamarák, egyéb gazdasági intézmények,
- vállalkozásfejlesztési intézmények,
- pénzügyi-szolgáltató cégek, gazdasági társaságok (szakmai közreműködéssel, esetleg az összeférhetetlenséget garantáltan kizáró formában szponzorálással vagy megbízási formában, amennyiben a központ szabad piaci tevékenységre is képes szervezet lesz),
- megyei társintézmények,

- befektetők.

Az iroda és a fejlesztési projektek éves működési költsége 100 millió Ft, melyből 40 millió Ft az iroda működési költsége és 60 millió Ft fordítható fejlesztési költségre.

Lehetséges források

Az intézmény felállításának és kezdetben a működési költségvetésének az alapvető forrása a regionális területfejlesztés saját forrása, illetőleg a szervezetben tulajdonosként részt jegyzők apportja.

Értékelési kritériumok

Az értékelési kritériumok a három alapfunkcióhoz illeszkednek:

- a központ tevékenységével bizonyíthatóan összefüggő befektetések száma és összege (azon belül különösen a külföldi befektetéseké);
- az eredményesen zárult programok és projektek outputja;
- a tevékenységi (üzleti) terv teljesítése;
- a régió gazdasági teljesítményének a növekedése (fajlagos gazdasági szervezeti bruttó hozzáadott érték, exportráta, import-csökkenés).

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

A regionális gazdaságfejlesztő iroda a Programrégió összefüggésében ugyanúgy indokolt.

IV/3. Stratégiai Program: Piacképesség fokozása

A Dél-Dunántúl jelenlegi gazdasági tendenciái negatívak. E folyamat megfordítása érdekében ösztönözni kell a versenyképes piaci pozíciójú termékek részesedését a régió gazdaságában. Regionális szinten nem az új vállalkozások létrehozásának támogatása a cél, hanem a nemzetközi piacokon erősödni képes magyar tulajdonosi struktúrával rendelkező, kisebb és közepes méretű vállalatok "természetes evolúcióját" elősegíteni. A támogatásuk stratégiájának középpontjában az

- információk elérhetőségének javítása (nemzetközi vállalkozói és piaci ismeretek, vonatkozó előírások, minőségi követelmények, stb.);
 - tőkehiány enyhítése (pénzpiaci ismeretek, finanszírozási konstrukciók, részvétel EU programokban, stb.), szakismeret megszerzése és
 - szakemberigény kielégítése
- állnak.

Az exportképesség (vagy importkiváltás) erősödésének alapvető feltétele a minőségi termék előállítása.

A minőség a gazdasági verseny hajtóereje, mely nem csupán a termékek és szolgáltatások minőségének versenyére, hanem a termelők és szolgáltatók minőségügyi stratégiájára és minőségügyi rendszerei versenyére is vonatkozik.

A dél-dunántúli régióban a vállalatok külgazdasági orientációját a vállalatirányítási rendszerek és minőségbiztosítási rendszerek fejlesztésén keresztül lehet erősíteni. A minőségügy területén tanácsadással, oktatással, vizsgálatok, elemzések végzéséhez szükséges akkreditációval rendelkező szervezetek a térségben jelen vannak, az ezek közötti, valamint a termelő és szolgáltató szférával való együttműködés támogatása a régió versenyképes gazdaságának fejlesztésének hatékony eszköze.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Zala megye viszonylag jobb földrajzi pozíciói ellenére a versenyképes termékgyártás tekintetében nem tér lényegesen el a térség más területeitől.

IV/3.1. Operatív Program: A korszerű kis- és közepes vállalatok stabilizálása, növekedésük elősegítése

Kedvezményezettök köre

Azok a gazdasági társaságok, amelyek:

- székhelye a régióban van,
- többségi tulajdona magyar,
- termelő vállalat (kereskedelmi cégek, bankok stb. kizárva),
- a támogatási kérelem benyújtását megelőző három működésüket tekintve nyereségesek voltak,
- a tervezett fejlesztéseik importot váltanak ki vagy termékeinek legalább harmadát exportálják.

Területi hatókör

Azok a települések, ahol korszerű kis- és közepes vállalkozások működnek.

A program célja

A korszerű, piaci részesedését növelni képes, kis-és közepes kis és közepes vállalatok stabilizálása, fejlődésük támogatása. Ez a program alapvetően azokra a gazdasági szegmentekre épül, amelyek a regionális léptékű klaszterépítés szempontjából kisebb jelentőséggel bírnak.

Indoklás

Országos szinten programok vannak a kis- és közepes vállalkozások alapítására és támogatására, valamint az országos jelentőségű nagyvállalatok kormányzati és ágazati szinten megfelelő tárgyalási pozíciókkal rendelkeznek. Helyi és megyei szintű programok is segítik a kis- és közepes vállalatok létrejöttét. E programok segítségével tömegével jöttek létre mikro és kisvállalkozások. Regionális szinten - ennek a programnak a keretében - meghatározott nagyságrendet elért vállalatokkal célszerű foglalkozni, ezzel is segítve a forráskoncentráció lehetőségét.

A régióban ugyanúgy, mint az ország egészében jellemző tendencia volt, hogy a korábbi szocialista nagyvállalatok több kisebb vállalkozásra szakadtak, illetve részletekben privatizálták őket. A gazdasági egységek további aprózódása nem kívánatos. A megszűnő vagy átalakuló nagyszervezetek termelésének visszaesését a sok új kisvállalkozás nem tudta

kompenzálni. A kis- és közepes vállalati szektor erősödését a továbbiakban nem a nagyvállalatok rovására, hanem azok kiegészítésére kell ösztönözni.

Regionális szinten nem új kis- és közepes vállalkozások alapításának a támogatása lehet a cél, hanem a nemzetközi piacokon pozícióit erősíteni képes, közepes méretű, magyar tulajdonú vállalkozások megerősítése, közülük is különösen azok, amelyek alkalmasak a régió imázsának pozitív alakítására.

A program leírása

1. Alprogram: Regionális vállalkozás-támogatási stratégia kidolgozása (a program elfogadását követő 1 éven belül):

- A potenciális vállalati kör meghatározása;
- Fejlesztésük (növekedésük és exportképességük) korlátainak elemzése;
- Támogatási stratégia kialakítása a középvállalkozói szektor versenyhátrányainak felszámolására;
- Potenciális támogatási keret létrehozása.

2. Alprogram: a stratégia megvalósítása támogatási pályázat kiírása és a támogatások folyósítása. A végleges támogatási konstrukciót az 1. alprogramban kidolgozandó stratégia határozza meg, de várhatóan ebben szerepelni fognak többek között az alábbi szempontok:

- európai vállalati és piaci ismeretek megszerzése,
- tőkehiány, hitelproblémák, közterhek,
- regionális szempontok, preferenciák érvényesítése a megyei vállalkozás-fejlesztési és területfejlesztési támogatások során,
- dél-dunántúli közbeszerzési eljárásoknál kedvezmények elérése,
- beruházások ösztönzése,
- közös részvétel EU programokban.

Várható hatások/eredmények

A közepes vállalati szektor megerősödése, új nagyvállalatok "evolúciós úton" való kialakulása.

Végrehajtásért felelős szervezetek és egyéb közreműködők

Programgazda: Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség

Közreműködők: - Kereskedelmi és Iparkamarák
- megyei területfejlesztési tanácsok és ügynökségek
- vállalkozásfejlesztési promóciós intézmények

Lehetséges források

- Gazdaságfejlesztési Célelőirányzat;
- A Területfejlesztési Célelőirányzat központi kerete;
- PHARE és egyéb EU programok (Commerce 2000);
- Kereskedelmi és iparkamarák saját forrásai;
- A Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács forrásai;
- Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvány.

Értékelési kritériumok

A támogatott vállalatok foglalkoztatottjainak, adózott eredményének, exportjának, piaci részesedésének növekedése.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Zala megye a programhoz a saját finanszírozási rész megteremtésével tud kapcsolódni.

IV/3.2. Operatív program: Minőségbiztosítási rendszerek elterjesztése

Kedvezményezettek köre

Dél-Dunántúlon működő társas vállalkozások, és a szolgáltatások területén működő nonprofit szervezetek. A piacképesség és menedzsment rendszerek fejlesztésére alakult képző, tanácsadó, oktató, vizsgáló kalibráló szervezetek.

Területi hatókör

A Dél-Dunántúl egésze.

A program célja

A dél-dunántúli gazdasági társaságok és termékeik verseny- és exportképességének javítása az ISO 9000 és ISO 150 14000 alapú minőségbiztosítási rendszerek bevezetésével, továbbá ezen cégek szakembereinek minőségügyi képzése és továbbképzése.

A Dél-Dunántúlon működő társas vállalkozások termelési rendszerének, folyamatainak olyan mértékű javítása, a minőségbiztosítási rendszerek kiépítésén, fejlesztésén keresztül, hogy ezáltal termékeik értékesíthetőek legyenek előnyös kondíciókkal az EU piacain és a világpiacon.

Indoklás

A három dél-dunántúli megye gazdasági teljesítő képessége az ötödik a régiók sorában. A Dél-Dunántúl jövője szempontjából meghatározó, hogy mennyi és milyen hozzáadott érték tartalommal rendelkező terméket képes gyártani és a régió kívül értékesíteni.

A dél-dunántúli régióban a tanúsított minőségbiztosítási rendszerrel rendelkező cégek száma az országos átlag alatt van. Bár nem csak ez jellemzi az exportképességet, de erősen összefügg azzal. A minőségfejlesztési törekvések támogatása már a történelem során is sok esetben hosszabb távot figyelembe véve alapvető gazdasági fellendüléshez vezetett. (Anglia, Japán esete). Ha a térség az EU későbbi szerves része kíván lenni, akkor nem csak piacként de áru szállítóként is be kell tagozódnia a rendszerbe. A csatlakozásig még van idő a felkészülésre, aminek egyik alapvető és lényeges eleme a menedzsment rendszerek minőségügyi szempontok szerinti fejlesztése.

Ma már a cégek számára a meglévő pozíciók megtartásának és erősítésének alapvető feltétele, meghatározó eleme a minőség. A hazai és a nemzetközi piacokat már nem csak a termékek/szolgáltatások minőségversenye jellemzi, hanem a gazdálkodó szervezetek minőségügyi rendszerének versenye is, ami abban nyilvánul meg, hogy a piacra kerülés, a piacon maradás, illetve a piaci bővülés alapfeltételeként a megrendelők mind gyakrabban követelik meg a kiépített és tanúsított minőségügyi rendszert. A minőségügyi rendszerekkel

szemben támasztott követelményeket nemzetközi szinten az ISO 9000-es szabványsorozat egységesíti, szabványosítja. Az ebből származtatott regionális és nemzetközi szabványok, előírások szabályozzák e kérdéskört az EK országaiban és Magyarországon is. E szabványok követelményeinek teljesítése egy cég számára egyrészt külső (vevői) elvárás, másrészt - a gazdasági eredményeire gyakorolt hatása miatt - belső (vezetői) igény is. Mivel a minőségbiztosítási rendszereket nem csak kiépíteni, de működtetni is kell, így alapvetően szükséges, hogy a régióban kialakuljon egy erre alkalmas képző bázis is.

A program leírása

A régió fejlődésének motorja a hozzáadott érték mértéke és értéke. Ennek érdekében elő kell segíteni a régió belül működő menedzsment rendszerek fejlesztésével, minőségbiztosítási rendszerek bevezetésével és a működtetéshez szükséges oktatások végzésével foglalkozó szervezetek hatékony közreműködését.

Ennek egyik lehetséges módja a térségben működő minőségügyi tanácsadással, oktatással akkreditált kereteken belüli vizsgálatokkal, illetve kalibrálással foglalkozó szervezetek támogatása. Másik módja lehet a fent említett szervezetek szolgáltatásait első esetben alkalmazók támogatása. A támogatásokkal a minőségügy terén szolgáltató szervezetek szolgáltatási palettája bővíthető, hiszen a gyors akció miatt nincs lehetőség a bevételekből akkumulált eredmény visszaforgatásával a fejlesztések kiépítésére. A szolgáltatást igénybevevő szervezetek esetében a támogatással kedvet lehet teremteni olyan szolgáltatások igénybevételére melyek hatására a szolgáltatást már önerőből is igényli a termelő szervezet.

A támogatás révén a régióban kialakulhat egy olyan minőséggel és menedzsment rendszerekkel foglalkozó centrum mely a cégek menedzsment rendszereinek tökéletesítése révén a termelési folyamatok racionalizálásán, minőségügyi átszervezésén keresztül európai színvonalú termelési rendszert eredményez. Ennek a termelési rendszernek a termékét akkreditált labor vizsgálja és tanúsítja. Ezzel megteremtődnek az európai és világpiacon értékesítés feltételei.

A tovább fejlődés biztos motorja a kialakított minőségbiztosítással foglalkozó centrum, mely a továbbfejlődéshez szükséges ismereteket oktatja, továbbadja.

Várható hatások és eredmények

Az eredmények hosszabb távon jelentkeznek, elsősorban a termelő vállalati szférában. A kialakított minőségbiztosítási rendszer bevezetésétől, az alkalmazásra kerülő minőségbiztosítási módszerek elsajátításától az alábbi eredmények várhatók:

1. javul a cégek piaci megítélése,
2. lehetővé válik új piacok megszerzése, megtartása, illetve bővítése,
3. egyértelművé, szabályozottá válnak a minőségbiztosítással kapcsolatos feladatok és felelősségi viszonyok,
4. csökkennek a minőséghibákból eredő veszteségek,
5. javul a vezetés és az irányítás információ ellátottsága, a döntés-előkészítés és a döntések színvonala,
6. bővülnek a vezetők és az alkalmazottak ismeretei, a munkatársak alkalmassá válnak a rendszer irányítására, illetve működtetésére,
7. alkalmassá válik a rendszer független, harmadik fél általi tanúsításra.

A minőségbiztosítás nem csak a piacképességet javítja, hanem a régió jövedelmeit is növeli. A regionális közösség a foglalkoztatáson és a helyben maradt adók felhasználásán keresztül részesül a haszonból.

A végrehajtásért felelős szervezet(ek) és egyéb közreműködők

Programgazda: Regionális Minőségbiztosítási Központ Kht.

Oktatásban: Janus Pannonius Tudományegyetem PMMF Kar

Közreműködők:

- a régióban működő kereskedelmi és iparkamarák,
- a régió felsőoktatási intézményei,
- a régió akkreditált vizsgáló laboratóriumai,
- a régió akkreditált kalibráló laboratóriumai,
- PIP Minőségbiztosítási Kht.,
- minőségbiztosítási tanúsítványokat szerző cégek.

Lehetséges források

A projekt összköltség 100 millió Ft körül mozog.

- OMFB;
- Phare program (COSINE, TEMPUS);
- Felsőoktatási pályázati programok;
- A Gazdasági Minisztérium által kiírt pályázatok;
- A régió Kereskedelmi- és Iparkamarái által kiírt műszaki fejlesztési pályázatok

Értékelési kritériumok

- A régióban kialakított tanácsadási képzési kalibrálási és vizsgáló kapacitások száma és akkreditált tanúsított státusza. Az akkreditáltság területi kiterjedése.
- A tanúsított szervezetek számának változása, más tanúsított rendszerek (ISO 14000, HACCP) elterjedése.
- A megye export eredményeinek változása.
- A Nemzeti Minőségi Díj értékelési rendszerének ismerete, a régióból a Nemzeti Minőségi Díjra pályázók száma

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Zala megye ugyanúgy érdekelt lehet a programban.

IV/3.3. Operatív program: A design (ipari formatervezés) gyakorlati és elméleti szerepének erősítése a régióban
--

Kedvezményezettek köre

Dél-dunántúli székhelyű felsőfokú oktatási intézmények és kutatóhelyek, melyek a felsőfokú művészeti képzés keretei között és onnan kiindulva alkotó kapcsolatot hoznak létre a régió gazdaságával.

Területi hatókör

A Dél-Dunántúl egésze.

A program célja

A régió gazdaságának, termelési kultúrájának korszerű reprezentációját, a termékek piaci érvényesülését a termelés és fogyasztás valamint szolgáltatások legszélesebb fesztávján segítő formatervezési (design) programok feltételeinek megteremtése, működtetése és fejlesztése.

Indoklás

A régió megyéinek gazdasági-termelő potenciálja, annak megoszlása az ipari és mezőgazdasági, valamint szolgáltatási szférában egyformán szükségessé teszi az arculattervezés legátfogóbb feladataitól a gyártmányok megjelenésének és piaci elfogadtatásának konkrét esetéig a vizuális jellemzés és figyelemfelkeltés hozzáadott érték - stratégiáját kialakítani. Ebben a felkészülésnek és előkészítésnek éppen olyan nagy szerepe van, mint a kialakított funkciók működtetésének. Az országban egyetlen erre hivatott felsőfokú oktatási intézmény, az Iparművészeti Főiskola képez jelenleg diplomás formatervezőket (designereket), akik a fővárosra koncentrálódó gazdaságban bőséggel találnak adekvát feladatokat maguknak. Nincs arra sajnálatosan példa, hogy a "magyar vidék" gazdaságában - az elvárhatóval szemben - az ipari és mezőgazdasági, illetve szolgáltatási formatervezők számottevő jelenlétével, vagy ilyen típusú kínálattal kalkulálhatnánk. A régióban jelenleg csupán művészeti szakközépiskolákban oktatnak parciálisan grafikai design-t, és e megközelítőleg sem teljes értékű képzés adja esetleges alapját és iniciatíváját a felhasználásnak. Ami nem szerveződik rendszerré, nem számol az összetartó és különmemű minőségek jellemzésének formai-vizuális lehetőségeivel és legfőbbként, nem párosul európai vagy világsztenderdek megtestesítő tájékozottsággal. A formatervezésnek nem léteznek sem képzési, sem tájékoztatói, sem tanácsadó, sem érdekvédelmi szakmai szervezetei és formái. A felsőoktatás művészeti képzést ugyancsak mélyen érintő reformfolyamatai viszont a régióban is megalapozták a formatervezési irányultságú programok elindítását. E területen az USA-ban és Nyugat Európában jól ismert képlet valósulhatna meg, ami a felsőoktatási kutató-fejlesztő kapacitást kölcsönösen előnyös finansziális és szakmai kapcsolatokkal köti a gazdasághoz. A rendszerszerűen működtetett formatervezési programok (design) elveinek kialakításával, az elvek érvényesítésével és az így megformált gyakorlat bevezetésével, a gazdasággal fenntartott kapcsolaton keresztül alkalmazásával mindez egyformán jótékony hatással van a termékstruktúra piaci pozícióira, tehát serkentő hatásaival elősegíti a termelési, fogyasztási és szolgáltatási technológiák fejlesztését is. A program megvalósításával biztosítható hozzáadott értéktartalom saját arculattal rendelkező, nemzetközi szabványokkal összemérhető formai minőségű produktumokat eredményez, az innovációs kezdeményezések elengedhetetlen összetevőjeként és a progresszív piaci érvényesülés követelményeként.

A program leírása

A termelési (technológiai) és piaci innováció egyaránt megkövetelik a gazdasági tevékenység minden szegmensét érintő "megjelenés" felülvizsgálatát és az áttekintés eredményének alapján történő helyzet-meghatározást. Ennek eredménye már ma is a birtokunkban van, magabiztosan megfogalmazható, hogy a régió teljesítőképessége, a gazdaság, a piac egésze nem találkozott mindeddig a minőségbiztosítási rendszerekben is integráns ipari formatervezés nemzetközi összehasonlításban is helytálló adottságaival. A "találkozáshoz"

látszik szükségesnek létrehozni a régióban centrális művészeti - formatervezési szolgáltató szerep intézményeit (1), intézményen belül működtetett kutatási - oktatási - képzési - tanácsadói algoritmusokat (2), a gazdasággal létrehozható folyamatos kapcsolat csatornáit (3), a termelő, szolgáltató, megrendelő és alkotó produktív viszonyát fenntartó formális kereteket (4). Az intézményrendszer (1) központja a pécsi egyetem Művészeti Kara és a karral kapcsolatban álló regionális felsőfokú oktatási intézmények (pl. Kaposvári Egyetem Tanítóképző Kar, Zichy Mihály Iparművészeti Szakközépiskola), melyek bevonhatók a munkába, illetve kihelyezett programoknak helyet adhatnak. A Művészeti Kar akkreditált tanár- és művészképzési programjai mellé fel kell zárkóztatni a "két és háromdimenziós, valamint mediális ipari formatervezési" tanszékcsoporthoz, ahol a design, ergonómia teljes ismeretcorpusa tananyagokkal, laboratóriummal és oktatói-technikai személyzettel áll az oktatás és gyakorlati munka rendelkezésére. Az egyetem Műszaki Kara jelenlegi adottságaival már most is biztosítani képes az erős természettudományos - mérnöki alapismeretek oktatását. Az itt megszerzendő diploma szerint ipari formatervező művészeknek nevezhetőek a végzett hallgatók. A fentieknek megfelelően kialakított tanszékcsoporthoz oktatói és technikai gárdája az indulás pillanatától készen áll a régió ipari formatervezési természetű innovációs igényeivel kapcsolatban konzultatív, esetleg kivitelezői együttműködésre. Az oktatási-kutatási folyamatban évfolyamonként kb. 10 hallgató vesz részt, ami azt jelenti, hogy öt év elteltétől évenként tíz képzett ipari formatervezőt biztosítunk a régió termelési (és más) egységeinek. Az első öt év alatt szükséges kimunkálni a "külső" kapcsolattartás módozatait, a kölcsönös információbiztosítás, kapacitás-felmérés, kiajánlás, stb. változatait. Ennek egy része a regionális intézményekben, illetve kamarák vagy munkaügyi központok közelébe kihelyezett tájékoztató-továbbképzési iroda (agentura), ahol bizonyos átképzési programok is működtethetők lennének. (2-3). A Terméktanács (vagy kamarák) részéről lenne kívánatos megszervezni a regionális képviselővel rendelkező szakértői csoportot, melynek feladata lehetne a különböző gazdasági szektorok ipari formatervezési szükségleteinek feltárása, a megújítási készség serkentése illetve az ipari formatervezési tanszékcsoporthoz felé a megbízások közvetítése, valamint a formatervezési javaslatok pártatlan megítélését biztosító bírálati munka szervezése (4).

Várható hatások és eredmények

A régió teljes gazdaságában, annak minden szektorában számottevő piaci haszonnal jár a "megjelenés" nem kis mértékben lélektani és divat-elemek által is befolyásolt minősége. A piac kodifikálatlan szabályozórendszerében kívánatos élni a regionálisnál szélesebb körű ízlés és divat jelentőségének elfogadásával. A program erre kínál gyakorlati megoldást, melynek következtében a gazdaság valamennyi "kemény" és "puha" összetevőjének javulhat az észrevehetősége, pozitív recepciója, következésképpen a marketingmódszerekkel feltárt piaci alkupozíciója. A közvetlen értékesítésből származó haszon mellett a szükségszerűen megszervezett és működtetett két és háromdimenziós ipari formatervezési műhelyekben számottevő létszámú foglalkoztatási nyeresége is lenne a régiónak.

A végrehajtásért felelős szervezetek és egyéb közreműködők

Programgazda: a JPTE

A program fent említett közreműködő szervezeteit, szakembereit a Művészeti Kar evvel a feladattal megbízott vezetője fogja össze.

Lehetséges források

A program megvalósításának becsült költsége 61 millió Ft.

- OMFB,
- Phare,
- Felsőoktatási Programfinanszírozási pályázatok,
- Regionális Fejlesztés 97.,
- Sokrates, Erasmus programok

Értékelési kritériumok

Az ipari formatervezési program során kialakított és piaci szereplővé vált termékek "beválási" statisztikája, a formai megjelenés fogyasztói értékskálán mutatkozó helyzete, a gazdaság szereplőinek magatartása a program biztosította formatervezési kínálattal szemben. A formatervezett "jobb minőséget" képviselő termékek kedvezőbb értékesíthetősége folytán közvetlen gazdasági eredmény jelentkezik a régió gazdaságában.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Zala megye kapcsolódása a diákokon keresztül tud megvalósulni.

V. Prioritás: Az agrárszektor fejlesztése

A mezőgazdasági fejlesztéseknek a régió agroökológiai adottságainak jobb hasznosítására, ésszerű mezőgazdálkodási rendszerek kialakítására kell irányulniuk. Ennek megfelelően az alábbi agrárfejlesztési célterületek értelmezhetők:

- Az átlagosnál kedvezőbb adottságú területeken profitorientált mezőgazdaság működtetése;
- Extenzív gazdálkodás olyan területeken, ahol szerény mértékű jövedelem-kiegészítő támogatással alacsony eszközigényű és környezetbarát termelés folytatható;
- Családi szükségletre termelő, helyi ellátást javító mezőgazdaság főleg a városoktól távol eső kistelepüléseken;
- Visszavonuló mezőgazdaság a leggyengébb minőségű termőföldeken a területek erdősítése, vagy extenzív gyepként való hasznosítása;
- Korlátozott árutermelő, ill. elsősorban értékmegőrző mezőgazdaság a kijelölt természetvédelmi területek és nemzeti parkok területén.

A fentiek figyelembe vételével a Dél-Dunántúl mezőgazdaságának ágazati megközelítésű fejlesztési irányai a következők:

Növénytermelés szerkezetének korszerűsítése, tájjellegű termékek előállításának növelése.

- A táji adottságokhoz igazodó földhasználat birtokméretek, termelési szerkezet és ennek megfelelő termeléstechológia alkalmazása;
- Tájjellegű termékek, specifikumok, tájfajták előállítása;
- A kedvezőtlen mezőgazdasági adottságú területek erdősítése (pl. akác-méhlegelő), illetve gypesítése.

Az állatállomány az állati termék-előállítás növelése, a minőség javítása.

- A hagyományos szarvasmarha és baromfitenyésztő körzetek újjáélesztése;
- A dombvidéki gyepterületeken a hízómarha, húsló, szarvas és juhágazat fejlesztése;
- A hagyományos kisállattenyésztés fellendítése.

Az organikus gazdálkodás foglalkoztatás bővítéssel összehangolt fejlesztése.

Regionális hatókörű mezőgazdasági logisztikai központ létesítése a térségben termelt zöldség, gyümölcs és más növényi termékek nagybani piaci értékesítésének elősegítésére.

Az agroökológiai potenciál hatékonyabb hasznosítása mellett a mezőgazdaság fejlesztésének további szempontjai:

- szervezetrendszer hatékonyságának növelése, az agrárstruktúrák optimális léptékeinek kialakítása,
- az ipari szerkezetváltási fejezetben tárgyalt, az élelmiszeripar klaszterszerű megközelítése,
- a nagyobb hozzáadott értéket eredményező termelési ágak előtérbe helyezése,
- a termelők önszerveződésén alapuló elsődleges feldolgozó kapacitások és az ezekhez rendelhető értékesítési szerveződések gazdasági érdekeltségen alapuló ösztönzése,
- az agrármarketing és agrárfinanszírozás erősítése,
- az Európai Unió növény- és állategészségügyi, élelmiszer-biztonsági és egyéb minőségi normáinak való megfelelés és végül
- a Közös Agrárpolitika támogatás és piacsabályozási politikájával való összhang.

Az agrárszektor fejlesztése során figyelembe kell venni a dél-dunántúli agrárstruktúra- és vidékfejlesztési programban (SAPARD) megfogalmazott vidékfejlesztési stratégiai irányokat és a következő prioritásokat:

1. Az agrárstruktúra korszerűsítése
2. Környezet- és tájvédelmet szolgáló mezőgazdasági termelési eljárások alkalmazása
3. A vidéki foglalkoztatási lehetőségek bővítése, a gazdaság diverzifikálása
4. A falusias térségek és a vidéki infrastruktúra fejlesztése
5. A vízgazdálkodás fejlesztése
6. Falufejlesztés, vidéki építészeti- és kulturális örökség védelme
7. A humán erőforrás fejlesztése

Stratégiai cél továbbá a régió erdőterületeinek növelése révén az erdőkben és a favagyonban rejlő távlati környezeti és gazdasági potenciál megalapozása. Ez részletesen a régió SAPARD programjában került kidolgozásra.

V/1. Stratégiai Program: Integrált élelmiszergazdaság

A Dél-Dunántúl agrárgazdasága nehezen képes kilábalni a recesszióból. A mezőgazdaság alacsony jövedelmezősége és az általános tőkeszegénység mellett, kitörési pontként az agrárgazdaság szervezetrendszerének korszerűsítése látszik ígéretesnek, bár az üzemgazdasági léptékek, jövedelmezőségi és érdekviszonyok optimális strukturálásában rejlő lehetőségek lassan kerülnek felszínre.

A régió fejlettebb agrártérségeiben az alapanyagtermelés-feldolgozás-értékesítés kapcsolat kialakítása, a nagyobb helyi hozzáadott érték kibocsátás és a befektetési kockázatok ésszerű határok közé szorítása a jellemző fejlesztési cél. Ezekben a térségekben piacstabilizáló és minőség szabályozó szerepkört töltenek be a nagyüzemi integrátorok.

A fejletlenebb térségekben várhatóan a szolgáltató típusú (pl. beszerzés, értékesítés) illetve primer feldolgozásra szakosodott integrációk fognak dominálni.

A térségben az agrárintegráció támogatásának célkitűzései:

- a térségből történő jövedelemkiáramlás csökkentése;
- a megtermelt jövedelemnek minél nagyobb hányada a mezőgazdasági termelésből élőknel csapódjon le;
- minőségi, nagyobb feldolgozottsági fokú agrártermékek előállítás.

V/1.1. Operatív Program: A szarvasmarha ágazat integrált fejlesztése

Indoklás

A szarvasmarha ágazat, különösen a tej- és vágóállat-előállítás fejlesztése, ezen belül a biológiai alapok megújítása, a minőség ugrásszerű fejlesztése, a feldolgozottság növelése, biotermelés kiszélesítése, egészségvédő alapélelmiszerek előállítása optimálisan illeszkedik a Dél-Dunántúl agroökológiai potenciáljához, az agrártermelési hagyományokhoz és szakismerethez, a jelenlegi termelési és feldolgozási szerkezethez, valamint a térségben folyó oktatási és kutató-fejlesztő tevékenységekhez.

A régióban az állatállomány napjainkra már aggasztó méretűre zsugorodott, amely egyfelől veszélyezteti a régiókban bőségesen rendelkezésre álló erőforrások (gyepterületek és szántóföldi takarmányok) racionális hasznosítását, másfelől az itt élő népesség ellátását, továbbá az erőteljesen koncentrált tej- és húsfeldolgozó üzemek jó minőségű alapanyaggal való ellátását. A kedvező agroökológiai adottságok dacára az állatsűrűségi mutatók a térségben lényegesen alacsonyabbak, mint az országos átlag. A régióban 200.000 ha gyepterület kihasználása megoldatlan, a vertikálisan tagolt, ún. feltétlen gyepek ökológiai szemléletű, mezőgazdasági hasznosítása kerdőzök útján képzelhető el.

Az állatállomány nagymérvű csökkenésével együtt járt a termelés és feldolgozás visszaesése is, mind a tej, mind a vágómarha tekintetében és ez utóbbi veszélyezteti a régióban elhelyezkedő, marhavágó kapacitással is rendelkező feldolgozóüzemeket is. Míg a tej alapvetően a belföldi ellátást szolgálja, a minőségi borjúhús jól jövedelmező export termék. Ez utóbbi az EU-ban kvótaszabályozás alá esik, a rendelkezésre álló beviteli kvótát Magyarország egyelőre nem képes kihasználni.

A program célja

A program általános célja a Dél-Dunántúl rurális térségei agrárgazdaságának erősítése a régió agroökológiai potenciáljára és termelési hagyományaira épülő szarvasmarha-ágazat integrált fejlesztésével. A közvetlen cél a nagyobb minőségi paraméterekkel jellemezhető tej- és vágóállat-alapanyagú nyers- és feldolgozott termékek előállításához és egyes területeken a különleges ún. régió-specifikus végtermékek kibocsátásához kapcsolóan a szarvasmarha ágazat közreműködői (egyéni gazdálkodók, szövetkezetek, vállalatok) közötti együttműködés hatékonyságának növelése.

A szarvasmarha ágazat szervezetrendszerének fejlesztése gazdaságos léptéke jellemzően a régió. Az ágazat közreműködői közötti együttműködés erősítése három vetületben szükséges, nevezetesen:

- a termelők közötti horizontális kapcsolatok (termelő integrációk, új típusú szövetkezetek) fejlesztésében,
- a termelők és a feldolgozóipar, a régió tej- és húsipari vállalatai, közötti kapcsolatok erősítésében és
- a termelés és feldolgozás, valamint az agrárgazdaságot támogató felsőoktatási, kutatási, közigazgatási intézmények, tenyésztői szervezetek és érdekképviselői szervezetek együttműködésének erősítésében.

A program leírása

Az operatív program irányul egyrészt az intenzív, magas- (7-8.000 l) hozamú, extraminőségű tej előállítására alkalmas szarvasmarhafajták (Holstein-Fries, Hungaro-Fries) mellett speciális genetikai program alapján kettős-hasznosítású fajták elterjesztése a régióban, építve a Dél-Dunántúlon meglévő tradicionális, magyar tarka génbázisú, tájfajtákra (bonyhádi, stb.), a termelési cél 5.5-6.000 l tej termelése, évente egy borjú.

A program ezen elemének földrajzi hatóterülete a régió kedvezőtlenebb mezőgazdasági adottságú dombvidékei: Zselicség és Hegyhát (Somogy, Baranya megye), Kapos völgye (Somogy és Tolna megye), Völgség, Tolnai Hegyhát (Tolna megye). A kedvezményezettek jellemzően a kistermelői magángazdálkodók az általuk létrehozott (létrehozandó) új típusú tejtermelői, -feldolgozó, -értékesítői szövetkezetek.

A program irányul továbbá az arra alkalmas mezőgazdasági területeken a kiemelt minőségű tejtermelés fejlesztésére, széleskörű tejipari integráció megvalósítása mellett (hűtőlánc, hatékonyabb együttműködés a tejfeldolgozó üzemekkel, különleges minőségű termékek előállítása stb.).

A tejtermelés fejlesztéséhez kapcsolódóan a program harmadik iránya a vágómarha-előállításra szakosodott társulások létrehozása, húsipari integrátori közreműködéssel illetve a gyepre alapozott magánvállalkozásban való vágómarha-termelés, 15-30 anyatehén tartásával, választott borjú, esetleg baby-beef előállításra.

Kedvezményezettek köre

Egyéni vállalkozások (gazdálkodók), új típusú szövetkezetek, gazdasági társaságok, társulások, kis- és középvállalkozások.

Területi hatókör

A Dél-Dunántúl térségében tej- és vágóállat-termeléssel foglalkozó vállalkozások.

Várható hatások/eredmények

A régióban rendelkezésre álló erőforrások jobban hasznosulnak, csökkenthető az állatállomány leépülése, javul a foglalkoztatás, a feldolgozás kiterjedése révén növekszik a jövedelemtermelés és az agrártermékek hozzáadott értéke, árbevétel és a jövedelem.

A végrehajtásért felelős szervezetek és egyéb közreműködők

- FVM minisztérium megyei hivatalai,
- megyei agrárkamarák,
- a tej és vágómarha előállításra szakosodott egyéni és társas vállalkozások, szövetkezetek, társulások,
- a régióban működő tej- és húsipari vállalatok (MiZo Rt., TolnatejRt., Drávatej Rt., Dél-Hús Rt., PINI Rt., Tolna-Hús Rt.)
- PATE Állattenyésztési Kar.

Költségigény és források

A becsült költségigény területenként és tevékenységenként:

Tejtermelő, -feldolgozó, -értékesítő szövetkezet

Zselic és Hegyhát	-	350 millió Ft
Völgység és Tolnai-hegyhát		300 millió Ft
Kapos Völgye	-	<u>400 millió Ft</u>
Összesen		1050 millió Ft

Minőségi tejtermelés - üzemenként 15 millió Ft

Gyepre alapozott vágómarha-termelés - üzemenként 15-30 millió Ft

A fejlesztéseknél figyelembe vehető források:

- központi és decentralizált vidékfejlesztési források,
- agrár- és gazdaságfejlesztési központi források, célleírányzatok, stb.,
- vállalkozásfejlesztési támogatások és (kedvezményes) hitelek,
- EU agrár és vidékfejlesztési források (pl. SAPARD),
- Világbanki és FAO programok,
- Magántőke.

Értékelési kritériumok

A Dél-Dunántúlon a szarvasmarha-ágazat integrált fejlesztésének főbb indikátorai a következők:

- a régióban előállított minőségi tej- és vágómarha mennyisége,
- foglalkoztatási és jövedelmezőségi mutatók,
- a gazdálkodók és gazdálkodó-szervezetek együttműködése, regionális ki és beszállítói kapcsolatok fejlettsége,
- borjúhús: hozzájárulás a régió exportvolumenéhez, a régió speciális tej- és hústermékei piacának bővülése.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

A Programrégió összefüggésében a program területi hatásköre kiterjed Göcsej-Órség-Hetés dombvidékére is. A közreműködők körében az analóg zala megyei szervezetek is részt vesznek, kiemelkedő a Zala-tej Rt. és a Zalahús Rt., valamint a Keszthelyi Mezőgazdasági Kar. Az addicionális forrásigény mintegy 400 millió Ft-ra becsülhető.

V/1.2. Operatív Program: Borászati klaszter kialakulásának elősegítése

Kedvezményezettek köre

Az egymással együttműködni kész gazdasági társaságok, szövetkezetek különböző formái (termelő, szolgáltató, értékesítő stb.) és családi gazdaságok, illetve munkájukat segítő intézmények.

Területi hatókör

Az egyes borvidékek, illetve bortermelő helyek. A Dél-Dunántúl öt borvidéke a három megyéből álló dél-dunántúli tervezési-statisztikai régió területén helyezkedik el. A borvidék külpiaci ismertségét tekintve a dél-balatoni, a mecsekaljai, a szekszárdi, a tolnai és a villány-siklói emelkedik ki.

A program célja

A program célja a termelő-feldolgozó-értékesítő szervezetek és a munkájukat segítő partnereik együttműködésének elősegítése a közös cél: a piac megszerzése és megtartása érdekében.

Indoklás

A Dél-Dunántúl - mind domborzati, mind pedig klimatikus adottságait tekintve -- szőlőtermelésre alkalmas vagy kiválóan alkalmas területe (Dél-Balatoni, Szekszárdi, Villány-Siklói és Mecsekaljai borvidékek) a termőhelyi kataszter felmérése alapján több, mint 25.000 ha. A termésbiztonság - a fagykár gyakorisága és mértéke alapján - kedvező. A napfényes órák száma a régió domb- és hegyoldalain a legmagasabb. A termőhelyi lehetőségeket a jelenlegi 16 824 ha szőlőterülettel messzemenően nem használjuk ki. Különösen igaz ez a Mecsekaljai borvidékre, ahol a meglévő szőlőterületek 10-12 szerese alkalmas a szőlőtelepítésre.

A piacon való sikeres fellépéshez és Magyarország szőlőterületéhez képest (131 ezer ha) is sok a bortörvényben meghatározott 22 borvidék. Egy-egy borvidék által előállítható termék mennyisége nem képes fedezni a piacra jutás (marketing) költségeit. Ugyancsak gondot jelent a kutatás-fejlesztés finanszírozása.

A szőlő-borágazat terén előnyként értékelhető, hogy a településeket összefogó borvidéki szintű Hegyközségi tanácsok alakultak és többnyire működnek is. Ugyancsak az együttműködés igénye hozta létre a borút szervezeteket, amelyekben a települések, termelők, vendéglátók stb. találtak közös célokat és cselekvési programokat. Ezek regionális szintű együttműködése további előnyöket kínálhat.

A program leírása

1. Alprogram: A Dél-Dunántúl ökológiai adottságainak legmegfelelőbb, a piacon keresett, minőségi borszőlő fajták telepítése. A telepítés során a világ- és tájfajtákat kell előnyben részesíteni. Ugyancsak teret kell hogy kapjanak az ellenálló, interspecifikus fajták is, amelyek a biotermesztésre is alkalmasak. Az egészségmegővő programokat is a vörös borszőlő és az ellenálló fajták elégítik ki. Az új telepítések kialakításánál a tájlesztettkai szempontokra is tekintettel kell lenni, ez a termék megismertetés, a vendéglátás és a turisztika terén is eredményeket hoz.

2. Alprogram: A minőségi borkészítés és pezsgőgyártás fejlesztése.

3. Alprogram: A dél-dunántúli minőségi borok piacra juttatásának támogatása.

4. Alprogram: Borturizmus regionális hálózatának fejlesztése

Várható hatások/eredmények

Az integráció kiszámíthatóbbá teszi a gazdasági kapcsolatokat és segítheti stabil, jelentős nagyságrendet képviselő piacok megnyerését. A régió gazdasági egységeinek sokszínű kínálata keresett árucikket jelenthet.

Végrehajtásért felelős szervezetek és egyéb közreműködők

Programgazda: Pályáztatás útján jelöli ki a regionális fejlesztési ügynökség.

Közreműködők:

- Hegyközségi Tanácsok,
- FVM Szőlészeti és Borászati Kutató Intézete,
- Szőlészeti-borászati gazdaságok,
- Kereskedelmi és Iparkamarák,
- megyei területfejlesztési tanácsok és ügynökségek.

Lehetséges források

- FVM pályázati lehetőségei
- Gazdaságfejlesztési Célelőirányzat;
- A Területfejlesztési Célelőirányzat központi kerete;
- A Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács forrásai;

Értékelési kritériumok

A minőségi bortermelésre alkalmas szőlőfajták telepítése, részarányuk növekedése, a dél-dunántúli borok piaci helyzetének javulása.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Zala megye esetében a borgazdaság kisebb jelentőséggel bír, mint a régió más területein.

V/1.3. Operatív Program: Az organikus mezőgazdaság fejlesztése

Indoklás

Az egészséges táplálkozás, a kemikáliáktól mentes organikus élelmiszerek- biotermékek-, gyógynövények és gyógynövénykészítmények iránti érdeklődés világszerte fokozódik. E termékek iránti kereslet az igényes és fizetőképes piacok sajátossága. Az organikus agrártermékek nemzetközi kereskedelme a piaci korlátozásoktól mentes, ezért jó hordozói lehetnek a fejlett piacoknak, mezőgazdasági árucikkekkel való meghódításának.

A dél-dunántúli régió természeti adottságai, a rendelkezésre álló földterület, a változatos talajösszetétel, a klimatikus viszonyok a fejlett és széles kínálati skálájú biotermelés lehetőségét magukban hordozzák. Ehhez járul a viszonylag olcsó, a termelési szakismeretekkel rendelkező, szabad munkaerő, valamint, hogy a biotermékek feldolgozásának és értékesítésének szervezeti keretei részben adottak, illetve viszonylag könnyen megteremthetők.

A program célja

A program általános célja a mezőgazdaság és a vidék összehangolt, ökológiai szemléletű fejlesztése a hagyományos élelmiszertermelés piacképes mezőgazdasági alternatíváinak megteremtésével és/vagy fejlesztésével.

A program az organikus mezőgazdaság tudásigényes és munkaintenzív szegmensének (speciális növénykultúrák és ültetvényágazatok, gyógynövények, biohústermelés, stb.), valamint a kedvezőtlen mezőgazdasági adottságú területek jövedelemtermelő, illetve a vidéki területek népesség megtartó képességének fokozását célozza. A gazdasági hatások mellett a biotermeles szolgálja a fenntartható környezeti fejlődést és a tájvédelmet.

A program közvetlen célja a biotermeles mennyiségi, minőségi fejlesztése és a kínálati skála szélesítése. Ennek eszköze a termelés integrálása, a (primer) feldolgozásra és értékesítésre koncentrált szervezeti integrációs kapcsolatok erősítése.

A program leírása

Az operatív program a Dél-Dunántúlon a biotermeles rendszerének kiépítésénél alapvetően a potenciális integrátorok és a termelő-integrátor kapcsolat fejlesztését célozza három területen, melyek a következők:

- termelő beruházások támogatása és forgóeszköz-finanszírozás,
- az integrációs pontok kiépítése (begyűjtés, átvétel, minőségellenőrzés, kifizetés, tanácsadás),
- a biotermék-előállítás szaktanácsadási rendszerének erősítése.

Az integrátori funkciók ellátásának alapvető feltételei a biotermeles terén szerzett tapasztalat és a piaci ismeret, különös tekintettel az igényes exportpiacokra.

Kedvezményezettek köre

Az általános kedvezményezetti kör a Dél-Dunántúl rurális területeinek lakossága. A közvetlen kedvezményezettek az e területeken biotermelessel foglalkozó agrárvállalkozói réteg, a termelők (egyéni gazdálkodók és társas vállalkozások), a biotermék feldolgozásra, értékesítésre, alapanyagbeszállításra szakosodott integrátorok és integrációs szervezetek minden formája (vállalkozói integráció, termelői társulások, új típusú szövetkezetek, stb.).

Területi hatókör

A Dél-Dunántúl térségében a biotermelesbe vonható, főleg kedvezőtlenebb talajadottságokkal rendelkező falusias területek (pl. Dráva-mente, Zselic, Nagydorog és környéke, Tolnai Hegyhát).

Várható hatások/eredmények

A régióban rendelkezésre álló erőforrások jobban hasznosulnak, új mezőgazdasági termelési ág honosodik meg a régióban, javul a foglalkoztatás, a biotermékek feldolgozása kiterjedése révén növekszik a hozzáadott érték és a jövedelem.

A végrehajtásért felelős szervezetek és egyéb közreműködők

- Dél-Dunántúli Területfejlesztési Tanács,
- Megyei területfejlesztési tanácsok,
- integrátori funkciót ellátó gazdasági szervezetek (pl. Herbária Rt.),
- FVM hivatalok,
- megyei agrárkamarák,
- oktatási és transzfer központok.

Költségigény és források

A program becsült költségigény mintegy 1800 millió Ft., melyből:

- 1000 millió Ft. a beruházási tőkeigény,
- 750 millió Ft. a forgóeszköz-igény és
- 50 millió Ft az oktatási és képzési igény.

A mobilizálható források:

- központi és decentralizált vidékfejlesztési források,
- agrár- és gazdaságfejlesztési központi források, célleírányzatok, stb.,
- vállalkozásfejlesztési támogatások és (kedvezményes) hitelek,
- EU agrár és vidékfejlesztési források (pl. SAPARD),
- Világbanki és FAO programok,
- Magántőke.

Értékelési kritériumok

A Dél-Dunántúlon a biotermelési ágak meghonosításának, illetve fejlesztésének főbb indikátorai a következők:

- a régióban előállított biotermékek minősége, mennyisége, piacképessége,
- foglalkoztatási és jövedelmezőségi mutatók,
- a biotermelői integrációk regionálisszintű működésének hatékonysága, a ki- és beszállítói kapcsolatok fejlettsége,
- a régió exportpotenciáljának növekedése és a biotermékek iránti hazai kereslet növekedése.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Az organikus mezőgazdaság a Programrégió egész területe számára kitörési pontként értékelhető. Zala megye addicionális forrásigénye 800 millió Ft-ra becsülhető.

V/1.4. Operatív Program: Gyepterületek alternatív hasznosítása

Indoklás

- A hatvanas évek közepén mintegy 50.000 ha-al nagyobb gyepterület (+30%) szolgálta az állati termék előállítását. Az időközben feltört - nagy többletráfordítással, környezetromboló módon hasznosított - területek hozama átlag alatti volt.
- A hagyományosan jó színvonalú, nagy állatsűrűségű régióban az állatlétszám lecsökkent, a korábbi időszak 30-45%-ára. A kívánatosnak tartott környezetbarát (bio)gazdálkodás alapvető feltétele így nem adatott meg a szerveztrágya hiánya miatt.
- Egész térségekben tapasztalható talajlepusztulás (erózió, defláció). A még gyepes területek folyamatos leromlása, kultúrállapotának hanyatlása állapítható meg. A tájilag összetartozó területek különböző megyei preferenciák miatt eltérő fejlesztési elképzelésekkel, forrásbiztosításokkal egyenetlen-, vagy az elaprózottsága miatt semmilyen fejlesztést nem kaptak. (Zselic, Dráva mente, Völgység, Tolnai Hegyhát, stb.)

A program célja

A mennyiségi szemléletű agrárpolitika nyomán kialakult torz termelésszerkezet átalakítása. A fenntartható fejlődés igényeinek is megfelelő, a speciális (tej- és) hústermelést szem előtt tartó gyepgazdálkodás fejlesztése. A gyephasznosító állatfajok létszámának növelésével a nagy tömegű és kihasználatlan biomassa tej- és hústermékekre való transzformálása, export áralapok előállítására, a határmenti áruforgalomban és az EU-s exportban rejlő lehetőségek kihasználása céljából.

A kedvezményezettek köre

Magánvállalkozók, társaságok, szövetkezetek, integráló szervezetek, értékesítő-, feldolgozó szervezetek.

A területi hatókör

- Dél-dunántúli-, jelenleg a gyep művelési ágban (nyilvántartott) művelt területek, ill. gyepesítésre javasolt szántóterületek, megyéken átnyúló összefüggő térségek;
- Folyóvölgyi gyepterületek (Mura-Dráva mente, Kaposvölgye, Sió-Sárvíz mente, Duna mente, dél-balatoni vízgyűjtő, stb.);
- Dombvidéki (erodált) területek (Baranyai-dombság, Zselic, Külső-Somogy, Völgység, Tolnai Hegyhát).

A program leírása

A gyepterületek hasznosítása a gyepgazdálkodás fejlesztése érdekében:

- A természetes gyepet fel kell javítani részben a gondozás elmaradása, másrészt a szakszerűtlen használat miatt.
- Új gyepet kell telepíteni az utóbbi évtizedekben szakszerűtlenül feltört területeken (visszatelepítés), az erózió által különösen veszélyeztetett dombos területeken, az évek óta árunövény-termelésre gazdaságtalanul hasznosítható területeken (Mintegy 50-55 ezer ha elsősorban Somogy, Baranya).
- A legeltetéses állattartásra alapozott tartástechnológiák számbavétele, meghonosítása, elterjesztése a különböző fajok esetében, a műszaki infrastruktúra kiépítése, megteremtése, a faji adottságokhoz alakítható technológiák ajánlása, figyelembe véve a piaci igényeket a biotermesztésben rejlő lehetőségek és különleges exportáralapok megteremtése érdekében, így:

a szarvastartás fejlesztése zárt és szabadon tartott állománnyal minőségi vadhús előállítás céljából,

a húslótartásban (vágóló, pecsenyecsikó előállítás),

a szarvasmarhatartásban a húshasznú tehéntartás, a gyepre alapozott tejtermelő tehenészetek kialakítása (magyar szürke és keresztezett populációk),

a juhtenyésztés és -tartás fejlesztése húsfajtákkal (kiegészítő tartás),

a piaci igényfelmérés alapján szabad tartásos sertéstartás (*mangalica*), *kecsketenyésztés*.

- A várható résztvevők saját forrásainak, a külső források lehetőségeinek felmérése, számbavétele. Meglévő és új forráselérési utak, technikák kidolgozása, elfogadtatása kormányzati, területközponti szinten.
- Fejlesztési programok és forráselérési lehetőségek meghirdetése, pályázati rendszerek kialakítása.
- Nonprofit kistérségi fejlesztőirodák által támogatott megvalósítások előkészítése, operatív tervezés, szakmai felkészítés, képzés, szaktanácsadás, végrehajtást illetve forrásfelhasználás hatékonyságát ellenőrző szervezet működésének kialakítása, beindítása.

A program életképességét meghatározza:

- Természeti, táji feltételek adottak.
- Vállalkozók, társaságok, szövetkezetek, értékesítő szervezetek adottak, feldolgozóipar részben adott, részben speciális termékekre kiépítendő.
- A kistérségi projektmenedzselő (fejlesztőiroda) szervezet kijelölendő, létrehozandó, ill. megszervezendő.
- A gazdasági realitást elemezve látni kell, hogy a gyepterülettel rendelkező vállalkozások *saját forrásai korlátozottak*, a befektetések forrásigénye viszonylag magas (állat, bérleti díj, legelőkert, takarmány, kiegészítő berendezések, stb.), a forráslekötés hosszú, a megtérülés lassú, az esetleges hitelkamat tetemes. *Csak jelentős külső támogatással indítható a program!*
- A bio vagy bioszerű terméket produkáló állattenyésztési ágazatok termékeinek hosszú távú jövedelmezőségének, termelésbiztonságának megteremtése, szavatolása esetén várható a fenntarthatóság, az "önműködés".

Lehetséges források

FVM-támogatási rendszer, Foglalkoztatási Alap, Képzési Alap, Vidékfejlesztési Alap, Területfejlesztési Alap, EU Regionális Fejlesztési Alap, PHARE

Várható hatások/eredmények

- eddig kihasználatlan erőforrások (gyepek) okszerű termelésbe vonása,
- táji-, helyi adottságok oly módon való hasznosítása, amely a gazdasági szempontból adódó kis vagy nagyobb térségi problémákat azonos módon kezeli,
- a gazdaságos termékelőállítás mint előnyön kívül újabb munkaalkalmakat teremt ott, ahol egyéb tevékenység csak jelentős "telepítési" költséggel valósítható meg, EU exportárualapot bővíti,
- területmegőrző, kultúrkörnyezetet fejlesztő, turizmust szolgáló tevékenység,
- elmaradott térségek fejlesztése, regionális kapcsolatok, harmonizáció.

A végrehajtás értékelési kritériumai

A régióban bekövetkező változások:

- Gyepterület hasznosítás aránya
- Új telepítésű gyepterület nagysága
- A gyep átlaghozam nagysága
- Termékkibocsátás növekedése
- Foglalkoztatottak számának növekedése
- Projekt Menedzsment Iroda által nyújtott szolgáltatások száma

Végrehajtásért felelős szervezet(ek) és egyéb közreműködők

Baranya, Somogy, Tolna megyei Területfejlesztési Tanácsok

A programra szerveződő nonprofit kistérségi munkacsoport, szakreferensekkel,

- FVM Hivatal
- Pannon Egyetem Kaposvár
- Földhivatalok
- Agrárkamarák
- Növényegészségügyi és Talajvédelmi Szolgálat
- Állategészségügyi Intézetek
- Munkügyi Hivatalok
- Feldolgozó szervezetek
- Értékesítő szervezetek
- Agrár Marketing Centrum (AMC)

Költségvetés, források és pénzügyi ügyintézés

Gyepkarbantartás 80ezer ha á: 20mFt	1.600 MFt
Gyeptelepítés 50ezer ha á: 60mFt	3.000 MFt
Állat, gép, víz, kerítés, stb. 130ezer ha á: 20mFt	2.600 MFt
Programmenedzsment (10 fő)	150 MFt
Becsült összes költség:	7.350 MFt

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Zala megyében érintett területek a Zala folyó völgye és a zalai dombság. A program kiterjesztésének költsége mintegy 2.000 millió Ft.

V/1.5. Operatív Program: Regionális nagybani piac fejlesztés

Indoklás

Hús nagybani piac, Szekszárd

Az alapanyag ellátás kapcsolódik az V/1 prioritás programjaihoz (vágómarha, vágósertés, vágójuh, vad, stb.)

Zöldség-gyümölcs nagybani piac, Kaposvár

Zöldségellátásra alapozó körzetek

- Tolna megye felületi öntözésre berendezett területei (tradicionális paprikatermelő vidékek: Bába, Bátaszék, Bogyiszló; spárgatermelés területei: Tengelic, stb.).

- A Fonyód-Kaposvár regionális ivóvízellátó rendszerre felfűzhető települések (csepegtető öntözési módok).
- A szántóföldi zöldségtermelés körzetei.

A gyümölcscellátás bázisai a későbbiekben leírtak szerint valósul meg.

A nagybani piac természetes szervezőerő a teljes friss zöldség/gyümölcs vertikumban. Szervezi, erősíti a beszállítói kapcsolatokat, a termelési és értékesítési együttműködést, szabályozza, integrálja a vertikum résztvevőit a termelőtől, a kereskedőn át a lakossági fogyasztóig.

Egy dél-dunántúli regionális nagybani piac egyrészt hálózatba szervezné a négy megye termelőit, primér feldolgozóit, begyűjtési pontjait, kereskedőit, másrészt a regionális nagybani piac illeszkedne a nagybani piacok országos hálózatába is.

A nagybani piac integráló szerepének köszönhetően megerősödne a kis- és közepméretű termelési, értékesítési, feldolgozási, szállítási vállalkozások a régióban, amelyeknek közük van a zöldség-gyümölcs vertikumhoz. A stabilizálódó áraknak, ellátásnak köszönhetően kihatna a vendéglátás, turizmus területén működő vállalkozások erősödésére is.

A nagybani piac és a hozzákapcsolódó vállalkozási, együttműködési hálózatnak köszönhetően nagyban növekedne a régió zöldség-gyümölcs szektorának a piacképessége saját régiójában, országosan és az exportpiacon is, a koncentrált, homogén kínálat, a nagyobb hozzáadott érték, a mérsékelt, kiegyenlített ár miatt, amelyet egy nagybani piac generálna a régióban.

A termelés/feldolgozás/értékesítés integráló erejeként, a stabil piaci viszonyok megteremtőjeként a nagybani piac erős húzóhatást fejtene ki a hagyományos kertészet/gyümölcs termékek termelése iránt, másrészt stimulálná a kisebb mennyiségben, választék bővítésként termelhető termékek termesztését, forgalmazását is.

A statisztikai adatok szerint a régiót alkotó négy megye egyike sem termel olyan mennyiségben sem gyümölcsöt, sem zöldséget, amely elérné egy közepes, megyei alapon szerveződő nagybani létesítéséhez szükséges kritikus árutömeget. (Általában a zöldség/gyümölcs termelés egyharmada jön szóba mint elméleti nagybani piaci árufelhozatal, a többi veszteség, saját fogyasztás, feldolgozóipari értékesítés, közvetlen kiskereskedelmi értékesítés, közvetlen export, stb.). A régió egésze együtt azonban 60-70,000 tonnát termel, ami már 15-25,000 tonna felhozatalt jelenthetne gyümölcsből egy regionális piacnak. Előnyös, hogy ez éppen a friss értékesítésre, exportra és különböző időtartamú tárolásra egyaránt alkalmas almából, körtéből, barackból áll össze. A régió zöldségtermelése 160,000 tonna körül alakul, melyben a dinnye, valamint a feldolgozóipari célú (azaz nagybanira nem kerülő) uborka, borsó, csemege kukorica dominál valamint kisebb mennyiségben paprika, paradicsom található. A zöldségszektor 30-50,000 tonna felhozatalt is jelenthet a nagybaninak. Összességében megállapíthatjuk, hogy egy közepes nagybanihoz szükséges évi 50-60,000 tonna minimális felhozatal regionális szinten egy nagybani piac részére biztosítható, a jelenlegi termelési szint mellett is. A regionalitás másik ismérve, hogy a piac a régió számos pontján rendelkezne kapcsolattal begyűjtő pontokkal, ideiglenes tárolókkal, hűtőtárolókkal, manipuláló egységekkel (tisztítás, szortírozás, csomagolás, stb.). Az egyéni termelők értékesítési szövetkezései, termelési integrációk adnák a regionális piramis alapját.

A program célja

A regionális nagybani piac a termelés és a felhasználás közötti fordítókorong lesz, ami a megtermelt volumeneket különböző területekről, különböző időben összeszedi (termelőnként más volumen, más összetétel) és azt újraosztja térben, időben, összetételben, minőségi kategória szerint a felhasználók, kereskedők igényei szerint.

A regionális nagybani piactól várható változások, a program céljai:

- mérsékeli a túltermelés esélyét, közelíti a termelt mennyiséget és összetételt a piaci igényekhez,
- kivonja a felesleges mennyiséget a körforgásból,
- valamint a nem megfelelő minőségű, csomagolású, osztályozású terméket, és az el nem adott, már nem friss terméket,
- kiegyenlíti az eltérő termelési adottságokból, biológiai okokból (pl. aszály), eltérő termelési szokásokból eredő időszaki és tartós eltéréseket a kínálat és az igények között,
- stabilizálja az árakat, sokkal kisebb árfluktuációkat eredményez, termelési biztonságot ad
- beszerzési, ellátási biztonságot ad,
- csökkenti a szállítási-tárolási költségeket, az arra fordított időt és környezeti károkat,
- csökkenti a kereskedelemre fordítandó időt, a kereskedést nem a termelő kénytelen végezni, hanem szakemberek,
- nagyobb tételek be és kiszállítása miatt csökken a szállítási igény, költség
- ár- és termelési információkat nyújt a termelőknek, kereskedőknek, agrárpolitikusoknak, finanszírozóknak,
- külkereskedelmi központként, csomópontként működik exportra, importra, egyben lehetőséget ad annak a minőségi, mennyiségi, vám ellenőrzésére, regisztrálására is,
- kiegyenlíti a szezonális eltéréseket egy adott termékből (pl. amit helyben is termelnek szezonon kívül máshonnan szerez be) illetve helyettesítő termékekkel pótolja (pl. déli gyümölcs),
- a kínálat helyben és időben egyszerre jelenik meg a piacon belül is, annak egy meghatározott részén (az áru valóságosan vagy mintában jelenik meg ill. a virtuális kereskedelemben már csak paramétereivel, lásd később) és így a vevő optimálisan tud venni,
- a vevők koncentráltan jelennek meg, így az eladónak nő az esélye hogy el tudja adni a termékekét,
- az eladók koncentráltan árulják terméküket, így jobb az alkupozíciójuk mintha a kistermelők ill. a szövetkezők külön-külön jönnének árulni,
- széthúzza a főszezont, átértelmezi az elő/utószezont (jóval mérsékeltebb áringadozást jelent, így sokkal többen tudnak fogyasztani), végső formájában a lakosság széles körének csaknem egész évben egyenletes áron, azonos minőségben minden termékből a folyamatos ellátást biztosítja,
- elősegíti a dél-dunántúli régió agrár struktúra váltását, növeli a foglalkoztatást rurális körzetekben, nagyobb hozzáadott értéket, erősebb belföldi és export értékesítési pozíciót biztosít a régióknak,
- a termelési költségekre ráakódó hasznok a jelenleginél méltányosabb megosztását teszi lehetővé a termelők és a kereskedők között,
- csökkenti a termelés/értékesítés/fogyasztás láncolatába beépült közvetítők, nepperek mozgásterét és nyereségelvonását,
- gyorsítja a termő terület növelését a régióban, a termelt zöldség/gyümölcs termelési szerkezetének módosulását, a fajtaváltást, a régió egyes részeinek komparatív előnyei szerint (pl. Zalában étkezési alma- és körtetermesztés, Somogyban bogyóstermesztés,

Baranyában primőr zöldségek, dinnye termesztés, Tolnában kajszi, őszibaracktermesztés, stb.),

- a nagybani piac a szezonon kívüli illetve előszezonon import révén a Magyarországra érkező olasz, észak-afrikai gyümölcs, zöldség egyik országos elosztó központja lehet, javítva az országos kínálatot és a regionálist (Olaszország ill. az adriai kikötők közelsége miatt),
- javítja a Balaton-part nyári ellátását, a nagyvárosok ellátását (Pécs, Kaposvár).

A kedvezményezettek köre

Az általános kedvezményezetti kör/célcsoport:

A régió zöldség/gyümölcs termelésében, értékesítésében, annak szervezésében érdekelt egyéni gazdálkodók, gazdasági társaságok, szövetkezetek, kamarák, nagy- és kiskereskedők, szállítványozók, nagy és kisfogyasztók, exportőrök, importőrök.

A közvetlen kedvezményezettek:

- a régió azon zöldség/gyümölcs ártermelői, akik elsősorban friss fogyasztásra, értékesítésre termelnek, beleértve a kistermelők újonnan létrehozott termelési-értékesítési szövetkezéseit,
- a nagybani piac tulajdonosai, üzemeltetői,
- a nagybani piacot használó nagy és kiskereskedők, közületi fogyasztók (vevők).

A területi hatókör

Somogy, Baranya és Tolna megye területe. Részletezve:

Közelebbről az alábbi települések jönnek szóba a nagybani piac helyeként: Pécs, Kaposvár. A piac helyszínére, részben központi helyzete, részben a Budapest és Balaton fele játszott tranzit jellege miatt, részben az előrehaladott piaci kezdeményezések miatt- Kaposvárt javasoljuk.

A nagybani piachoz kapcsolódó létező vagy létrehozható kistermelői piacok:

Zalaegerszeg, Keszthely, Nagykanizsa, Siófok, Barcs, Szekszárd, Paks, Tamási, Siklós, Mohács, Szigetvár, stb.

Begyűjtőpontok, gyűjtőtárolók, primér feldolgozók (tisztító, osztályozó, stb.):

Valamennyi zöldség/gyümölcsstermesztő tájegység központja, pl. Csesztreg, Sellye, Nagyatád, Tamási, Dunaföldvár, stb.

Várható hatások/eredmények

Az általános és közvetlen célok megvalósulásától várt hatások (inkább kvalitatív) és eredmények (eredményindikátorok változásai):

- megfelel-e a nyugati (és EU) értelemben vett nagybani piacok fontosabb kritériumainak?
- megfelel-e a regionális, helyi adottságoknak?
- sikerült-e megfelelő szakmai háttérrel biztosítani? (megvalósíthatósági elemzés, tervezés, a piac leendőmenedzsmentje, hazai, regionális szellemi háttér ill. külföldi szakmai segítség igénybevétele, stb.)
- mennyiben kötődik a nagybani piac a regionális termelőkhez és kereskedőkhöz?
- mennyiben illeszkedik a regionális nagybani piacok országosan kialakuló hálózatába?

A végrehajtás értékelési kritériumai

Az elvégzendő tevékenységekhez/feladatokhoz kapcsolódó konkrét teljesítések konkrét mutatói:

- a területi hatókör
- az éves árforgalom és összetétele
- az átlagárak viszonya a kiskereskedelmi és budapesti nagybani árakhoz
- a piacra rendszeresen szállító termelők száma, összetétele
- a szezon kihúzásának sikere (egyres konkrét termékekre)
- a közvetítói lánc lerövidítése, a termelői haszon növelése és stabilizálása (minta vizsgálat)
- a termelési kedvre, termőterületre, termesztett fajtákra gyakorolt hatás mérése (minta vizsgálat)

Végrehajtásért felelős szervezetek és egyéb közreműködők

A közvetlen kedvezményezettek:

- a kiválasztott város önkormányzata, a piac létrehozásában érdekelt egyéb köz és magánszervezetek
- FVM megyei hivatalai (mind a négy megyében)

A programirányítók (ha más nincs a kedvezményezettek, pl. menedzserszervezet):

- a regionális és megyei területfejlesztési tanács
- a régió agrárkamarái, agrár érdekképviseletei
- a piac szervező és működtető kft
- a beruházást finanszírozók, ill. támogatók

A megvalósítók/kivitelezők:

- a piac szervező és működtető szervezete
- tanácsadó, tervező szervezetek
- a közbeszerzési pályázaton kiválasztott kivitelezők
- termelői szövetkezetek, szervezetek, agrárkamara

Ellenőrzés: szakmai felügyelet és társadalmi kontrol (hatóságok, civil szervezetek, stb.):

- megyei és regionális területfejlesztési tanács
- FVM megyei hivatalai
- önkormányzatok
- szakmai érdekképviseletek
- független tanácsadók, auditálók
- civil szervezetek
- ÁNTSZ, növényegészségügy, környezetvédelmi felügyelőség, VPOP, APEH, stb.

Költségvetés, források és pénzügyi ütemezés

A becsült összköltség és a költségvetés főbb elemei:

- tervezés, előkészítés, tanulmányok: 30 millió Ft
- kisajátítás, művelésből kivonás: 30-50 millió Ft
- a piacüzemeltető szervezet létrehozása, működtetése: évi 10 millió Ft
- telekhatáron belüli kivitelezés:

cca. 1 mrd Ft (első fázis)
cca. 1 mrd Ft (második fázis)

1. fázis:
tereprendezés
tároló és kereskedő épületek
irodaépület, kapu, mérleg
göngyölegptároló, hulladéktároló
térburkolatok
kerítés
belső utak, közvilágítás
telefonbekötések

2. fázis:
hűtőtárolók, érlelők
primér feldolgozók
térburkolatok, belső utak továbbépítése
vámudvar
benzinkút, kocsimosó, parkoló
trafóház
vasúti kapcsolat (opcionális; leágazás, jelző, kitérő, stb.)
szennyvíz/gáz/kapcsolat bővítése

- telekhatáron kívüli kivitelezés:
cca. 200 millió Ft
út
közvilágítás
víz
gáz
szennyvíz
közműkiváltás

Bevonható források:

Pénzügyi:

- saját forrás (önkormányzat, társtulajdonosok saját forrása)
- vállalati források (építő/üzemeltető)
- ingatlanfejlesztők forrásai
- FVM agrártámogatás/nagybani piacokra
- FVM agrártámogatás/agrárinformációs rendszerekre, zöldség/gyümölcs termelési és értékesítési szövetkezésre vonatkozó támogatásai
- megyei és központi területfejlesztési támogatás
- regionális, PHARE területfejlesztési támogatás
- munkaügyi, foglalkoztatási támogatások
- magántőke (nem tulajdonosi)
- MFB, kockázati tőke
- nemzetközi donorok, pénzügyi támogatási programok (EBRD, IFC, USDC/TDP)
- kereskedelmi banktőke
- magánvállalkozások saját forrásai

- lakossági tőke (pl. fejlesztési kötvény)

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

A nagybani piac hatása az egész Programrégióban jelentkezik. A négy- illetve hárommegyés régió közötti különbségtétel nincs a nagybani piac telepítési helyére befolyással. A nagybani piac tengelyes területi hatókörét a termelés és a piac fogja kialakítani. Potenciálisan a Zala megyei Balaton-parti települések ellátását is javítani fogja, és segít az itt jelentkező feleslegek levezetésében is.

V/1.6. Operatív Program: Halhústermelés fejlesztése

Indoklás

- A Dél-Dunántúlon jelentős agrártermelési erőforrásnak tekinthető az 5,8 ezer hektár halastó, amely az ország összes halastó felületének mintegy 22 százaléka. Legnyagobb arányban Somogy megye részesedik (3 ezer hektár), de figyelemre méltó a Tolna (1,5 ezer hektár) és Baranya megyében (1,3 ezer hektár) elhelyezkedő halastavi tófelület is.
- A régióban található jelentős élővizek (Balaton, Duna és árapasztó területei, holtágai, Dráva, stb.) fontos bázisai az édesvízi halhústermelésnek.
- A fejlesztési időszakban sokirányból megalapozott igényként jelentkezik egy nagybani húspiac feltételeinek kialakítása (Szekszárd), amely kézenfekvő lehetőség lenne a halhús-értékesítésre is.
- A Kaposvári Egyetemen kiterjedt kutatásokat végeznek a gazdaságos halhústermelés komplex feltételrendszerének kidolgozására; a szakmai ismeretek bővítését jó feltételek szolgálják (Hallabor, szakirányú továbbképzés).
- A régióban jelentős hagyományai vannak a halhústermelésnek és –feldolgozásnak (Siófok, Balatonboglár-Irmapuszta, Bikal, stb.).

A program célja

A hazai haltermelés mintegy 80 százaléka halastavakból származik, ezért a működő halastavak területe, műszaki állapota és az alkalmazott technológia alapvetően meghatározza a halhús előállítás helyzetét. Az országos értékelések szerint az összes tófelület 65-67 százalékán folytatunk halászati termelést. A szakemberek egybehangzó véleménye szerint a halastóként nyilvántartott terület mintegy 40 százaléka degradálódott, így feltétlen rekonstrukcióra valamint a termelésből kivonásra szorul, míg 30 százalékán csökkent színvonalú termelés folytatható és csak a maradék 30 százalék minősíthető megfelelő kultúrállapotúnak.

A program céljaként jelölhető meg továbbá az is, hogy a mélyfekvésű, völgyfenéki területek (gyepek és egyéb ruderalis [elgyomosodott, művelésre nem használt] területek), továbbá mezőgazdasági termelésre nem alkalmas területek hasznosításra kerüljenek völgyzárógátás tárolók kialakítása segítségével, vízgazdálkodási, árvíz-belvíz mérséklési (elhárítási feladatok).

A kedvezményezettek köre

Gazdasági társaságok, vállalkozók, feldolgozó- és értékesítő szervezetek.

Területi hatókör

- A dél-dunántúli-, jelenleg halastó művelési ágban nyilvántartott/hasznosított területek.
- Völgyfenéki, időszakos vízborítás alá eső területek.

A program leírása

A halastavak típus szerinti megoszlása a Dél-Dunántúl térségében az országos helyzettel megegyezően alakul, ennek megfelelően:

- völgyzárógátas 30 százalék
- körtöltéses 70 százalék.

A tavak kultúrállapotának vizsgálata kapcsán úgy értékelhető, hogy a halastavak 67 százaléka belső halággal, 16 százaléka külső halággal és 17 százaléka központi vagy egyéb lehalászó rendszerrel rendelkezik. A halágyak állapotára jellemző, hogy mintegy 73 százaléka részben feliszapolódott, 23 százaléka teljesen feliszapolódott és csak 5 százaléka tekinthető megfelelő állapotúnak. A tófenék feliszapolódása igen nagymértékű, ugyanis több mint 50 cm az iszap a tavak megközelítően 30 százalékán, továbbá a tóterületek mintegy 18-20 százalékán tekinthető az iszap vastagsága 20 cm-nél vékonyabbnak.

Az extenzívnek tekinthető tógazdasági haltermelés három legfontosabb halfaja a ponty és a két busafaj. A mindenkori helyes népesítési arányok megválasztása (általában 75:20:5 a ponty: busa: egyéb halfajok aránya) a polikultúrás halnevelésben alapvetően meghatározza az elérhető hozamokat.

Fontos azt is figyelembe venni, hogy a két busa fajt nem terheli közvetlen takarmányozási költség, mivel a tavak természetes táplálékkészleteit használják fel testtömegük gyarapításához. A természetes táplálékkészletek kihasználásában azonban a pontynak a közvetlen vetélytársai amely különösen a pettyes busára és természetes hibridjeire jellemző.

A hazai tógazdasági haltermelés alapvetően a hagyományos 3 éves üzemformában működik, így a piaci hal a harmadik év őszére készül el. Nem közömbös azonban, hogy az egy nyaras ivadék, a két nyaras ivadék és az étkezési-hal milyen átlagtömeggel készül el a termelési év végére. A nagyobb átlagtömegű, a jobb kondíciójú ivadék kisebb veszteséggel telet, így a második évben jobb esélyekkel és egyúttal kisebb ráfordítással érheti el az elvárt tömeggyarapodást. Azonos nagyságrendű ráfordítások esetén a termelési célkitűzés a minél nagyobb fajlagos hozamok eléréséhez kapcsolódik, ami azonos egyedszámot feltételezve magasabb egyedi testtömeget jelent.

A halászatban az összes befektetett eszközérték gazdasági kalkulációk szerint 75-80 százalékát a halastó és az ehhez kapcsolódó létesítmények értéke képezi. A hazai halastavak rekonstrukciójára, valamint újak létesítésére szükség van, amelyet mind a belső fogyasztási árualapok, továbbá a külpiaci eleltőségek is indokolnak, ezért e tevékenységet az állam is támogatja. Halastó létesítésére például 1996-ban 200 ezer Ft/ha, rekonstrukció esetén ennek az összegnek 30-60 százaléka volt igénybe vehető állami támogatás formájában. Gazdasági értékelések szerint az 1996-ban érvényben lévő állami támogatás összege általában a felmerülő költségek mintegy 1/5 -ét fedezte, tekintettel arra, hogy egy hektár síkvidéki körtöltéses halastó létesítése (zöldmezős beruházásként, műtárgyakkal együtt a föld árát is beleértve) mintegy 0,9-1,2 millió forint. Völgyzárógátas tavak létesítése esetén azonban a

támogatás összege elérheti a felmerülő költségek 70-75 százalékát, ami a gazdaságilag hátrányos helyzetű térségek szempontjából jelentős nemzetgazdasági szerepvállalást igazol.

A halastó létesítése legalább 40-50 évre teremti meg a termelés alapvető feltételeit. A beruházáskor feltétlenül mérlegelni kell mind az ökológiai, mind az ökonómiai és műszaki tényezőket egyaránt, amelyek a következőkben összegezhetők:

- megoldható-e a környezet károsítása nélkül az üzemeltetés, vízelvezetés
- milyen termelési szakaszt szolgáló tavakat kívánunk létesíteni
- van-e lehetőség a takarmány termesztésére a tórendszer közelében
- milyen messze van a potenciális piacoktól
- nem ütközik-e hatósági engedélyekbe a létesítés
- saját és idegen tőke megléte, aránya, megtérülése és ezek fedezete
- megfelelő-e a talaj minősége, víztartóképesége
- rendelkezésre áll-e a közelben elegendő és jó minőségű víz
- a terepviszonyok milyen építési módot tesznek lehetővé.

Lehetséges források

- FVM támogatási rendszer
- Foglalkoztatási Alap
- Képzési Alap
- Vidékfejlesztési Alap
- EU Regionális Fejlesztési Alap
- SAPARD

Várható hatások/eredmények

- a hozam növelése
- halhús-feldolgozás révén a hozzáadott érték fokozása
- foglalkoztatás elősegítése
- erőforrások hasznosításának előmozdítása
- területmegőrzés, kultúrkörnyezet fejlesztő, horgász-turizmust szolgáló tevékenység
- elmaradott térségek fejlesztése (regionális kapcsolatok, harmonizáció)

A végrehajtás értékelési kritériumai

A régióban bekövetkező változások:

- a halastavi hasznosítás aránya
- az új létesítésű halastófelület mennyisége
- a fajlagos hozamok változása
- a színhús-kihozatal a feldolgozásból
- a foglalkoztatottak számának növekedése

A végrehajtásért felelős szervezet(ek) és egyéb közreműködők

Baranya, Somogy, Tolna megyei Területfejlesztési Tanácsok

- A programra szerveződő non-profit kistérségi munkacsoport szakreferensekkel
- FVM Hivatal
- Kaposvári Egyetem, Kaposvár

- Agrárkamarák
- Állategészségügyi Intézetek
- Munkaügyi Hivatalok
- Feldolgozó Szervezetek
- Értékesítő szervezetek
- Agrár Marketing Centrum (AMC), Kaposvár

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

A hal-hús termelési program kiterjeszhető Zala megyére is, annak figyelembevételével, hogy halastavi tófelület elenyészően kicsi a többi három megyéhez képest.

VI. Prioritás: Üzleti szolgáltatások fejlesztése

VI/1. Stratégiai Program: Üzleti szolgáltatások fejlesztése

A szolgáltatási szektor megerősödése a Dél-Dunántúl kiegyensúlyozott gazdasági fejlődéséhez elengedhetetlen. Bár a terciarizációs folyamat spontán módon, illetve különböző ösztönző intézkedések (pl. vállalkozásfejlesztés) hatására zajlik, szerkezeti anomáliák itt is jelentkeznek, melyek nem megfelelő figyelem esetén hosszútávon kihatnak a térség gazdasági fejlődésére.

Az ipari és mezőgazdasági szerkezetváltást támogató szellemi és pénzügyi szolgáltatások viszonylag fejletlenek. A fejlett szolgáltatások jelentős része iránt a régióban nincs fizetőképes kereslet. A tőkeerős vállalati kör tudás-importra szorul, ezáltal is gyengítve régió gazdasági adaptációs képességét. A döntően külső forrásból, elsősorban Budapesten elérhető a mérnöki-, ipari tanácsadó, műszaki tervezési, informatikai, üzletviteli és vezetési, minőségellenőrző, pénzügyi-üzleti elemző, nemzetközi könyvvizsgálat, marketing, PR, stb. profilú tanácsadás. Multinacionális tanácsadó cégek a régióban nem találhatók, és az üzleti tanácsadás egy része nem képes a non-profit szektorból kitörni.

A tartós lemaradást és az import szakismerettől való függőséget elkerülendő a helyi üzleti tanácsadási szektor megerősítése fontos fejlesztési cél. Ennek eszköze a tanácsadó tevékenységek iránti a fizetőképes kereslet kialakulásának elősegítése és a szolgáltatások diverzifikációjának, valamint a tudás-export támogatása. A tanácsadó szektor hatékony fejlesztéséhez egyszerre kell hatnia a közvetlen és piacokonform, valamint a közvetett és non-profit jellegű támogatási formáknak.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Zala megye fejlettsége az üzleti szolgáltatások vonatkozásában nem tér el lényegesen a régió többi részétől.

VI/1.1. Operatív Program: Üzleti tanácsadás fejlesztése

Kedvezményezettek köre

A dél-dunántúli régióban bejegyzett és tevékenykedő mérnöki, műszaki tervezési, informatikai, üzletviteli és vezetési, minőségellenőrző, pénzügyi-üzleti elemző, marketing, PR, stb. profilú tanácsadással üzleti alapon foglalkozó -gazdálkodó- szervezetek.

Területi hatókör

A teljes dél-dunántúli régió, annak figyelembevételével, hogy az ilyen típusú szervezetek a nagyobb városokban, megyeszékhelyeken koncentrálnak.

A program célja

A régió gazdasági adaptációs képességének javítása egy piacképes tanácsadási szegmens létrehozatala, a gazdaság szerkezetváltása és a műszaki-technológiai modernizációs folyamat gyorsítása, a K+F eredmények hatékonyabb elterjesztése a gyakorlatban, és végül a régió exportképességének fejlesztése révén.

Indoklás

A régió egyik alapvető dilemmája az oktatás, képzés és kutatás magas színvonala és a gazdaságfejlesztés és szerkezetváltást elősegíteni hivatott innovációs transzfer potenciál viszonylagos gyengesége közötti ellentmondás. Ez jellemzi a műszaki-technológiai fejlesztési kapacitást, az innovatív szolgáltatások fejlettségét és az innovációs folyamatok menedzsmentjében való szerepvállalást egyaránt.

E tevékenységek iránti fizetőképes kereslet egyelőre alacsony, illetve a hazai és multinacionális nagyvállalati kör a tudás nagy részét -főként Budapestről- importálja. A tartós lemaradást és a külső szakismerettől való függőséget elkerülendő a helyi üzleti tanácsadási szektor megerősítése indokolt fejlesztési cél. Megjegyzendő, hogy az üzleti tanácsadások egy köre (iparjogvédelem, védjegy, minőségbiztosítás, stb.) megfelelő kereslet híján nem tekinthető a versenyszféra feladatának, hanem egyelőre közösségi feladat, az üzleti szféra szakmai szervezeteinek (pl. kamarák) funkciója marad.

A program leírása

A fentiekben meghatározott üzleti tanácsadást szolgáltatók köre piackonform intervenciók eszközökkel támogatandók. A támogatandó célok:

- a régió gazdaságfejlesztési célkitűzésével való összhang,
- "know-how" igényes, nemzetközi minőségi normáknak megfelelő, exportképes termékek, technológiák, termelési feltételek meghonosítása,
- a régió termékeinek -hangsúlyozottan nemzetközi- exportját növelő, illetve az import kiváltást szolgáló tevékenységek,
- a régió vállalatainak bekapcsolódása a nemzetközi munkamegosztásba (részvétel nemzetközi tendereken, a régió szakismeretének exportja pl. FÁK-országok és a Balkán felé),
- pénzügyi elemzések, üzleti tervek készítése,
- a vidék gazdaságának forrásabszorpciók képességének javítása, a termelő és szolgáltató szféra kapcsolatának erősítése a banki szférával,
- külföldi befektetői tőkének a térségbe való vonzása,
- EU programokhoz, kezdeményezésekhez való csatlakozás,
- EU minőségi normák, szabványok hozzáférhetőségének elősegítése.

A kedvezményezettek pontos köre, a támogatási feltételek, valamint az elosztási és ellenőrző mechanizmusok részletes kidolgozása későbbi feladat.

Várható hatások/eredmények

- A gazdaság élénkülése a Dél-Dunántúlon,
- a régió gazdasági nyitottsága növekszik,

- terciér szektor aránya és súlya növekszik.

Végrehajtásért felelős szervezet(ek)és egyéb közreműködők

- a Dél-Dunántúli Regionális Területfejlesztési Tanács,
- a megyei Területfejlesztési Tanácsok,
- a régióban működő gazdasági kamarák,
- vállalkozásfejlesztési szervezetek,
- termelő vállalatok,
- felsőoktatási intézmények.

Források és költségigény

A támogatási rendszer forrásait közpénzek és a gazdasági szféra hozzájárulásából kell kombinálni. Az Európai Unió a tanácsadói szektor támogatásában ellenérdekelt, ezért EU források erre a célra nagy valószínűséggel nem lesznek bevonhatók.

A minimális forrásigény 150-200 millió Ft becsülhető.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

A terciér szektor és ezen belül a fentiekben részletezett szolgáltatások meghonosítása / fejlesztése Zala megyében is alapvető érdek. A megye kapcsolódása a Dél-Dunántúlhoz valószínűleg több hasznot eredményez, mint a Nyugat-Dunántúli (nagy)városokkal való együttműködés.

VI/1.2. Operatív Program: Regionális konferencia és vásár központ
--

Indoklás

A turizmus köztudottan legjövedelmezőbb területe a hivatás turizmus, amelynek részterületei többek között a konferencia-turizmus és vásárszervezés. A hasznossága az adott térség szempontjából a jövedelmezőségen túl több dimenzióban érzékelhető: a tudás és technológia transzfer elősegítése, imázs formáló hatás, a fogadó település, térség megismertetése potenciális üdülővendégekkel, esetleg befektetőkkel, a szakmai utakon szerzett kedvező tapasztalatok a leghatékonyabb promóciós eszközök a szabadidős piacon.

Az idegenforgalmi üzletágak közül a konferencia-turizmus fajlagosan az egyik legjövedelmezőbb, hiszen, bár a vendégek csak néhány napig maradnak, fajlagosan lényegesen többet költenek (körülbelül 2,5-szeresét) és magasabb szintű szolgáltatásokat vesznek igénybe, mint a turisták más csoportjai.

A régió már jelenleg is több száz kisebb-nagyobb hazai és nemzetközi konferenciának ad otthont. A térségek azonban közepesen nagy --800-1000 fő körüli - tanácskozások befogadására nincs a nemzetközi elvárásoknak megfelelő konferencia központja, és ez akadályozza abban, hogy humán potenciálja ellenére ezen területen nagyobb piaci részesedést szerezhessen. Megfelelő létesítmények esetén egyre magasabb színvonalon egyre rangosabb rendezvények megszervezése válna lehetővé.

Tendenciaként érvényesül, hogy a tudományos, szakmai konferenciákat kiállítások, termékbemutatók kísérik, illetve fordítva a szakmai és közönségvásárokat szimpóziumok egészítik ki. Magyarország ma maximum 4-5 regionális vásárközpontot bírna el, melyek állandóan elérhető, teljeskörű, magas színvonalú szolgáltatást tudnának biztosítani mind a kiállítók, mind a látogatók számára. Ezen központok kiépítése, melyek elősegítik a versenyképes gazdaságszerkezet kialakulását, illetve pozitív üzleti/foglalkoztatási hatása van, szerepel az Országos Fejlesztési Konceptióban.

Pécs évenként több mint 250 nagy létszámú, zömében nemzetközi tudományos konferenciát, számos vásárt, szakkiállítást és ezekhez kapcsolódó konferenciát szervez. Ezek helyszíne a megfelelő infrastruktúrával – szekciótermekkel, tolmácsberendezéssel – rendelkező egyetemek, önkormányzatok és intézmények termei.

A Pécs Expo, valamint az évenkénti közel 20 szakvásár nem csak a régió kiállítóit, hanem számos külföldi vendéget is a városba vonz.

A hivatás-turizmusban rejlő lehetőségek kihasználása és a város adottságai indokolják egy nemzetközi rendezvény-központ kialakítását, ahol a konferencia-központ és a vásárközpont funkciói integráltan, egy szervezeti egységben valósulnak meg. A rendezvény-központ háttér-infrastruktúrája biztosított, legyen szó akár szállodai kapacitásról, akár a kellő számú tolmácsokról. Ez utóbbiak esetében számításba vehetők a JPTE különböző nyelvi tanszékeinek oktatói, valamint a JPTE és a POTE angol nyelvű képzését végző szakemberei egyaránt.

A fejlesztés telepítésénél nem elhanyagolható az sem, hogy Pécsről könnyen megközelíthetők a konferenciák kísérő rendezvényeinek szokásos helyszínei, pl: a Duna-Dráva Nemzeti Park, a Mecsek - Villányi Kiemelt Üdülőkörzet, vagy a régió nemzetiségi hagyományait őrző települései.

Kaposváron évente közel 200, zömében nemzetközi, szakmai konferencia kerül megszervezésre, melyek döntően két nagyobb intézményben szerveződnek. A Kaposvári Egyetem 500 férőhelyes nagyterme mellett négy 150 férőhelyes szekcióterem üzemel, a Flamand Inkubátorházban pedig egy 300 férőhelyes konferenciaterem működik. Mindkét helyszínen tolmács berendezés működik, a város felsőfokú oktatási intézményeinek nyelvi tanszékeiről a rendezvények tolmácsai biztosíthatók. A város konferencia turizmusa döntően az idegenforgalmi, turisztikai, erdészeti, agrár és egészségügyi szakterületeken szerveződik.

Kaposvár jelentős hagyományokkal rendelkezik a nemzetközi szakvásárok szervezésében. Kiemelkedik közülük az évente megrendezett Alpok-Adria Vásár, de emellett számos kisebb vásárt is szerveznek az intézményeknél.

A város vásár- és konferencia turizmus szervezésére vonatkozó adottságai a jelenlegi jó adottságokra alapozva fejleszthetők.

A Balatonpart szezonon kívüli üdülő-kapacitása hagyományosan otthont ad konferenciáknak. A feltételek adottak, hogy a térség intenzíven kapcsolódjon be a nemzetközi és hazai konferencia turizmus vérkeringésébe.

Tolna megye adottságai is megfelelőek a konferencia- és vásárszervező tevékenység fejlesztésére, az utóbbi tekintetében szakvásárok (élelmiszeripar, szőlészet – borászat, ipar és kereskedelem, stb.) formájában. A megfelelő adottságokkal a megye városai elsősorban

Szekszárd, Dombóvár, és Paks rendelkeznek. Konferencia szervezésben a terület- és vállalkozásfejlesztésben, valamint egészségügyi, oktatási, és kulturális területeken vannak hagyományok.

A program célja

A régió rendezvényszervezési adottságainak fejlesztésével a Dél-Dunántúl fokozott bekapcsolása a nemzetközi tudományos és gazdasági élet vérkeringésbe, ezáltal a régióbeli vállalatok versenyképességének javítása, üzleti kapcsolatrendszerének bővítése, a régióbeli tudományos szervezetek nemzetközi kapcsolatainak és együttműködésének fejlesztése, mindezekon keresztül a régió image-ének pozitív formálása.

(A továbbiakban az anyag a regionális konferencia központ részletezésével foglalkozik.)

A kedvezményezettek köre

Bár természetes elvárásként jelentkezik a létrehozandó komplexum nyereséges működtetése, a fejlesztés elsődleges célja a közvetett hasznok maximalizálása. A sikeres működés legnagyobb haszonélvezői a régió gazdasági és tudományos szervezetei. A nyereséges működtetés közvetlen haszonélvezője a komplexum tulajdonosa, működtetője lesz, valamint azon szervezetek, melyek a rendezvények kapcsolódó szolgáltatásaiból tesznek szert gazdasági haszonra (pl. szállodák, fordítóirodák, vendéglátóipari egységek). A közvetlen hasznok értékelésénél figyelembe kell vennünk az esetleges másodlagos, alternatív hasznosításból származó bevételeket is.

A területi hatókör

A program legnagyobb hatással a Dél-Dunántúl gazdasági és tudományos életére illetve idegenforgalmára van, de kisugárzása országos méretű lehet, a sikeresen a régióba vonzott rendezvények léptékétől függően. A tervezett fejlesztés a régiós kohézió erősítésének hatékony eszköze.

A program leírása

A konferencia turizmusban a megvalósítandó létesítmény beruházásának előkészítéseként olyan figyelőrendszert szükséges életre hívni, amely korrekt adatokat gyűjt össze a korábban a régióban megrendezésre került nagyobb konferenciákról, kiemelve azokat, amelyeket a kapacitás hiány miatt nem tudott a régió felvállalni.

A program a konferenciaközpont létrehozását együtt tartja indokoltnak az egymást kiegészítő funkciók okán. A helyszín kiválasztásához figyelembe kell venni a központ tervezett méreteit (főfunkció: 1500-2000m², kiegészítő funkciók: 400m²), kapacitását, (konferenciatermek, szemináriumtermek, kiszolgáló infrastruktúra, stb.), gondoskodni kell természetesen a megvalósítás során a zökkenőmentes megközelíthetőségről, a közlekedési infrastruktúra fejlesztését ennek alárendelni. És nem utolsósorban a megoldandó feladatok közé tartozik a megfelelő szálláshelyi környezet – üzleti alapon történő létrehozása is, csakúgy mint a további kapcsolódó szolgáltatások könnyű elérhetősége. A komplexum leírása csak a programfejlesztés illetve a tendereztetés stádiumában véglegesíthető, így a központ részletesebb leírása jelen fázisban nem lehetséges.

Potenciális helyszínként a régió több pontja jöhet szóba, ezért a helyszín kiválasztását versenytárgyalás alapján célszerű eldönteni.

Alapvető kérdés a telek illetve a komplexum tulajdonjogának meghatározása, a meglévő kiszolgáló infrastruktúra (szálloda- és éttermi kapacitás, kulturális kiegészítő programok lehetősége, stb.), a bevont források összetétele, az esetleges természetbeni hozzájárulások megoszlása, megközelíthetőség, stb. fog függeni. A konkrét megvalósítás a központ tulajdonosának/üzemeltetőjének feladata lesz. A kivitelezési munkálatokat a központ tulajdonosa illetve működtetője tendereztetésében lehet elvégezni, az építkezés ütemezése a források rendelkezésre állásának függvénye lesz.

A központ megvalósítása és beindítása stádiumában intenzív PR kampány segíthet a fejlesztés népszerűsítésében, az első rendezvények odavonzásában, további támogatók bevonásában.

Várható hatások/eredmények

- közvetlen eredményként létrejön a régió legnagyobb, nemzetközi konferenciák befogadására alkalmas, többfunkciós központja; ehhez kapcsolódóan a központ másodlagos hasznosítása és a kapcsolódó szolgáltatások illetve infrastruktúra kiépülése révén a lakosság ellátottsága javul,
- régióbeli gazdasági szereplők (cégek, szakmai szervezetek) piaci helyzete erősödik, üzleti lehetőségeik, kapcsolatrendszereik bővülnek,
- régióbeli egyetemek, kutatóintézetek, szakmai szervezetek nemzetközi elismertsége, kapcsolatrendszere nő,
- régió információ ellátottsága javul, hozzáférés a legfrissebb tudományos és gazdasági adatokhoz, fejlesztésekhez,
- a konferencia résztvevői révén a régió idegenforgalma nő, a magas színvonalú kapcsolódó szolgáltatások fejlődnek, a régió image pozitívan formálódik.

A végrehajtás értékelési kritériumai

Közvetlen mérési lehetőség a szervezett konferenciák résztvevőinek száma, a rendezvényeken az igénybevett terület (m²) nagysága, valamint a központot működtető cég árbevétele. Kapcsolódó hatásként számszerűsíthető a rendezvényekhez kapcsolódóan a városban/régióban töltött vendégéjszakákból, illetve az igénybevett kapcsolódó szolgáltatásokból származó bevételek.

Közvetett, nehezebben számszerűsíthető pozitív hatás a rendezvényeken történő információcsere, az ennek nyomán kiadott publikációk illetve létrejött nemzetközi együttműködések, a régió pozitív imagének erősítése, a gazdasági, tudományos és kulturális élet intenzívebbé válása a régióban. Ezen közvetett hatások kvalitatív piackutatási módszerrel becsülhetők (kérdőív, csoportinterjú).

Végrehajtásért felelős szervezetek és egyéb közreműködők

A program kifejlesztésére, koordinálására pályáztatás útján professzionális céget kell megbízni. További főbb aktorok:

- megyei önkormányzatok
- városi önkormányzat

- régiós és megyei fejlesztési tanácsok
- régióbeli tudományos intézetek
- régióbeli kamarák

egyéb partnerek:

- régiós idegenforgalmi és kulturális központok
- régiós vállalkozásfejlesztési központok
- illetékes minisztériumok

Költségvetés, források és pénzügyi ütemezés

A régióknak és a kiválasztott helyszínen helyi erőinek a telek megszerzéséig, a program kifejlesztéséig és a tendereztetésig kell a költségeket mindenképpen felvállalnia. A konkrét beruházást legalább részben meg kell próbálni vállalkozói tőkével finanszírozni, alternatíva lehet egy, az érdekeltekből alakult konzorcium által létrehozott gazdasági társaság, mint a program megvalósítója.

Az építési telket az illetékes helyi/megyei önkormányzat ingyen bocsátja a program rendelkezésére. A telek és a projektfejlesztés és tervezés költségeit a területfejlesztési céllelőirányzatból pályázat útján kellene biztosítani. A kapcsolódó szolgáltatások fejlesztéséhez szükséges beruházásokat mindenképpen piaci alapon kell megvalósítani. A főfunkció kialakításának becsült forrásigénye - helyszíntől függően - 300-400 millió forint körül mozoghat. Ennek finanszírozása a következő összetételben képzelhető el:

- 100 millió a gazdasági céllelőirányzatból
- 50 millió a területfejlesztési céllelőirányzatból
- 100 millió a majdani tulajdonosoktól, részarányuknak megfelelően
- 50 millió a társhasznosítók előfinanszírozásából (pl. sport vállalkozások, vállalkozói központok, stb.)
- 50 millió a régió kamaráitól és egyéb érdekelt szakmai szervezeteitől (pl. idegenforgalmi szervezetek)
- a fennmaradó rész hitelből

A program megvalósításának időrendje a következők szerint alakulhat:

- 1999: program fejlesztés (terület kijelölése, funkciók lehatárolása, közreműködők megkeresése, támogatásuk biztosítása)
- 2000: tendereztetés; kivitelezés
- 2001: központ megnyitása, első rendezvények

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Zala megye dél-keleti részét is érintheti a program közvetett hatása. A megye északi fele, benne Zalaegerszeg inkább a Nyugat-magyarországi városok (Győr, Sopron, Szombathely) felé gravitál.

VII. Prioritás: Az idegenforgalom fejlesztése

A régiót idegenforgalmi hagyományai és változatos vonzerő-arculata képessé teszi egy turizmusra épülő, a fenntartható gazdasági növekedést elősegítő, komplex fejlesztési csomag befogadására, mely a turizmust, mint húzóágazatot kívánja a régió fejlesztésének egyik központi elemévé emelni. A fejlesztés révén a régió szélesebb körű és magasabb színvonalú turisztikai szolgáltatásokat ajánlhat, egységes keretbe foglalva, és hatékonyan kommunikálva azokat az érdeklődők felé. A régió ezáltal a bel- és külföldi turisták számára egyaránt vonzóbb célponttá válhat, megnövekedhet a régióban eltöltött vendégéjszakák száma és a turistaköltés, így várható az ágazatból származó bevételek és az ágazatban foglalkozottak számának növekedése.

A program a regionális turizmusfejlesztési stratégia céljával tüzi ki egy egységes turisztikai háló megformálását, melyhez elengedhetetlen

- a kínálati háló egyes szegmensein belül (pl. gyógyturizmus, falusi turizmus, stb.) az elérhető szolgáltatások portfóliójának növelése, színvonaluk emelése, szakemberek jobb felkészítése,
- a regionális turisztikai kínálat hálavá fűzése, valamint az ágazati céloknak a vidék- és gazdaságfejlesztési célokhoz történő igazítása érdekében a turizmus szervezésével és irányításával megbízott szervezetek egymás közötti és kifelé irányuló kapcsolatrendszerének, kommunikációjának javítása,
- a turisztikai kínálat regionális szintű egységes promóciójának - mint a régiómarketing stratégia szerves részének - kidolgozása, kivitelezése.

A turizmusfejlesztés operatív programjai megfogalmazásakor figyelembe veendő, hogy a régió lehetőségei, adottságai között, melyek igen széles skálán mozognak, szelekcióra van szükség. A területfejlesztési programozás szempontjaival összhangban lévő szelekciós tényezők az alábbiak:

- olyan programok valósuljanak meg, melyek döntően befolyásolják a régió arculatát és a termékfejlesztés fő irányait;
- a programok regionális hatásúak legyenek;
- jelentős legyen az önszerveződési elem, melynél a területfejlesztés feladata a meglévő kezdeményezésekre való rásegítés.

A fenti szempontok figyelembevételével került az operatív programozásra kiválasztva

- a gyógy- és termálturizmus
- a falusi- és ökoturizmus
- a borturizmus, mely integráltan jelenik meg a borgazdasági klaszterben, valamint
- a turisztikai termékfejlesztés, mely a programba a régió marketing részeként került be.

E fejlesztési igények a régióknak egy természetközeli, aktív pihenést biztosító arculatot kölcsönöznek, ugyanakkor a kiválasztott terméktípusok a vidékfejlesztés leghatékonyabb eszközei is. A jól működő vadászturizmus szintentartása és fejlesztése elválaszthatatlan a vad- és erdőgazdálkodás kérdéseitől.

A régió sokszínűsége ugyanakkor többleterőforrások esetén számos további, a régió arculatát gazdagító termékfejlesztést tesz lehetővé. Ilyen etnikai sokszínűséget, a történelmi örökséget és a gazdag programkínálatot szintetizáló kulturális turizmus, a régió központjaiban erősödő konferenciaturizmus, valamint a rekreációt, az aktív pihenést nyújtó hobby-turizmus területei (horgászat, vízparti üdülés, vízi sportok, lovaglás, íjászat, golf, vadászat).

Megjegyzendő, hogy a régió turisztikai adottságai között kiemelt jelentőségű a Balatonnal való közvetlen kapcsolat. A térséget érintő Balatonpart turisztikai fejlesztésének ezért a régió stratégia céljai között kell szerepelnie.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Az idegenforgalom fejlesztése Zala megye számára is kitörési pont. A megye gazdag természeti és kulturális értékeivel tud kapcsolódni. A gyógy- és termálturizmus, a falusi- és ökoturizmus a megyei adottságokkal összhangban van. Sok a közös kapcsolódás a turisztikai termékfejlesztés területén is.

VII/1. Stratégiai Program: Termál és gyógyturizmus fejlesztése

VII/1.1. Operatív Program: A gyógy- és termálturizmus fejlesztése

Indoklás

A gyógy- és a termálturizmus nemzetközi viszonylatban is fokozódó jelentőséggel bír. Hazánk és szűkebb régióink kiváló adottságokkal rendelkeznek ezen terméktípusok terén, így operatív programként való kezelésük szükségszerű. Ezt a következő tényezők is bizonyítják:

- A hévizek hazánk legjelentősebb természeti értékeihez tartoznak. Régióink országos viszonylatban is igen gazdag gyógy- és termálvizekben, így az ezekben rejlő lehetőségek kiaknázása alapvető fontosságú.
- Ezen értékek nem csak belföldi, hanem nemzetközi vonzerőt is jelentenek. Ez utóbbi különösen igaz a gyógyturizmusra.
- A civilizáció előrehaladtát párhuzamosan követő növekvő számú, gyógy- és sok esetben termálvíz által is sikeresen gyógyítható betegségek -mozgásszervi, gyomor- és bélbántalmak, nőgyógyászati-, fogíny- és szájbetegségek, légzőszervi, szív- és érrendszeri elváltozások, bőrbetegségek- kezelésében ezen értékeket sikeresen hasznosítják.
- A gyógy- és termálturizmus jelentősen hozzájárul a vendégforgalom szezonálisának enyhítéséhez, vendégei rendszerint hosszú ideig tartózkodnak az üdülőhelyen, valamint a panaszok enyhítése érdekében az átlagosnál többet is hajlandóak költeni.
- A gyógy- és termálvíz hasznosítására a Dél-Dunántúlon igen nagy értékű infrastrukturális háttér rendezkedett be, amely felújítás és korszerűsítés hiányában elértéktelenedik.
- A régió Balatontól távolabb eső, belső területeinek vendégforgalmában az egyik legmeghatározóbb generáló erő a gyógy- és a termálturizmus.
- A gyógy- és termálturizmus fejlesztésével széleskörű terület- és településfejlesztési hatásokat érhetünk el (a fürdők nem csak az üdülőhelyen, hanem a környező településen lévő szolgáltatóknak is megélhetést, jövedelem-kiegészítést jelenthetnek a vendégek

részére biztosított kiegészítő programlehetőségekkel, így igen jelentős multiplikátor hatással bírnak).

A program célja

Általános célok

- a vendégforgalom növelése,
- nagyobb jövedelmű vendégek megnyerése a dél-dunántúli fürdők felkeresésére,
- új piaci szegmensek megjelenése,
- a fürdők összefogásán alapuló közös fellépés és érdekérvényesítés.

Közvetlen célok

- esztétikus fürdők kialakítása,
- új szolgáltatások bevezetése, a meglévők korszerűsítése,
- technikailag, műszakilag magas színvonalat biztosító fürdők,
- a fürdők képzett munkaerővel való ellátottságának növekedése,
- a fürdők ismertségének növelése,
- az üdülőhelyek környéke idegenforgalmi lehetőségeinek bekapcsolása a kínálatba.

A kedvezményezettek köre

Célcsoport-meghatározás

Földrajzi alapú célcsoport-meghatározás:

A dél-dunántúli fürdők célpiacait földrajzi szegmentálás alapján az eddigi tapasztalatok és felmérések figyelembe vételével jól meghatározhatjuk. Eszerint részben a belföldi vendégkör képezi (Budapest, alföldi területek, régióon belüli települések), részben pedig a német, osztrák, holland és horvát vendégkör. Ezen területekről érkező vendégek nagyobb számban történő vonzása továbbra is kívánatos.

Motiváció alapú célcsoport-meghatározás:

A felmérések tanúsága szerint az emberek túlnyomó többségben a gyógyulás, a betegségek panaszainak enyhítése miatt keresik fel mind a termál-, mind a gyógyfürdőket. A nyári időszakokban a fürdők strandszolgáltatásai iránt is megnövekszik a kereslet, ezt a rekreálódás, a pihenés iránti igény motiválja, azonban e mellett továbbra is jelen van az előbbi motiváció. A termál- és gyógyfürdőkkel kapcsolatos általános megítélés szerint a gyógyulás, a panaszenyhítés jellemző, ami abból következik, hogy a dél-dunántúli fürdők többsége nem tud olyan szolgáltatásokat felkínálni, amelyek növelnék a rekreációs, prevencióval motivációval érkező vendégek forgalmát. Új szolgáltatások bevezetésével és kiépítésével (wellness) jelentősen kiszélesíthető lenne a fürdőket felkereső vendégkör. E során nőhet azoknak az aránya, akik egészségük megőrzése, kikapcsolódás, sportolás motivációjával keresik fel a fürdőket.

Jövedelem alapú célcsoport-meghatározás:

A fürdők jelenlegi szolgáltatásaikkal a középosztály, alsó középosztály számára tudnak programot, szálláslehetőséget biztosítani. Az erős gyógyászzal rendelkező fürdők esetében különösen jelentősnek mondható a közép- és időkorú vendégek forgalma, a szezonálisan nyitvatartó termálfürdők esetében a nyári forgalomban már a fiatalabb korosztályok is megjelennek.

A fürdők termékfejlesztésével (wellness szolgáltatások, magas komfortfokozatú szálláshelyek) az idősebb korosztályok mellett a fiatal párok, a családosok, menedzserek megjelenésére is számítani lehet. A szolgáltatások minőségi javulásával a fürdőket felkereső vendégkör már a magasabb jövedelemmel rendelkező rétegekkel bővíthet ki.

Összességében megállapítható, hogy a fürdők állapota, jelenlegi szolgáltatásstruktúrájuk nem teszi lehetővé új piaci szegmensek megjelenését. Erre csak egy erőteljes, programozott termékfejlesztés segítségével nyílik esély. A meglévő szolgáltatások továbbfejlesztésével, a wellness szolgáltatások bevezetésével a következő célcsoportok megjelenésére lehet számítani:

- a rekreációs, kikapcsolódást nyújtó, egészségmegőrző szolgáltatások a hazai lakosság számára is vonzóak, így növekedhet a fürdőkben a belföldi vendégforgalom, de ez pozitívan hat a külföldi forgalomra is (fő küldőterületek között szerepel a német, osztrák, holland, horvát, szlovén),
- várhatóan az új szolgáltatásokat a hagyományosnak tekinthető közép- és időskorú népesség mellett a fiatal párok, családosok, vezető beosztásúak is előszeretettel látogatják,
- a színvonal emelkedése, néhány már ma is jelentős vendégforgalmat lebonyolító fürdő esetében a magas komfortfokozatú hotelek módosabb rétegek megjelenését idézhetik elő.

Általános kedvezményezett kör

- a gyógy- és termálüdülők vállalkozásai
- környékbeli, kiegészítő szolgáltatást nyújtó vállalkozások, szervezetek

Közvetlen kedvezményezettek

- a régió gyógy- és termálfürdőit üzemeltető cégek, önkormányzatok

Területi hatókör

A program érinti Baranya, Somogy és Tolna megye összes termál- és gyógyfürdőjét.

A program leírása

A fürdők jövőképek megfogalmazása

A fürdőfejlesztés egyik alapproblémája az, hogy a fürdők rendelkezzenek egy stratégiával arról, hogy miként szeretnék önmagukat hosszabb időtávlatot követően látni. Ez a specializálódás, valamint a vendégfogadás volumenének kérdését vetíti előre. A fürdőknek el kell dönteniük, hogy a meglévő adottságok mellett milyen speciális szolgáltatások kiépítését tartják szükségesszerűnek, valamint mekkora vendégforgalmat szeretnének generálni szolgáltatásaikkal. A fürdők speciális szegmensek lehatárolásával olyan szolgáltatások kialakítását kezdeményezhetik, amelyeket a régióban csak ők tudnak a legmagasabb színvonalon teljesíteni. A specializálódás segítségével lehetővé válik, hogy a fürdők egymás melletti létüket ne egymás konkurenciájaként éljék meg, hanem éppen ez sarkalja őket összefogásra. Alapvetően három típus különíthető el:

- Erős gyógyászati jelleg kialakítására törekvő fürdők: ide tartoznak azok olyan adottságokkal (gyógyvíz, erős gyógyászati részleg, gyógykórház) rendelkező fürdők, amelyek lehetőséget kínálnak a gyógyturizmus megalapítására.
- Élmenyfürdők a régióban: tisztában kell lennünk azzal, hogy nem mindegyik fürdő adottságai teszik lehetővé azt, hogy a gyógyturizmust fejlesszék. Vannak ugyanis olyan

fürdők, amelyek erőssége inkább a rekreáció kínálta lehetőségben mutatkozik meg. Ezek a fürdők a kikapcsolódni vágyó, a prevenciót fontosnak tartó emberek igényeit elégíthetik ki. A kifejezett gyógyszolgáltatások mellett igen széles piac kínálkozik ezen a területen is. A külföldi tapasztalatok is bizonyítják, hogy a fürdők nem csak a gyógyítás követelményeinek kell megfeleljenek, hanem olyan szolgáltatásokat is kell biztosítani, amelyek az egészségükért valamit tevő emberek igényének is megfelelnek. Ezt jelenleg a fürdők többsége nem tudja nyújtani.

- A fürdők egy harmadik típusát a komplex jellegűek alkotják. Ebbe a csoportba tartozhatnak bele azok, amelyek mind a gyógyszolgáltatás, mind az élményfürdőzés lehetőségét fel tudják kínálni.

A jövőkép további pontos meghatározása érdekében szükségesnek tartjuk, hogy minden fürdő készítse el önmaga ezredévet követő fejlesztési stratégiáját. A stratégiák ütemekre bontva mutatnák be azt, hogy a fürdő által elérni kívánt szint megvalósulásához milyen konkrét feladatok elvégzésére van szükség, az mekkora költségeket emésztene fel. A jövőkép meghatározása azonban csak egy hosszabb periódus eredménye lehet, mivel a fürdők többsége a jelenleg meglehetősen változó finanszírozási helyzetben nem tudja megítélni, hogy egy esetleges specializálódás eredményeket vagy veszteségeket jelentene számára.

Termékfejlesztés a fürdőkben

A fürdők többségére általánosan jellemző, hogy kialakult szolgáltatásstruktúrájuk nem követi mindenben a nyugati tendenciákat. Ez különösen a wellness szolgáltatásokra vonatkozik, amelyek hiányossága komoly problémát okoz. A wellness lényege, hogy az emberek különböző szolgáltatások igénybevétele mellett testi, lelki és szellemi felfrissülésben részesedhetnek. Míg a gyógyító szolgáltatások rendszerint kiépültek és működnek a fürdőben, addig a prevencióra, a kikapcsolódásra lehetőséget teremtő kínálat teljes egészében kialakulatlan képet mutat. A prevenció lehetőségei alapot biztosítanak arra is, hogy a vendégek ne csak az üdülőhelyen töltsék szabadidejüket, hanem bekapcsolódhassanak a környező vidéki térségek is az egészségmegőrző programokba. Ilyen lehetőségként kínálkoznak a következők:

- gyógylovaslás,
- természetjárás,
- kerékpártúrák,
- fitness, aerobic,
- általános kondíciót javító programcsomagok kialakítása,
- fogyókúra programcsomagok kialakítása,
- tisztítókurák,
- természetgyógyászat.

Hasonlóan fontos az egészséges életmódhoz köthető egészséges étkezési lehetőségek megtelepítése a fürdőkben, amelyhez a vendéglátók együttműködése szükséges.

Javaslatunk alapján azokat a fürdőket, amelyek eltökélt szándékkal kívánnak wellness szolgáltatásokat kiépíteni, ösztönözni kell arra, hogy új termékek kifejlesztését indítsák meg akár környékbeli vállalkozások, szervezetek bevonásával.

A termékfejlesztés tovább kell folytatódjon természetesen a gyógyszolgáltatások területén is.

Humánerőforrás-képzés

Az új szolgáltatások bevezetése, a vendégekkel való törődés képzett munkaerőt kíván a humán erőforrások teljes spektrumában. Javaslatunk alapján az elkövetkezendő években a fürdők munkaerő képzési stratégiájában a következők kell szerepeljenek:

- idegen nyelv oktatás (német, angol, horvát),
- menedzserképzés,
- szakképzés (vízkezelő gépész, uszodamester, átmozgató masször, gyögmasször),
- animátor képzés

Szükséges a fürdővezetés továbbképzése is speciális vezetői tréningek segítségével, valamint a tapasztalatok alapján hazai és külföldi gyógy- és termálfürdők látogatása (elsősorban német, osztrák, francia, holland), ottani vezetőkkel való eszmecsere is jelentősen hozzájárul az ismeretszerzéshez. A szakmai utak a fürdők alkalmazotti körére is kiterjedhetnek.

Beruházások megvalósítása a fürdőkben

A nyugati, korszerű fürdők és a világpiaci tendenciák megismerésével, a hazai fürdők számára világossá vált, hogy külföldiekkel szemben több területen jelentős elmaradással küzdenek. Általánosan elmondható, hogy a régió gyógy- és termálfürdőinek infrastruktúrája a folyamatos tőkehiány miatt értékét veszítette. A fürdők épületei általában kívülről egy 70-es, 80-as évek elejebeli jellegtelen képet mutatnak, hiányoznak az attraktív megjelenés eszközei, formái, a merészebb építészeti megoldások. A helyzet sajnos belülről sem kedvezőbb. A belső terek, az épületek felújításra szorulnak, a medencék korszerűsítést igényelnek. A régi stílusú épületek, kiszolgáló egységek, a korszerűtlen, és elavult technikai berendezések most egyszerre igényelnek hatalmas beruházásokat, amelyeket a fürdők képtelenek rövidtávon önmaguktól finanszírozni.

A felmérések azt bizonyítják, hogy a fürdők a következő beruházások megvalósítását tartják szükségesszerűnek az elkövetkezendő években:

- a beruházásokhoz szükséges kiviteli, építési tervek elkészítése,
- a meglévő medencék felújítása, korszerűsítése, valamint további új medencék építése,
- medencék vízforgatókkal történő felszerelése,
- meglévő szálláshelyek korszerűsítése, valamint magas komfortfokozatú szállodák felépítése beruházók segítségével,
- gyógyközpontok fejlesztése és kiépítése,
- a fürdők külső-belső esztétikai megjelenésének javítása, fogadó és kiszolgáló épületrekonstrukciók, parkosítás, virágosítás a fürdőkben.

Regionális promóció

Kiadványpolitika, egyéb promóciós lehetőségek

A kiadványok fontos eszközei a reklámtevékenységnek, így használatuk minden kétséget kizáróan célszerű. A kiadványpolitika struktúráját azonban végig kell gondolni annak megfelelően, hogy az adott fürdő milyen jövőképet megvalósításán dolgozik.

- Ez alapján azok a fürdők, amelyek gyógyászatukkal szeretnének kitűnik általános bemutatkozó prospektusokon kívül specializált brossúrák kiadását is tervbe kell venniük.
- Azok pedig, akik inkább élményfürdő szolgáltatásaikat szeretnék bemutatni a vendégeknek, olyan prospektus készítését kell felvállalni, amelyek ennek megfelelő programokat, lehetőségeket kínálnak a vendégek részére.

A fürdők egyéni kiadványpolitikájuk mellett a regionális megjelenésre is nagy hangsúlyt kell fektessenek, mert összefogva erősebb kínálatot tudnak kimunkálni. Javaslatunk alapján a következők várnak megvalósításra:

- Prevenációs kiadvány: a kiadvány célja, hogy elsősorban a magyar lakosság számára ismertesse az egészségmegőrzés fontosságát, a prevenció és a wellness lényegét. Az ismeretterjesztő kiadvány a magyar lakosság számára még kevésbé ismert fogalmak bevezetésével egyfajta tartalmi összekapcsolódás valósulhatna meg a prevenció és gyógy-, ill. termálfürdők között.
- Regionális termál- és gyógyfürdő katalógus
- Regionális gyógyfürdő kalauz: A kiadvány a régió erős gyógyászati szolgáltatásokkal rendelkező gyógyfürdőit mutatná be.
- Regionális élményfürdő katalógus: Az élményfürdő, prevenció szolgáltatásokat nyújtó fürdőket mutatná be.

Ezek mellett más promóciós lehetőségek kidolgozására is lehetőség nyílik, úgy mint a multimédiás CD-re, a **RIB által létrehozott és működtetett** regionális WEB oldalon **történő részletes bemutatkozás, a termálfürdők és szolgáltatásaik menedzselésére.**

Kiállítások:

A fürdők egy része rendszeresen jár kiállításokra, ahol személyesen találkozhatnak a potenciális vendégekkel, míg másik része nem fordít jelentős figyelmet neki. A megalakult Dél-Dunántúli Gyógy- és Termálfürdők Egyesülete, valamint a Délnyugat-Magyarországi RIB kiváló lehetőséget kínál **Termál- és gyógyturisztikai Munkacsoportján keresztül** minden fürdő számára akár önállóan, akár képviselővel saját termékeik megjelentetésére. Javaslatunk alapján elsősorban az alföldi vásárokon, a helyi és budapesti vásárokon kell tervezni a kiállításokat, de megoldást kell teremteni egy-egy külföldi piacon (főként német, osztrák, holland, horvát) való megjelenésre is.

PR

PR kapcsolatok a szakmával

A szakmával történő kapcsolattartás, a jó viszony kialakítása minden fürdő saját érdeke. Országos, regionális, megyei és kistérségi, de helyi szinten is egyaránt fontos, hogy a gyógy- és termálfürdők tevékenységét, szolgáltatásait elismerjék, az általuk végzett promóciós tevékenységben azokat megjelentessék. Ennek eszközei a következők lehetnek:

- rendszeres találkozók és konzultációk szakmai szervezetekkel minden szinten,
- előadásokon, konferenciákon való részvétel,
- a médiákban történő megjelenés, sajtótájékoztatók szervezése,
- a fürdők bemutatása, szakmai szervezetek képviselőinek meginvitálása (study tour).

Külső PR

A potenciális turisták felé irányuló és hosszútávra szóló külső PR jelentősen járul hozzá a fürdőkről kialakuló arculathoz. Ennek kihasználása tehát teljes intenzitással kell történni.

Külföldön:

- külföldi neves folyóiratok újságíróinak a fürdőbe történő meginvitálása (reklámriportok, tudósítások),
- testvérvárosi és testvérmegyei kapcsolatok kihasználása: vezetőik, újságíróik, rádió és TV munkatársaik számára a kastély bemutatása,

Belföldön:

- jelentős, beutaztatással és belföldi turizmussal foglalkozó utazási irodák számára a régió bemutatása,

- országos és megyei lapok, rádiók és TV-k munkatársainak study tour szervezése,
- sajtótájékoztatók tartása.

Minőségbiztosítás bevezetése a fürdőkbe

A minőségbiztosítás mind a vendégek, mind a fürdők érdekét szolgálja. A turizmus nemzetközi tendenciája is azt mutatja, hogy a szolgáltatások tartalma és ára közötti összefüggések meghatározó jelentőségűek, valamint a vendégeknek tartózkodásuk során kiszámítható és minőségi termékek igénybevételére van szüksége. A fürdők minőségbiztosítása így meghatározó jelentőségű rövid és hosszútávon egyaránt. Ennek jegyében a következő feladatok megvalósítására van szükség:

- a minőségbiztosítás szempontrendszerének kidolgozása (szabvány), valamint
- a fürdők minőségbiztosítása.

Várható hatások

A fenti program megvalósításával a következő konkrét hatások, eredmények érhetők el:

- speciális szolgáltatásokkal rendelkező fürdők,
- esztétikus, igényes kialakítású fürdők,
- a nyugat-európai és a világtendencia igényeit is kielégítő gyógy- és wellness szolgáltatások megjelenése a fürdőkben,
- magas komfortfokozatú hotelek megjelenése,
- a vendégforgalom növekedése (új, nagyobb jövedelmű piaci szegmensek megjelenése)
- képzett munkaerő a fürdőkben,
- a fürdők ismertségének növekedése.

Végrehajtásért felelős szervezetek

A program megvalósításához egy olyan szervezet megnevezésére van szükség, amely közvetlenül is érdekelt a leírtak teljesülésében. **Régióinkban ezt a szerepet a Dél-Dunántúli Regionális Idegenforgalmi Bizottság Gyógy- és Termálturisztikai Munkacsoportja vállalhatja fel amelynek tagja a régió valamennyi gyógy és termálfürdője és abban érdekelt szervezete, elnökségén keresztül pedig a Dél-Dunántúli Gyógy- és Termálfürdők Egyesülete. Ez utóbbi szervezet** 1998. őszén alakult meg, alapszabályában foglalt feladataként a következőket határozta meg:

- a regionális gyógy- és termálfürdő ill. -turizmus fejlesztési koncepció, terv és program kidolgozása,
- előző megvalósításához források felkutatása és igénybe vétele, az ehhez szükséges pályázati projektek elkészítése és elkészíttetése,
- együttműködés és régió non-profit turisztikai információs hálózatával,
- együttműködés a régióba beutaztató bel- és külföldi utazási irodákkal, utazásszervezőkkel,
- együttműködés a regionális idegenforgalmi és idegenforgalmi tevékenységet is végző szervezetekkel,
- együttműködés a kapcsolódó szolgáltatókkal (pl. szállodaláncokkal, Volánnal, MÁV-val),
- a régióban a szakmai színvonal emelése, a fürdőkben a szolgáltatások minősítésének és minőségellenőrzési rendszerének kidolgozása és megvalósítása,
- etikai kódex kidolgozása,

- a szolgáltatások színvonalának emelése érdekében rendszeres szakmai képzés (beleértve az idegen nyelvi felkészítést is) szervezése és lebonyolítása, - ehhez a lehetséges pályázati és egyéb támogatások felkutatása és megszerzése,
- regionális marketing tevékenység folytatása, mint:
 - marketing kutatások, elemzések
 - termékfejlesztés
 - promóciós programok szervezése, lebonyolítása (pl.: vásárképviselő, road show-k
 - bel- és külföldön)
 - promóciós eszközök megvalósítása (kiadványok, multimédiás CD, plakátok, egyéb
 - vizuális ill. audiális reklám anyagok, spot-ok elkészítése)

A RIB fenti munkacsoportja megalapítása során figyelembe véve az egyesület fent is javasolt célkitűzéseit meghatározta a lehetséges és végrehajtható stratégiai célokat, feladatokat.

Önálló koordinációs iroda létrehozása nem célszerű, mert további megosztottságot teremt a források hatékony felhasználásával, ehelyett a RID szakmai munkacsoportja koordinálásával a RIB Titkársága és a régióban működő TUORINFORM integráció hajtaná végre a feladatokat, esetenként a célnak megfelelő külső szakértők bevonásával.

További lehetséges közreműködő egyebek mellett a Dél-Dunántúli Regionális Területfejlesztési Tanács és annak Ügynöksége.

Költségvetés, források és pénzügyi ütemezés

A program végrehajtása több milliárdos összeggel lehetséges. Az igen jelentős összegnek csupán töredéke áll rendelkezésre a fürdők önerejéből, a hiányzó meglehetősen jelentős nagyságú tőke pályázatok útján nem nyerhető el. Ennek az az oka, hogy országos szinten sem áll rendelkezésre ekkora összeg. A fürdők rekonstrukciójának finanszírozása nem csak regionális összefogás, hanem országos akarat kérdése is. Néhány ponton azonban regionális és megyei szinten is koordinálható a finanszírozás:

- Délnyugat-Magyarországi RIB pályázatai,
- Dél-Dunántúli Regionális Területfejlesztési Tanács Phare pályázatai,
- Megyei Területfejlesztési Tanácsok pályázatai.

Szükségesnek tarjuk a fenti szereplők egymás közti és a Délnyugat-Magyarország Regionális Idegenforgalmi Bizottság Gyógy- és Termálturisztikai Munkacsoportjával való rendszeres konzultációját és a fenti szereplők forráskoncentrációját. A források koncentrációjára igen nagy szükség mutatkozik, hiszen a fürdők beruházásai több tíz millióra rúgnak, néha a százmilliót messze meghaladó összegeket is elérik.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Zala megye termál- és gyógyfürdőin keresztül kapcsolódni tud a programhoz, mely tipikusan nem a megyehatáron „megálló” program. Hévíz teljesen speciális kategóriát képez, a fürdőt nem jellemzik a régió többi üdülnhelyét meghatározó problémák.

VII/2. Stratégiai Program: Szelíd turizmus fejlesztése

A program leírása

A rurális területek fejlesztésének egyik legjobb lehetősége a falusi turizmus és az ahhoz kapcsolódó, vidéki területeken szervezhető programokban rejlik. A régió adottságai kiváló lehetőséget adnak a természetközeli turisztikai terméktípusok megjelenésének, mivel egyrészt a kevésbé iparosodott régió területén a Duna-Dráva Nemzeti Park, **a somogyi Boronka melléki Tájvédelmi Körzet, a régió határán is túlnyúló Kis-Balaton** és az egyéb természetvédelmi területek jelentős területet foglalnak el, másrészt a térség aprófalvas településhálózata a falusi turizmus szempontjából kedvező.

A falusi turizmushoz tágabb értelmezésében a vendéglátáson túl számos kiegészítő program tartozik, mint például a természetjárás, ökoturizmus, lovasturizmus, kerékpáros turizmus, horgászturizmus, borturizmus, népművészeti túrák. **Meghatározó a termékcsoport szempontjából a szereplők körében, a mezőgazdasági tevékenység mellett folytatott komplex turisztikai szolgáltatás irányában történő nyújtás. Ennek kifejllesztése a régiókban először Somogy megyében és Tolna megyében kezdődött el és bír jelentős hagyományokkal. Az Országos szervezettel egyidőben, annak alapító tagjaként a régióban elsőként Somogy megyében 1993-ban, Baranya megyében 1999 májusában létrejöttek Megyei Faluturizmus Szövetségek. Tekintettel a termékfejlesztés során szerzett szakmai tapasztalataira és hatáskörére a termékfejlesztés gesztora lehet a RIB illetékes munkacsoportja.**

VII/2.1. Operatív Program: Régiós szintű falusi turizmus termékfejlesztési program

Indoklás

Ez az operatív programirány elsődlegesen a régió turizmusfejlesztési programjai közül, az alternatív turisztikai termékek köréhez csatlakozik. A program indokoltságát két tényező erősíti: (1.) a régió turisztikai vonzerői között jelentős súlyt képviselnek a rurális térségekhez kapcsolódó, alapvetően diffúz jellegű, önmagukban nem túlzottan erőteljes attrakciók; így a természet viszonylagos háborítatlansága, a máig megőrzött, sokszínű tradíciók, a vidéki élet vonzása; (2.) egyes térségekben fél évszázadra visszanyúló tapasztalatok a vendégfogadásban, jó példák a 80-as évek végétől a falusi turizmusra a régió számos kistérségében. Azt sem szabad lebecsülni, hogy a falusi turizmus fejlesztése eddig jórészt helyi, kistérségi kezdeményezésekből táplálkozott, az elért sikerek a területi, helyenként régiós együttműködések életképességét igazolták. A jórészt spontán fejlődés jelentős lakossági aktivitáson alapult.

A régió falusi vendégfogadása mára jelentős kapacitásokat épített ki, vendégköre a bel- és külföldiek széles csoportjaira terjed ki, a vendégfogadás mellé növekvő hírnevű rendezvényeket, eseményeket és programokat szerveztek, az információadás, marketing gyakorlat alapvonalai megteremtődtek. **Időközben elavultá vált jogszabályi háttér az érintett szervezetek bevonásával aktualizálásra szorúl.**

A program céljai

Általános cél:

A vidéki, falusias területek idegenforgalmi fejlesztése, új, piacképes kínálatok kimunkálása, a fejlesztési törekvések összefogása, hatékonyságuk javítása.

Közvetlen célok:

- A falvak turisztikai vonzerejének, mint erőforrásnak a hasznosítása, az életlehetőségek javítása, a falusias térségek népességmegtartó képességének fejlesztése érdekében.

- Kapcsolatok bővítése az agrártermelés és a turizmus között, a falvak gazdaságának megerősítése.
- A falvak közösségeinek megerősítése, a belső kohézió fokozása a hagyományok megőrzése, a helyi együttműködés kialakítása érdekében.
- Kistérségi, települések közötti kooperáció fejlesztése a turisztikai kínálat összefogott megteremtésével és piacra vitelével.

Kedvezményezettek köre

Általános kedvezményezetti kör:

A régió turizmusában érdekelt szervezetek, önkormányzatok, vállalkozások és a lakosság.

Közvetlen kedvezményezettek:

- a rurális térségek aktivizálható lakossága, falusi vendégfogadók és szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások, programszervezők, kézművesek, kismesterségek művelői, helyi agrártermelők meghatározott csoportjai, civil szervezetek (kulturális, hagyományőrző, településszépítő, vendégfogadó egyesületek, csoportok);
- önkormányzatok és társulásaik, valamint intézményeik;

A feladat koordinációját az alábbi szervezetek bevonásával lehet biztosítani

- a területiség különböző szintjein működő nonprofit idegenforgalmi szervezetek (**Megyei Idegenforgalmi Hivatalok és megyei középszintű idegenforgalmi szerezetek Tourinform irodák**, RIB, DD. Idegenforgalmi Kht.).

Területi hatókör

A régióban érintett megyék, valamint ezeken belül az idegenforgalmi vonzerővel rendelkező falusias kistérségek, települések.

A program leírása

A falusi turizmus kínálatának mennyiségi és minőségi fejlesztése nyomán, beemelhetővé válik ez a terméktípus a Dél-Dunántúl idegenforgalmának gócpontjába.

Ennek elérése érdekében szükséges tennivalók:

- vonzeró feltárás, attrakció megőrzés és fejlesztés a vidéki térségekben;
- vendégfogadói készségek, képességek, vállalkozói aktivitás fejlesztése a kedvezményezettek körében;
- a fogadó kapacitások mennyiségi és minőségi fejlesztése, a programkínálat bővítése, a turisztikai kínálat kvalitatív jellegének erősítése (egységes elveken nyugvó minősítési rendszer alkalmazása);
- a piacra jutás módszereinek, szervezetrendszerének a fejlesztése;
- a falusi turizmus régión belüli összefüggő hálózatának kialakítása, a sikeres települési, kistérségi minták adaptációjának biztosítása.

A végrehajtáshoz szükséges eszközök:

- szálláshely és szolgáltatás bővítő, minőség javító beruházások támogatása a fejlesztésre felkészült településeken;
- minősítési-minőségbiztosítási rendszer működtetése;
- hagyomány ápoló, programot nyújtó, eseményeket teremtő tevékenységek támogatása a falusi turizmus kistérségeiben;
- a tevékenységre való felkészülés régiós képzési rendszerének kialakítása és működtetése;
- a falusi turizmus marketing hálózatának kialakítása **leghatékonyabban, a már régióban működő Tourinform irodák bevonásával és közreműködésével képzelhető el.**

Várható hatások, eredmények

- A falusi turizmusra alkalmas települések és helyi lakosok bővülő körének megjelenése a turizmus kínálati oldalán.
- A helyi gazdaságok és családok megerősödése, a turizmus és agrár gazdálkodás közötti kapcsolatok elmélyülése.
- A települések, kistérségek - és ezek révén a régió - minőségi kínálatának erősödése, javuló imázs és terjedő hírnév.
- Minőségi szolgáltatások körének bővülése, a turizmus területi kiterjesztése.

Eredmény indikátorok:

- a falusi turizmusba bekapcsolódó felkészült falvak és vendégfogadók számának gyarapodása; az érintett kistérségek körének bővülése;
- szálláshely, program és szolgáltatás kínálat bővülése;
- a vendégéjszakák számának növekedése, a tartózkodási idő meghosszabbodása, az üdülési időszak kibővülése;
- A helyben eladott termékek (mezőgazdasági, kézműipari stb.) mennyiségének növekedése, arányuk javulása;
- alkalmazott marketing eszközök számának és hatékonyságának bővülése.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

A javasolt program jól illeszkedik a teljes Programrégió adottságaihoz.

VII/2.2. Operatív Program: Az ökoturizmus fejlesztése a Dél-Dunántúlon

Az ökoturizmus értelmezésünk szerint természeti turizmus, amely a természeti és a helyi hagyományos kulturális értékek védelmét és a fenntartható fejlődést egyaránt elősegíti, mégpedig úgy, hogy jövedelmet biztosít a védett területeknek és a körülöttük élő helyi közösségeknek, programokat szervez a turisták és a helyi lakosság környezeti és kulturális nevelésére.

Az ökoturizmus fenti definíciónkon alapulva a vidékfejlesztéshez kapcsolódó, a természetvédelemmel és a kulturális hagyományőrzéssel a lehető leghatékonyabban együttműködő turisztikai terméktípus.

Ahogy a környezetvédelem és a természetvédelem, úgy az ökoturizmus is a helyi szintű tudatos fejlesztések, tudatos cselekvések *magasabb területi szinten történő együttműködésében érvényesülhet.* Ezzel az alapvető tulajdonsággal bír maga a turizmus is - gyakorlatilag a konkrét turisztikai terméktípustól szinte függetlenül - , amennyiben a turisztikai vonzerők piaci versenyében a turisztikai termékek hatásukat a földrajzi térben egymással összeadódva,

egységben fejt ki a leghatékonyabban. Különösen igaz ez a helyinél és regionálisnál magasabb szintű, országos és nemzetközi turisztikai vonzerők esetében.

Így feltétlenül *regionális szintű* fejlesztési koncepcióra és fejlesztési programra van szükség az ökoturizmus hatékony fejlesztése érdekében.

Az ökoturizmus fejlesztési program - továbbiakban: program - általános célja, hogy a Dél-Dunántúlon e terméktípus alapvető infrastrukturális feltételei megteremtődjenek, ezekre épülve kialakuljanak a régió sajátos adottságaira épülő, unikális turisztikai termékek, és hogy ezek megfelelően menedzselve az ökoturizmus hazai és külföldi speciális turisztikai piacán értékesítésre kerüljenek úgy, hogy a természetvédelem érdekei hosszútávon érvényesüljenek, és a turisztikai termékek gazdasági szempontból fenntarthatók legyenek.

A program közvetlen célja, hogy az általános célok megvalósulása érdekében konkrét projektekre tegyen javaslatot, meghatározza ezek szereplőit (gesztor, együttműködő partnerek, kedvezményezettek, projekt menedzser), a megvalósulásuktól várható eredményeket, a megvalósításhoz szükséges eszközöket (szubjektív és objektív feltételeket, mindenképp előt a lehetséges forrásokat), és a megvalósítás ütemezését.

Javaslatunk szerint Dél-Dunántúlon az ökoturizmus fejlesztése érdekében középtávon (3 év) a következő projekteket kell kidolgozni és megvalósítani.

PROJEKT	EREDMÉNY, VÁRHATÓ HATÁS	PROJEKT JELLEGE	MEGVALÓ-SULÁS HELYE	GESZTOR ÉS PARTNEREI	PROJEKT MENEDZSER	SZAKMAI FELÜGYELET	VÁRHATÓ KÖLTSÉGEK e Ft	PÁLYÁZATI FORRÁSOK	ÜTEMEZÉS
Piacutatás bel- és külföldön	speciális piaci szegmensek és igényeik meghatározása	marketing kutatás	Magyarország és Európa ökoturisztikai érdeklődésben vezető országai (Hollandia, Svájc, Ausztria)	DDNP Ig. DDI Kht JPTE TTsz JPTE MTsz	DDI Kht	DDNP Ig. JPTE TTsz JPTE MTsz DRIB	800	TUCE Phare	1999. 2.félév
ökotúrávezetők képzése	20-25 fő speciális túrávezető: az ökotúrák humán erőforrás feltételeinek kialakulása	képzés, humán erőforrás fejlesztés	DDNP területe	DDNP Ig. DDI Kht JPTE TTsz VISTA	DDI Kht	DDNP Ig. JPTE TTsz VISTA DRIB	400	TUCE	1999. 2.félév
hagyományörző kézműves mesterségek központjainak kialakítása, turisztikai vendéglátó-helyekkel	kézműves inkubátorházak ■ képzés ■ munkahely-teremtés ■ értékesítés ■ turisztikai vonzerő	képzés, termék-fejlesztés	Ormánság (Dráva-fok), Hegyhát-Völgység (Bonyhád) Zselic (Bárdudvarnok, Lipótfá, Bánya) Sárköz (Decs)	DDI Kht civil szervezetek önkormányzatok kézműves kamarák	DDI Kht	Kézműves kamarák DRIB	120.000	Phare	1999-2002.
Kisvállalkozók képzése	a kis- és családi vállalkozások létrehozásának, működésének szubjektív feltételei meg-teremtődnek	képzés, humán erőforrás fejlesztés, turisztikai termék-fejlesztés	a régió teljes területe	vállalkozásfejlesztő alapítványok, civil szervezetek, kamarák	vállalkozásfejlesztő alapítványok, civil szervezetek, kamarák	Kamarák	8.000	munkaügyi központok, TECE	1999-2002.
Nemzetközi kapcsolatok. Bekapcsolódás nemzetközi projektekből, pl. WWF Kék Duna projekt, PAN-Park projekt, ECEAT program.	Nemzetközi szintű programokból származó tapasztalatok, tudás megszerzése, az ezekkel járó nemzetközi PR.	Termék-fejlesztés, PR	a régió teljes területe, a DDNP és a TK-k prioritásával	DDNP Ig. önkormányzatok civil szervezetek STE	DDNP Ig. DDI Kht.	DDNP Ig. DRIB	40.000	Phare TUCE WWF speciális alapítványok és hazai cél-előirányzatok	1999-2002.
DDNP turisztikai hasznosítási	a fejlesztések elveinek	Termékfejlesztési terv	a régió teljes területe, a DDNP	DDNP Ig. önkormányzatok	DDNP Ig. DDI Kht.	DDNP Ig. DDI Kht.	500	TUCE Phare	1999.2.félév

koncepció és program	meghatározása, és a gyakorlati cselekvési program elkészítése.		és a TK-k prioritásával	civil szervezetek		JPTE TTsz DRIB			
DDNP turisztikai marketing koncepció és program	a speciális turisztikai marketing tevékenység elveinek meghatározása, és a gyakorlati cselekvési program elkészítése	marketing terv	a régió teljes területe, a DDNP és a TK-k prioritásával	DDNP Ig. önkormányzatok civil szervezetek	DDNP Ig. DDI Kht.	DDNP Ig. DDI Kht. JPTE TTsz DRIB	500	TUCE Phare	1999.2.félév
Tömeges turizmus fogadására alkalmas bemutatóhelyek kialakítása ill. fejlesztése	tömeges turizmus fogadására alkalmas turisztikai termékek kialakulása ill. minőségi fejlődése.	Termék fejlesztés (beruházás)	Báránfyok (szabadidő kp.) Mohács (történelmi emlékpark) Abaliget (cseppkő-barlang), tájházak, skanzének	tulajdonosok ill. a vagyonkezelő szervezetek STE	tulajdonosok ill. a vagyonkezelő szervezetek, DDI Kht.	DDNP Ig. Műemlék-védelem Múzeumok DRIB	300.000	Phare hazai terület-fejlesztési alapok	1999-2002.
Természetvédelmi bemutató kialakítása	turisták elvonása a védett területektől, a bemutatás minőségi feltételeinek biztosítása	termék-fejlesztés (beruházás)	DDNP Ig. kezelései tervében meghatározott területek, a Mecsek, Gemenc, a Zselic prioritásával	DDNP Ig. civil szervezetek STE	DDNP Ig. civil szervezetek	DDNP Ig. DRIB	1.500	Phare hazai cél-előirányzatok	1999-2002.
Turisztikai infrastruktúra fejlesztése, pl: drávai kikötők és a vízi turizmus pihenőhelyeinek kialakítása, kerékpárutak kialakítása, szálláshelyek, eszközöcsönzök létrehozása	az ökoturizmus fogadóképességének kialakulása, a szolgáltatások minőségi színvonalának biztosítása	termék-fejlesztés (beruházás)	DDNP Ig. kezelései tervében meghatározott területek a Mecsek, az Ormánság, Sárköz, és a Zselic prioritásával	DDNP Ig. vállalkozók	DDNP Ig. vállalkozók	DDNP Ig. Kamarák DRIB	400.000	Phare TUCE hazai cél-előirányzatok	1999-2002.
Promóciós és reklám-eszközök megvalósítása	a turisztikai kínálat piaci megjelenítésének eszköz feltételei megteremtődnek	marketing program	az ökoturizmus hazai és nemzetközi piaca	DDNP Ig. DDI Kht. vállalkozók	DDNP Ig. DDI Kht. vállalkozók	DDNP Ig. DDI Kht. DRIB	25.000	Phare TUCE	1999-2002.
promóciós aktivitások, PR	a turisztikai kínálat speciális piaci szegmensekhez való eljuttatásának	marketing program	az ökoturizmus hazai és nemzetközi piaca	DDNP Ig. DDI Kht DRIB MT Rt	DDNP Ig. DDI Kht vállalkozók	DDNP Ig. DDI Kht. DRIB	12.000	Phare TUCE	1999-2002.

	csatornái megteremtődnek			Tourinformok					
Hagyomány-örző és a helyi jellegzetességet hordozó hagyomány-teremtő rendezvények	az időszakosan nagyobb tömegeket vonzó rendezvény-turizmus minőségi fejlesztése	program, rendezvény	a régió teljes területe	civil szervezetek, önkormányzatok, vállalkozók	civil szervezetek, önkormányzatok, vállalkozók	civil szervezetek, önkormányzatok, vállalkozók DRIB	9.000	TUCE	1999-2002.
Új struktúrák létrehozása, pl: kézműves és mezőgazdasági termékek helyi értékesítése (a turizmusban is) vagy házi termékekből fatányéros kóstoltatás (az osztrák Buschenschank mintájára)	A helyi lakosság számára újfajta kiegészítő bevételi források kialakítása, tekintettel a táj és a helyi lakosság adottságaira. Kiegészítő szolgáltatások az ökoturizmus keretén belül.	Termék-fejlesztés	a régió teljes területe	civil szervezetek gazdák kézművesek	civil szervezetek gazdák kézművesek	DDI Kht civil szervezetek DRIB	20.000	Phare	1999-2002.
Helyi lakosság tudatformálása. Hazai célszövegek tudatformálása.	A célcsoportok tudatformálása, az ökoturizmus elveinek, értékeinek megismertetése, elfogadtatása, az eziránti igény felkeltése mind a kínálati, mind a keresleti oldalon	Képzés, tudatformálás.	Magyarország, ezen belül prioritást élvez a régió, különösen a DDNP területe mentén élő lakosság.	DDNP Ig. DDI Kht civil szervezetek önkormányzatok	DDNP Ig. DDI Kht civil szervezetek	DDNP Ig. DDI Kht DRIB	6.000	Phare TUCE	1999-2002.

Rövidítések értelmezése:

DDNP Ig.: Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság, Pécs, Tettye tér 9.

DDI Kht: Dél-Dunántúli Idegenforgalmi Közhasznú Társaság, Pécs, Majorossy u. 36.

JPTE TTsz: Janus Pannonius Tudományegyetem Természettudományi Kar, Turizmus Tanszék

JPTE MTsz: Janus Pannonius Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Marketing Tanszék

TUCE: Turisztikai Célélőirányzat

DDNP: Duna-Dráva Nemzeti Park (a védett területek)

VISTA: VISTA Utazási Iroda (speciális ökoturisztikai utazásszervezés), Budapest

TECE: Területfejlesztési Célelőirányzat

TK: tájvédelmi körzet

WWF: Világ Természetvédelmi Alapítvány

PAN-Park: a WWF európai nemzeti parkokat meghatározott minőségi követelmények alapján összefogó szervezete (közös fejlesztések és marketing)

ECEAT: Holland rendszer, melyben az ökoturizmushoz kapcsolódó szolgáltatókat egységes norma szerint minősítik és ajánlják ki nemzetközi szinten.

DRIB: Délnyugat-magyarországi Regionális Idegenforgalmi Bizottság

MT Rt: Magyar Turizmus Részvénytársaság

STE: Somogy Természetvédelmi Egyesület

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Zala megye érdekelt a programhoz való kapcsolódásban.

VII/3. Stratégiai program: Kulturális és rendezvényturizmus

A kulturális és rendezvényturizmus a legfőbb támogatója lehet a régió sajátos arculata, az u. n. multikulturális régió kialakításának. A kulturális adottságok és a rendezvények legjelentősebb gyűjtőpontjai a megyeszékhelyek, de regionális jelentőségű értékek a régió kisebb településein is megtalálhatóak.

A kulturális turizmuson belül fejlesztendő területek:

- örökségturizmus regionális szintű programjának kidolgozása,
- várak, kastélyok, egyéb műemlékek, múzeumok, néprajzi gyűjtemények, történelmi és egyháztörténelmi emlékhelyek idegenforgalmi hasznosítása,
- sokszínű nemzetiséghez kapcsolódó népi kismesterségek és hagyományok megőrzése és fejlesztése,
- kulturális körutak kialakítása, menedzselése.

A rendezvényturizmus fejlesztése több területen indokolt a régióban.

- konferenciák, szakmai konzultációk (területileg a megyeszékhelyek, balatonparti szállodák, gyógyfürdők, konferenciatratásra alkalmas várak, kastélyok),
- a helyi-önkormányzati rendezvények támogatása, koordinálása,
- az üzleti turizmus erősítése a gazdaságilag aktív, erős településeken,
- szakkvasárok támogatása, idegenforgalmi hasznosítása.

Koordinátor szerepet a Délnyugat-Magyarországi RIB lát el a megyei középszintek bevonásával, mely a kulturális és rendezvényturizmus marketinghátterének biztosítását vállalhatja fel (éves regionális rendezvénynaplár, szakkvasárokon való részvétel, rendezvények támogatása, civil szerveződések, egyesületek tárgyi feltételeinek erősítése, promóciós eszközök készítése és támogatása) .

Kedvezményezettek

- megyei önkormányzatok
- helyi önkormányzatok
- civil szerveződések
- szakmai szervezetek
- egyetemi és tudományos központok

VII/4. Stratégiai program: Vízi turizmus

A turizmus világtendendeciái között a nyári szabadidő eltöltése elsősorban vízhez kötődik. Ezen terméktípus meghatározó tulajdonsága a szezonálitása, ugyanakkor egyidőben a legtöbb embert mozgó szabadidős termék. Emellett a szolgáltató és termelőipari tevékenység, valamint a humánerőforrás igénye kiemelt.

A víziturizmus három terméktípust ölel fel: vízparti üdülés, vízi sportok és horgászturizmus. A régió adottságai kedvezők, bár ezt differenciáltan kell szemlélni. A nemzetközi szintű és országosan is kiemelt vonzerővel rendelkező Balaton parti területeinek fele a régió északi határain helyezkednek el, ez egyben meghatározó előny és adottság a víziturizmus szempontjából. A Duna és a Dráva mintegy keretét adja a régiónak, azonban csak korlátozott mértékben hasznosítható (szennyezettség, nemzeti park, határfolyó, jelentős hajóforgalom a Dunán). A régió belsejében a néhány nagy üdülő-tó mellett (Orfű, Deseda, Gyékényesi bányatavak), jelentős a tavak száma minden megyében ez utóbbiak idegenforgalmi hasznosítása csak kevés helyen valósult meg kellő színvonalon. Ezen tények figyelembevétele mellett a következő javaslatokat fogalmazhatjuk meg:

- Országos és nemzetközi vendégkört vonzó tavainknál a szolgáltatások további szélesítése, fejlesztése (és a jó vízminőség biztosítása, a vízvédelmi érdekek szemelött tartásával) lehet a fő cél.
- A régió többi tavánál komplex fejlesztési terv mentén fokozatos és ellenőrzött (szakmai szervezetek által folyamatosan kontrolált terhelhetőség vizsgálatok mellett) beruházásokkal növelhető a vendégkör, vonatkozik ez a szálláslehetőségekre, a strandra és az egyéb szolgáltatásokra is.

A horgászturizmus fő vonzerejét a ragadozó halak, a kapitális példányok jelentik. A halfajok adottak mind a folyóvizeinkben, mind a tavainkban. De csak akkor válik ez működő horgászturizmussá, ha egyrészt a halgazdálkodásunk évről-évre szinte garantálja a sikert a halfogást illetően, másrészt megfelelő szolgáltatások is a turista rendelkezésére állnak. A fejlesztések differenciát támogatásánál mindezt figyelembe kell venni.

- Kiemelkedik a régióból és nemzetközi vendégkört is vonzanak a Balaton, az Orfűi-tavak, a Deseda-tó, a gyékényesi kavicsbánya-tavak, a Dráva- és a Duna-holtágak.
- Szinte valamennyi tavat felsorolhatnánk még, szeretnénk kiemelni a falusi turizmushoz kapcsolódó horgászati "teljesítményeket" a Szálkai-tavon, Sötétvölgyi-tavon, a Tüsketavon, a szentmihályi-, pötrétei-tavakon,

A Balaton kivételével a vízi sportok többnyire alárendelten és kevés vállalkozóval jelennek meg kiegészítő szolgáltatásként a vízparti üdüléshez kapcsolódva (szörfözés, vízibicikli, csónakázás, jet-ski), önálló vonzerőként emelhető ki a Deseda, a Duna és holtágai, az Orfűi-, Pécsi-tó vitorlázó-, szörföző-, kajak-kenu vízisportjai, valamint a már Motorcsónak Európa Bajnokság helyszínéként számontartott Gyékényesi-tavon a bűvárkodás. Reményteljes jövő előtt áll, a továbbikában kiemelt termékfejlesztési cél a Balaton-Sió-Duna, a Dráva vízitúra útvonalának szervezése és felfuttatása.

Az előbbi kifejlesztésével a Balaton, a régió a turizmusában betöltött kedvező hatását nem csak időben, hanem térben is képes lenne kiterjeszteni a turizmus szempontjából ma több hátránnyal küzdő terület (kis térség, megye) bekapcsolása által. A Sió-csatorna un. ipari hajózhatósága, bizonyos korlátok mellett, jelenleg is biztosított. A turizmus szempontjából történő hajózhatóvá tételre és nagyobb közforgalmú hajózhatóság igénybevételére, már korábban is több fejlesztési terv, elképzelés született. Ezek többnyire forráshiány miatt nem realizálódhattak. A Sió csatorna további két zsilippel történő fejlesztése a meglévő forrásmunkák alapján, folyamatos hajózhatóságot biztosíthat. Hajózhatóság biztosításának interregionális hatása van. A Dunára történő rácsatlakozása hatással lehet a jacht-turizmusra, a nemzetközi szinten is fejlett és keresett sport-, hobbi- kalandturizmusra. Ez utóbbiak a módosabb, fizetőképes kereslet bekapcsolásával pótlólagosan szerephez juttatnák a csatorna

partjainak településeit, térségeit (hatással lennének a térség közlekedési infrastruktúrájának fejlődésére).

A fenti összegzésből kitűnik, hogy a fejlesztési irányok több célcsoportot is elérhetnek:

1. A nemzetközi és országos vendégkört már vonzó centrumok fejlesztési lehetőségei.
2. A falusi turizmus keretében működő víziturizmus fejlesztési igényei.
3. A városközeli víziturizmus fejlesztése, a rekreációs igények napi-, hétféligi ritmusának figyelembevételével.

Koordinátor szerepet a Délnyugat-Magyarországi RIB, a térség idegenforgalmi középszintjének megyei intézménye bevonásával látja el, melynek feladatai ennek vonatkozásában a következőkre terjedhetnek ki:

1. A DRIB szervezeti struktúrájában jelenjen meg a termékfejlesztési munkacsoportba illeszhetően a víziturizmus.
2. A DRIB pályázati kiírásai adjanak lehetőséget a víziturizmusban érintett szolgáltatók, önkormányzatok, szervezetek részvételére. Részükre tematikus pályázat kiírása is célszerű lenne (a vízparti üdülés, a horgászturizmus és a vízisportok támogatására).

Fontos koordinációs feladatai lehetnek a víziturizmus területén a DRIB-nek: a régió víziturizmusának érdekeit képviselni országos szinten, koordinációs kapcsolatfelvétel más régiókkal, a termékfejlesztéshez szükséges ágazatközi koordináció felvállalása.

3. Regionális jelentőséggel bíró idegenforgalmi befektetési kalauz összeállításának felvállalása.
4. A megalakított víziturizmus munkacsoport (Közlekedési munkacsoport) szakmai ajánlása alapján a DRIB segítse e termékcsoport megjelenését regionális kiadványaiban.

Kedvezményezettek

- tavak tulajdonosai, ill. üzemeltetői,
 - Sportegyesületek-, vízisportok szakosztályai,
 - horgászszövetségek,
- strandüzemeltetők és egyéb idegenforgalmi szolgáltatók.

VIII. Prioritás: Régiómarketing

A régió jövőbeli lehetőségeit alapvetően meghatározzák belső erőforrásai és az adaptációs képessége, rugalmassága. A Dél-Dunántúl, illetve Dél-Pannónia identitását és egyben az erős pontjait körvonalazzák természeti adottságai, fekvéséből adódó viszonylagos el és bezártsága (Duna, Dráva, Balaton), közös kulturális múltja, melyre építhet.

A Dél-Dunántúl az Országos Területfejlesztési Koncepció félperiférikus, ipari szerkezet-átalakítással sújtott régióknak minősítette, mely fejlesztését belső erőforrásokra alapozva lehet megvalósítani. Ennek tükrében Dél-Pannónia kitorési esélyeit a többi magyar régió viszonylatában is az alábbi 4 erőssége jelentheti:

1. etnikai, természeti sokszínűség
2. kultúra, oktatás, képzettség (intellektuális tőke)
3. természeti értékek
4. meglévő és továbbfejleszhető regionális, nemzetközi kapcsolatok, tapasztalatok

Természetesen az erősségek és lehetőségek sorát is lehetne tovább folytatni, azonban fentiek a régió megkülönböztető jegyei is, számára egyedi fejlődési pályát jelölnek ki.

A Dél-Dunántúl sajátosságai alapján az etnikai kisebbségek, kisebbségi önkormányzatok, nemzetiségi újságírók, rádió, TV, sajtó szerepe és ennek jelentősége a humán erőforrások fejlesztésében, a kultúra, de a gazdaság szférájában is olyan belső erőforrásként kezelhető, mely több esetben külső erőforrásokat is mobilizál országon belül és kívül egyaránt. Ez az a terület, ahol a multikulturalitás szerepe a régiók közötti kapcsolatokban is nagy jelentőséggel bírhat.

A régiómarketing a dél-dunántúli regionalizációs folyamatot támogató eszköz. Magyarországon a régióknak nincsenek előzményei, ezért a köztudat formálása a régiók belső és külső kohéziója szempontjából egyaránt fontos.

A régiómarketing eszközzrendszerével a belső kohézió erősítése a régiótudat megteremtésével és fejlesztésével érhető el. A Dél-Dunántúlon a regionális identitás erősödését számos tényező (közös múlt, kulturális és művészeti értékek, együttműködési hajlandóság, közös érdekek, stb.) segíti, ezért a többi magyar régióhoz képest a jól funkcionáló régió kialakulásának esélyei jók.

A régiómarketing tevékenységének másik iránya a régióarculat megformálása, mely építve a térség vonzerőbázisára, egy markáns és egyedi régióimázs kialakítását célozza. Ez a régióimázs bár folyamatosan fejleszhető, alapját szolgálja és hosszútávon meghatározza a régió promóciós lehetőségeit és korlátait.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

A régiómarketing program területi hatóköre szempontjából meghatározó a dél-dunántúli régió lehatárolása. Egy terület (régió) belső kohéziója és promóciója csak rögzített határok mellett, a régió vonzerő-leltárának változatlansága mellett képzelhető el, mivel az adott terület,

természeti, kulturális, gasztronómiai stb. értékei meghatározzák az intravenció eszközöket. Ezek figyelembe vételével a régiómarketing programot csak egy földrajzi, vagy három- vagy négyes, dimenzióban célszerű megvalósítani.

VIII/1. Stratégiai Program: A Dél-Dunántúl kommunikációs stratégiájának kidolgozása

VIII/1.1. Operatív Program: A Dél-Dunántúl kommunikációs stratégiájának kidolgozása

Indoklás

A Dél-Dunántúl, a hazai nagyrégiókhöz hasonlóan formálódóban van. A térség erősségei, gyengeségei, a kitörési pontok és fejlesztési szükségletek ismertek, ugyanakkor a régió még nem rendelkezik saját identitással és nincs koncepciója arról, hogy a saját magát a társrégiók, illetve a külföld felé hogyan jelenítse meg.

A program célja

A dél-dunántúli régió kommunikációs stratégiájának kidolgozása, melynek megvalósulása révén kialakul olyan régiós identitás és egy olyan régióimázs, melyek markánsan támogatni képesek a régió fejlesztési törekvéseit.

A kedvezményezettek köre

A kedvezményezettek általános körét a Dél-Dunántúl lakossága alkotja. A közvetlen kedvezményezettek a stratégia végrehajtói és közreműködői lesznek.

Területi hatókör

A dél-dunántúli régió egésze.

A program leírása

A kommunikációs stratégia helyzetértékelésen alapul (1. fázis) melynek főbb elemzési szempontjai:

1. a régióüzenet megfogalmazása, egységes arculat kimunkálása,
2. a régió véleményformálóinak (politikusok, újságírók, a tudományos élet és gazdasági szervezetek prominens képviselői, stb.) feltérképezése,
3. potenciálisan elérhető médiák számbavétele, az igénybevétel lehetséges módjai, területi lefedettség, tartalmi jellemzők, költségigény,
4. a célcsoportok fogyasztói szokásainak felmérése, médiahasználat, attitűd (helyi, megyei és regionális média, országos médiafogyasztási szokások, nemzetközi média), a primer és szekunder kutatások alapján regionális adatbank kiépítése,
5. adaptálható hazai és nemzetközi tapasztalatok és hatékonyságvizsgálatok.

A 2. fázisban kerülnek megfogalmazásra a kommunikációs stratégia tartalmi elemei:

- stratégiai és közvetlen célrendszer,
- a javasolt eszközök és módszertan kidolgozása, (információs és információmonitoring rendszerek, képzés, rendezvények, sajtómunka módszertani támogatása, információcsere a médiumokkal, stb.)
- végül egy középtávú cselekvési program.

Várható hatások és eredmények

A kommunikációs stratégia egy hosszabb idő alatt megtérülő befektetés. Közvetlen eredmény a jól kivitelezhető, hatékony programok. A stratégia helyessége csak közép és inkább hosszútávon nyer igazolást.

VIII/2. Stratégiai Program: A belső identitás erősítése

VIII/2.1. Operatív Program: A térségi identitás erősítése

Indoklás

Bár a regionális együttműködésnek vannak előzményei a Dél-Dunántúlon, mégis, mivel mesterségesen létrehozott alakulatról van szó, szükséges a regionális identitás, azonosságtudat kialakítása illetve a térségi kohézió erősítése.

Ez az operatív program a belső identitás megteremtését célul kitűző stratégiai program része, az egyetlen önálló operatív program, amely ehhez a stratégiai programhoz kapcsolódik. Ugyanakkor a többi régiómarketing témájú operatív program is hordoz olyan elemeket, amelyek közvetve vagy közvetlenül hozzájárulnak a régió identitásának megteremtéséhez.

A program célja

Általános cél:

A régiótudat megteremtése, a térségi kohézió erősítése.

Közvetlen célok:

- A régióon belül az önkormányzatok és vállalkozások közötti – megyehatárokat átlépő – kapcsolatok erősítése.
- A lakosság régiótudatának kialakítása, a civil szervezetek közötti együttműködés erősítése.
- A regionális intézményrendszer széles körben történő megismertetése a régióban.

A kedvezményezettek köre

Általános kedvezményezetti kör:

A régió lakossága.

Közvetlen kedvezményezettek:

- Kulturális és művészeti intézmények, szervezetek a régióban;
- A régió civil szervezetei;
- Alsó és középfokú oktatási intézmények;
- Helyi önkormányzatok, intézmények.

Területi hatókör

A program területi hatóköre a régió egésze.

A program leírása

Az operatív program lényege egy komplex, regionális szintű PR kampány megvalósítása, mely elsősorban közvetett eszközökkel próbál hozzájárulni a lakosság régióra vonatkozó ismereteinek bővüléséhez, a régiótudat erősödéséhez.

A program legfontosabb javasolt elemei az alábbiak:

- Arculati elemek megtervezése és alkalmazása
A régió egységes megjelenítéséhez feltétlenül szükséges az alapvető regionális arculati elemek (logo, üzenet, szlogen, stb.) meghatározása és minél szélesebb körben történő alkalmazása. A széles körű alkalmazást elősegíti, ha az arculati elemek egyszerűek, könnyen és viszonylag kis költség mellett építhetők be készítenő kiadványokba, filmekbe, honlapokba, stb.
- „Stílus évek” meghatározása
A régiótudat, a regionális összefogás erősítésének fontos eleme lehet a múzeumok, állandó kiállítások „kínálatának” regionális szintű összehangolása. Ennek kettős hatása lehet: egyrészt erősödik ezen intézmények között a kommunikáció regionális szinten, másrészt pedig regionális szinten egymásra épülő, egymást erősítő programot tudnak kínálni a turisták számára.
Ennek érdekében minden évben más-más stílus kerül meghatározásra, amelyre a régió múzeumi és állandó kiállításai, valamint más művészeti intézményei felépíthetik programjukat az adott évben.
- ”Régió ismeretek” oktatása
A régiótudat megteremtésének egyik fontos feltétele, hogy a régióban élők rendelkezzenek történelmi és kulturális ismeretekkel régiójukra vonatkozóan. Az ilyen jellegű ismeretek terjesztésének legfontosabb (és leghatékonyabban elérhető!) célcsoportja az általános és középfokú oktatási intézményekben tanuló diákok. Meg kell teremteni tehát annak feltételeit, hogy a régióban a középfokú és általános iskolai oktatásba beépüljön a „régió ismeretek” oktatása (tananyagok kidolgozása, tankönyvek készítése, tanárok felkészítése, stb.).
- Régió ünnep megszervezése, régió díj
A következő elem, ami hozzájárulhat a regionális identitás erősítéséhez, egy régió ünnep rendszeres (évente történő) megszervezése, mely kulturális és művészeti programokat és sportrendezvényeket ölel fel. A régió ünnep a régiótudat erősítésén túl vonzó program lehetne a régióba látogató turisták számára is.

A régió ünnep keretében lehetne átadni a különböző kategóriákban (kultúra, tudomány, oktatás, művészet, gazdaság stb.) évente odaítélt régió díjat is.

- **Önkormányzati régió "info-pontok" létrehozása**

A régióra vonatkozó ismeretek terjesztésének egyik lehetséges módja, hogy legalább minden város önkormányzatánál legyen egy olyan információs sarok, ahol a település lakói a régióra vonatkozó információkat szerezhessenek (regionális kiadványok, szórólapok, tankönyvek, újságcikkek, információk regionális eseményekről, stb.). Esetleg összekapcsolható lenne az EU-ra vonatkozó információk hasonló formában történő biztosításával.

Várható hatások, eredmények

- A régió, a Dél-Dunántúl mint fogalom ismertté válik a lakosság körében.
- A regionális intézményrendszer széles körben történő megismerése és elfogadása a régióon belül.

VIII/3. Stratégiai Program: A régió promóciója

VIII/3.1. Operatív Program: Turizmusmarketing

Indoklás

- A turizmusmarketing nagymértékben hozzájárul a régió arculatának kialakításához, így törekedni kell arra, hogy regionális szervezeti rendszere a térséget vonzó képben mutassa be. Ez egy jól irányított, a keresleti és a kínálati viszonyokat jól ismerő tevékenységet igényel. A régióról kialakuló kedvező kép ugyanakkor nem csak a vendégforgalomra, hanem az üzleti életre is kedvezően hathat.
- A turizmusmarketing nem csak a külföldiek szól, hanem intenzív módon a belföldieket is megcélozhatja. Megszólíthatja a régió lakosságát is, ezáltal a népesség összetartásában, a regionális identitástudat kialakításában is fontos szerepet játszik.
- A turizmusmarketing meglehetősen drága tevékenység, ugyanakkor ad hoc jellege sikertelenséget eredményez. A tervszerű, de ugyankor a piaci folyamatokat figyelembe vevő turizmusmarketing költségmegtakarítást és sikert hoz.

A program célja

Általános cél:

A régió adottságain, valamint a keresletben a térségről eddig kialakult képzeten alapuló arculatának kialakítása, a régió népszerűsítése, kül- és belföldi megismertetése, ezáltal növekvő vendégszám és bevétel realizálása.

Közvetlen cél:

- a régió image-nak kialakítása, bevezetése
- meglévő turisztikai termékek bemutatása kül- és belföldön
- meglévő termékek továbbfejlesztésre, új turisztikai termékcsomagok kialakítására való ösztökélés

Kedvezményezettök köre

Célcsoportok

Földrajzi alapú célcsoport-meghatározás:

A régió eddigi hagyományos piacai jelentik továbbra is a turizmusmarketing fő célterületeit. A Délnyugat-Magyarországi RIB megbízásából készített felmérés alapján ezek között ki kell emelni a következőket:

- A magyar vendégek jelentős része a régión belül utazik, míg másik része az ország többi területéről érkezik. Ezen utóbbi vendégek nagy számban keresik fel az Alföldről a térséget (főként Szeged - Szolnok - Békéscsaba, valamint Debrecen környékéről).
- A német vendégek a keleti és a nyugati területekről egyaránt érkeztek. Kiemelhető az egykori NDK DNY-i, D-i, DK-i területekről érkezők aránya (Cottbus - Halle vonaltól délre), a bajor, a baden-würtembergi és a rajna-westfaliai területről érkezők száma. Elvértve azonban az északi területről is érkeztek (Hamburg - Braunschweig - Brema).
- A szomszédos Ausztria lakosai a Linz - Villach É-D-i tengelytől keletre fekvő területekről keresik fel hazánkat. Különösen jelentős a határhoz közel eső területekről érkező vendégek száma.
- Hollandia teljes területéről szétszórta érkeznek vendégek. Konkrét terület nem határolható le.
- A szomszédos Szlovénia határához közel eső és a belső területeiről érkeznek legszívesebben a vendégek (Ljubljana - Celje - Ptuj - Muraszombat - Lendva térsége).
- A horvátok elsősorban a magyar határhoz közel eső településekről érkeznek a régióba.
- Jelentős továbbá a cseh és szlovák turisták érdeklődése a régió iránt.

Motiváció alapú célcsoport-meghatározás:

A dél-dunántúli régió vendégmegkérdezése alapján a térség felkeresésének talán legmeghatározóbb motivációs erőit a szép tájak, a nyugalom, a csend, az egészségmegőrzés és gyógyulás, a rekreáció iránti vágy határozza meg. Meghatározó továbbá a régió lakosságának vendégszeretete, az olcsóság, az ismerősök, barátok meglátogatása és a gasztronómia is. Régióink ezen a téren megfigyelhető kiváló adottságai jelentős komparatív előnyként tudhatók be. Ennek kihasználása így alapvetően fontos, természetesen csak úgy és olyan mértékben, hogy a vonzerők ne váljanak veszélyeztetetté.

Demográfia alapú célcsoport-meghatározás:

A regionális felmérés arról tanúskodik, hogy a megkérdezettek szerényebb anyagi körülmények között élnek, az alsóközép és középréteghez tartoznak. A turisták többsége városi környezetből érkezik, zömük (73%) közép- és időskorú. Viszonylag alacsonynak mondható a fiatalabb korosztály régiós jelenléte, amely a kínálat szűkebb keresztmetszetére utal.

Szükségesnek tartjuk, hogy a későbbiekben a családosok, fiatalok, diákok az eddigiektől jóval célzottabban szerepeljenek a szegmentumok között.

Kedvezményezettek

Általános kedvezményezettek

A régió turizmusában érdekelt szervezetek, önkormányzatok, vállalkozások.

Közvetlen kedvezményezettek

- Regionális turizmusmarketinggel foglalkozó szervezetek (Délnyugat-Magyarországi RIB, Dél-Dunántúli Idegenforgalmi KHT)
- turizmussal foglalkozó vállalkozások, szervezetek

Területi hatókör

A régió teljes területe, különösen azok a térségek, települések, amelyek idegenforgalmi vonzerővel rendelkeznek. Külön figyelmet kell szentelni Somogy megye balatonparti területének, mely a régió belső térségeinek potenciális küldőterületeként jelenik meg.

A program leírása

A régióimage meghatározása

A régió arculatának meghatározása során a turistákban a régióról egy képet alakíthatunk ki, amely nyilván pozitív kicsengésű kell legyen. Az arculat kiépítése hosszú távú, stratégiai tervezést igényel.

A régió meglévő adottságainak, valamint a keresletben kialakult kép figyelembevételével azt javasoljuk, hogy a Dél-Dunántúl arculatának meghatározásában a térség természete, a csend, a nyugalom, a rekreáció, az egészségmegőrzés és gyógyulás váljanak irányadó tényezővé.

A fő arculati tényezők mellett szükséges azonban a kulturális, gasztronómiai értékek, valamint a vendégszeretet kihangsúlyozása is. Az arculat kialakításában a promóciós eszközök segíthetnek. Fontos, hogy a régió egységes képet mutasson, promóciós eszközei egységes arculattal készüljenek el.

Promóciós tevékenység

A regionális promóció jelentősen hozzájárul egy térség ismertségének növeléséhez, valamint lehetőséget teremt arra, hogy a promócióban érdekelt összefogásával a helyi forráskoncentráció is megvalósulhasson, ami költséghatékonyabb eladásösztönzést tesz lehetővé. A regionális promóciónak régióinkban rövid múltja van. Elsőként a Dél-Dunántúli Idegenforgalmi KHT indította meg leporellósorozatának kiadását, amelyben 1999 elejéig összesen 9 terméktípus regionális bemutatkozására nyílt lehetőség. A KHT, majd később a Délnyugat-Magyarországi RIB szervezésében a régió számos kiállításon vehetett részt, ill. további eszközökkel népszerűsítették a régió turisztikai termékeit. Az alábbiakban javaslatot teszünk felújítandó, ill. hiánypótló promóciós eszközök megvalósítására:

Kiadványok

a) Reprezentatív kiadványok megvalósítására szóló javaslatok:

- általános bemutatkozó kiadvány (a MT RT szervezésében 1998-ban megjelent kiadvány 1,5-2 éven belüli felújítása a regionális arculatnak megfelelően)
- gyógyfürdő kalauz
- termálfürdő kalauz
- rekreáció, pihenés, kikapcsolódás Dél-Dunántúlon
- vízparti üdülés
- regionális szállásjegyzék
- falusi turizmus és kapcsolódó szolgáltatókat bemutató katalógus
- kulturális, építészeti, művészeti értékek a régióban
- gasztronómia, borutak

A kiadványok paraméterei: A/4-es méret, négy színben, fajtánként 40-50 ezer db/év, 5-6 nyelvűen megjelenő.

b) Kisebb kivitelű kiadványok:

- prevenció kiadvány
- kézművesek útja
- programok, rendezvények
- ökoturizmus
- horgászturizmus
- lovasturizmus
- kerékpárturizmus
- csomagtúra javaslatok a Dél-Dunántúlon
- regionális múzeumkatalógus
- török emlékek a Dél-Dunántúlon
- jelentős egyházi értékek a régióban
- turisztikai térkép

A kiadványok paraméterei: leporelló (több rétegű), négy színű, fajtánként 30-40 ezer db/év, 5-6 nyelvű mutáció

Dél-dunántúli útikönyv: igényes kivitelű, a régió értékeit képekkel, szöveggel bemutató többnyelvű nagyobb terjedelmű könyv

Kiállítások

A kiállítási helyszínek megválasztásakor alapvető fontosságú a célpiacaink ismerete. Ennek jegyében a következő területek lakosainak megcélzására van szükség:

Németország (Berlin és környéke, Észak-Németország, Bajorország, Baden-Württemberg, tartomány, a Kelet német területek déli tartományai)

Ausztria (Burgenland, Bécs)

Hollandia

Horvátország (a magyar határhoz közelebb eső területen)

Magyarország (Budapest, Pécs, Kaposvár, Zalaegerszeg, Szekszárd, Kecskemét, Szeged, Debrecen, Szolnok)

PR

Belső PR

A belső PR tevékenység alatt a régiónak az idegenforgalmi szakmával történő kapcsolattartását értjük. A turizmusmarketing egyik fontos szempontja, hogy a régió munkája kapcsolódjon az országos, kistérségi és önkormányzati szintek törekvéséhez. Ennek kialakítása és erősítése miatt a régió intenzív kapcsolatot kell fenntartsen az említett szintekkel, melynek néhány eszközét az alábbiakban bemutatjuk:

- szakmai beszélgetések, viták kezdeményezése,
- előadások, konferenciák megrendezése,
- szakmai utak, tanulmányutak szervezése,
- a médiákban történő megjelenés, sajtótájékoztatók szervezése,
- területfejlesztési társulásokkal, idegenforgalmi szövetségekkel, turizmusfejlesztési elképzelésekkel rendelkező szervezetekkel történő kapcsolatfelvétel.

Külső PR

A külső PR tevékenység alatt a régió potenciális vendégekkel történő megismertetését értjük. Ennek módszerei a következők lehetnek:

- testvérvárosi és testvérmegyei kapcsolatok kihasználása: vezetőik, újságíróik, rádió és TV munkatársaik számára a régió bemutatása,
- a régióra jellemző promóciós és reprezentációs anyagok, termékek ajándékozása,
- külföldi utazások, szakmai fórumok alkalmával a régió adottságának, vonzerejének, turisztikai termékeinek bemutatása,
- újságírók invitálása,
- a belföldi lapok tájékoztatása az új idegenforgalmi lehetőségekről a Dél-Dunántúlon.

Egyéb promóciós lehetőségek

- a dél-dunántúli régiót bemutató WEB-oldal készítése,
- általános regionális bemutatófilm (6-8 perces),
- tanulmányút szervezése a régióba külföldi utazásszervezőknek, újságíróknak,
- multimédiás CD készítése (a Dél-Dunántúli Idegenforgalmi KHT már készíti, de aktualizálása folyamatos kell legyen),
- regionális befektetési kalauz összeállítása,
- a régió reprezentánsabb értékeit bemutató naptár elkészítése.

Regionális promóciós adatbank kialakítása

A Magyar Turizmus RT által kialakításra kerülő nemzeti adatbank teljessé és pontossá tételének egyik fontos bázisa lehet a regionális adatbank kialakítása. Javaslatunk alapján a régióban elkészülő promóciós eszközökből egy részt a DRIB számára kell átcsoportosítani. A RIB ezeket az anyagokat kiállításokon, szakmai rendezvényeken tudja a közönség számára bemutatni. A regionális promóciós adatbank kialakítása a Magyar Turizmus RT-val való konzultációt is igényli.

Kutatások

A marketinggel kapcsolatos kutatások alapvető információkkal, visszajelzésekkel szolgálnak a döntéshozók részére. A kereslet és a kínálat felmérése, lehetőségek, igények szembeállítása a

jövőbeli fejlesztések irányvonalát, lépéseit vetítik előre. A régió a Dél-Dunántúli Idegenforgalmi KHT, valamint a Délnyugat-magyarországi RIB jóvoltából már rendelkezik ilyen jellegű kutatásokkal. Ezek folytatása szükségszerű:

- regionális vendégkör felmérések,
- terméktípusok vendégkörének felmérése,
- terméktípusok szolgáltatóinak mélyinterjúzása.

Várható hatások, eredmények

- a régió vonzó arculatának megteremtése,
- a régió kül- és belföldi ismertségének növekedése,
- költséghatékonyabb promóció,
- régió belüli utazások népszerűsödése,
- széles spektrumú, egységes arculatú promóciós eszköztár megteremtése,
- növekvő vendégszám.

Végrehajtásért felelős szervezet

A turizmusmarketing feladatok ellátásában régiókban két szervezet is felelős. A Dél-Dunántúli Idegenforgalmi KHT már eddig is intenzív promóciós munkát végzett, azonban a Délnyugat-Magyarországi RIB megjelenését követően ez irányú tevékenysége jelentősen csökkent. Ennek elsődleges oka, hogy az egyre kisebb mértékben rendelkezésre álló források nem tették lehetővé a KHT promóciós munkájának folytatását, valamint a DRIB központilag finanszírozott szervezete nagyságrendekkel jelentősebb forrást tud mozgósítani ugyanezen feladatok ellátására. A KHT a jelentős költségeket emésztő promóció helyett így elsősorban a termékfejlesztési feladatok ellátására törekszik.

A regionális turizmusmarketing feladatok ellátásában jelenleg jelentős szerepet játszik az országos irányítás. Hosszútávon véleményünk szerint a turizmusmarketing feladatok ellátását a DRIB és az általa kialakítandó szaktanácsadó marketing fórum (Tourinform, KHT) kell felvállalja.

Költségvetés, források

A fent tárgyalt promóciós eszközök kivitelezése, megvalósítása jelentős költségekkel jár. A teljes végrehajtás azonban nem egyszerre, hanem módszeresen kell történjen. A promóciós anyagok közül prioritást elsősorban az kell élvezzen, amely leginkább hozzájárul a régió arculatának kialakításához.

A promóciós anyagok teljes kivitelezése közel 100 millió Ft-os költséggel jár. A szükséges források az alábbiak lehetnek:

- regionális területfejlesztési források;
- DRIB pályázati alapja és további forrásai.

VIII/3.2. Operatív Program: Fogyasztói trendekhez kapcsolódó termékprogram

Indoklás

A Dél-Dunántúl területén számos hagyományokkal rendelkező, ugyanakkor nemzetközi hírnevű vállalat működik. Természeti kincsei, mezőgazdasági adottságai színvonalas

produktumaik által a régióimázs erősítéséhez is munícióval szolgálnak. Több nemzetközi hírű terméke már ma is szorosan kötődik a konkrét származási helyhez. Ez a kötődés az alapja, (de lehet a gátja is - ezt a marketing eszközei segíthetnek feloldani) a termékek és a régió imázs összekapcsolódásának. Természetes tehát a területi kapcsolódás, mely szervezett formában a mai napig hiányzik.

A program célja

Általános cél:

A régió ismertségének növelése a hazai és nemzetközi gazdasági és politikai szférában, közvéleményben. A régió, mint fogalom ismertté válik a vállalatok, vállalkozások körében, gazdasági szervezetek kötődésének növelése, a régiótudat megteremtése.

Közvetlen célok:

- a marketing program és promóció összehangolásával az erőforrások megsokszorozása,
- vállalati marketing ráfordítások területi érdekek szolgálatába állítása,
- a fejlesztés szintjén pedig az ebbe a szférába irányuló támogatások szorgalmazása,
- a régió profiljába illeszkedő termékek piaci pozíciójának javítása,
- a kapcsolati tőke és általa a belső kohézió erősítése.

Kedvezményezettek köre

Tradicionalis termékeket, illetve fogyasztói trendekhez illeszkedő termékeket előállító vállalatok, és székhely településeik, a régióra jellemző hagyományos és új agrártermékek előállítói.

Területi hatókör

Baranya, Tolna, Somogy, elsősorban urbánus, illetve kiemelkedő mezőgazdasági adottságú területei.

A program leírása

Az operatív program lényege a regionális szintű marketing munkába a gazdasági szféra szereplőinek bevonásával a termékek megismertetésének, eladásösztönzésének a segítése, marketing eszközök és lehetőségek megsokszorozása, a térség és a cégek számára kölcsönösen pozitív, erősítő imázs megteremtése.

A program legfontosabb javasolt elemei az alábbiak:

Közös és kölcsönös promóció rendszere

A régiómarketinget koordináló szervezet és a térség hírnévhordozó vállalatainak, vállalkozásainak együttműködése, éves tervezés alapján. Szponzori keret-megállapodások rendszerének kidolgozása, közös rendezvények, kiállítási megjelenések. A megvalósíthatóság alapja egy magas elfogadottsággal bíró regionális marketing munka és pozitív régióimázs lehet. Amíg a potenciális partnerek nincsenek kellően meggyőződve a kompetenciáról és a kölcsönösségről, addig ez a programelem nem működtethető.

Üzemlátogatások szervezése, láncba fűzése és annak turisztikai hasznosítása,

Több nagyvállalat már ma is lehetővé tesz szervezett üzemlátogatásokat), régió túlnyúló vonzerővé tenné azonban ezen programokat, azok láncba szervezése, és komplex kínálatként történő megjelenítése.

A fejlesztési preferenciák e termékek szolgálatába állítása,

Egy regionális fejlesztési szervezet, amely évente egy vagy több alkalommal különböző célokra pályázatokat hirdet önkormányzatok, intézmények és vállalatok számára, képes beépíteni a régiómarketing prioritásait is ebbe a rendszerbe. Ez jelenthetné a tradicionális, hírnévhordozó vállalatok és agrártermelők kiemelt támogatását, akár évenkénti rotációval. Ezáltal a fejlesztési pénzek felhasználása is célzottá válik, és erősíti a cégek kötődését a térséghez.

Ezen cégek bevonása a régió fejlesztési törekvéseinek megvalósításába

A nagyvállalatok sok esetben nem a térségi marketing munka támogatását preferálják, küldetésükhöz, kialakítani szándékolt imázsukhoz jobban illeszkedik a térség számára fontos fejlesztési célok kiemelt támogatása. Ez azonban csak akkor válik realitássá, ha a regionális szervezet képes fejlesztési prioritásokat felállítani és napi munkáját annak alárendelni.

Akciók szervezése cégek közötti kapcsolatok erősítésére

Célja a térség gazdasági szereplői partnerségének elősegítése különböző események és PR akciók segítségével. Lehetséges megoldások a kötetlen találkozókra: térségben működő cégek egymás közti bajnokságai, klubok, vacsoraestek, év szponzora díj, stb.

Várható hatások:

A régió imázsának megerősítése, a kiválasztott termékek és cégek imázsának erősödése, fokozottabb piaci jelenlét, a belső erőforrások megsokszorozása. Az árnyékhatás egyaránt hathat pozitív és negatív irányban a területek és vállalatok imázsára. A hatás minőségét mindig a szűk keresztmetszet határozza meg, ami a termékek és területek között felerősödhet a program hatására.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

A nagyrégiók területi lehatárolása meghatározza az együttműködési kereteket a Programrégió és a Tervezési és Statisztikai Régió között. Nyilvánvalóan a párhuzamos intézményrendszer kiépítésének nincs értelme. Az együttműködés tapasztalatcserére, közös programok megvalósítására korlátozódik.

IX. Prioritás: Felkészülés az EU csatlakozásra

Az EU csatlakozásra való felkészülési folyamat a régiók számára alapvető feladatokat hordoz. A régió az a területi egység, mely a tudomány, a műszaki infrastruktúra, közigazgatási, stb. jelenlegi szintjén, mint önálló gazdasági egység funkcionálni képes. A hazai regionalizációs folyamatnak jelentős lökést adnak az EU csatlakozás perspektívái, különös tekintettel az EU térségi kiegyenlítésre épülő fejlesztéspolitikájára, melynek a hazai régiók, így a Dél-Dunántúl is, kedvezményezettjeivé válnak.

IX/1. Stratégiai Program: A területfejlesztési intézményrendszer fejlesztése

Az EU területfejlesztési politikájának címzettjei a régiók. Az elmaradott térség kategóriájába sorolt EU régiók jelentős forrásokban részesülnek az EU közös költségvetéséből. A Dél-Dunántúl (a többi magyar régióhoz hasonlóan) az EU területi klasszifikálása szerint

elmaradott térség, így az EU közös költségvetéséből származó források kedvezményezettjévé fog válni. A csatlakozásig tartó átmeneti időszakban egyik legfontosabb régiószintű feladat az EU források fogadására alkalmas regionális intézményrendszer kiépítése, melynek főbb feladatai a területfejlesztéshez kapcsolódó területi tervezés, programozás, koordinálás, programvégrehajtás, monitoring (szakmai és pénzügyi), értékelés és szakmai visszacsatolás a magasabb döntéshozatali szintekre. A források hatékony felhasználásának további feltétele a civil szféra megerősödése, illetve megerősödésének elősegítése.

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

A nagyrégiók területi lehatárolása meghatározza az együttműködési kereteket a Programrégió és a Tervezési és Statisztikai Régió között. Nyilvánvalóan a párhuzamos intézményrendszer kiépítésének nincs értelme. Az együttműködés tapasztalatcserére, közös programok megvalósítására korlátozódik.

IX/1.1. Operatív Program: Az EU csatlakozás regionális intézményrendszerének kiépítése

Indoklás

Az európai csatlakozásra való felkészülés legfontosabb régiószintű stratégiai feladata az EU területfejlesztési és kohéziós politikájának átvétele és végrehajtásához szükséges intézményrendszer kiépítése. A megreformált Phare program, illetve a 2000-es évtől megnyíló előcsatlakozási alapok (különösen a SAPARD program), melyek a strukturális alapokat modellezzik, a régiót, mint kitüntetett intervenciók szintet kezeli.

A hazai területi tervezés és az EU előcsatlakozási alapokra való felkészülés a regionális szintű stratégiák és programok kidolgozását is magukba foglalják, melyekben az EU alapok fogadásának és hatékony felhasználásának regionális feladatait és azok feltételrendszerét is meghatározzák.

A dél-dunántúli régió szempontjából elengedhetetlen, hogy az EU források, illetve a hazai társfinanszírozás felhasználása szakmailag megalapozott, hatékony és átlátható folyamat legyen.

A Dél-Dunántúli az egyik célterülete a Phare program 1996 és 97-es költségvetéséből kísérleti jelleggel létrehozott támogatási alapról, mely a régióknak összesen 12 millió euró (kb. 3 milliárd Ft) addicionális fejlesztési forrást biztosít. Az alap működtetésének tapasztalatai nagymértékben segíthetik a régiót az előcsatlakozási alapok nyújtotta támogatás hatékony kiaknázására.

A SAPARD programra történő hazai felkészülés a területfejlesztési szinteket a kistérségi szintig vonta be, azzal a szándékkal, hogy minden kistérségben legyen programtervező kapacitás.

A program célja

A régió felkészítése az Európai Unió területfejlesztési és kohéziós politikájának átvételére és végrehajtására, különös tekintettel az előcsatlakozási alapok, illetve strukturális alapok forrásai fogadásának intézményrendszerének kiépítésére. A regionális intézményrendszernek át kell fognia a programelőkészítési, tervezési, a programvégrehajtás szakmai és pénzügyi vetületeit, az ellenőrzés és értékelés fázisait egyaránt, valamint koordinációt az alacsonyabb területfejlesztési szintekkel.

A program leírása

Az európai területfejlesztési rendszerhez való illeszkedés középtávú, regionálisszintű feladatai a következők:

- a koordináció és együttműködés erősítése azon kormányzati intézményekkel, melyek az előcsatlakozási alapokkal kapcsolatos országos döntés-előkészítésben, illetve a végrehajtási és ellenőrzési mechanizmusokban közre fognak működni,
- a koordináció és együttműködés erősítése a régió és a régiót alkotó megyék közigazgatási szerveivel, a gazdasági élet és a civil szféra szereplőivel a régió fejlesztését illetően,
- projekt-előkészítő és végrehajtó kapacitás erősítése a (megyei és kistérségi szinten is) a már rendelkezésre álló EU források hatékony kiaknázására (Phare nemzeti és horizontális programok, Twinning, megnyitott EU programok, etc).
- felkészülés a Phare és az elő-csatlakozási alapok (SAPARD, ISPA) fogadására 1999 után,
- EU gyakorlata szerinti programelőkészítési (programtervezési), végrehajtó (menedzsment) és szakmai és pénzügyi monitoring kapacitásának kiépítése, illetve megerősítése,
- a régió gazdasági és társadalmi folyamatainak monitorozása, EU konform adatgyűjtési és elemzési rendszer kiépítése,
- a regionális szintű (társ-)finanszírozás forrásainak és feltételrendszerének megteremtése,
- a civil szféra fejlődésének elősegítése,
- a régió kohéziójának erősítése, képvisellete interregionális kapcsolatokban.

Kedvezményezettek köre

A dél-dunántúli régió teljes népessége alkotja a kedvezményezettek általános körét. A közvetlen kedvezményezettek a területfejlesztés közreműködői a közigazgatási-, intézményi-, gazdasági- és civilszféra képviselői.

Területi hatókör

A Dél-Dunántúli Regionális Területfejlesztési Tanács mindenkori területi illetékessége.

Várható hatások/eredmények

- Megalapozottabb fejlesztési tervek készülnek.;
- A bevonható EU források nagysága és a felhasználás hatékonysági mutatói;
- A dél-dunántúli régió-építkezés jelenlegi komparatív előnyeinek erősödése;
- A térségi kohézió erősödése.

Végrehajtásért felelős szervezet(ek)és egyéb közreműködők

Döntéshozatali szinten: Dél-Dunántúli Regionális Területfejlesztési Tanács és az érintett megyei Területfejlesztési Tanácsok

Operatív szinten: Dél-Dunántúli Regionális Területfejlesztési Ügynökség Kht, megyei területfejlesztési munkaszervezetek, térség menedzserek

Egyéb érintett szervezetek: GM, FVM, Magyar Államkincstár, KSH

Költségigény és források

A költségek ebben a fázisban nem becsülhetők.

IX/2. Stratégiai Program: Interregionális kapcsolatok erősítése

A Dél-Dunántúl nemzetközi beágyazódásának erősödése az EU csatlakozásra való felkészülést közvetlen és közvetett módon egyaránt támogatja. A régió meglévő széles kapcsolatrendszer az interregionális együttműködésekben tovább erősítendő, ugyanakkor új típusú régióközi kapcsolati rendszerek, együttműködési keretek kiépítése is szükséges.

IX/2.1. Operatív Program: A régió képviselte Budapesten és Brüsszelben

Indoklás

Az Európai Unióhoz való csatlakozás egyik legfontosabb aspektusa, hogy Magyarország teljes jogú tagként kapcsolódik bele az Unió strukturális és kohéziós politikájának végrehajtásába, részben a regionális gazdasági-társadalmi különbségek kiegyenlítését célzó forrásokból. Ezen támogatásokhoz azok a régiók juthatnak hozzá, amelyek az EU kritériumai alapján és statisztikai adatokkal igazolhatóan hátrányos helyzetűek, rendelkeznek fejlesztési tervvel és megalapozott, a támogatási rendszernek megfelelő, kidolgozott projekkel.

A dél-dunántúli régió fejlettségi mutatói alapján címzettje lesz a csatlakozást követően a Strukturális Alapokon, a felkészülés időszakában a Phare és előcsatlakozási alapokon keresztül biztosított fejlesztési forrásoknak. A már jelenleg is meglévő források közül kiemelkedő jelentőségű a Phare Területfejlesztési Program, amely az 1996-os és az 1997-es Országprogram (COP) forrásainak terhére mintegy 8 millió Euro fejlesztési támogatást juttat a régióba.

A forrásokhoz való folyamatos hozzájutás, a Strukturális Alapok rendszerébe történő gyors - és problémamentes - beilleszkedés elengedhetetlen feltétele, hogy a régió megfelelő információval rendelkezzen az Európai Unió struktúra politikájáról és a megvalósítás mechanizmusáról, követelményeiről. Az Európai Unió régiói általában rendelkeznek brüsszeli képvisellel, melynek jelentőségét egyrészt a politika vonatkozásainak a helyszínen történő nyomon követése és a régióba való azonnali visszacsatlakoztatása, másrészt a döntéshozókkal, döntés előkészítővel, szakmai fórumokkal való kapcsolattartás lehetősége adja. Felismerve a brüsszeli jelenlét fontosságát az információ megszerzése illetve a lobbizás területén, ugyanakkor általában részletes koncepció elkészítése nélkül, az elmúlt években létrejöttek magyar önkormányzati illetve regionális lobbyirodák is. Ezen kezdeményezések célkitűzései

között azonban termékpromóció nagyobb hangsúlyt kap a döntéshozatal nyomon követése, információgyűjtés és kapcsolódó érdekérvényesítés hátrányára.

A dél-dunántúli régióknak, a támogatások címzettsége okán, már a csatlakozást megelőző időszakban meg kell teremteni brüsszeli képviselő kereteit, amely megfelelő stratégiára alapozva biztosítja a régió számára a folyamatos információáramlást, az ehhez és az érdekérvényesítéshez szükséges kiterjedt kapcsolatrendszert és kiegészítő jelleggel felvállalhatja a régió és termékei promócióját is.

A program célja

A program hosszú távú célja, hogy a dél-dunántúli régió rendszeres tájékoztatást és útmutatást kapjon az Európai Unió területfejlesztési és egyéb kapcsolódó politikáinak változásairól, döntési mechanizmusáról, a döntés és végrehajtás intézményrendszeréről. A Strukturális Alapok működésének vonatkozásában a régió visszajelzést kap a szabályozókról, a tervezés, finanszírozás, végrehajtás előírásairól és gyakorlatáról - különös tekintettel az 1. számú célkitűzés kedvezményezettjei és az újonnan csatlakozott országok tapasztalataira. Fontos terület a kiegészítő finanszírozási források, így a Magyarország számára folyamatosan megnyíló közösségi programok, pályázatok illetve pénzügyi konstrukciók feltárása is.

Ugyancsak stratégiai jelentőségű azon kiterjedt kapcsolatrendszer kiépítése és működtetése, amely a döntéshozókkal, finanszírozókkal, az Unió csúcsszervezeteivel, szakértőkkel való folyamatos konzultáció alapján biztosítja, hogy a régió befolyást tudjon gyakorolni a regionális politika alakulására, a források elosztására. Tekintettel arra, hogy a hatékony érdekérvényesítéshez bizonyos szintű régió marketing tevékenység is szükségeltetik célszerűnek látszik a minőségi promóció kereteinek megteremtése is.

A hazai kormányzati döntéshozókkal, illetve a döntés-előkészítővel való folyamatos kapcsolattartás, a régió felkészítése a vele kapcsolatos országos döntésekre, a régió sajátos érdekeinek jobb artikulálása ugyancsak nagy jelentőséggel bír a régió szempontjából.

A program közvetlen célja a fentiekben részletezett stratégiai információ áramoltatást, lobby- és promóciós tevékenységet ötvöző budapesti, és a fokozatosság elvét követve a brüsszeli képviselői iroda felállítása.

A kedvezményezettek köre

Tágabb értelemben véve a teljes dél-dunántúli régió, közvetlenül elsősorban az előcsatlakozási alapok potenciális jogosultjai részesülnek a program eredményeiből. A termékpromóciós tevékenységből értelemszerűen az adott termékhez kapcsolódó speciális célcsoportok profitálnak.

Területi hatókör

A program hatása a teljes dél-dunántúli régióra kiterjed.

A program leírása

Az iroda működésének hatékonyságához, az eredmények számon kérhetőségéhez és értékeléséhez a program végrehajtásának első lépéseként egy rövid, az első évre szóló működési terv elkészítése szükséges. E dokumentum kidolgozása során meg kell határozni az iroda jogi formáját, működési rendjét, a hosszabb távú és az első évre szóló konkrét célkitűzéseket és elvárt eredményeket, az iroda által elvégzendő feladatokat és a szükséges személyi feltételeket. A működés és a tevékenységek költségeinek illetve a finanszírozó(k) definiálása alapján el kell készíteni az iroda költségvetését.

Az iroda tevékenységei között szerepelni fog:

- információ szerzés és a régióba feldolgozott formában történő visszajuttatása az Európai Unió struktúra és kapcsolódó politikái, intézményrendszere, döntés előkészítési és döntéshozatali mechanizmusa, a Strukturális Alapok működése, a programozás, finanszírozás, végrehajtás és értékelés követelményei, 1. számú célrégiók és az újonnan csatlakozott országok tapasztalatai, modellértékű projektek, egyéb finanszírozási lehetőségek vonatkozásában;
- a régió érdekeinek és konkrét kezdeményezéseinek képviselése, kapcsolattartás döntéshozókkal, döntés előkészítőkkal, finanszírozókkal, nemzetközi szakmai fórumokkal (pl. EURADA, COPA, COGEGA, EBN, stb.) szakértőkkel, más régiók képviselőivel, információ nyújtás, konzultáció, látogatások szervezése, konkrét ügyek, pályázatok, projektek képviselése; és régió- illetve termékpromóció információ és tájékoztatás, célirányos megkeresések és rendezvények szervezése révén.

A program következő fázisa az iroda felállítása, az irodahelyiség kiválasztása, berendezése, az infrastrukturális feltételek megteremtése, a személyi állomány, előreláthatólag 2 fő, az irodavezető és asszisztense felvétele.

Várható hatások, eredmények

Az iroda működésének eredményeképpen a régióban javul az EU területfejlesztési politika átláthatósága és az ezen politika végrehajtására történő felkészülés hatékonysága.

A végrehajtás értékelési kritériumai

A program sikerének, hatékonyságának mérésekor illetve értékelésekor az alábbi tényezőkre célszerű támaszkodni:

- információs ellátottság javulása, az információ aktualitása, feldolgozottsága, elérhetősége;
- forrásokhoz való hozzáférési lehetőségek javulása, a régióba érkező EU források mennyisége, alakulása, források szerint történő megoszlása; és
- a régió nemzetközi kapcsolatrendszere (az EU intézményei, finanszírozók, szakmai szervezetek, más régiók, stb.)

A végrehajtásért felelős szervezet(ek) és egyéb közreműködők

Az iroda kialakításába és a projektek megvalósításába célszerű az összes érdekelt szervezetet, elsősorban a megyei és helyi önkormányzatokat, A Dél-Dunántúli és Megyei Fejlesztési Tanácsokat és Ügynökségeket, a Kamarákat és egyéb szakmai szervezeteket bevonni.

Költségvetés, források és pénzügyi ütemezés

Az iroda felállításának és első éves működésének teljes költségvetési évi 50 millió forint, melynek forrását a régió saját ereje, a decentralizált területfejlesztési források, a Kamarák jelenthetik. A tevékenység egy része piacosítható, a régió- illetve termékpromóciós tevékenység ellátása a gazdálkodó szervezetek és önkormányzatok hozzájárulásán alapul.

Megjegyzések

Az iroda személyi állományának kialakításakor rendkívül nagy hangsúlyt kell helyezni a nyelvi feltételek - magas szintű angol illetve francia ismeretek - megteremtésére. Tekintettel a tevékenység jelentőségére indokolt az adminisztrátorral szemben magas szintű kvalifikációs feltételek, felsőfokú végzettség megfogalmazása.

Az iroda kezdetben működhet valamely EU-partnerrégió hasonló funkciót ellátó szervezetén belül.

A budapesti képviselet nem indokol egy elkülönített szervezetet. Meg kell vizsgálni a legköltséghatékonyabb módjait a képviselőnek kiválasztott személy(ek) iroda infrastruktúráinak, illetve utazási költségeinek előteremtésére.

IX/2.2. Operatív Program: Nemzetközi interregionális kapcsolatok fejlesztése

Indoklás

A Dél-Dunántúli Régió jelentős interregionális kapcsolatrendszerrel rendelkezik. Megyei illetve települései révén tagja és aktív résztvevője számos intézményesült interregionális kezdeményezésnek, a legfontosabbak között az Alpok-Adria Munkaközösségnek, a Duna-Száva-Dráva Eurorégióknak, a Dunamenti Tartományok Munkacsoportjának. Ezen kulturális, gazdasági, kutatási, környezetvédelmi, stb. együttműködést elősegítő kezdeményezések elősegítésére kitüntetett figyelmet érdemelnek.

A nemzetközi együttműködés új távlatai nyílnak meg a Dél-Dunántúlon az EU csatlakozás előrehaladtával. A régióközi együttműködés feltételei egyre érettebbé válnak. A német kisebbség híd szerepet tölt be a régió és dél-német tartományok (Baden-Württemberg, Bajorország) között, melynek segítségével a létező rokon, kulturális és gazdasági kapcsolatok átfogó együttműködési keretté bővíthetők. Élénk érdeklődés tapasztalható az észak-olasz kiépíthető tartományok részéről is a régióval kiépíthető intézményi és gazdasági kapcsolatok iránt. Az Osztrák Köztársaság tiszteletbeli konzulátust nyitott Pécsen. A Dél-Dunántúl déli kapu szerepe is felértékelődőben van. A horvát és bosnyák újjáépítésben a régió számára komoly gazdasági lehetőségek rejlenek.

Az EU változatos formákban segíti elő a régióközi kapcsolatok fejlődését mind az EU-n belül, mind pedig az EU és a közép-kelet-európai régiók között, illetve a közép-kelet-európai régióon belül.

A program célja

A dél-dunántúli régió interregionális kapcsolatrendszerének erősítése, a meglévő együttműködés formák elmélyítési és új régióközi kapcsolatok kiépítése.

A program leírása

A jelenlegi intézményesült formában működő interregionális együttműködésekben a dél-dunántúli régió számára meg kell teremteni a forrásokat, melyek biztosíthatják

- a régió képviselőinek intenzívebb részvételét az interregionális fórumokon,
- a konzultációk és szemináriumok szervezésében a régió nagyobb szerepvállalását és ezáltal a térség ismertségének a fokozását,
- a régió közreműködését közös programokban.

Új regionális kapcsolatok kiépítésének hatékony formája lenne Dél-Dunántúl számára egy EU partnerrégióval való együttműködés, mely az azonos (hasonló) tevékenységű aktorok közötti horizontális kapcsolatok aktivizálására épülne. A partnerrégiós kapcsolat Dél-Dunántúl számára az EU csatlakozásra való felkészülést segíthetné elő, ugyanakkor az EU társrégió számára is értékes gazdasági, intézményközi, és kulturális kapcsolatok feltárását teszi lehetővé. A társrégiós kapcsolatok motorja a Phare "Twinning" programja lehet, mely az EU, illetve a tagállamok tisztviselői karából Magyarországra, illetve a régióba delegált szakemberek közreműködését finanszírozza. E szakemberek tevékenysége közötti szinergia jelentősen fokozható, ha azonos EU térséget képviselve, koncentrált módon segítenek a dél-dunántúli régiót. Az EU társrégió kiválasztásánál figyelemmel kell lenni azokra a tényezőkre (terület, lakosság, gazdaság szerkezet), melyek a két régiót potenciálisan összeköthetik. Tekintettel a német kisebbség jelentőségére a Dél-Dunántúlon a német (dél-német) tartományok megkülönböztetett figyelmet érdemelnek. Tekintettel arra, hogy ezek a tartományok méretükben és gazdasági súlyukban a dél-dunántúli régió többszörösét teszik ki, megfontolandó egy alacsonyabb közigazgatási szinttel, a kormányzati kerülettel ("Regierungsbezirk") való együttműködés intézményesítése. Célszerűnek látszik továbbá egy fejlettebb és nem egy hasonló helyzetben lévő (pl. portugál, görög) és ezért potenciális versenytársként viselkedő EU régió kiválasztása.

Kedvezményezettek köre

A Dél-Dunántúl oktatási, kulturális, stb. intézményei, gazdasági szereplői, a civil szféra szervezetei és képviselői a legszélesebb körben.

Területi hatókör

A program hatása a teljes dél-dunántúli régióra kiterjed.

Várható hatások

- a régiók közötti együttműködés alapja szélesedik és a kapcsolatok intenzívebbeké válnak,
- az EU és a tagállamok intézményrendszerének, működési mechanizmusának ismerete növekszik,
- a régiók között az oktatási, kulturális, gazdasági, stb. együttműködés élénkül.

A végrehajtásért felelős szervezetek

- Dél-Dunántúli Területfejlesztési Ügynökség
- közintézmények

- civil szervezetek

Kitekintés a Dél-Dunántúli Területfejlesztési Programrégióra

Zala megye a Dél-Dunántúl fontos kapcsolata Szlovénia és Ausztria felé. Ezért továbbra is szorgalmazni célszerű a közös érdekek terén is a közös fellépést az interregionális együttműködésekben.

X. Prioritás: A Balaton komplex fejlesztése

A Balaton a dél-dunántúli régió karakterének egyik formálója. A Balaton természeti, táji és épített környezeti értékei hozzáadott értéket képviselnek a Dél-Dunántúl adottságaiban. Ugyanakkor a Balaton térsége, mint növekedési zóna, a Dél-Dunántúl távolabbi területeire is gyakorol gazdasági és társadalmi hatást.

A Balaton kiemelt üdülőkörzetet, mint funkcionális régiót, a területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvény nevesíti, mely egyúttal rendelkezett a Balatoni Fejlesztési Tanács létrehozásáról is.

A Balaton, mint országos jelentőségű üdülőkörzet interregionális régióként illeszkedik a jelenlegi hazai területfejlesztési rendszerbe, összekötő szerepet tölt be a tervezési és statisztikai régiók között. Területe mindhárom dunántúli tervezési és statisztikai régiót érinti és összehangolt fejlesztése nem nélkülözheti a központi irányítást.

A Balatoni Kiemelt Üdülőkörzet tervezési és statisztikai régióvá történő alakulása a területfejlesztési törvény módosításának előkészítése fényében kis realitással bír, ezért a partnerségre alapuló régiók közötti együttműködés lesz várhatóan a meghatározó. Ez utóbbi indokolja, hogy a Dél-Dunántúl területfejlesztési programjában külön prioritásként jelenik meg a Balaton komplex fejlesztése.

A Balatoni kiemelt üdülőkörzet elfogadott területfejlesztési koncepcióval rendelkezik, mely az alábbi prioritásokat határozza meg:

- A környezet állapotának stabilitása és megóvása,
- A belső gazdasági források aktivizálása, a gazdasági miliő megújítása,
- Az infrastrukturális hálózatok megújítása,
- Humán erőforrások fejlesztése és a regionális identitás erősítése,
- Intézmény- és eszközrendszer.

A Balaton környezet állapotánál a társadalom és a gazdaság fenntartható fejlesztése érdekében elsődleges szerepet játszik a víz minőség védelme, a lehetséges környezetkárosító hatások megszüntetése. A Dél-Dunántúl egésze szempontjából hangsúlyozottan kerül előtérbe a Balaton vízminőségének kérdése. Lehetséges szennyezőforrások tekintetében, mely a teljes somogyi partszakaszt, nyugati-keleti irányban csökkenő mértékben, érinti, a Balaton vízminőségének védelme hatással lehet a Sió-csatornára, illetve annak torkolata alatt a Dunára alapozott mezőgazdasági és turisztikai tevékenységre is.

A Dél-Dunántúli Programrégió területi hatóköre veti fel a Balaton vízminőségére döntő hatást gyakorló Zala folyó szennyezettsége csökkentésének, egyéb szennyezés kibocsátás jelentős csökkentésének, megszüntetésének, a Kis-Balaton természetes víztisztításának, Zalaegerszeg szennyvíztisztítása javításának, illetve a Keszthely-öböl rehabilitációjának kérdéseit.

A Balaton térség gazdaságának domináns ágazata az idegenforgalom, melynek regionális gazdasági és társadalmi hatásokat hordozó fejlesztése az egész Dél-Dunántúl számára is stratégia cél. A Dél-Dunántúl egyéb területeihez hasonlóan a Balaton térségében is a turizmus minőségi fejlesztése és a turisztikai termékkála szélesítése a közvetlen cél.

Az agrárszektor fejlesztésének irányai a Balaton térségében annak ellenére, hogy a hetvenes évek óta sajátos vonások jelentek meg, nem térnek el a Dél-Dunántúl általános tendenciáitól. Hangsúly-eltolódások az alábbi területeken jelentkeznek:

- a Balaton vízminőségét befolyásoló mezőgazdasági tevékenységek fokozott korlátozása,
- a Balatonhoz kötődő sajátosságok (halászat, nádgazdalkodás), valamint
- az agrártermékek iránti szezonális kereslet levezetése.

A Balaton térségében szelektív ipar- és vállalkozás-fejlesztési stratégiát indokolt megvalósítani, mely előtérbe helyezi a környezetkímélő ipari, illetve a kereskedelmi és logisztikai, disztribúciós tevékenységeket.

A Balatoni térség műszaki infrastruktúra-fejlesztési szükségletei a közlekedési kapcsolatok javításának vonatkozásában összhangban van a dél-dunántúl régió egészét érintő közlekedés-fejlesztési stratégiájával. A Balaton térségében sürgetőbb feladatként jelentkezik a lakossági szennyvíz kezelése és a kommunális szilárdhulladékok gyűjtése, elhelyezése és kezelése.

A Dél-Dunántúlon a humán erőforrás-fejlesztés koncepcionális megalapozását jelen program indítja el, mely a Balaton térség specifikumait is figyelembe veszi. Siófokon önálló oktatási intézményi szinten folyik évek óta középszintű képzés, egyes idegenforgalomhoz kapcsolódó oktatási elemek Fonyódon is megtalálhatóak. Idegenforgalmi felsőoktatás a térségben Siófokon működik, ahol a Kodolányi Alapítványi Főiskola kihelyezett, idegenforgalmi tagozata kapott helyet. A fentiek figyelembevételével a felmerülő területek egyebet között az alábbiak lehetnek:

- idegenforgalmi kapcsolódó középfokú képzés,
- idegenforgalmi felsőoktatás,
- kulturális örökség.

A balatoni fejlesztési intézmény- és eszközrendszer és a Dél-Dunántúl területfejlesztési intézményrendszer közötti kapcsolat kialakítása központi kormányzati kérdés, mely a területfejlesztés jogi kereteinek továbbfejlesztésével kerül rendezésre.

A Balaton kiemelt üdülőkörzet fejlesztési koncepcióját követően a Balatoni Fejlesztési Tanács által megrendelt fejlesztési programok kidolgozása folyamatban van. A program elfogadásának időpontja nem befolyásolhatja a Dél-Dunántúl komplex fejlesztési programjainak elkészítését. A Balatoni régió interregionalitása miatt, a Dél-Dunántúli régió Balatont érintő térségében olyan programokat kell megfogalmazni, amelyek szervesen illeszkednek mind két régió egészéhez és illesztheően beépül a Balatoni Fejlesztési régió programjai közé.

A Dél-Dunántúl komplex fejlesztési programja jelen fázisban nem fogalmaz meg a Balatont érintő saját fejlesztési programokat, hanem támaszkodni kíván a Balatoni Fejlesztési Tanács által készítendő dokumentumban kidolgozott programokra és javasolja, hogy a programok között azok elfogadása után a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács határozza meg

saját prioritásait a területfejlesztési és regionális hatásra, valamint a Dél-Dunántúli régió támogatására figyelemmel.